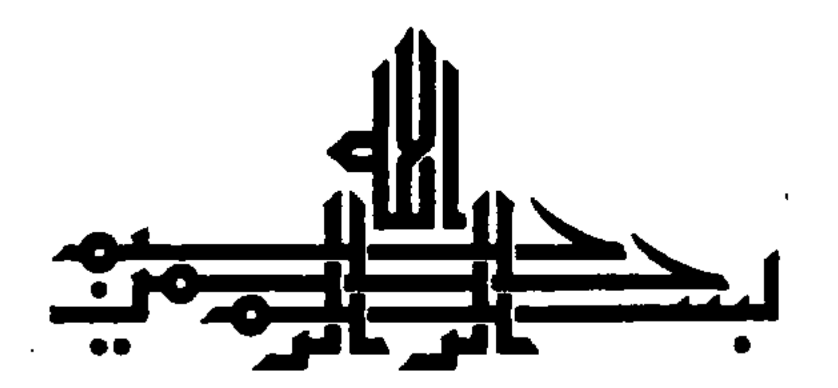
İmam Mâlik

MUVATTA'

BEYAN YAYINLARI

بسم الله الرحمن الرحيم

Umut Kâğ. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Tel : 517 13 18 - 638 27 22
Eylül - 1994 İstanbul

الموطأ

MUVATTA'

BEYAN YAYINLARI, 184/4

Dizgi ve Ofset Hazırlık: *Bey Ajans 512 76 97*

ISBN 975-473-090-3 (Tk.No)
ISBN 975-473-094-6 (4.Cilt)

BEYAN YAYINLARI

Ankara Cad. 49/3. 34410 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0.212.512 76 97 Tel-fax: 0.212. 526 50 10

MALİK B. ENES (R.A.)

MUVATTA'

Çevirenler:
Ahmet M. BÜYÜKÇINAR, Doç.Dr.Vecdi AKYÜZ
Ahmet ARPA, Dr. Durak PUSMAZ, Abdullah YÜCEL

Redaksiyon ve Düzenleme:
Doç.Dr. Vecdi AKYÜZ
(M.Ü.İlâhiyat Fakültesi Öğretim Üyesi)

Son Okuma
Dücane CÜNDİOĞLU

İÇİNDEKİLER

38
ITK (KÖLE AZADI) VE VELÂ KİTABI

39
MÜKATEB KİTABI

40
MÜDEBBER KİTABI

41
HUDUD (ŞERÎ CEZALAR) KİTABI

42
İÇECEKLER VE İÇKİLER KİTABI

43
DİYETLER (KANLIKLAR) KİTABI

44
KASAME KİTABI

45
MUHTELİF KONULAR KİTABI

46
KADER KİTABI

47
GÜZEL AHLÂK KİTABI

48
GİYİM-KUŞAM KİTABI

49
HZ. PEYGAMBER (s.a.v.)'İN NİTELİKLERİ KİTABI

50
NAZAR (GÖZ DEĞMESİ) KİTABI

51
SAÇ VE SAKAL KİTABI

52
RÜYA KİTABI

53
SELÂM KİTABI

54
İZİN İSTEME KİTABI

55
BEY'AT KİTABI

56
KONUŞMA KİTABI

57
CEHENNEM KİTABI

58
SADAKAYA TEŞVİK

59
İLİM KİTABI

60
MAZLUMUN DUÂSI KİTABI

61
PEYGAMBERİMİZİN (S.A.V) İSİMLERİ KİTABI

٣٨ - كتاب العتق والولاء

38

ITK[1] (KÖLE AZADI) VE VELÂ KİTABI

(1) Itk kelimesinin anlamı, mülkiyeti ortadan kaldırmaktır. Buna atk, atak ve ataka da denir. Kölenin kölelikten kurtulup hürriyetine kavuşmasıdır. Vela: Akrabalık bağı gibi manevi bir bağdır. Hürriyetine kavuşan köle olduğu zaman mirasçısı yoksa mirası eski efendisine kalır. Buna karşılık efendi de onun işlemiş olduğu cinayetlerin diyetini verir. Mirasçısı varsa belirli hissesi olan varisleri hisselerini aldıktan sonra geri kalanını asabe sıfatıyla efendisi alır, ancak asabeliği asabe-i nesebiyye'den sonra gelir. (Molla Hüsrev, Dürer, c.2. s. 36).

1. KÖLEDEKİ HİSSEYİ AZAT ETMEK

١ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ عَبدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ : أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ : « مَنْ أَعْتَقَ شِرْكًا لَهُ فِي عَبْدٍ ، فَكَانَ لَهُ مَالٌ يَبْلُغُ ثَمَنَ الْعَبْدِ ، قُوِّمَ عَلَيْهِ قِيمَةَ الْعَدْلِ . فَأَعْطَى شُرَكَاءَهُ حِصَصَهُمْ . وَعَتَقَ عَلَيْهِ الْعَبْدُ . وَإِلا فَقَدْ عَتَقَ مِنْهُ مَا عَتَقَ » .

قَالَ مَالِكٌ : وَالأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا فِي الْعَبْدِ يُعْتِقُ سَيِّدُهُ مِنْهُ شِقْصًا . ثُلُثَهُ أَوْ رُبُعَهُ أَوْ نِصْفَهُ . أَوْ سَهْمًا مِنَ الأَسْهُمِ بَعْدَ مَوْتِهِ . أَنَّهُ لا يَعْتِقُ مِنْهُ إِلا مَا أَعْتَقَ سَيِّدُهُ وَسَمَّى مِنْ ذٰلِكَ الشِّقْصِ . وَذٰلِكَ أَنَّ عَتَاقَةَ ذٰلِكَ الشِّقْصِ ، إِنَّمَا وَجَبَتْ وَكَانَتْ . بَعْدَ وَفَاةِ الْمَيِّتِ . وَأَنَّ سَيِّدَهُ كَانَ مُخَيَّرًا فِي ذٰلِكَ مَا عَاشَ . فَلَمَّا وَقَعَ الْعِتْقُ لِلْعَبْدِ عَلَى سَيِّدِهِ الْمُوصِي ، لَمْ يَكُنْ لِلْمُوصِي إِلا مَا أَخَذَ مِنْ مَالِهِ . وَلَمْ يَعْتِقْ مَا بَقِيَ مِنَ الْعَبْدِ . لأَنَّ مَالَهُ قَدْ صَارَ لِغَيْرِهِ . فَكَيْفَ يَعْتِقُ مَا بَقِيَ مِنَ الْعَبْدِ عَلَى قَوْمٍ آخَرِينَ . لَيْسُوا هُمُ ابْتَدَءُوا الْعَتَاقَةَ . وَلا أَثْبَتُوهَا . وَلا لَهُمُ الْوَلاءُ . وَلا يَثْبُتُ لَهُمْ . وَإِنَّمَا صَنَعَ ذٰلِكَ الْمَيِّتُ . هُوَ الَّذِي أَعْتَقَ . وَأُثْبِتَ لَهُ الْوَلاءُ . فَلا يُحْمَلُ ذٰلِكَ فِي مَالِ غَيْرِهِ . إِلا أَنْ يُوصِيَ بِأَنْ يَعْتِقَ مَا بَقِيَ مِنْهُ فِي مَالِهِ . فَإِنَّ ذٰلِكَ لازِمٌ لِشُرَكَائِهِ وَوَرَثَتِهِ . وَلَيْسَ لِشُرَكَائِهِ أَنْ يَأْبَوْا ذٰلِكَ عَلَيْهِ وَهُوَ فِي ثُلُثِ مَالِ الْمَيِّتِ . لأَنَّهُ لَيْسَ عَلَى وَرَثَتِهِ فِي ذٰلِكَ ضَرَرٌ .

قَالَ مَالِكٌ : وَلَوْ أَعْتَقَ رَجُلٌ ثُلُثَ عَبْدِهِ وَهُوَ مَرِيضٌ . فَبَتَّ عِتْقَهُ . عتق عَلَيْهِ كُلُّهُ فِي ثُلُثِهِ . وَذٰلِكَ أَنَّهُ لَيْسَ بِمَنْزِلَةِ الرَّجُلِ يَعْتِقُ ثُلُثَ عَبْدِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ . لأَنَّ الَّذِي يَعْتِقُ ثُلُثَ عَبْدِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ ، لَوْ عَاشَ رَجَعَ فِيهِ . وَلَمْ يَنْفُذْ عِتْقُهُ . وَأَنَّ الْعَبْدَ الَّذِي يَبِتُّ سَيِّدُهُ عِتْقَ ثُلُثِهِ فِي مَرَضِهِ ، يَعْتِقُ عَلَيْهِ كُلُّهُ إِنْ عَاشَ . وَإِنْ مَاتَ أُعْتِقَ عَلَيْهِ فِي ثُلُثِهِ . وَذٰلِكَ أَنَّ أَمْرَ الْمَيِّتِ جَائِزٌ فِي ثُلُثِهِ . كَمَا أَنَّ أَمْرَ الصَّحِيحِ جَائِزٌ فِي مَالِهِ كُلِّهِ .

1. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «**Bir köledeki hissesini azat eden kimsenin kölenin geri kalan hisselerini azat edebilecek miktara ulaşan malı varsa, köleye adil bir şekilde değer biçilir, diğer ortakların hisselerine düşen parayı verir ve köle azat olunur. O kimsenin malı yoksa, kendi hissesiyle ilgili yaptığı azat geçerlidir.**»[2]

İmam Malik der ki: *Bizce ittifakla amel şöyledir: Efendi, ölümünden sonra köledeki üçte bir veya dörtte bir veya yarı ya da her hangi bir hissesini azat etmiş olsun, ancak bu kölenin efendinin beyan edip azat ettiği hisse kadarı azat olur. Bu hüküm, o hissenin azadının vacip olması, efendinin ölümünden sonra yürürlüğe girmesi ve efendinin de yaşadığı müddetçe muhayyer olması sebebiyledir. Kölenin azat olması, vasiyet eden efendi adına gerçekleşirse, efendinin malından (ölünce) aldığı kadarı azat olur. Geri kalan azat olmaz. Çünkü efendinin malı, başkalarının olur. Azat edilmeyen kısmı başkaları adına nasıl azat olur? Kölenin bir kısmını azat eden onlar olmadığı gibi, velası da kendilerine ait değildir. Azat eden, ölen şahısdır. Vela da onun hakkıdır. Bu, başkalarının malına yüklenemez. Ancak Efendi kölenin geri kalan kısmının malından azat olmasını vasiyet etmiş ise, bu vasiyet hem vereseleri, hem de diğer ortakları bağlayıcıdır.Ortakların bunu kabul etmeme hakları yoktur. Bu vasiyet ölenin üçte bir malında geçerlidir. Çünkü üçte bir malda vereselere bir zarar yoktur.*

İmam Malik der ki: *Bir kimse hasta iken kölesinin üçte birini o anda kesin olarak azat etse, malının üçte birinden kölenin tamamı azat olur. Çünkü hasta iken kesin olarak kölesinin üçte birini azat edenle, (vasiyet yoluyla) ölümünden sonra kölesinin üçte birini azat eden kişi arasında fark vardır. Ölümünden sonra kölesinin üçte birini azat eden yaşasa, azat etmeden vazgeçebilir ve azat yürürlükten kalkar. Ama hastalığında kölesinin üçte birini kesin olarak azat eden efendi yaşasa, kölenin tamamı kendi adına azat olur. Ölünce de malının üçte birinden azat olur. Çünkü sağlığında beyanı, malının tamamında geçerli olduğu gibi, ölümünde de beyanı malının üçte birinde geçerlidir.*[3]

(2) Buharî, Itk, 49/4; Müslim, Itk, 20, no:1.
(3) Şeybanî, 840.

2. AZAT ETMENİN ŞARTI

٢ - قَالَ مَالِكٌ : مَنْ أَعْتَقَ عَبْدًا لَهُ فَبَتَّ عِتْقَهُ ، حَتَّى تَجُوزَ شَهَادَتُهُ وَتَتِمَّ حُرْمَتُهُ وَيَثْبُتَ مِيرَاثُهُ . فَلَيْسَ لِسَيِّدِهِ أَنْ يَشْتَرِطَ عَلَيْهِ مِثْلَ مَا يَشْتَرِطُ عَلَى عَبْدِهِ مِنْ مَالٍ أَوْ خِدْمَةٍ . وَلَا يَحْمِلَ عَلَيْهِ شَيْئًا مِنَ الرِّقِّ . لِأَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « مَنْ أَعْتَقَ شِرْكًا لَهُ فِي عَبْدٍ قُوِّمَ عَلَيْهِ قِيمَةَ الْعَدْلِ . فَأَعْطَى شُرَكَاءَهُ حِصَصَهُمْ . وَعَتَقَ عَلَيْهِ الْعَبْدُ » .

قَالَ مَالِكٌ : فَهُوَ ، إِذَا كَانَ لَهُ الْعَبْدُ خَالِصًا ، أَحَقُّ بِاسْتِكْمَالِ عَتَاقَتِهِ . وَلَا يَخْلِطُهَا بِشَيْءٍ مِنَ الرِّقِّ .

2. İmam Malik der ki: *Kölesini kesin olarak azat eden bir kişi, kölenin şahadeti kabul edilir hale geldikten, dokunulmazlığı kesinleştikten ve mirası şabit olduktan sonra, artık normal kölesine şart koştuğu hizmet ve işleri ona da şart koşamaz ve kölelerin yapacakları işleri yaptıramaz. Çünkü Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:* **«Bir köledeki hissesini azat eden efendinin kölenin geri kalan hissesini azat edebilecek miktar bulan malı varsa, köleye adil bir şekilde değer biçilir, diğer ortaklara hisselerine düşen parayı verir ve köle onun adına azat olur.»**

İmam Malik der ki: *Köle sadece bir kimsenin olup bir kısmını azat etmişse, bu kişiye lâyık olan kölenin azadını tamamlamaktır. Kısmen köle, kısmen hür olarak bırakılamaz.*

3. AZAT ETTİĞİ KÖLELERDEN BAŞKA MALI OLMAYAN KİMSE

٣ - حدثني مالك عن يحيى بن سعيد، وعن غير واحد، عن الحسن بن أبي الحسن البصري، وعن محمد بن سيرين: أن رجلا في زمان رسول الله ﷺ أعتق عبيدا له، ستة، عند موته. فأسهم رسول الله ﷺ بينهم. فأعتق ثلث تلك العبيد.

قال مالك: وبلغني أنه لم يكن لذلك الرجل مال غيرهم.

3. Muhammed b. Sirin (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) zamanında bir adam, ölürken altı kölesini azat etti. Resûllullah (s.a.v.) köleler arasında kura çekerek bu kölelerden ikisinin azadını kabul etti.

İmam Malik der ki: *Bu adamın kölelerden başka malı yoktu.*

٤ - وحدثني مالك، عن ربيعة بن أبي عبد الرحمن: أن رجلا في إمارة أبان بن عثمان أعتق رقيقا له، كلهم جميعا. ولم يكن له مال غيرهم. فأمر أبان بن عثمان بتلك الرقيق فقسمت أثلاثا. ثم أسهم على أيهم يخرج سهم الميت فيعتقون. فوقع السهم على أحد الأثلاث. فعتق الثلث الذي وقع عليه السهم.

4. Rabia b. Ebi Abdurrahman'dan: Ebân b. Osman'ın valiliğinde bir adam, kölelerin hepsini azat etti. Bunlardan başka malı da yoktu. Ebân'ın emri üzerine, bu köleler üç bölük yapıldı. Hangi gurubun ölenin malının üçte biri sayılıp azat olacağını öğrenmek için kura çektirdi. Bu üç bölükten birine kura isabet etti ve kuranın isabet ettiği köleler hürriyetlerine kavuştu.

4. AZAT EDİLEN KÖLENİN MALLARI

٥ - حدّثني مالكٌ عن ابنِ شهابٍ ؛ أنّهُ سمعهُ يقولُ : مضتِ السُّنّةُ أنّ العبدَ إذا عتقَ تبعهُ مالهُ .

قالَ مالكٌ : وممّا يُبيّنُ ذلكَ أنّ العبدَ إذا عتقَ تبعهُ مالهُ ، أنّ المكاتبَ إذا كُوتبَ تبعهُ مالهُ ، وإنْ لمْ يشترطهُ . وذلكَ أنّ عقدَ الكتابةِ هوَ عقدُ الولاءِ . إذا تمّ ذلكَ . وليسَ مالُ العبدِ والمكاتبِ بمنزلةِ ما كانَ لهما منْ ولدٍ . إنّما أولادهُما بمنزلةِ رقابهما ليسوا بمنزلةِ أموالهما . لأنّ السُّنّةَ التي لا اختلافَ فيها ، أنّ العبدَ إذا عتقَ تبعهُ مالهُ . ولمْ يتبعهُ ولدهُ . وأنّ المكاتبَ إذا كُوتبَ ، تبعهُ مالهُ ولمْ يتبعهُ ولدهُ .

قالَ مالكٌ : وممّا يُبيّنُ ذلكَ أيضًا ، أنّ العبدَ والمكاتبَ إذا أفلسا أُخذتْ أموالهُما . وأمّهاتُ أولادهما ولمْ تُؤخذْ أولادهُما . لأنّهمْ ليسوا بأموالٍ لهما .

قالَ مالكٌ : وممّا يُبيّنُ ذلكَ أيضًا ، أنّ العبدَ إذا بيعَ واشترطَ الّذي ابتاعهُ ، مالهُ . لمْ يدخلْ ولدهُ في مالهِ .

قالَ مالكٌ : وممّا يُبيّنُ ذلكَ أيضًا ، أنّ العبدَ إذا جرحَ . أُخذَ هوَ ومالهُ . ولمْ يُؤخذْ ولدهُ .

5. İbn Şihab der ki: Köle azat edilince, malı da kendinin olur. Tatbikat böyledir.

İmam Malik der ki: *Köle azat olunca malı da kendisinin olacağı konusunu şu mesele açıklar: Mükatep,*[4] *akid yapılınca malı da kendisinin olur. Bunu şart koşmasa bile. Çünkü mükatebe (kitabet) akdi kesinleşince, velâ akdi yerine geçer. Mükateb ile kölenin malları, kendi çocukları gibi değildir. Çocukları hâlâ köle sayılır, diğer malları gibi değildir. Çünkü ittifakla amel edildiğine göre, köle azat olunca malı kendisine tabi olur, çocuğu kendisine tabi olmaz. Aynı şekilde mükâtep, kitabet anlaşması yapılınca malı kendisine tabi olur, çocuğu kendisine tabi olmaz. Yani çocukları azat edilmiş olmaz ya da*

(4) Kitabet, lügatta toplamak demektir. Fıkıh dilinde, kölenin efendisine azatbedelini serbest çalışıp ödemek üzere akit yapmak demektir. Mükatep demek, kazanması bakımından hür, kendisi köle olan kişinin adıdır. Anlaşmadaki karşılığı sağlayınca, azat olur.

olmuş sayılmaz.

İmam Malik der ki: *Bunu şu mesele açıklar: Köle ve mükâtep iflas edince malları ve ümmü veled cariyeleri ellerinden alınır. Çocukları ellerinden alınmaz. Çünkü çocukları, onların malı değildir.*

İmam Malik der ki: *Yine bunu açıklayıcı bir mesele de şudur: Köle satılsa, köleyi satın alan köleyle beraber malını da almayı şart koşsa kölenin çocuğu malının içersine girmez.*

İmam Malik der ki: *Açıklayıcı başka mesele de şudur: Köle birini yaralasa, karşılığında kendisi ve malı alınır, çocuğu alınamaz.*

5. ÜMMÜ VELED CARİYELERİ AZAT ETMEK VE AZAT KONUSUNDAKİ DİĞER HÜKÜMLER

٦ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ: أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَالَ: أَيُّمَا وَلِيدَةٍ وَلَدَتْ مِنْ سَيِّدِهَا. فَإِنَّهُ لا يَبِيعُهَا وَلاَ يَهَبُهَا وَلا يُوَرِّثُهَا. وَهُوَ يَسْتَمْتِعُ بِهَا. فَإِذَا مَاتَ فَهِيَ حُرَّةٌ.

6. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den: Ömer b. el-Hattab şöyle dedi: «Bir cariye efendisinden çocuk doğurursa, efendisi onu satamaz, bağışlayamaz ve ona miras bırakamaz. Ondan faydalanır. Efendi ölünce cariye hür olur.»

٧ - وحدّثني مَالِكٌ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ أَتَتْهُ وَلِيدَةٌ قَدْ ضَرَبَهَا سَيِّدُهَا بِنَارٍ. أَوْ أَصَابَهَا بِهَا. فَأَعْتَقَهَا.

قَالَ مَالِكٌ: الأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا، أَنَّهُ لا تَجُوزُ عَتَاقَةُ رَجُلٍ، وَعَلَيْهِ دَيْنٌ يُحِيطُ بِمَالِهِ. وَأَنَّهُ لا تَجُوزُ عَتَاقَةُ الْغُلاَمِ حَتَّى يَحْتَلِمَ. أَوْ يَبْلُغَ مَبْلَغَ الْمُحْتَلِمِ. وَأَنَّهُ لا تَجُوزُ عَتَاقَةُ الْمُوَلَّى عَلَيْهِ فِي مَالِهِ، وَإِنْ بَلَغَ الْحُلُمَ، حَتَّى يَلِيَ مَالَهُ.

7. İmam Malik' şöyle rivayet edildi: Efendisinin ateşle işkence ettiği bir cariye, Hz. Ömer'e şikâyete gelince onu azat etti.

İmam Malik der ki: *Bizce ittifak edilen hüküm şöyledir: Borcu malının tamamını kaplayan bir kişinin köle azat etmesi caiz değildir. Bir çocuğun buluğ çağına gelinceye kadar köle azat etmesi caiz değildir. Mal üzerine veli tayin edilen çocuk buluğa erse de malını idare edinceye kadar köle azat etmesi caiz olmaz.*

6. AZAT EDİLMESİ VACİB OLAN KÖLELERİN YERİNE AZAT EDİLEBİLENLER

٨ - حدثني مالك عن هلال بن أسامة ، عن عطاء بن يسار ، عن عمر بن الحكم : أنه قال : أتيت رسول الله ﷺ فقلت : يا رسول الله ، إن جارية لي كانت ترعى غنما لي . فجئتها وقد فقدت شاة من الغنم . فسألتها عنها فقالت : أكلها الذئب فأسفت عليها ، وكنت من بني آدم فلطمت وجهها . وعلي رقبة . أفأعتقها ؟ فقال لها رسول الله ﷺ « أين الله ؟ » فقالت في السماء . فقال « من أنا ؟ » فقالت : أنت رسول الله . فقال رسول الله ﷺ « أعتقها » .

8. Ömer b. el-Hakem (r.a.) şöyle dedi: Resûlullah (s.a.v.)'a gelerek şöyle dedim:

«— Ya Resûlallah! Cariyem koyunlarımı güderdi. Yanıma geldiğinde, koyunlardan biri kaybolmuştu. Bu koyunu cariyeme sordum. O da: «Onu kurt yedi» dedi. Koyunu kurdun yemesine üzüldüm. Ben de bir insanım, onun yüzüne bir tokat vurdum. Benim sadece bir cariyem var. Onu azat edecek miyim?» Resûlullah (s.a.v.), Cariyeme:

«— **Allah (c.c.) nerede?**» dedi. Cariye:

«— Gökte»[5] diye cevap verdi. Resûlullah (s.a.v.):

«— **Ben kimim?**» diye sordu. Cariye:

«— Sen Allah'ın Resûlüsün» dedi. Resûlullah (s.a.v.):

«— **Onu azat et**» buyurdu.[6]

(5) Gökte demekle, cariye Allah'ın varlığını ve yüceliğini ifade etmek istemiştir.

(6) Şafiî, Risale, no: 242.

٩ - وحدّثني مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ : أَنَّ
رَجُلاً مِنَ الأَنْصَارِ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ بِجَارِيَةٍ لَهُ سَوْدَاءَ . فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ عَلَيَّ
رَقَبَةً مُؤْمِنَةً . فَإِنْ كُنْتَ تَرَاهَا مُؤْمِنَةً أُعْتِقُهَا . فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ « أَتَشْهَدِينَ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ
اللهُ ؟ » قَالَتْ : نَعَمْ . قَالَ « أَتَشْهَدِينَ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ ؟ » قَالَتْ : نَعَمْ . قَالَ « أَتُوقِنِينَ
بِالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ ؟ » قَالَتْ : نَعَمْ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « أَعْتِقْهَا » .

9. Utbe b. Mesud'un torunu Ubeydullah b. Abdullah (r.a.)' dan: Ensardan bir adam siyahî (Habeşli) cariyesini Resûlullah (s.a.v.)'a getirerek şöyle dedi:

«— Ya Resûlallah! Benim bir mü'mine cariyem var. Eğer cariyemin imanlı olduğu kanaatinde isen onu azat edeceğim.» Resûlullah (s.a.v.) cariyeme:

«— **Allah'tan başka tanrı olmadığına şahadet ediyor musun?**» diye sordu. O da:

«— Evet» dedi. Resûlullah (s.a.v.):

«— **Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna şahadet ediyor musun?**» diye sordu. O da:

«— Evet» dedi. Resûlullah (s.a.v.):

«— **Öldükten sonra dirilmeye yakînen inanıyor musun?**» diye sordu. Cariyem:

«— Evet» diye cevap verdi. Resûlullah (s.a.v.):

«— **Onu azat et**» buyurdu.[7]

(7) İbn Abdilber der ki: Dış görünüşüyle mürseldir. Ama, muttasıl oluşa yorulabilir. Çünkü Ubeydullah, bir grup sahabeyi görmüştür.
Zurkanî der ki: Yukarıdaki görüş, tartışmaya açık. Çünkü, böyle olsaydı, asla mürsel hadis bulunmazdı. Belki de Ubeydullah'ın bir grup sahabeyi görmesinden, bu hadisi rivayet edenleri kastetmiştir.

١٠ - وحدّثنى مَالِكٌ : أَنَّهُ بَلَغَهُ عَنِ الْمَقْبُرِىِّ ، أَنَّهُ قَالَ : سُئِلَ أَبُو هُرَيْرَةَ عَنِ الرَّجُلِ تَكُونُ عَلَيْهِ رَقَبَةٌ . هَلْ يُعْتِقُ فِيهَا ابْنَ زِنًا ؟ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : نَعَمْ : ذٰلِكَ يُجْزِئُ عَنْهُ .

10. el-Makburi şöyle dedi: Ebû Hüreyre (r.a.)'ye «Bir köle azat etmesi gereken bir adam, zina neticesi doğan bir çocuğu azat etse caiz olur mu?» diye soruldu. Ebû Hüreyre de:

«— Evet bu kafi gelir» dedi.

١١ - وحدّثنى مَالِكٌ : أَنَّهُ بَلَغَهُ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ الأَنْصَارِىِّ . وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ : أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الرَّجُلِ تَكُونُ عليه رَقَبَةٌ . هَلْ يَجُوزُ لَهُ أَنْ يُعْتِقَ وَلَدَ زِنًا ؟ قَالَ : نَعَمْ . ذٰلِكَ يُجْزِئُ عَنْهُ .

11. İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Ensardan Fedâle b. Ubeyd (r.a.) Resûlullah (s.a.v.)'in ashabındandı. Ona: «Bir köle azat etmesi gereken bir şahıs, zinadan doğan bir çocuğu azat etse caiz midir?» diye soruldu. O da:

«— Evet, caizdir» diye cevap verdi.

7. AZAT EDİLMESİ GEREKEN KÖLELERİN YERİNE AZAT EDİLMEYENLER

١٢ – حدّثنى مَالِكٌ : أنّهُ بَلَغَهُ أنْ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ سُئِلَ عن الرَّقَبَةِ الْوَاجِبَةِ . هَلْ تُشْتَرى بِشَرْطٍ ؟ فَقَالَ : لا .

قَالَ مَالِكٌ : وَذٰلِكَ أحْسَنُ مَا سَمِعْتُ فِى الرِّقَابِ الْوَاجِبَةِ . أنّهُ لا يَشْتَرِيهَا الَّذِى يَعْتِقُهَا فِيمَا وَجَبَ عَلَيْهِ . بِشَرْطٍ عَلَى أنْ يُعْتِقَهَا . لأنّهُ إذَا فَعَلَ ذٰلِكَ فَلَيْسَتْ بِرَقَبَةٍ تَامَّةٍ . لأنّهُ يَضَعُ مِنْ ثَمَنِهَا لِلَّذِى يَشْتَرِطُ مِنْ عِتْقِهَا .

قَالَ مَالِكٌ : وَلا بَأْسَ أنْ يَشْتَرِىَ الرَّقَبَةَ فِى التَّطَوُّعِ . وَيَشْتَرِطَ أنْ يُعْتِقَهَا .

قَالَ مَالِكٌ : إنْ أحْسَنَ مَا سُمِعَ فِى الرِّقَابِ الْوَاجِبَةِ ، أنّهُ لا يَجُوزُ أنْ يُعْتَقَ فِيهَا نَصْرَانِىٌّ وَلا يَهُودِىٌّ . وَلا يُعْتَقَ فِيهَا مُكَاتَبٌ وَلا مُدَبَّرٌ . وَلا أمُّ وَلَدٍ . وَلا مُعْتَقٌ إلَى سِنِينَ . وَلا أعْمَى . وَلا بَأْسَ أنْ يُعْتَقَ النَّصْرَانِىُّ وَالْيَهُودِىُّ وَالْمَجُوسِىُّ . تَطَوُّعًا . لأنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَالَ فِى كِتَابِهِ : ﴿ فَإمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإمَّا فِدَاءً ﴾ فَالْمَنُّ الْعَتَاقَةُ .

قَالَ مَالِكٌ : فَأمَّا الرِّقَابُ الْوَاجِبَةُ الَّتِى ذَكَرَ اللهُ فِى الْكِتَابِ . فَإنّهُ لا يُعْتَقُ فِيهَا إلا رَقَبَةٌ مُؤْمِنَةٌ .

قَالَ مَالِكٌ : وَكَذٰلِكَ فِى إطْعَامِ الْمَسَاكِينِ فِى الْكَفَّارَاتِ . لا يَنْبَغِى أنْ يُطْعَمَ فِيهَا إلا الْمُسْلِمُونَ . وَلا يُطْعَمُ فِيهَا أحَدٌ عَلَى غَيْرِ دِينِ الإسْلَامِ .

12. İmam Malik'e şöyle rivayet olundu: Abdullah b. Ömer (r.a.)'e «Bir köle azat etmesi gereken bir adam, azat edeceğini şart koşarak köle satın alabilir mi?» diye soruldu. O da:

«— Hayır» dedi.

İmam Malik der ki: *Azat edilmesi gereken köleler konusunda duyduklarımın en güzeli şudur: Bir köle azat etmesi gereken bir kimse azat edeceğini şart koşarak satın alamaz. Çünkü bunu yapması halinde azat ettiği tam bir köle sayılmaz. Zira satıcı, azat edeceğini şart koşan kişiye düşük fiattan verir.*

İmam Malik der ki: *Nafile olarak bir köle azat edecek olan bir kişinin azat edeceğini şart koşarak bir köle satın almasında bir mahzur yoktur.*

İmam Malik der ki: *Mutlaka azat edilmesi gereken köleler hakkında duyulanların en güzeli şudur: Böyle bir köleye bedel hıristiyan bir köle veya yahudi bir köle azat etmek caiz değildir. Aynı şekilde mukatep (bedelli azat sözleşmesi yapmış köle), mudebber (efendinin ölümünde azad olacak köle) , Ümmü Veled (efendisinden çocuk doğuran köle), bir müddete kadar azat edilmiş köle ve kör köleyi de azat edilmesi gereken kölenin yerine azat etmek caiz 2değildir. Nafile olarak bir köle azat etmek istenirse Hıristiyan, Yahudi ve Mecusi köle azat edilebilir. Çünkü yüce Allah kitabı Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur.* ***(Ya fidye almadan serbest bırakın, ya da fidye alarak)***[8] *Burada fidye almadan serbest bırakılması, azat edilmesi demektir. Fakat Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de beyan etmiş olduğu azat edilmesi gereken köleler mü'min kölelerdir.*

İmam Malik der ki: *Keffaretlerde, fakirleri doyurmak da böyledir. Bu kefaretlerde yalnız müslüman fakirler doyurulur. Müslüman olmayan hiçbir kimse doyurulmaz.*

(8) Muhammed sûresi, 4. âyet.

8. ÖLENİN ADINA KÖLE AZAT ETMEK

١٣ - حدّثنى مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِى عَمْرَةَ الأَنْصَارِىِّ ؛ أَنَّ أُمَّهُ أَرَادَتْ أَنْ تُوصِىَ . ثُمَّ أَخَّرَتْ ذٰلِكَ إِلَى أَنْ تُصْبِحَ . فَهَلَكَتْ ، وَقَدْ كَانَتْ هَمَّتْ بِأَنْ تُعْتِقَ . فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ : فَقُلْتُ لِلْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ؛ أَيَنْفَعُهَا أَنْ أُعْتِقَ عَنْهَا ؟ فَقَالَ الْقَاسِمُ : إِنَّ سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ قَالَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ : إِنَّ أُمِّى هَلَكَتْ . فَهَلْ يَنْفَعُهَا أَنْ أُعْتِقَ عَنْهَا ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « نَعَمْ » .

13. Abdurrahman b. Ebi Amre el-Ensari şöyle dedi: Annem bir vasiyet etmek istedi, sonra sabaha bıraktı ve öldü. Köle azat etmeye niyetlenmişti.

Kasım b. Muhammed (r.a.)'e:

«— Annemin yerine köle azat etsem ona faydası olur mu?» dedim. Kasım b. Muhammed (r.a.) şöyle dedi: Sa'd b. Ubade (r.a.), Resûlullah (s.a.v.)'a:

«— Annem öldü onun adına köle azat etmenin ona yararı olur mu?» diye sordu.

Resûlullah (s.a.v.):

«— **Evet**» diye cevap verdi.

١٤ - وحدّثنى مَالِكٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ؛ أَنَّهُ قَالَ : تُوُفِّىَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ أَبِى بَكْرٍ فِى نَوْمٍ نَامَهُ . فَأَعْتَقَتْ عَنْهُ عَائِشَةُ ، زَوْجُ النَّبِىِّ ﷺ ، رِقَابًا كَثِيرَةً .

قَالَ مَالِكٌ : وَهٰذَا أَحَبُّ مَا سَمِعْتُ إِلَىَّ فِى ذٰلِكَ .

14. Yahya b. Said dedi ki: Bir gün Ebû Bekir'in oğlu uyurken öldü. Onun adına Hz. Peygamber'in hanımı Hz. Aişe bir çok köle azat etti.

İmam Malik der ki: *Bu konuda duyduğumun en güzeli budur.*

(9) بَابُ فَضْلِ عِتْقِ الرِّقَابِ وَعِتْقِ الزَّانِيَةِ وَابْنِ الزِّنَا

9- AZAT EDİLMESİ FAZİLETLİ OLAN KÖLE, ZİNÂ EDEN CÂRİYE VE ZİNÂDAN OLAN ÇOCUĞUN AZAT EDİLMESİ

15 – حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنِ الرِّقَابِ أَيُّهَا أَفْضَلُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَغْلَاهَا ثَمَنًا وَأَنْفَسُهَا [ص:30] عِنْدَ أَهْلِهَا»

15. *Peygamber (Sallallâhü aleyhi ve sellem)in hanımı Ayşe (Radiyallâhü Anhâ)dan rivâyete göre Resûlullah (Sallallâhü aleyhi ve sellem)e:* Hangi köleyi azat etmek faziletlidir *diye soruldu. Resûlullah (Sallallâhü aleyhi ve sellem) de:* **En pahalısı ve sahibinin yanında en kıymetli olanı** *diye cevap verdi.* (Buhari Itk 2, Müslim İman 34)

16 – وَحَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ «أَعْتَقَ وَلَدَ زِنًا وَأُمَّهُ»

16. *Abdullah bin Ömer (Radiyallâhü Anhümâ)dan rivâyete göre, bizzat kendisi zinâdan olan çocuğu annesi ile birlikte azat etti.* (Sadece İmam Mâlik'in Muvattâ'ında geçmektedir.)

(10) بَابُ مَصِيرِ الْوَلَاءِ لِمَنْ أَعْتَقَ

10- KÖLENİN MAL VE DİĞER VARLIKLARININ AZAT EDEN KİMSEYE AİT OLMASI

17 – حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ: جَاءَتْ بَرِيرَةُ فَقَالَتْ: إِنِّي كَاتَبْتُ أَهْلِي عَلَى تِسْعِ أَوَاقٍ فِي كُلِّ عَامٍ أُوقِيَّةٌ فَأَعِينِينِي. فَقَالَتْ عَائِشَةُ: إِنْ أَحَبَّ أَهْلُكِ أَنْ أَعُدَّهَا لَهُمْ عَنْكِ. عَدَدْتُهَا وَيَكُونَ لِي وَلَاؤُكِ فَعَلْتُ. فَذَهَبَتْ بَرِيرَةُ إِلَى أَهْلِهَا. فَقَالَتْ لَهُمْ ذَلِكَ فَأَبَوْا عَلَيْهَا. فَجَاءَتْ مِنْ عِنْدِ أَهْلِهَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ. فَقَالَتْ لِعَائِشَةَ إِنِّي قَدْ عَرَضْتُ عَلَيْهِمْ ذَلِكَ فَأَبَوْا عَلَيَّ إِلَّا أَنْ يَكُونَ الْوَلَاءُ لَهُمْ. فَسَمِعَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَسَأَلَهَا. فَأَخْبَرَتْهُ عَائِشَةُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خُذِيهَا وَاشْتَرِطِي لَهُمُ الْوَلَاءَ. فَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ» فَفَعَلَتْ عَائِشَةُ. ثُمَّ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي النَّاسِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ. ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ فَمَا بَالُ رِجَالٍ يَشْتَرِطُونَ شُرُوطًا لَيْسَتْ فِي كِتَابِ اللَّهِ؟ مَا كَانَ [ص:31] مِنْ شَرْطٍ لَيْسَ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَهُوَ بَاطِلٌ. وَإِنْ كَانَ مِائَةَ شَرْطٍ. قَضَاءُ اللَّهِ أَحَقُّ. وَشَرْطُ اللَّهِ أَوْثَقُ. وَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ»

17. *Peygamber (Sallallâhü aleyhi ve sellem)in hanımlarından Ayşe (Radiyallâhü Anhâ)dan rivâyete göre şöyle demiştir:* Berîre adlı câriye Ayşe'ye gelerek şöyle dedi: Ben efendim ile mükâtebe anlaşması yaptım. Her sene bir ukiyye vermek üzere toplam dokuz ukiyye vereceğim. Bana yardım et. Bunun üzere Ayşe şöyle dedi: Velâ hakkın bana ait olmak şartı ile efendilerinin senin yerine benim peşin olarak vermeme razı olurlarsa sana para verir ve seni azat ederim. Bunun üzerine Berîre efendilerinin yanına gitti. Onların yanından gelince bana şöyle dedi: Resûlullah (Sallallâhü aleyhi ve sellem) de benim yanımda oturuyordu ve şöyle dedi: Bana söylediğini efendilerime anlattım. Velâ'nın sana ait olmasını kabul etmediler.

* Sayfa 30 ve 31 eksik tarandığı için Konya Kitapçılık tarafından 2008 yılında baskısı yapılan, tercümesini Abdullah Parlıyan'ın yaptığı Muvattâ' Tercemesi isimli çevirinin 1474, 1475, 1476 numaralı, sayfa 628'da bulunan tercümeden faydalanılmıştır.

Resûlullah (s.a.v.) konuşmamızı duydu ve meseleyi sordu. Ben de kendilerine, olanları genişçe anlattım. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) bana şöyle dedi:

«— O cariyeyi satın al, alırken de velânın kendilerine ait olmasını şart koş. Nasıl olsa velâ azat edenindir.»

Ben de öyle yaptım. Sonra Resûlullah (s.a.v.) Cemaatin içersinde ayağa kalkarak Allah'a hamdü sena etti, şöyle buyurdu: «**Ne oluyor bazı kişilere! Allah'ın kitabında olmayan şartları ileri sürüyorlar? Allah'ın kitabında olmayan şart yüz tane de olsa hükümsüzdür. Allah'ın koyduğu hüküm uyulmaya daha lâyıktır. Allah'ın koyduğu şart daha güvenilirdir. Velâ, sadece azat edene aittir.**»[12]

١٨ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ عَائِشَةَ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ أَرَادَتْ أَنْ تَشْتَرِيَ جَارِيَةً تُعْتِقُهَا . فَقَالَ أَهْلُهَا : نَبِيعُكِهَا عَلَى أَنَّ وَلاَءَهَا لَنَا . فَذَكَرَتْ ذٰلِكَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ « لاَ يَمْنَعَنَّكِ ذٰلِكَ . فَإِنَّمَا الْوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ » .

18. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den: Mü'minlerin annesi Hz. Aişe bir cariye satın alıp azat etmek istedi. Cariyenin efendileri de şöyle dediler:

«— Bu cariyeyi sana velâsı bize ait olmak üzere satabiliriz.» Bunun üzerine meseleyi Resûlullah (s.a.v.)'a anlattım. O da şöyle buyurdu:

«— Bu şart, velânın sana aidiyetine engel olmaz. Çünkü velâ azat edene aittir.»[13]

١٩ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ؛ أَنَّ بَرِيرَةَ جَاءَتْ تَسْتَعِينُ عَائِشَةَ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ . فَقَالَتْ عَائِشَةُ : إِنْ أَحَبَّ أَهْلُكِ أَنْ أَصُبَّ لَهُمْ ثَمَنَكِ صَبَّةً وَاحِدَةً ، وَأُعْتِقَكِ ، فَعَلْتُ . فَذَكَرَتْ ذٰلِكَ بَرِيرَةُ لأَهْلِهَا . فَقَالُوا : لاَ . إِلاَّ أَنْ يَكُونَ لَنَا وَلاَؤُكِ .

قَالَ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ : فَزَعَمَتْ عَمْرَةُ أَنَّ عَائِشَةَ ذَكَرَتْ ذٰلِكَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « اشْتَرِيهَا وَأَعْتِقِيهَا . فَإِنَّمَا الْوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ » .

19. Abdurrahman'ın kızı Amre (r.a.)'dan: Berire, mü'minlerin annesi Hz. Aişe'ye yardım istemeye geldi. Hz. Aişe de ona

(12) Buharî, Buyû, 34/73; Müslim, Itk, 20/2, no:8.
(13) Buharî, Buyû, 34/73; Müslim, Itk, 20/2, no:5.

şöyle dedi:

«— Efendilerin, bedelini bir defada verip seni azat etmemi kabul ederlerse yapayım.»

Bunun üzerine Berire durumu efendilerine anlattı. Onlar da şöyle dediler:

«— Velân bize ait olmazsa kabul etmeyiz.»

Hadisi rivayet eden Amre devamla şöyle dedi: Sanıyorum ki Hz. Aişe bu meseleyi Resûlullah (s.a.v.)'a anlattı. Resûlullah (s.a.v.) da ona şöyle dedi:

«— Onu satın al ve azat et. Çünkü velâ, azat edene aittir.»[14]

٢٠ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهى عَنْ بَيْعِ الْوَلَاءِ وَعَنْ هِبَتِهِ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الْعَبْدِ يَبْتَاعُ نَفْسَهُ مِنْ سَيِّدِهِ ، عَلَى أَنَّهُ يُوَالِي مَنْ شَاءَ : إِنَّ ذٰلِكَ لَا يَجُوزُ . وَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ . وَلَوْ أَنَّ رَجُلًا أَذِنَ لِمَوْلَاهُ أَنْ يُوَالِيَ مَنْ شَاءَ ، مَا جَازَ ذٰلِكَ . لِأَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ » وَنَهى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ بَيْعِ الْوَلَاءِ وَعَنْ هِبَتِهِ . فَإِذَا جَازَ لِسَيِّدِهِ أَنْ يَشْتَرِطَ ذٰلِكَ لَهُ ، وَأَنْ يَأْذَنَ لَهُ أَنْ يُوَالِيَ مَنْ شَاءَ ، فَتِلْكَ الْهِبَةُ .

20. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.), velâyı satmayı ve bağışlamayı yasak etti.[15]

İmam Malik, dilediği kişilerle velâ anlaşması yapmak kaydiyle kendisini efendisinden satın alan köle hakkında derki: *Bu caiz değildir. Velâ, azat edene aittir.*

Bir adam azat ettiği kölesinin, dilediği kimselerle velâ anlaşması yapmasına izin verirse, bu caiz olmaz. Çünkü Resûlullah (s.a.v.) «**Velâ azat edene aittir**» *buyurmuş, velâyı satmayı ve bağışlamayı da yasak etmiştir.*

Efendinin, azat ettiği kölenin dilediği kişilerle velâ anlaşması yapmasına izin vermesi ve bunu şart koşması caiz olduğu zaman, bu, velâyı bağışlamak olur.

(14) Hafız der ki: Görünüşüyle mürseldir. Malik'in ravileri bu konuda ihtilafsızdır. Buharî, Mükateb, 50/4.

(15) Buharî, Itk, 49/10; Müslim, Itk, 20/3. no:16.

11. AZAT EDİLEN KÖLENİN VELASI

٢١ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ؛ أَنَّ الزُّبَيْرَ بْنَ الْعَوَّامِ اشْتَرَى عَبْدًا فَأَعْتَقَهُ . وَلِذٰلِكَ الْعَبْدِ بَنُونَ مِنِ امْرَأَةٍ حُرَّةٍ . فَلَمَّا أَعْتَقَهُ الزُّبَيْرُ قَالَ : هُمْ مَوَالِيَّ . وَقَالَ مَوَالِي أُمِّهِمْ : بَلْ هُمْ مَوَالِينَا . فَاخْتَصَمُوا إِلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ . فَقَضَى عُثْمَانُ لِلزُّبَيْرِ بِوَلاَئِهِمْ .

وحدّثني مَالِكٌ : أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ سُئِلَ عَنْ عَبْدٍ لَهُ وَلَدٌ مِنِ امْرَأَةٍ حُرَّةٍ ، لِمَنْ وَلاَؤُهُمْ ؟ فَقَالَ سَعِيدٌ : إِنْ مَاتَ أَبُوهُمْ ، وَهُوَ عَبْدٌ لَمْ يُعْتَقْ ، فَوَلاَؤُهُمْ لِمَوَالِي أُمِّهِمْ .

قَالَ مَالِكٌ : وَمَثَلُ ذٰلِكَ ، وَلَدُ الْمُلاَعَنَةِ مِنَ الْمَوَالِي . يُنْسَبُ إِلَى مَوَالِي أُمِّهِ . فَيَكُونُونَ هُمْ مَوَالِيَهُ . إِنْ مَاتَ وَرِثُوهُ . وَإِنْ جَرَّ جَرِيرَةً عَقَلُوا عَنْهُ . فَإِنِ اعْتَرَفَ بِهِ أَبُوهُ أُلْحِقَ بِهِ . وَصَارَ وَلاَؤُهُ إِلَى مَوَالِي أَبِيهِ . وَكَانَ مِيرَاثُهُ لَهُمْ وَعَقْلُهُ عَلَيْهِمْ . وَيُجْلَدُ أَبُوهُ الْحَدَّ .

قَالَ مَالِكٌ : وَكذٰلِكَ الْمَرْأَةُ الْمُلاَعَنَةُ مِنَ الْعَرَبِ . إِذَا اعْتَرَفَ زَوْجُهَا ، الَّذِي لاَعَنَهَا ، بِوَلَدِهَا . صَارَ بِمِثْلِ هٰذِهِ الْمَنْزِلَةِ . إِلا أَنَّ بَقِيَّةَ مِيرَاثِهِ ، بَعْدَ مِيرَاثِ أُمِّهِ وَإِخْوَتِهِ لأُمِّهِ ، لِعَامَّةِ الْمُسْلِمِينَ . مَالَمْ يُلْحَقْ بِأَبِيهِ . وَإِنَّمَا وَرَّثَ وَلَدَ الْمُلاَعَنَةِ ، الْمُوَالاَةَ ، مَوَالِيَ أُمِّهِ . قَبْلَ أَنْ يَعْتَرِفَ بِهِ أَبُوهُ . لأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لَهُ نَسَبٌ وَلاَ عَصَبَةٌ . فَلَمَّا ثَبَتَ نَسَبُهُ صَارَ إِلَى عَصَبَتِهِ .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا فِي وَلَدِ الْعَبْدِ مِنِ امْرَأَةٍ حُرَّةٍ . وَأَبُو الْعَبْدِ حُرٌّ : أَنَّ الْجَدَّ أَبَا الْعَبْدِ يَجُرُّ وَلاَءَ وَلَدِ ابْنِهِ الأَحْرَارِ مِنِ امْرَأَةٍ حُرَّةٍ . يَرِثُهُمْ مَادَامَ أَبُوهُمْ عَبْدًا . فَإِنْ عَتَقَ أَبُوهُمْ رَجَعَ الْوَلاَءُ إِلَى مَوَالِيهِ . وَإِنْ مَاتَ وَهُوَ عَبْدٌ كَانَ الْمِيرَاثُ وَالْوَلاَءُ لِلْجَدِّ . وَإِنِ الْعَبْدُ كَانَ لَهُ ابْنَانِ حُرَّانِ . فَمَاتَ أَحَدُهُمَا . وَأَبُوهُ عَبْدٌ . جَرَّ الْجَدُّ ، أَبُو الأَبِ ، الْوَلاَءَ وَالْمِيرَاثَ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الأَمَةِ تُعْتَقُ وَهِيَ حَامِلٌ . وَزَوْجُهَا مَمْلُوكٌ . ثُمَّ يعتق زَوْجُهَا قَبْلَ أَنْ تَضَعَ حَمْلَهَا . أَوْ بَعْدَ مَا تَضَعُ : إِنَّ وَلاَءَ مَا كَانَ فِي بَطْنِهَا لِلَّذِي أَعْتَقَ أُمَّهُ . لأَنَّ ذٰلِكَ الْوَلَدَ قَدْ كَانَ أَصَابَهُ الرِّقُّ . قَبْلَ أَنْ تُعْتَقَ أُمُّهُ . وَلَيْسَ هُوَ بِمَنْزِلَةِ الَّذِي تَحْمِلُ بِهِ أُمُّهُ بَعْدَ الْعَتَاقَةِ . لأَنَّ الَّذِي تَحْمِلُ بِهِ أُمُّهُ بَعْدَ الْعَتَاقَةِ ، إِذَا أُعْتِقَ أَبُوهُ . جَرَّ وَلاَءَهُ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الْعَبْدِ يَسْتَأْذِنُ سَيِّدَهُ أَنْ يُعْتِقَ عَبْدًا لَهُ . فَيَأْذَنُ لَهُ سَيِّدُهُ : إِنَّ وَلاَءَ الْعَبْدِ الْمُعْتَقِ ، لِسَيِّدِ الْعَبْدِ ، لا يَرْجِعُ وَلاَؤُهُ لِسَيِّدِهِ الَّذِي أَعْتَقَهُ . وَإِنْ عَتَقَ .

21. Rebîa b. Abdurrahman (r.a.)'dan: Zübeyr b. Avvam bir köle satın alarak azat etti. Bu kölenin hür bir kadından olma erkek çocukları vardı. Zübeyr köleyi azat edince:

«— Çocukların velâsı bana aittir» dedi. Çocukların annesini daha önce azat eden efendiler:

«— Hayır onların velâsı bize ait» dediler.

Davalarını Hz. Osman b. Affan (r.a.)'a götürdüler. O da çocukların velâlarının Hz. Zübeyr'e ait olduğuna hükmetti.

İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Said b. el-Müseyyeb (r.a)'e: «Hür bir kadından doğma çocukları olan kölenin çocuklarının velâsı kime aittir?» diye soruldu. Said (r.a.) de şöyle cevap verdi: «Çocukların babası azat edilmeden köle olarak ölürse, çocukların velâsı annelerini daha önce azat eden efendilere aittir.»

İmam Malik der ki: *Azat edilen kölelerden lânetleşerek boşanan kadının çocuğu, annesini azat eden efendilere mensup olur. Annesinin efendileri onun da efendileri olur. Ölünce çocuğa varis olurlar. Çocuk bir suç işlerse diyetini onlar verirler.*

Babası, çocuğun kendinden olduğunu itiraf ederse çocuk onun üzerine kaydedilir. Çocuğun mirasını onlar alırlar. Çocuğun velâsı, babasını azat eden efendilere aittir. Çocuğun mirasını onlar alırlar. Suçunun diyetini vermek onlara düşer. Çocuğun babasına da (daha önceki iftirasının cezası olarak) had uygulanır.

İmam Malik der ki: *Kocaları çocuğun kendinden olduğunu kabul eden lânetleşen ve hür olan kadınla, lânetleşen ve azatlı kadın arasında fark yoktur. Kocaları çocuğun kendinden olduğunu kabul etmediği sürece hür kadının çocuğunun mirası, anne ve anne bir kardeşler hisselerini aldıktan sonra geri kalan hazineye intikal eder. Azatlı kadının çocuğunun geri kalan mirası ise annelerini azat eden efendilerine pay edilir. Çünki bu çocukların nesepleri ve baba tarafından akrabaları yoktur. Nesebi sabit olunca mirası asabelerine*[16] *kalır.*

(16) Yalnız oldukları zaman mirasın tamamını, belirli hisse sahipleriyle bulundukları zaman, bu kişiler hisselerini aldıktan sonra mirasın kalanını alanlara asabe denir.

İmam Malik der ki: *Babası hür olan bir kölenin, hür bir kadından doğma çocuğu hakkında bizde ittifakla amel şöyledir: Dede, kölenin hür kadından doğma hür çocuklarının babaları köle olduğu müddetçe çocukların varisi olur. Babaları azat olunca çocukların velâsı, babalarını azat eden efendilere rücu eder. Köle olarak ölürse, velâ ve miras dedenin olur. Kölenin iki hür çocuğu olup babaları köle iken, bu çocuklardan biri ölse velâ ve mirası, babadan dedeleri alır.*

Kocası köle, kendisi hamile iken azat edilen, sonra da henüz doğum yapmadan veya doğum yaptıktan sonra kocası azat olan bir cariye hakkında İmam Malik şöyle der: *Cariyenin karnındaki çocuğun velâsı, bu cariyeyi azat eden efendilerin olur. Çünkü annesi azat edilmeden önce bu çocuğa da kölelik sirayet etmiştir. Bu çocuk, annesi azat olduktan sonra ana rahmine düşen çocuğa benzemez. Çünkü annesinin azat edilmesinden sonra ana rahmine düşen çocuğun babası, azat edilince onun velâsını alır.*

Bir köle, kendi kölesini azat etmek için efendisinden izin ister, o da bu izni verirse azat edilen kölenin velâsı azat eden kölenin efendisinin olur. Artık azat eden köle azat da olsa bu velâ kendisine dönmez.

12. VELÂNIN MİRAS OLARAK TAKSİMİ

٢٢ - حدثني مالك عن عبد الله بن أبي بكر بن محمد بن عمرو بن حزم، عن عبد الملك ابن أبي بكر بن عبد الرحمن بن الحارث بن هشام، عن أبيه: أنه أخبره أن العاص ابن هشام هلك. وترك بنين له ثلاثة. اثنان لأم، ورجل لعلة. فهلك أحد اللذين لأم، وترك مالا وموالي. فورثه أخوه لأبيه وأمه، ماله وولاءه مواليه. ثم هلك الذي ورث المال وولاء الموالي. وترك ابنه وأخاه لأبيه. فقال ابنه: قد أحرزت ما كان أبي أحرز من المال وولاء الموالي. وقال أخوه: ليس كذلك. إنما أحرزت المال، وأما ولاء الموالي، فلا. أرأيت لو هلك أخي اليوم ألست أرثه أنا؟ فاختصما إلى عثمان بن عفان. فقضى لأخيه بولاء الموالي.

22. Abdülmelik, babası Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Haris b. Hişam'ın şöyle dediğini rivayet etti: el-Âsi b. Hişam öldü ve geride üç oğlunu bıraktı. Bunların ikisi anne-baba bir, diğeri baba bir kardeşti. Anne-baba bir kardeşlerden biri öldü ve geride mal ve azatlı köleler bıraktı. Anne-baba bir kardeşi bu mala ve o azatlı kölelerin velâsına varis oldu. Sonra bu çocuk da öldü, geride bir oğlu bir baba bir kardeşini bıraktı. Oğlu şöyle dedi:

«— Babamın hissesine düşen mal ve azatlı kölelerin velâsı benim hisseme düşmüştür.»

Kardeşi:

«— Hayır, öyle değil, Senin hissene sadece mal düşmüştür. Azatlı kölelerin velâsına gelince, o sana düşmemiştir. Kardeşim bu gün ölse idi, söyler misin ben ona varis olmaz mıyım?» Aralarında anlaşamayınca Hz. Osman b. Affan (r.a.)'ın huzurunda muhakeme oldular. Hz. Osman azatlı kölelerin velâsının kardeşine düştüğüne karar verdi.

٢٣ - وحدّثنى مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِى بَكْرِ بْنِ حَزْمٍ ؛ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَبُوهُ : أَنَّهُ كَانَ جَالِسًا عِنْدَ أَبَانَ بْنِ عُثْمَانَ . فَاخْتَصَمَ إِلَيْهِ نَفَرٌ مِنْ جُهَيْنَةَ وَنَفَرٌ مِنْ بَنِى الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ . وَكَانَتِ امْرَأَةٌ مِنْ جهينة عند رَجُلٍ مِنْ بَنِى الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ . يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ بْنُ كُلَيْبٍ .فَمَاتَتِ الْمَرْأَةُ . وَتَرَكَتْ مَالاً وَمَوَالِىَ . فَوَرِثَهَا ابْنُهَا وَزَوْجُهَا . ثُمَّ مَاتَ ابْنُهَا فَقَالَ وَرَثَتُهُ : لَنَا وَلاَءُ الْمَوَالِى . قَدْ كَانَ ابْنُهَا أَحْرَزَهُ . فَقَالَ الْجُهَنِيُّونَ : لَيْسَ كَذَلِكَ . إِنَّمَا هُمْ مَوَالِى صَاحِبَتِنَا . فَإِذَا مَاتَ وَلَدُهَا فَلَنَا وَلاَؤُهُمْ . وَنَحْنُ نَرِثُهُمْ . فَقَضَى أَبَانُ بْنُ عُثْمَانَ لِلْجُهَنِيِّينَ بِوَلاَءِ الْمَوَالِى .

23. Abdullah'a babası Ebu Bekir b. Hazm şöyle anlattı: Ben Ebân b. Osman'ın yanında otururken Cüheyne kabilesinden bir grup insanla, el-Haris b. el-Hazreç oğullarından bir grup muhakeme oldular.

Cüheyneli bir kadın, el-Haris b. el-Hazreç oğullarından İbrahim b. Küleyb adlı bir adamla evliydi ve kadın ölmüş, geride mal ve azatlı köleler bırakmış ve bu kadına oğlu ile kocası varis olmuşlardı. Sonra bu çocuk ölünce varisleri şöyle dediler:

«— Bu çocuğa annesinden düşmüş olan kölelerin velâsı bizimdir.» Cüheyne kabilesinden olanlar:

«— Hayır: Öyle olmaz. O azatlı köleler bizim kızımızındır. Çocuğu ölünce onların velâsı bizim olur ve onlara biz varis oluruz» dediler. Eban, azatlı kölelerin velâsının Cüheyne kabilesinden olanlara ait olduğuna karar verdi.

٢٤ - وحدّثنى مَالِكٌ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ قَالَ ، فِى رَجُلٍ هَلَكَ وَتَرَكَ بَنِينَ لَهُ ثَلاَثَةً . وَتَرَكَ مَوَالِىَ أَعْتَقَهُمْ هُوَ عَتَاقَةً . ثُمَّ إِنَّ الرَّجُلَيْنِ مِنْ بَنِيهِ هَلَكَا . وَتَرَكَا أَوْلاَدًا . فَقَالَ سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ : يَرِثُ الْمَوَالِىَ ، الْبَاقِى مِنَ الثَّلاَثَةِ . فَإِذَا هَلَكَ هُوَ ، فَوَلَدُهُ وَوَلَدُ إِخْوَتِهِ فِى وَلاَءِ الْمَوَالِى ، شَرَعٌ ، سَوَاءٌ .

24. Said b. el-Müseyyeb der ki: Bir adam ölür geride üç oğlunu ve azat etmiş olduğu kölelerin velâsını bırakır. Sonra oğullarından ikisi ölür, geride çocuklarını bırakır.

Bu üç çocukdan hayatta kalan azatlı kölelerin velâsına varis olur. O ölünce de kendi çocukları ile kardeşinin çocukları velâya eşit olarak varis olurlar.

13. SAİBENİN MİRASI VE YAHUDİ VE HIRİSTİYANIN AZAD ETTİĞİ KÖLENİN VELÂSI

٢٥ – وحدّثني مالكٌ : أنّهُ سأَلَ ابنَ شِهابٍ عَنِ السّائبَةِ ؟ قالَ : يُوالِي مَنْ شاءَ . فإنْ ماتَ ولَمْ يُوالِ أحَدًا . فميراثُهُ للمُسلِمينَ . وعَقْلُهُ عَلَيْهِمْ .

قَالَ مَالِكٌ : إنَّ أحْسَنَ مَا سُمِعَ فِي السّائبَةِ أنّهُ لا يُوالِي أحَدًا . وأنَّ مِيراثَهُ لِلْمُسلِمينَ . وعَقْلَهُ عَلَيْهِمْ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الْيَهُودِيِّ وَالنَّصْرَانِيِّ يُسْلِمُ عَبْدُ أحَدِهِمَا فَيُعْتِقُهُ قَبْلَ أنْ يُبَاعَ عَلَيْهِ : إنَّ وَلاَءَ العَبْدِ المُعْتَقِ لِلْمُسْلِمينَ . وَإنْ أسْلَمَ الْيَهُودِيُّ أوِ النَّصْرَانِيُّ بَعْدَ ذٰلِكَ لَمْ يَرْجِعْ إلَيْهِ الْوَلاَءُ أبَدًا .

قَالَ : وَلٰكِنْ إذَا أعْتَقَ الْيَهُودِيُّ أوِ النَّصْرَانِيُّ عَبْدًا عَلَى دِينِهِمَا . ثُمَّ أسْلَمَ الْمُعْتَقُ قَبْلَ أنْ يُسْلِمَ الْيَهُودِيُّ أوِ النَّصْرَانِيُّ الَّذِي أعْتَقَهُ . ثُمَّ أسْلَمَ الَّذِي أعْتَقَهُ . رَجَعَ إلَيْهِ الْوَلاَءُ . لأنَّهُ قَدْ كَانَ ثَبَتَ لَهُ الْوَلاَءُ يَوْمَ أعْتَقَهُ .

قَالَ مَالِكٌ : وَإنْ كَانَ لِلْيَهُودِيِّ أوِ النَّصْرَانِيِّ وَلَدٌ مُسْلِمٌ ، وَرِثَ مَوَالِيَ أبِيهِ الْيَهُودِيِّ أوِ النَّصْرَانِيِّ ، إذَا أسْلَمَ الْمَوْلَى الْمُعْتَقُ . قَبْلَ أنْ يُسْلِمَ الَّذِي أعْتَقَهُ . وَإنْ كَانَ الْمُعْتَقُ ، حِينَ أُعْتِقَ ، مُسْلِمًا . لَمْ يَكُنْ لِوَلَدِ النَّصْرَانِيِّ أوِ الْيَهُودِيِّ الْمُسْلِمَيْنِ ، مِنْ وَلاَءِ الْعَبْدِ الْمُسْلِمِ شَيْءٌ . لأنَّهُ لَيْسَ لِلْيَهُودِيِّ وَلاَ لِلنَّصْرَانِيِّ وَلاَءٌ ، فَوَلاَءُ الْعَبْدِ الْمُسْلِمِ لِجَمَاعَةِ الْمُسْلِمِينَ .

25. İmam Malik, İbn Şihab'a Sâibe'nin[17] mirasını sordu. İbn Şihab şöyle cevap verdi: İstediği kimseyle velâ anlaşması yapar, ölürse velâsını kimseye vasiyet edemez. Mirası hazineye kalır. Suçlarının diyetini hazine karşılar.

İmam Malik der ki: *Saibe hakkında duyduğumun en güzeli şudur: Saibe hiç kimseyle velâ anlaşması yapamaz. Onun mirası hazineye kalır. Suçlarının diyetini de hazine karşılar.*

İmam Malik der ki: *Kölesi kendisinden önce müslüman olan bir Yahudi ve Hristiyan bu köleyi satmaya zorlanmadan*

(17) Saibe, efendisinin azat etmek niyetiyle «Sen serbestsin» dediği kölesidir.

azat etse, azat edilen kölenin velâsı müslümanlara aittir, Azat ettikten sonra, Yahudi ve Hristiyan, müslüman olsalar artık velâ kendilerine dönmez. Fakat Yahudi veya Hıristiyan kölesini müslüman olmadan önce azat etse, bilahare köle müslüman olsa, sonra da azat eden müslüman olsa, kölenin velâsı azat edene döner. Çünkü azat ettikleri gün velâ kendisine aitti.

İmam Malik der ki: *Köleleri kendilerinden önce müslüman olan, Yahudi ve Hıristiyanın müslüman çocuğu bu köleye varis olur. Şayet köleleri (kendilerinden sonra), azad edilirken müslüman olmuş ise, daha önce müslüman olan Yahudi ve Hıristiyan bir kişinin çocuğunun bu müslüman kölenin velâsından hiçbir hakkı yoktur. Çünkü ne Yahudi ne de Hıristiyanın velâ hakkı olmaz. Bu müslüman kölenin velâsı, müslüman cemaate aittir.*

٣٩ - كتاب المكاتب

39

MÜKATEB (AZAD SÖZLEŞMELİ KÖLE) **KİTABI**

1. MÜKATEBİN HÜKMÜ

١ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ : أَنْ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ يَقُولُ : الْمُكَاتَبُ عَبْدٌ مَا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنْ كِتَابَتِهِ شَيْءٌ .

1. Nafi'den: Abdullah b. Ömer şöyle derdi: Mükateb, yapmış olduğu mükatebe[1] anlaşmasından üzerinde bir miktar borç kaldıkça köledir.[2]

٢ - وحدّثني مَالِكٌ أَنَّهُ بَلَغَهُ ؛ أَنْ عُرْوَةَ بْنَ الزُّبَيْرِ ، وَسُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ ، كَانَا يَقُولاَنِ : الْمُكَاتَبُ عَبْدٌ مَا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنْ كِتَابَتِهِ شَيْءٌ .

قَالَ مَالِكٌ : وَهُوَ رَأْيِي .

قَالَ مَالِكٌ : فَإِنْ هَلَكَ الْمُكَاتَبُ . وَتَرَكَ مَالاً أَكْثَرَ مِمَّا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنْ كِتَابَتِهِ . وَلَهُ وَلَدٌ وَلَدُوا فِي كِتَابَتِهِ . أَوْ كَاتَبَ عَلَيْهِمْ . وَرِثُوا مَا بَقِيَ مِنَ الْمَالِ . بَعْدَ قَضَاءِ كِتَابَتِهِ .

2. İmam Malik'e rivayet olunduğuna göre Urve b. ez-Zübeyr ile Süleyman b. Yesar şöyle derlerdi: Mükateb, kitabet anlaşmasından kalan borcu olduğu müddetçe köledir.

İmam Malik der ki: *Benim görüşüm de budur.*

İmam Malik der ki: *Mükateb ölse, geride kitabet anlaşmasından arta kalan borçtan daha fazla mal bıraksa, mükatebe iken ya da daha önce doğan çocukları olsa, bu çocuklar, borç ödendikten sonra arta kalan mala varis olurlar.*

(1) Kitabet, kölenin, efendisi ile anlaşarak azat bedelini ödeyince hür olmak üzere azat bedelini kazanması için serbest bırakılmasıdır. Mukateb, efendisi ile arasında kitabet akdi olan köleye denir. Köle, çalışıp kazanarak azat bedelini efendisine getirdiği zaman hür olur. Mükateb, kazancına efendisinin sahip oluşu dışında, köle hükümlerine tabidir.

(2) Amr b.Şuayb -babası- dedesi senediyle merfu olarak gelmiştir. Ebu Davud, Itk, 28/1; İbn Mace, Itk, 19/3; Şeybanî, 857.

٣ - وحدّثنى مَالِكٌ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ قَيْسٍ الْمَكّىِّ : أنَّ مُكَاتَبًا كَانَ لابْنِ الْمُتَوَكِّلِ . هَلَكَ بِمَكَّةَ . وَتَرَكَ عَلَيْهِ بَقِيَّةً مِنْ كِتَابَتِهِ . وَدُيُونًا لِلنَّاسِ . وَتَرَكَ ابْنَتَهُ . فَأَشْكَلَ عَلَى عَامِلِ مَكَّةَ الْقَضَاءُ فِيهِ . فَكَتَبَ إِلَى عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ يَسْأَلُهُ عَنْ ذٰلِكَ . فَكَتَبَ إِلَيْهِ عَبْدُ الْمَلِكِ : أَنِ ابْدَأْ بِدُيُونِ النَّاسِ . ثُمَّ اقْضِ مَا بَقِىَ مِنْ كِتَابَتِهِ . ثُمَّ اقْسِمْ مَا بَقِىَ مِنْ مَالِهِ بَيْنَ ابْنَتِهِ وَمَوْلاَهُ .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ عِنْدَنَا : أَنَّهُ لَيْسَ عَلَى سَيِّدِ الْعَبْدِ أَنْ يُكَاتِبَهُ إِذَا سَأَلَهُ ذٰلِكَ . وَلَمْ أَسْمَعْ أَنَّ أَحَدًا مِنَ الأَئِمَّةِ أَكْرَهَ رَجُلاً عَلَى أَنْ يُكَاتِبَ عَبْدَهُ . وَقَدْ سَمِعْتُ بَعْضَ أَهْلِ الْعِلْمِ إِذَا سُئِلَ عَنْ ذٰلِكَ فَقِيلَ لَهُ : إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ : ﴿ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا ﴾ يَتْلُو هَاتَيْنِ الآيَتَيْنِ ﴿ وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا ﴾ ﴿ فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلاَةُ فَانْتَشِرُوا فِى الأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللهِ ﴾ .

قَالَ مَالِكٌ : وَإِنَّمَا ذٰلِكَ أَمْرٌ أَذِنَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ لِلنَّاسِ . وَلَيْسَ بِوَاجِبٍ عَلَيْهِمْ .

قَالَ مَالِكٌ : وَسَمِعْتُ بَعْضَ أَهْلِ الْعِلْمِ يَقُولُ فِى قَوْلِ اللهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ﴿ وَآتُوهُمْ مِنْ مَالِ اللهِ الَّذِى آتَاكُمْ ﴾ إِنَّ ذٰلِكَ أَنْ يُكَاتِبَ الرَّجُلُ غُلاَمَهُ . ثُمَّ يَضَعَ عَنْهُ مِنْ آخِرِ كِتَابَتِهِ شَيْئًا مُسَمًّى .

قَالَ مَالِكٌ : فَهٰذَا الَّذِى سَمِعْتُ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ . وَأَدْرَكْتُ عَمَلَ النَّاسِ عَلَى ذٰلِكَ عِنْدَنَا .

قَالَ مَالِكٌ : وَقَدْ بَلَغَنِى أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ كَاتَبَ غُلاَمًا لَهُ عَلَى خَمْسَةٍ وَثَلاَثِينَ أَلْفِ دِرْهَمٍ . ثُمَّ وَضَعَ عَنْهُ مِنْ آخِرِ كِتَابَتِهِ خَمْسَةَ آلاَفِ دِرْهَمٍ .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ عِنْدَنَا ، أَنَّ الْمُكَاتَبَ إِذَا كَاتَبَهُ سَيِّدُهُ تَبِعَهُ مَالُهُ . وَلَمْ يَتْبَعْهُ وَلَدُهُ . إِلاَّ أَنْ يَشْتَرِطَهُمْ فِى كِتَابَتِهِ .

قَالَ يَحْيَى : سَمِعْتُ مَالِكًا يَقُولُ ، فِى الْمُكَاتَبِ يُكَاتِبُهُ سَيِّدُهُ وَلَهُ جَارِيَةٌ بِهَا حَبَلٌ مِنْهُ . لَمْ يَعْلَمْ بِهِ هُوَ وَلا سَيِّدُهُ يَوْمَ كِتَابَتِهِ . فَإِنَّهُ لا يَتْبَعُهُ ذٰلِكَ الْوَلَدُ . لأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ دَخَلَ فِى كِتَابَتِهِ . وَهُوَ لِسَيِّدِهِ . فَأَمَّا الْجَارِيَةُ فَإِنَّهَا لِلْمُكَاتَبِ لأَنَّهَا مِنْ مَالِهِ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى رَجُلٍ وَرِثَ مُكَاتَبًا ، مِنِ امْرَأَتِهِ هُوَ وَابْنُهَا : إِنَّ الْمُكَاتَبَ إِنْ مَاتَ قَبْلَ أَنْ يَقْضِىَ كِتَابَتَهُ ، اقْتَسَمَا مِيرَاثَهُ عَلَى كِتَابِ اللهِ وَإِنْ أَدَّى كِتَابَتَهُ ثُمَّ مَاتَ ، فَمِيرَاثُهُ لابْنِ الْمَرْأَةِ . وَلَيْسَ لِلزَّوْجِ مِنْ مِيرَاثِهِ شَىْءٌ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الْمُكَاتَبِ يُكَاتِبُ عَبْدَهُ قَالَ : يُنْظَرُ فِي ذٰلِكَ . فَإِنْ كَانَ إِنَّمَا أَرَادَ الْمُحَابَاةَ لِعَبْدِهِ ، وَعُرِفَ ذٰلِكَ مِنْهُ بِالتَّخْفِيفِ عَنْهُ . فَلَا يَجُوزُ ذٰلِكَ . وَإِنْ كَانَ إِنَّمَا كَاتَبَهُ عَلَى وَجْهِ الرَّغْبَةِ وَطَلَبِ الْمَالِ ، وَابْتِغَاءِ الْفَضْلِ وَالْعَوْنِ عَلَى كِتَابَتِهِ . فَذٰلِكَ جَائِزٌ لَهُ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي رَجُلٍ وَطِئَ مُكَاتَبَةً لَهُ : إِنَّهَا إِنْ حَمَلَتْ فَهِيَ بِالْخِيَارِ . إِنْ شَاءَتْ كَانَتْ أُمَّ وَلَدٍ . وَإِنْ شَاءَتْ قَرَّتْ عَلَى كِتَابَتِهَا . فَإِنْ لَمْ تَحْمِلْ ، فَهِيَ عَلَى كِتَابَتِهَا .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا فِي الْعَبْدِ يَكُونُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ ؛ إِنَّ أَحَدَهُمَا لا يُكَاتِبُ نَصِيبَهُ مِنْهُ . أَذِنَ لَهُ بِذٰلِكَ صَاحِبُهُ أَوْ لَمْ يَأْذَنْ . إِلاَّ أَنْ يُكَاتِبَاهُ جَمِيعًا . لأَنَّ ذٰلِكَ يَعْقِدُ لَهُ عِتْقًا . وَيَصِيرُ إِذَا أَدَّى الْعَبْدُ مَا كُوتِبَ عَلَيْهِ . إِلَى أَنْ يَعْتِقَ نِصْفُهُ . وَلا يَكُونُ عَلَى الَّذِي كَاتَبَ بَعْضَهُ ، أَنْ يَسْتَتِمَّ عِتْقَهُ . فَذٰلِكَ خِلَافُ مَا قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « مَنْ أَعْتَقَ شِرْكًا لَهُ فِي عَبْدٍ قُوِّمَ عَلَيْهِ قِيمَةَ الْعَدْلِ » .

قَالَ مَالِكٌ : فَإِنْ جَهِلَ ذٰلِكَ حَتَّى يُؤَدِّيَ الْمُكَاتَبُ . أَوْ قَبْلَ أَنْ يُؤَدِّيَ . رَدَّ إِلَيْهِ الَّذِي كَاتَبَهُ . مَا قَبَضَ مِنَ الْمُكَاتَبِ . فَاقْتَسَمَهُ هُوَ وَشَرِيكُهُ عَلَى قَدْرِ حِصَصِهِمَا . وَبَطَلَتْ كِتَابَتُهُ . وَكَانَ عَبْدًا لَهُمَا عَلَى حَالِهِ الأُولَى .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي مُكَاتَبٍ بَيْنَ رَجُلَيْنِ . فَأَنْظَرَهُ أَحَدُهُمَا بِحَقِّهِ الَّذِي عَلَيْهِ . وَأَبَى الآخَرُ أَنْ يُنْظِرَهُ . فَاقْتَضَى الَّذِي أَبَى أَنْ يُنْظِرَهُ ، بَعْضَ حَقِّهِ . ثُمَّ مَاتَ الْمُكَاتَبُ . وَتَرَكَ مَالاً لَيْسَ فِيهِ وَفَاءٌ مِنْ كِتَابَتِهِ .

قَالَ مَالِكٌ : يَتَحَاصَّانِ بِقَدْرِ مَا بَقِيَ لَهُمَا عَلَيْهِ . يَأْخُذُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِقَدْرِ حِصَّتِهِ . فَإِنْ تَرَكَ الْمُكَاتَبُ فَضْلاً عَنْ كِتَابَتِهِ ، أَخَذَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مَا بَقِيَ مِنَ الْكِتَابَةِ . وَكَانَ مَا بَقِيَ بَيْنَهُمَا بِالسَّوَاءِ . فَإِنْ عَجَزَ الْمُكَاتَبُ ، وَقَدِ اقْتَضَى الَّذِي لَمْ يُنْظِرْهُ أَكْثَرَ مِمَّا اقْتَضَى صَاحِبُهُ ، كَانَ الْعَبْدُ بَيْنَهُمَا نِصْفَيْنِ . وَلا يَرُدُّ عَلَى صَاحِبِهِ فَضْلَ مَا اقْتَضَى . لأَنَّهُ إِنَّمَا اقْتَضَى الَّذِي لَهُ بِإِذْنِ صَاحِبِهِ . وَإِنْ وَضَعَ عَنْهُ أَحَدُهُمَا الَّذِي لَهُ . ثُمَّ اقْتَضَى صَاحِبُهُ بَعْضَ الَّذِي لَهُ عَلَيْهِ . ثُمَّ عَجَزَ . فَهُوَ بَيْنَهُمَا . وَلا يَرُدُّ الَّذِي اقْتَضَى عَلَى صَاحِبِهِ شَيْئًا . لأَنَّهُ إِنَّمَا اقْتَضَى الَّذِي لَهُ عَلَيْهِ . وَذٰلِكَ بِمَنْزِلَةِ الدَّيْنِ لِلرَّجُلَيْنِ . بِكِتَابٍ وَاحِدٍ عَلَى رَجُلٍ وَاحِدٍ . فَيُنْظِرُهُ أَحَدُهُمَا . وَيَشِحُّ الآخَرُ فَيَقْتَضِي بَعْضَ حَقِّهِ . ثُمَّ يُفْلِسُ الْغَرِيمُ . فَلَيْسَ عَلَى الَّذِي اقْتَضَى ، أَنْ يَرُدَّ شَيْئًا مِمَّا أَخَذَ .

3. Humeyd b. Hays el-Mekki'den: İbnül-Mutevekkil'in bir mükatebi, Mekke'de öldü ve geride mükatebe anlaşmasından artakalan borçlar, başka kişilere yaptığı borçları ve bir de kızını bıraktı. Mekke hakimi bu konuda hüküm veremedi. Abdulmelik b. Mervan'a mektup yazarak meseleyi sordu. O da kendisine şu mektubu yazdı. «Önce halkın alacağını öde. Sonra kitabet anlaşmasından kalan borcunu öde. Sonra geri kalanı kızı ile efendisi arasında taksim et.»

İmam Malik der ki: *Bizce köle istediği zaman efendi kitabet anlaşması yapmaya mecbur değildir. İmamların hiçbirinin bir adamı kölesiyle mükatebe anlaşması yapmaya zorladığını duymadım. İşittiğime göre bu mesele bir alime sorulmuş, o da şöyle demiş: Yüce Allah* ***«Haklarında hayır görürseniz, onlarla mükatebe anlaşması yapın»***[3] *buyurur. Şu iki âyeti de buna ilâve edermiş:* ***«İhramdan çıktığınız zaman avlanın*** (=avlanabilirsiniz)»[4] ***«Namaz eda edilince yer yüzüne dağılın*** (=dağılabilirsiniz) ***ve Allah'ın lütfundan isteyin»***[5]

İmam Malik der ki: *Bu âyeti kerimelerdeki emir (yasak ettikten sonraki) Allah'ın insanlara izin verdiği emirlerdir ve insanların üzerine vacip değildir.*[5/b]

İmam Malik der ki: *Bazı alimler, yüce Allah'ın* ***«Onlara, size vermiş olduğu Allah'ın malından verin»*** *buyruğu hakkında şöyle derler: Bunun manası şudur: Bir kimse kölesiyle mükatebe anlaşması yapar, sonradan, ona borcundan belli bir miktarını indirir.*

İmam Malik der ki: *Alimlerden duyduğum budur ve Medine'liler de böyle yapıyorlardı.*[6]

İmam Malik der ki: *Bana şöyle rivayet edildi: Abdullah b. Ömer (r.a.) kölesi ile otuzbeş bin dirheme muktebe anlaşması yaptı. Sonra onun borcunun son beşbin dirhemini tenzil etti.*

(3) Nûr sûresi, 33.
(4) Maide sûresi, 2.
(5) Cuma sûresi, 10.
(5/b) Yani ayetlerde geçen emir sigaları *vücub* değil,*izin* ifade eder. Dolayısıyla 'mükatebe yapın' şeklinde emir sigasıyla gelen ibare, bu yoruma göre 'mükatebe yapabilirsiniz' şeklinde *izin* ifade etmektedir.
(6) Medine'lilerin ameli —Resûlullah'ın sünnetine uygun olduğu için— İmam Malik'e göre ölçü yani delillerden biri oluyordu.

İmam Malik der ki: *Bizce efendisi ile mukatebe anlaşması yapan kölenin malı kendisine aittir. Anlaşmada şart koşulmamışsa çocuğu, mukateb olmaz.*

Yahya, İmam Malik'in mukateb hakkında şöyle dediğini duydu:

Cariyesi kendisinden hamile olan bir köle ile efendisi mukatebe anlaşması yapsalar, her ikisi de anlaşmayı yaparken cariyenin hamile olduğunu bilmeseler, bu çocuk babasına tabi olarak bu anlaşmanın içerisine girmez. Çünkü çocuk, bu anlaşmanın dışında kalır ve efendinin olur. Fakat cariye mükatebindir. Çünkü onun malıdır.

İmam Malik, bir kadının oğluyla kocasına bir mükateb miras bırakması hakkında der ki: *Bu durumda mükatep borcunu ödemeden ölürse, Allah'ın kitabına göre kocasıyla oğlu bu kölenin mirasını taksim ederler. Eğer mükatep borcunu öder de ölürse bu mükatebin mirası, kadının oğlunun olur. Kocasının bu mirasta hakkı yoktur.*

İmam Malik der ki: *Bir mükatep, (kitabet akdi yapan köle) kölesi ile mükatebe anlaşması yapsa, bakılır: Eğer mükatep kölesine yardım etmek istemişse, bu da kölesine indirim yapmasından anlaşılıyorsa, bu anlaşma caiz değildir. Şayet ilgilenip mal elde etmesi, borcunu ödemeye yardım etmesi, katkıda bulunması için yapmışsa, bu takdirde yaptığı anlaşma caiz olur.*

İmam Malik der ki: *Bir efendi mükatebe cariyesiyle birleşir de cariye hamile kalırsa, cariye isterse, ümmü veled olur. Dilerse mükatebe anlaşmasına bağlı kalır. Eğer cariye hamile olmamışsa mükatebe anlaşması uyarınca hareket eder.*

İmam Malik der ki: *Bir kölede ortak olan iki kişiden biri, ortağının izni ile ya da izinsiz köledeki hissesine karşılık mükatebe anlaşması yapamaz. Böyle bir anlaşmayı ikisi birlikte yapmaları gerekir. Çünkü kölenin yarı azat olmasını gerektirecek olan kitabet borcunu öderse bu anlaşma azat etme akdi olur. Köle ile hissesinde mükatebe anlaşması yapan ortak, kölenin tamamının azat edilmesini istiyemez. Bu Resûlullah'ın (s.a.v.) şu buyruğuna aykırıdır:* «**Bir kimse bir köledeki hissesini azat ederse köle**

onun namına adil bir şekilde kıymetlendirilir»[7] Bizce ittifakla hüküm böyledir.

İmam Malik der ki: *Hissesinde mükatebe anlaşması yapan efendi, hükmün böyle olduğunu bilmez ve mükatep borcunu ödeyince veya henüz ödemeden öğrenirse, mükatebden teslim aldığı parayı geri verir ve bu parayı diğer ortağıyla köledeki hisseleri oranında paylaşırlar. Kitabet anlaşması hükümsüz olur. Köle de daha önceki gibi ikisi arasında köle olarak kalır.*

İmam Malik der ki: *İki kişi arasında ortak mükatebden, ortaklardan biri alacağını ertelese, diğeri de ertelemeyip alacağının bir kısmını tahsil ettikten sonra mükateb ölse ve borcuna kâfi gelmiyecek kadar mal bıraksa ortaklar o malı alacakları miktarınca paylaşırlar. Her ortak kendi hissesi kadar alır. Eğer mükatep borcundan daha fazla mal bırakmışsa, ortaklar geri kalan alacaklarını aldıktan sonra arta kalanı aralarında eşit olarak paylaşırlar. Borcunu ödemekten aciz kalırsa, peşin alan da diğer ortağından daha fazla almış ise, bu kişi ortağından daha fazla aldığı farkı ortağına geri vermez. Çünkü aldığını ortağının müsaa-desiyle almıştır.*

Köle aralarında (yine eskisi gibi) yarı yarıya ortak olarak kalır. Ortaklardan biri mükatebten alacağından indirim yapsa, sonra diğer ortağı alacağının bir kısmını tahsil etse de, ileride mükateb borcunu ödeyemez hale gelse, köle aralarında ortak olarak kalır. Alacağının bir kısmını tahsil eden ortak, diğer ortağa gerisin geri hiç birşey vermez. Çünkü alacağını almıştır.

Bu mesele şuna benzer: İki kişinin ortak olarak bir adamdan alacağı vardır. Birisi alacağını tecil etmiş, diğeri tecil etmeyerek alacağının bir kısmını tahsil etmiştir. Sonra da borçlu iflas etmiştir. Alacağını tahsil eden ortak, tahsil etmeyen ortağa almış olduğu paradan hiçbirşey vermez.

(7) Kölenin geri kalan kısmının azat edilebilmesi için bu kısmın değerlendirilmesi gerekmektedir. Halbuki yarısında mukatebe anlaşması yapılmış ve o kısım kendisi tarafından kıymetlendirilmiştir. Bu kıymetlendirme geri kalanın da kıymetlendirilmesine engel teşkil ettiğinden hadis'e muhalif olmaktadır. Bir değeri kalan kısmın parasını kendi vererek azat etmesi gerekmektedir. Halbuki kendi hissesinden para almaktadır. İkinci olarak ortaklardan birisi mukateb anlaşması yapınca, kölenin serbestçe çalışıp borcunu ödemesi lâzımdır. Bir kısmı başkasının kölesi olduğu müddetçe bu mümkün olmaz.

2. KİTABET BORCUNU ÖDEME SORUMLULUĞU

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا ؛ أَنَّ الْعَبِيدَ إِذَا كُوتِبُوا جَمِيعًا . كِتَابَةً وَاحِدَةً . فَإِنَّ بَعْضَهُمْ حُمَلاَءُ عَنْ بَعْضٍ . وَإِنَّهُ لا يُوضَعُ عَنْهُمْ ، لِمَوْتِ أَحَدِهِمْ ، شَيْءٌ . وَإِنْ قَالَ أَحَدُهُمْ : قَدْ عَجَزْتُ . وَأَلْقَى بِيَدَيْهِ . فَإِنَّ لأَصْحَابِهِ أَنْ يَسْتَعْمِلُوهُ فِيمَا يُطِيقُ مِنَ الْعَمَلِ . وَيَتَعَاوَنُونَ بِذٰلِكَ فِى كِتَابَتِهِمْ . حَتَّى يَعْتِقَ بِعِتْقِهِمْ . إِنْ عَتَقُوا . وَيَرِقَّ بِرِقِّهِمْ . إِنْ رَقُّوا .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا ؛ أَنَّ الْعَبْدَ إِذَا كَاتَبَهُ سَيِّدُهُ . لَمْ يَنْبَغِ لِسَيِّدِهِ أَنْ يَتَحَمَّلَ لَهُ ، بِكِتَابَةِ عَبْدِهِ ، أَحَدٌ . إِنْ مَاتَ الْعَبْدُ أَوْ عَجَزَ . وَلَيْسَ هٰذَا مِنْ سُنَّةِ الْمُسْلِمِينَ . وَذٰلِكَ أَنَّهُ إِنْ تَحَمَّلَ رَجُلٌ لِسَيِّدِ الْمُكَاتَبِ ، بِمَا عَلَيْهِ مِنْ كِتَابَتِهِ . ثُمَّ اتَّبَعَ ذٰلِكَ سَيِّدُ الْمُكَاتَبِ قِبَلَ الَّذِى تَحَمَّلَ لَهُ . أَخَذَ مَالَهُ بَاطِلاً . لا هُوَ ابْتَاعَ الْمُكَاتَبَ ، فَيَكُونَ مَا أُخِذَ مِنْهُ مِنْ ثَمَنِ شَيْءٍ هُوَ لَهُ . وَلا الْمُكَاتَبُ عَتَقَ ، فَيَكُونَ فِى ثَمَنِ حُرْمَةٍ ثَبَتَتْ لَهُ . فَإِنْ عَجَزَ الْمُكَاتَبُ رَجَعَ إِلَى سَيِّدِهِ . وَكَانَ عَبْدًا مَمْلُوكًا لَهُ . وَذٰلِكَ أَنَّ الْكِتَابَةَ لَيْسَتْ بِدَيْنٍ ثَابِتٍ يُتَحَمَّلُ لِسَيِّدِ الْمُكَاتَبِ بِهَا . إِنَّمَا هِىَ شَيْءٌ . إِنْ أَدَّاهُ الْمُكَاتَبُ عَتَقَ . وَإِنْ مَاتَ الْمُكَاتَبُ وَعَلَيْهِ دَيْنٌ ، لَمْ يُحَاصَّ الْغُرَمَاءَ سَيِّدُهُ بِكِتَابَتِهِ . وَكَانَ الْغُرَمَاءُ أَوْلَى بِذٰلِكَ مِنْ سَيِّدِهِ . وَإِنْ عَجَزَ الْمُكَاتَبُ وَعَلَيْهِ دَيْنٌ لِلنَّاسِ . رُدَّ عَبْدًا مَمْلُوكًا لِسَيِّدِهِ . وَكَانَتْ دُيُونُ النَّاسِ فِى ذِمَّةِ الْمُكَاتَبِ . لا يَدْخُلُونَ مَعَ سَيِّدِهِ فِى شَيْءٍ مِنْ ثَمَنِ رَقَبَتِهِ .

قَالَ مَالِكٌ : إِذَا كَاتَبَ الْقَوْمُ جَمِيعًا كِتَابَةً وَاحِدَةً . وَلا رَحِمَ بَيْنَهُمْ يَتَوَارَثُونَ بِهَا ، فَإِنَّ بَعْضَهُمْ حُمَلاَءُ عَنْ بَعْضٍ . وَلا يَعْتِقُ بَعْضُهُمْ دُونَ بَعْضٍ حَتَّى يُؤَدُّوا الْكِتَابَةَ كُلَّهَا . فَإِنْ مَاتَ أَحَدٌ مِنْهُمْ وَتَرَكَ مَالاً هُوَ أَكْثَرُ مِنْ جَمِيعِ مَا عَلَيْهِمْ . أُدِّىَ عَنْهُمْ جَمِيعُ مَا عَلَيْهِمْ . وَكَانَ فَضْلُ الْمَالِ لِسَيِّدِهِ . وَلَمْ يَكُنْ لِمَنْ كَاتَبَ مَعَهُ مِنْ فَضْلِ الْمَالِ شَيْءٌ . وَيَتْبَعُهُمُ السَّيِّدُ بِحِصَصِهِمُ الَّتِى بَقِيَتْ عَلَيْهِمْ . مِنَ الْكِتَابَةِ الَّتِى قُضِيَتْ مِنْ مَالِ الْهَالِكِ . لأَنَّ الْهَالِكَ إِنَّمَا كَانَ تَحَمَّلَ عَنْهُمْ . فَعَلَيْهِمْ أَنْ يُؤَدُّوا مَا عَتَقُوا بِهِ مِنْ مَالِهِ . وَإِنْ كَانَ لِلْمُكَاتَبِ الْهَالِكِ وَلَدٌ حُرٌّ لَمْ يُولَدْ فِى الْكِتَابَةِ . وَلَمْ يُكَاتَبْ عَلَيْهِ . لَمْ يَرِثْهُ . لأَنَّ الْمُكَاتَبَ لَمْ يَعْتِقْ حَتَّى مَاتَ .

İmam Malik der ki: *Bizce ittifakla hüküm şöyledir: Birden fazla köle bir anlaşmada hepsi birden mükatebe anlaşmasına tabi tutulursa, birbirlerine kefil olurlar ve birinin ölümüyle diğerlerinden hiçbir indirim yapılmaz. Mukateblerden biri «ben aciz kaldım» dese ve çalışmaktan vazgeçse, diğer ortakları onu gücü yettiği işlerde çalıştırabilirler. Bu şekilde borçlarını ödemekte yardımlaşırlar. Öyle ki bütün kölelerin, borçlarını ödeyip azat olmalarıyla o köle de azat olur. Ödemeyip köle olarak kalırlarsa, o da ötekilerle köle olur.*

İmam Malik der ki: *Bir köleyle efendisi mükatebe anlaşması yapsa, kölenin ölmesi ya da borcunu ödemekten aciz olması halinde müslümanlar arasındaki teamül, başka birinin kölenin borcunu üzerine alması şeklinde değildir. Çünkü bir kölenin, efendisine olan borcunu, efendi kabullenenden alırsa, haksız yere almış olur. Mükatebi o şahsa satmış da olmaz. Mükatebin borcuna karşılık alınmış olan mal, o malı veren adamındır. Mükateb azat olmaz. Dolayısiyle o mal, efendinin azat edemediği bir kölenin karşılığında almış olduğu mal sayılır. Mükateb borcunu ödemekten âciz kalırsa efendisinin mülkiyetine köle olarak döner. Çünkü kitabet borcu, efendiye başkası tarafından ödenebilecek sabit bir borç değildir. Kitabet borcu öyle bir şeydir ki mükateb onu ödediği takdirde azat olur. Mükateb, borçlu olarak ölürse, efendisi alacaklılara kitabet alacağına karşılık ortak olmaz. Bu konuda alacaklılar efendiden önce gelirler. Kitabet borcunu ödeyemeyen kölenin, başka borçları da varsa efendisinin mülkiyetine köle olarak döner. Borçları bu kölenin zimmetinde sabit olur. Alacaklılar, alacaklarını kölenin bedeline mahsub ederek efendi ile kölede ortak olamazlar.*

İmam Malik der ki: *Bir grup köle, birlikte tek bir kitabet anlaşması yapsalar, aralarında da birbirlerine varis olacak akrabalık bağları yoksa, bu köleler, ödemede birbirlerinden sorumludurlar. Kitabet borcunun tamamını ödeyinceye kadar hepsi köle olarak kalırlar. Bir kısmı azat olmaksızın, diğer bir kısmı azat olmaz. İçlerinden biri ölür ve geride diğer kölelerin kitabet borçlarından daha fazla mal bırakırsa, o kölelerin borcunun tamamı bu maldan ödenir. Geriye fazla birşey kalmamışsa, o da efendisinin olur. Bu fazlalığı, birlikte kitabet anlaşması yaptıkları diğer arkadaşları alamazlar. Diğer mükateblerin kitabet borçları ölenin*

malından hisselerine göre ödendikten sonra sıra efendiye gelir. Çünkü ölen onların borcunun ödeme sorumluluğunu üzerine almıştır. Onlara, ölenin malından azat olabilecekleri kadar ödemeleri lâzım gelir. Ölen mükateb'in kitabet akdi yapılırken doğmamış ve kitabet anlaşmasına girmemiş hür bir çocuğu varsa, babasına varis olamaz. Çünkü mükateb ölünceye kadar azat edilmemiştir.

3. MÜKATEBE İLİŞKİSİNİ KESMEK

٥ - حدّثنى مَالِكٌ : أَنّهُ بَلَغَهُ أَنْ أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِىِّ ﷺ كانَتْ تُقَاطِعُ مُكَاتبِيهَا بِالذَّهَبِ وَالْوَرِقِ .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا فِى الْمُكَاتَبِ يَكُونُ بَيْنَ الشَّرِيكَيْنِ . فَإِنَّهُ لا يَجُوزُ لأَحَدِهِمَا أَنْ يُقَاطِعَهُ عَلَى حِصَّتِهِ . إِلاَّ بِإِذْنِ شَرِيكِهِ . وَذَلِكَ أَنَّ الْعَبْدَ وَمَالَهُ بَيْنَهُمَا . فَلا يَجُوزُ لأَحَدِهِمَا أَنْ يَأْخُذَ شَيْئًا مِنْ مَالِهِ إِلاَّ بِإِذْنِ شَرِيكِهِ . وَلَوْ قَاطَعَهُ أَحَدُهُمَا دُونَ صَاحِبِهِ ثُمَّ حَازَ ذَلِكَ . ثُمَّ مَاتَ الْمُكَاتَبُ وَلَهُ مَالٌ . أَوْ عَجَزَ . لَمْ يَكُنْ لِمَنْ قَاطَعَهُ شَىْءٌ مِنْ مَالِهِ . وَلَمْ يَكُنْ لَهُ أَنْ يَرُدَّ مَا قَاطَعَهُ عَلَيْهِ . وَيَرْجِعَ حَقُّهُ فِى رَقَبَتِهِ . وَلَكِنْ مَنْ قَاطَعَ مُكَاتَبًا بِإِذْنِ شَرِيكِهِ . ثُمَّ عَجَزَ الْمُكَاتَبُ . فَإِنْ أَحَبَّ الَّذِى قَاطَعَهُ أَنْ يَرُدَّ الَّذِى أَخَذَ مِنْهُ مِنَ الْقِطَاعَةِ . وَيَكُونَ عَلَى نَصِيبِهِ مِنْ رَقَبَةِ الْمُكَاتَبِ . كَانَ ذَلِكَ لَهُ . وَإِنْ مَاتَ الْمُكَاتَبُ . وَتَرَكَ مَالا . اسْتَوْفَى الَّذِى بَقِيَتْ لَهُ الْكِتَابَةُ . حَقَّهُ الَّذِى بَقِىَ لَهُ عَلَى الْمُكَاتَبِ مِنْ مَالِهِ . ثُمَّ كَانَ مَا بَقِىَ مِنْ مَالِ الْمُكَاتَبِ بَيْنَ الَّذِى قَاطَعَهُ وَبَيْنَ شَرِيكِهِ . عَلَى قَدْرِ حِصَصِهِمَا فِى الْمُكَاتَبِ . وَإِنْ كَانَ أَحَدُهُمَا قَاطَعَهُ وَتَمَاسَكَ صَاحِبُهُ بِالْكِتَابَةِ . ثُمَّ عَجَزَ الْمُكَاتَبُ . قِيلَ لِلَّذِى قَاطَعَهُ : إِنْ شِئْتَ أَنْ تَرُدَّ عَلَى صَاحِبِكَ نِصْفَ الَّذِى أَخَذْتَ ، وَيَكُونُ الْعَبْدُ بَيْنَكُمَا شَطْرَيْنِ . وَإِنْ أَبَيْتَ ، فَجَمِيعُ الْعَبْدِ لِلَّذِى تَمَسَّكَ بِالرِّقِّ خَالِصًا .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى الْمُكَاتَبِ يَكُونُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ ، فَيُقَاطِعُهُ أَحَدُهُمَا بِإِذْنِ صَاحِبِهِ . ثُمَّ يَقْتَضِى الَّذِى تَمَسَّكَ بِالرِّقِّ مِثْلَ مَا قَاطَعَ عَلَيْهِ صَاحِبُهُ . أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ . ثُمَّ يَعْجِزُ الْمُكَاتَبُ .

قَالَ مَالِكٌ : فَهُوَ بَيْنَهُمَا ، لأَنَّهُ إِنَّمَا اقْتَضَى الَّذِى لَهُ عَلَيْهِ . وَإِنِ اقْتَضَى أَقَلَّ مِمَّا أَخَذَ الَّذِى قَاطَعَهُ ، ثُمَّ عَجَزَ الْمُكَاتَبُ ، فَأَحَبَّ الَّذِى قَاطَعَهُ أَنْ يَرُدَّ عَلَى صَاحِبِهِ نِصْفَ مَا تَفَضَّلَهُ بِهِ ، وَيَكُونَ الْعَبْدُ بَيْنَهُمَا نِصْفَيْنِ ، فَذَلِكَ لَهُ . وَإِنْ أَبَى ، فَجَمِيعُ الْعَبْدِ لِلَّذِى لَمْ يُقَاطِعْهُ . وَإِنْ مَاتَ الْمُكَاتَبُ وَتَرَكَ مَالاً . فَأَحَبَّ الَّذِى قَاطَعَهُ أَنْ يَرُدَّ عَلَى صَاحِبِهِ نِصْفَ مَا تَفَضَّلَهُ بِهِ . وَيَكُونَ الْمِيرَاثُ بَيْنَهُمَا . فَذَلِكَ لَهُ . وَإِنْ كَانَ الَّذِى تَمَسَّكَ بِالْكِتَابَةِ قَدْ أَخَذَ مِثْلَ مَا قَاطَعَ

عَلَيْهِ شَرِيكُهُ . أَوْ أَفْضَلَ . فَالْمِيرَاثُ بَيْنَهُمَا بِقَدْرِ مِلْكِهِمَا . لأَنَّهُ إِنَّمَا أَخَذَ حَقَّهُ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى الْمُكَاتَبِ يَكُونُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ . فَيُقَاطِعُ أَحَدُهُمَا عَلَى نِصْفِ حَقِّهِ بِإِذْنِ صَاحِبِهِ . ثُمَّ يَقْبِضُ الَّذِى تَمَسَّكَ بِالرِّقِّ أَقَلَّ مِمَّا قَاطَعَ عَلَيْهِ صَاحِبُهُ . ثُمَّ يَعْجِزُ الْمُكَاتَبُ .

قَالَ مَالِكٌ : إِنْ أَحَبَّ الَّذِى قَاطَعَ الْعَبْدَ أَنْ يَرُدَّ عَلَى صَاحِبِهِ نِصْفَ مَا تَفَضَّلَهُ بِهِ ، كَانَ الْعَبْدُ بَيْنَهُمَا شَطْرَيْنِ . وَإِنْ أَبَى أَنْ يَرُدَّ ، فَلِلَّذِى تَمَسَّكَ بِالرِّقِّ حِصَّةُ صَاحِبِهِ الَّذِى كَانَ قَاطَعَ عَلَيْهِ الْمُكَاتَبَ .

قَالَ مَالِكٌ : وَتَفْسِيرُ ذٰلِكَ ، أَنَّ الْعَبْدَ يَكُونُ بَيْنَهُمَا شَطْرَيْنِ . فَيُكَاتِبَانِهِ جَمِيعًا . ثُمَّ يُقَاطِعُ أَحَدُهُمَا الْمُكَاتَبَ عَلَى نِصْفِ حَقِّهِ . بِإِذْنِ صَاحِبِهِ . وَذٰلِكَ الرُّبُعُ مِنْ جَمِيعِ الْعَبْدِ . ثُمَّ يَعْجِزُ الْمُكَاتَبُ . فَيُقَالُ لِلَّذِى قَاطَعَهُ : إِنْ شِئْتَ فَارْدُدْ عَلَى صَاحِبِكَ نِصْفَ مَا فَضَلْتَهُ بِهِ ، وَيَكُونُ الْعَبْدُ بَيْنَكُمَا شَطْرَيْنِ . وَإِنْ أَبَى ، كَانَ لِلَّذِى تَمَسَّكَ بِالْكِتَابَةِ رُبُعُ صَاحِبِهِ الَّذِى قَاطَعَ الْمُكَاتَبَ عَلَيْهِ خَالِصًا . وَكَانَ لَهُ نِصْفُ الْعَبْدِ . فَذٰلِكَ ثَلاَثَةُ أَرْبَاعِ الْعَبْدِ . وَكَانَ لِلَّذِى قَاطَعَ رُبُعُ الْعَبْدِ . لأَنَّهُ أَبَى أَنْ يَرُدَّ ثَمَنَ رُبُعِهِ الَّذِى قَاطَعَ عَلَيْهِ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى الْمُكَاتَبِ يُقَاطِعُهُ سَيِّدُهُ . فَيَعْتِقُ . وَيَكْتُبُ عَلَيْهِ مَا بَقِىَ مِنْ قَطَاعَتِهِ دَيْنًا عَلَيْهِ . ثُمَّ يَمُوتُ الْمُكَاتَبُ وَعَلَيْهِ دَيْنٌ لِلنَّاسِ .

قَالَ مَالِكٌ : فَإِنَّ سَيِّدَهُ لا يُحَاصُّ غُرَمَاءَهُ بِالَّذِى عَلَيْهِ مِنْ قَطَاعَتِهِ . وَلِغُرَمَائِهِ أَنْ يَبْدَؤُا عَلَيْهِ .

قَالَ مَالِكٌ : لَيْسَ لِلْمُكَاتَبِ أَنْ يُقَاطِعَ سَيِّدَهُ إِذَا كَانَ عَلَيْهِ دَيْنٌ لِلنَّاسِ . فَيَعْتِقُ وَيَصِيرُ لا شَىْءَ لَهُ . لأَنَّ أَهْلَ الدَّيْنِ أَحَقُّ بِمَالِهِ مِنْ سَيِّدِهِ . فَلَيْسَ ذٰلِكَ بِجَائِزٍ لَهُ .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ عِنْدَنَا فِى الرَّجُلِ يُكَاتِبُ عَبْدَهُ . ثُمَّ يُقَاطِعُهُ بِالذَّهَبِ . فَيَضَعُ عَنْهُ مِمَّا عَلَيْهِ مِنَ الْكِتَابَةِ . عَلَى أَنْ يُعَجِّلَ لَهُ مَا قَاطَعَهُ عَلَيْهِ : أَنَّهُ لَيْسَ بِذٰلِكَ بَأْسٌ . وَإِنَّمَا كَرِهَ ذٰلِكَ مَنْ كَرِهَهُ ، لأَنَّهُ أَنْزَلَهُ بِمَنْزِلَةِ الدَّيْنِ ، يَكُونُ لِلرَّجُلِ عَلَى الرَّجُلِ إِلَى أَجَلٍ ، فَيَضَعُ عَنْهُ ، وَيَنْقُدُهُ . وَلَيْسَ هٰذَا مِثْلَ الدَّيْنِ . إِنَّمَا كَانَتْ قَطَاعَةُ الْمُكَاتَبِ سَيِّدَهُ ، عَلَى أَنْ يُعْطِيَهُ مَالاً فِى أَنْ يَتَعَجَّلَ الْعِتْقَ . فَيَجِبُ لَهُ الْمِيرَاثُ وَالشَّهَادَةُ وَالْحُدُودُ . وَتَثْبُتُ لَهُ حُرْمَةُ الْعَتَاقَةِ . وَلَمْ يَشْتَرِ دَرَاهِمَ بِدَرَاهِمَ . وَلا ذَهَبًا بِذَهَبٍ . وَإِنَّمَا مَثَلُ ذٰلِكَ مَثَلُ رَجُلٍ قَالَ لِغُلاَمِهِ : ائْتِنِى بِكَذَا وَكَذَا دِينَارًا . وَأَنْتَ حُرٌّ . فَوَضَعَ عَنْهُ مِنْ ذٰلِكَ . فَقَالَ : إِنْ جِئْتَنِى بِأَقَلَّ مِنْ ذٰلِكَ فَأَنْتَ حُرٌّ . فَلَيْسَ هٰذَا دَيْنًا ، ثَابِتًا . وَلَوْ كَانَ دَيْنًا ثَابِتًا لَحَاصَّ بِهِ السَّيِّدُ غُرَمَاءَ الْمُكَاتَبِ ، إِذَا مَاتَ أَوْ أَفْلَسَ . فَدَخَلَ مَعَهُمْ فِى مَالِ مُكَاتَبِهِ .

5. İmam Malik'e şöyle rivayet olundu: Hz. Peygamber (sa.v.)'in hanımı Ümmü Seleme, altın ve gümüş karşılığında mükateblerinden ilişkisini kesti. (Yani mükatebler hür oldular).

İmam Malik der ki: *İki kişi arasında müşterek olan mükateb hakkında bizce ittifakla hüküm şöyledir: Bu ortaklardan birisinin, kendi hissesi karşılığında diğer ortağın izni olmadan mükateble ilişkisini kesmesi caiz değildir. Çünkü köle ve malı her ikisi arasında ortak olduğundan birinin, diğerinin izni olmaksızın kölenin malından alması caiz görülmemektedir. Ortaklardan birisi mükatebten ilişkisini kesse, diğer ortak kesmese, sonra ilişkiyi kesen ortak ilişkiyi kesme işlemini tamamlarsa, sonradan mükateb mal bırakarak ölse ya da kitabet borcunu ödemekten aciz kalsa, ilişkiyi kesen ortak, kölenin malından alamadığı gibi, diğer ortağına ilişkisini keserken aldığını geri vererek köledeki hissesine tekrar sahip olamaz. Fakat mükatebden ilişkisini ortağının izniyle kesmiş ise, daha sonra mükateb kitabet borcunu ödeyemez hale gelmiş ise, ilişkiyi kesen ortak, ilişkiyi kesme karşılığında almış olduğu parayı verip köledeki hissesine tekrar sahip olmak isterse olabilir. Köle mal bırakarak ölmüş ise, mükatebe anlaşmasını devam ettiren, kölenin malından geri kalan kitabet alacağını alır, sonra da geri kalan malını ilişkiyi kesenle, ortaklık hisseleri oranında paylaşırlar. İki ortaktan biri mükatebden ilişkisini keser, diğer ortak, mükatebe anlaşmasını devam ettirir, sonra da köle kitabet borcunu ödeyemez hale gelirse, ilişkisini kesene: «Eğer sen ilişkini keserken aldığın paranın yarısını verirsen köleye yarı yarıya ortak olacaksın» denir, o da kabul etmez ise, köle tamamen mükatebe anlaşmasına devam eden ortağın olur.*

İmam Malik der ki: *Ortaklardan biri, ortağının izniyle mükatebten ilişkisini keser, diğer ortak da sonradan ilişkisini kesen ortak kadar ya da daha fazlasını mükatebe alacağına karşılık alır, sonra da mükateb, mükatebe borcunu ödeyemez hale gelirse, mükateb aralarında ortak olur. Çünkü mükatebe anlaşmasına devam eden ortak mükatebten alacağını almıştır. Şayet mükatebe anlaşmasına devam eden ortak ilişkiyi kesen ortaklardan daha az almış, sonra da mükateb, mükatebe borcunu ödeyemez hale gelmişse, ilişkiyi kesen ortak aldığı paranın fazlasının yarısını ortağına verip kölenin yarısına ortak olmak isterse, olabilir. İstemezse, kölenin tamamı ilişkiyi kesmeyen ortağın olur. Mükateb, miras*

bırakarak ölmüş ise ilişkiyi kesen ortak diğer ortakdan fazla olarak ortağının yarı hissesini ona verip mirasa ortak olmak isterse olabilir. İlişkiyi kesmeyen ortak, ilişkiyi kesen ortak kadar, ya da daha fazla almışsa, miras aralarında köledeki hisseleri oranında paylaştırılır. Çünkü ilişkiyi kesmeyen ortak hakkını almıştır.

İmam Malik der ki: *İki kişi, bir mükatebte ortaktırlar, birisi hissesinin yarısında ortağının izniyle ilişkisini kesmiş, sonra ilişkisini kesmeyen ortak ilişkisini kesen ortaktan daha az para almıştır. Sonra da mükateb kitabet borcunun ödeyemez hale gelmiştir. İlişkiyi kesen ortak, öteki ortağından fazla olarak aldığının yarısını ortağına geri verirse, köleye yarı yarıya ortak olurlar. Eğer bu parayı geri vermek istemez ise, ilişkisini kesmeyen ortak, ortağının mükatebteki ilişkisini kestiği hisseyi de alır.*

İmam Malik der ki: *Bu şöyle açıklanabilir: İki kişi, bir köleye yarı yarıya ortaktır. Her iki ortak da birlikte bu köleyle mükatebe anlaşması yapmışlardır. Sonra ortaklardan biri kendi hissesinin yarısında, yani mükatebin dörtte birinde ortağının izniyle ilişkiyi kesmiştir. Sonra mükateb de borcunu ödeyemez duruma düşmüştür. İlişkiyi kesene şöyle denir: «İstersen ortağının aldığından fazla olarak aldığının yarısını ortağına geri ver, köle aranızda ortak olsun.» Eğer verirse köle ikisi arasında yarı yarıya ortak olur. Şayet vermez ise ilişkiyi kesen ortağın ilişkiyi kestiği hissesi, ilişkiyi kesmeyen ortağın olur. Zaten bu ortak kölenin yarı hissesine sahipti. Bununla birlikte, kölenin dörtte üçüne sahip olmuş olur. Kölenin dörtte biri de ilişkiyi kesenin olur. Çünkü ilişkiyi kesen ortak, ilişkiyi kestiği kölenin dörtte birinin bedelini geri vermeyi kabul etmemiştir.*

İmam Malik der ki: *Bir mükatebten efendisi ilişkisini keser ve onu azat eder, ilişkiyi kesmesi karşılığında alacağı paradan geri kalanı da üzerine borç olarak kaydeder, sonra mükateb ölür ve bu mükatebin başka kişilere de borcu vardır. Bu durumda efendi, diğer alacaklılarla birlikte bu alacağını alamaz. Diğer alacaklıların öncelik hakları vardır.*

İmam Malik der ki: *Başka kişilere borcu olan bir mükatebin efendiyle ilişkiyi kesme anlaşması yapma hakkı yoktur. Böyle olunca köle hürriyetine kavuşur ve hiçbir malı kalmayabilir. Zira alacaklılar, alacaklarını efendiden daha önce alma hakkına*

sahiptirler. Bu sebeple, mükatebin böyle bir anlaşma yapması caiz değildir.

İmam Malik der ki: *Bir efendi, kölesi ile mükatebe anlaşması yapar sonra altın karşılığında ilişkisini keser. Bunu yaparken ilişkisini kesmesi karşılığında alacağı altını peşin ödemesi şartıyle mükatebe borcundan indirimde bulunur. Bizce bunda bir mahzur yoktur. Ancak bunu hoş görmeyenler de vardır. Çünkü efendi, mükateb borcunu normal borç mesabesine indirmiştir. Şöyle ki: Bir kişi, başka bir kişiye belli bir zamana kadar borçlanmıştır. Alacaklı ona indirim yapmış, o da borcunu peşin olarak ödemiştir. Mükatebin borcu bu borca benzemez. Bu, mükatebin bir an önce hürriyetine kavuşabilmesi maksadıyla efendisine mal vermek üzere aralarında yaptıkları ilişkiyi kesme anlaşması neticesinde verilmesi gereken maldır. Bu sebeple, hürriyetine kavuşan bu kölenin miras, şahitlik ve hudud (hükümleri) hakları sabit olur ve hürriyete kavuşmanın haklarını elde eder. Artık dirhem karşılığında dirhem, altın karşılığında altın satın alamaz. (Faiz muamelesi yapamaz) Bu kişi, kölesine şöyle diyen kimseye benzer: «Şu kadar dinarı bana getirirsen sen hürsün.» Köleye bu söylediği miktardan indirim yapar da, ona şöyle der: «Bana bundan daha azını getirirsen sen hürsün.» Bu zimmette sabit bir borç olmaz. Şayet sabit bir borç olsaydı, mükatebin ölmesi veya iflas etmesi halinde alacaklılarıyla birlikte taksime iştirak ederek mükatebin malını beraberce bölerlerdi.*

4. MÜKATEBİN YARALAMASI

٦ – قال مالك : أحسن ما سمعت فى المكاتب يجرح الرجل جرحا يقع فيه العقل عليه : أن المكاتب إن قوى على أن يؤدى عقل ذلك الجرح مع كتابته أداه . وكان على كتابته . فإن لم يقو على ذلك ، فقد عجز عن كتابته . وذلك أنه ينبغى أن يؤدى عقل ذلك الجرح قبل الكتابة . فإن هو عجز عن أداء عقل ذلك الجرح ، خير سيده . فإن أحب أن يؤدى عقل ذلك الجرح ، فعل . وأمسك غلامه . وصار عبدا مملوكا . وإن شاء أن يسلم العبد إلى المجروح أسلمه . وليس على السيد أكثر من أن يسلم عبده .

قال مالك ، فى القوم يكاتبون جميعا . فيجرح أحدهم جرحا فيه عقل .

قال مالك : من جرح منهم جرحا فيه عقل ، قيل له وللذين معه فى الكتابة : أدوا جميعا عقل ذلك الجرح . فإن أدوا ثبتوا على كتابتهم . وإن لم يؤدوا فقد عجزوا . ويخير سيدهم . فإن شاء أدى عقل ذلك الجرح ورجعوا عبيدا له جميعا . وإن شاء أسلم الجارح وحده ورجع الآخرون عبيدا له جميعا . بعجزهم عن أداء عقل ذلك الجرح . الذى جرح صاحبهم .

قال مالك : الأمر الذى لا اختلاف فيه عندنا ، أن المكاتب إن أصيب بجرح يكون له فيه عقل . أو أصيب أحد من ولد المكاتب الذين معه فى كتابته . فإن عقلهم عقل العبيد فى قيمتهم . وأن ما أخذ لهم من عقلهم يدفع إلى سيدهم الذى له الكتابة . ويحسب ذلك للمكاتب فى آخر كتابته . فيوضع عنه ما أخذ سيده من دية جرحه

قال مالك : وتفسير ذلك ، أنه كأنه كاتبه على ثلاثة آلاف درهم . وكان دية جرحه الذى أخذها سيده ألف درهم . فإذا أدى المكاتب إلى سيده ألفى درهم فهو حر . وإن كان الذى بقى عليه من كتابته ألف درهم . وكان الذى أخذ من دية جرحه ألف درهم . فقد عتق . وإن كان عقل جرحه أكثر مما بقى على المكاتب . أخذ سيد المكاتب ما بقى من كتابته وعتق . وكان ما فضل بعد أداء كتابته للمكاتب . ولا ينبغى أن يدفع إلى المكاتب شىء من دية جرحه . فيأكله ويستهلكه . فإن عجز رجع إلى سيده . أعور أو مقطوع اليد أو معضوب الجسد . وإنما كاتبه سيده على ماله وكسبه . ولم يكاتبه على أن يأخذ ثمن ولده . ولا ما أصيب من عقل جسده . فيأكله ويستهلكه . ولكن عقل جراحات المكاتب وولده الذين ولدوا فى كتابته . أو كاتب عليهم . يدفع إلى سيده . ويحسب ذلك له فى آخر كتابته .

6. İmam Malik der ki: *Diyet ödemeyi gerektirecek şekilde bir şahsı yaralayan mükateb hakkında duyduğumun en güzeli şudur: Mükatebin, kitabet borcuyle birlikte bu yaralamanın diyetini verebilecek gücü varsa diyeti öder ve kendisi mükateb olarak kalır. Eğer her ikisine gücü yetmez ise yaralamanın diyetini öder. Çünkü kitabet borcunu ödemeyip önce yaralamanın diyetini ödemesi gerekir. Şayet yaralamanın diyetini ödemekten de acizse, efendisi isterse bu yaralamanın diyetini verir kölesine sahip olur, köle onun mülkü haline gelir. Dilerse yaralıya köleyi teslim eder. Efendi üzerine artık köleyi teslim etmekten fazla bir sorumluluk yoktur.*

İmam Malik der ki: *Birlikte mükatebe anlaşması yapan bir grup köleden biri diyet gerekecek bir yaralama yapsa, yaralayana ve diğer mükatebe anlaşmasında ortak olduğu kişilere «hep birlikte bu yaralamanın diyetini ödeyin.» denir. Eğer öderlerse mükateb olarak kalırlar. Şayet ödemeyip aciz kalırlarsa, efendileri isterse bu yaralamanın diyetini verir, mükatebe akidleri bozulur, köleliğe dönerler. Dilerse sadece yaralayanı yaralıya teslim eder, diğer mükatebler de arkadaşlarının yapmış olduğu bu yaralamanın diyetini veremedikleri için mükatebe anlaşmaları bozulur, köle olarak kalırlar.*

İmam Malik der ki: *Bizce ittifakla hüküm şöyledir: Mükateb diyet gerekecek derecede yaralansa veya mükatebin, mükatebe anlaşmasında kendisiyle beraber olan çocukları yaralansa, bunların diyeti değerce kölelerin diyeti kadardır. Diyetlerinden alınanlar, mükatebe anlaşması yaptıkları efendilerinin alacağına karşılık verilir. Bu mükatebin geri kalan borcuna mahsub edilir. Mükatebin yaralanmasının diyetinden efendinin aldığı kadar borcundan düşülür.*

İmam Malik der ki: *Bunun açıklaması şöyledir: Mesela köle üç bin dinara mükatebe anlaşması yapmış olsun, efendisinin aldığı yaralanmasının diyeti bin dinar olsun. Mükateb, efendisine iki bin dinar daha verirse hür olur. Eğer daha önce mükatebin kitabet borcundan bin dinar kalmış ise, yarasının diyetinden de efendisinden bin dinar almışsa köle azat olur. Şayet mükatebin diyeti efendisine kalan kitabet borcundan daha fazla ise mükatebin efendisi geri kalan kitabet alacağını alır ve mükateb hürriyetine kavuşur Mükatebin kitabet borcundan arta kalan kısmı müka-*

tebindir. Kitabet borcu ödenmeden yemesi ve harcaması için yaralarının diyetini mükatebe vermek doğru değildir. Eğer bu köle borcunu ödemekten aciz olursa efendisine (yaralanmadan dolayı) tek gözlü veya eli kesik ya da kötürüm bir vaziyette köle olarak döner. Efendisi anlaşmasını sadece kölenin malı ve kazancı üzerine yapmış olup çocuğunun bedeli ve vücudunun diyetinden çocuğuna yemesi ve harcaması için düşen mal üzerine yapmamıştır. Ancak mükatebin kendi yaralarının diyeti ve mükatebliği sırasında doğan veya kitabet anlaşmasına dahil edilen çocukların diyeti, kalan alacağına mahsuben efendisine verilir.

5. MÜKATEBİN SATILMASI

٧ - قَالَ مَالِكٌ : إِنَّ أَحْسَنَ مَا سُمِعَ فِى الرَّجُلِ يَشْتَرِى مُكَاتَبَ الرَّجُلِ : أَنَّهُ لا يَبِيعُهُ . إِذَا كَانَ كَاتَبَهُ بِدَنَانِيرَ أَوْ دَرَاهِمَ . إِلاَّ بِعَرْضٍ مِنَ الْعُرُوضِ يُعَجِّلُهُ وَلا يُؤَخِّرُهُ . لأَنَّهُ إِذَا أَخَّرَهُ كَانَ دَيْنًا بِدَيْنٍ . وَقَدْ نُهِىَ عَنِ الْكَالِىءِ بِالْكَالِىءِ .

قَالَ : وَإِنْ كَاتَبَ الْمُكَاتَبَ سَيِّدُهُ بِعَرْضٍ مِنَ الْعُرُوضِ . مِنَ الإِبِلِ أَوِ الْبَقَرِ أَوِ الْغَنَمِ أَوِ الرَّقِيقِ . فَإِنَّهُ يَصْلُحُ لِلْمُشْتَرِى أَنْ يَشْتَرِيَهُ بِذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ أَوْ عَرْضٍ مُخَالِفٍ لِلْعُرُوضِ الَّتِى كَاتَبَهُ سَيِّدُهُ عَلَيْهَا . يُعَجِّلُ ذٰلِكَ وَلا يُؤَخِّرُهُ .

قَالَ مَالِكٌ : أَحْسَنُ مَا سَمِعْتُ فِى الْمُكَاتَبِ : أَنَّهُ إِذَا بِيعَ كَانَ أَحَقَّ بِاشْتِرَاءِ كِتَابَتِهِ مِمَّنِ اشْتَرَاهَا . إِذَا قَوِىَ أَنْ يُؤَدِّىَ إِلَى سَيِّدِهِ الثَّمَنَ الَّذِى بَاعَهُ بِهِ نَقْدًا . وَذٰلِكَ أَنَّ اشْتِرَاءَهُ نَفْسَهُ عَتَاقَةٌ . وَالْعَتَاقَةُ تُبَدَّأُ عَلَى مَا كَانَ مَعَهَا مِنَ الْوَصَايَا . وَإِنْ بَاعَ بَعْضُ مَنْ كَاتَبَ الْمُكَاتَبَ نَصِيبَهُ مِنْهُ . فَبَاعَ نِصْفَ الْمُكَاتَبِ أَوْ ثُلُثَهُ أَوْ رُبُعَهُ . أَوْ سَهْمًا مِنْ أَسْهُمِ الْمُكَاتَبِ . فَلَيْسَ لِلْمُكَاتَبِ فِيمَا بِيعَ مِنْهُ شُفْعَةٌ . وَذٰلِكَ أَنَّهُ يَصِيرُ بِمَنْزِلَةِ الْقَطَاعَةِ . وَلَيْسَ لَهُ أَنْ يُقَاطِعَ بَعْضَ مَنْ كَاتَبَهُ . إِلاَّ بِإِذْنِ شُرَكَائِهِ . وَأَنَّ مَا بِيعَ مِنْهُ لَيْسَتْ لَهُ بِهِ حُرْمَةٌ تَامَّةٌ . وَأَنَّ مَالَهُ مَحْجُورٌ عَنْهُ . وَأَنَّ اشْتِرَاءَهُ بَعْضَهُ يُخَافُ عَلَيْهِ مِنْهُ الْعَجْزُ . لِمَا يَذْهَبُ مِنْ مَالِهِ . وَلَيْسَ ذٰلِكَ بِمَنْزِلَةِ اشْتِرَاءِ الْمُكَاتَبِ نَفْسَهُ كَامِلا . إِلاَّ أَنْ يَأْذَنَ لَهُ مَنْ بَقِىَ لَهُ فِيهِ كِتَابَةٌ . فَإِنْ أَذِنُوا لَهُ كَانَ أَحَقَّ بِمَا بِيعَ مِنْهُ .

قَالَ مَالِكٌ : لا يَحِلُّ بَيْعُ نَجْمٍ مِنْ نُجُومِ الْمُكَاتَبِ . وَذٰلِكَ أَنَّهُ غَرَرٌ . إِنْ عَجَزَ الْمُكَاتَبُ بَطَلَ مَا عَلَيْهِ . وَإِنْ مَاتَ أَوْ أَفْلَسَ وَعَلَيْهِ دُيُونٌ لِلنَّاسِ . لَمْ يَأْخُذِ الَّذِى اشْتَرَى نَجْمَهُ بِحِصَّتِهِ مَعَ غُرَمَائِهِ شَيْئًا . وَإِنَّمَا الَّذِى يَشْتَرِى نَجْمًا مِنْ نُجُومِ الْمُكَاتَبِ . بِمَنْزِلَةِ سَيِّدِ الْمُكَاتَبِ . فَسَيِّدُ الْمُكَاتَبِ لا يُحَاصُّ بِكِتَابَةِ غُلامِهِ غُرَمَاءَ الْمُكَاتَبِ . وَكَذٰلِكَ الْخَرَاجُ أَيْضًا يَجْتَمِعُ لَهُ عَلَى غُلامِهِ . فَلا يُحَاصُّ ، بِمَا اجْتَمَعَ لَهُ مِنَ الْخَرَاجِ ، غُرَمَاءَ غُلامِهِ .

قَالَ مَالِكٌ : لا بَأْسَ بِأَنْ يَشْتَرِىَ الْمُكَاتَبُ كِتَابَتَهُ بِعَيْنٍ أَوْعَرْضٍ مُخَالِفٍ لِمَا كُوتِبَ بِهِ مِنَ الْعَيْنِ أَوِ الْعَرْضِ . أَوْ غَيْرِ مُخَالِفٍ مُعَجَّلٍ أَوْ مُؤَخَّرٍ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى الْمُكَاتَبِ يَهْلِكُ وَيَتْرُكُ أُمَّ وَلَدٍ ، وَوَلَدًا لَهُ صِغَارًا . مِنْهَا أَوْ مِنْ غَيْرِهَا .

فلا يقوون على السعي . ويخاف عليهم العجز عن كتابتهم . قال : تباع أم ولد أبيهم . إذا كان في ثمنها ما يؤدى به عنهم جميع كتابتهم . أمهم كانت أو غير أمهم . يؤدى عنهم ويعتقون . لأن أباهم كان لا يمنع بيعها إذا خاف العجز عن كتابته . فهؤلاء إذا خيف عليهم العجز بيعت أم ولد أبيهم . فيؤدى عنهم ثمنها . فإن لم يكن في ثمنها ما يؤدى عنهم . ولم تقو هي ولا هم على السعي . رجعوا جميعا رقيقا لسيدهم .

قال مالك : الأمر عندنا في الذي يبتاع كتابة المكاتب . ثم يهلك المكاتب قبل أن يؤدي كتابته : أنه يرثه الذي اشترى كتابته . وإن عجز فله رقبته . وإن أدى المكاتب كتابته إلى الذي اشتراها وعتق . فولاؤه للذي عقد كتابته . ليس للذي اشترى كتابته من ولائه شيء .

7. İmam Malik der ki: *Bir kişinin mükatebini satın alan adam hakkında duyduğumun en güzeli şudur: Bu mükatebin efendisi dinar veya dirhem karşılığı mükatebe anlaşması yapmışsa onu satamaz. Şayet herhangi bir ticari eşya karşılığında peşin olarak mükatebe anlaşması yapmışsa (bedelini henüz almamışsa) satabilir. Çünkü peşin değil de veresiye anlaşma yapmışlarsa borcu, borç karşılığında satmak olur ki borcun borç karşılığında satılması yasak edilmiştir.*

İmam Malik der ki: *Efendisi, mükateble deve, sığır, koyun ve köle gibi bir ticari mal karşılığında peşin olarak mükatebe anlaşması yapsa, bu mükatebi müşteri altın veya gümüş veya yukarıda sayılan ticari eşyaların dışında bir eşya ile satın alabilir.*

İmam Malik der ki: *Mükateb hakkında duyduğumun en güzeli şudur: Mükateb satılacaksa, peşin olarak satış bedelini efendisine ödeyecek gücü de varsa, satın alacak olan müşteriden kendisini satın alması azat olmak demektir. Azat olmak ise diğer vecibeler arasında önde gelir. Mükateble, mükatebe anlaşması yapan ortaklardan biri mükatebin yarısı veya üçte biri veya dörtte biri ya da mükatebdeki herhangi bir hissesini satsa, mükatebin satılan bu hissede şüf'â hakkı yoktur. Çünkü bu hisseyi almakla, o hissede kesin olarak hürriyetine kavuşma akdi yapmış olur. Mükateb bu anlaşmayı ortakların izni olmadan yapamaz. Çünkü satılan hisse ile mükateb tam bir dokunulmazlık kazanmaz. Malı haczedilmiştir. Kendisinin bir hissesini satın almasıyla malı harcanacağı*

için mükatebe anlaşmasının gereklerini yerine getiremeyeceğinden korkulur. Mükatebin hisselerden birini alması, tamamını satın almaya benzemez. Ancak geri kalan kitabet anlaşması yapan efendiler izin verirlerse satılan hisseyi öncelikle alabilir.

İmam Malik der ki: *Mükatebin taksitlerinden birini satmak caiz değildir. Çünkü taksit satmakta belirsizlik vardır. Mükateb borcunu ödemekten aciz olursa borcu hükümsüz olur. Mükateb başka kişilere borcu varken ölür veya iflas ederse taksidini satın alan kişi kendi hissesi karşılığında alacaklılar alacaklarını alırken onlarla beraber olup hiçbir şey alamaz. Mükatebin taksitlerinden biri olan kişi efendi mesabesinde olup mükatebin efendisi ise kitabet alacağına karşılık mükatebin diğer alacaklıları ile malını taksime iştirak edemez. Efendinin kölesi üzerinde toplanan haracı da böyledir. Bu haraca karşılık efendi diğer alacaklılarla birlikte mal taksimine iştirak edemez.*

İmam Malik der ki: *Mükateb, mükatebe borcunu, kitabette yazılı olan mal ve eşyadan değişik ya da aynı mal ve eşya karşılığında peşin veya veresiye satın alması caizdir.*

İmam Malik der ki: *Mükateb ölüp geride bir ümmü veled cariye ile, bu cariyeden veya başka kadından doğma çocuklar bırakır da bunların da çalışıp kazanabilecek güçleri olmayıp kitabet borçlarını ödeyemiyeceklerinden korkulursa, babalarının ümmü veledi o çocukların annesi olsun veya olmasın, kitabet borçlarının hepsini ödiyebilecek değerde ise satılır, borçları ödenir ve onlar da hürriyetlerine kavuşurlar. Çünkü bu durumda babaları da bu şartlar içerisinde ümmü veledin satılmasına engel olamazdı. Cariyenin bedeli kitabet borçlarını ödemeye kâfi gelmez ve bu cariye ve çocuklar da çalışıp kazanabilecek güce sahip değillerse, hepsi tekrar efendilerine köle olurlar.*

İmam Malik der ki: *Bir kişi, mükatebin kitabet borcunu efendisinden satın alsa mükateb kitabet borcunu kendisine ödemeden ölse bize göre bu şahıs köleye varis olur. Eğer mükateb, kendisine kitabet borcunu ödeyemez hale gelirse, köle o şahsın olur. Şayet mükateb kitabet borcunu satın alan kişiye ödeyerek hürriyetine kavuşsa, velâsı kitabet anlaşmasını yapan efendisinin olur. Kitabetini satın alan şahsın kölenin velâsında hiçbir hakkı olmaz.*

6. MÜKATEBİN ÇALIŞMASI

٨ - حدثني مالك: أنه بلغه أن عروة بن الزبير وسليمان بن يسار سئلا عن رجل كاتب على نفسه وعلى بنيه. ثم مات. هل يسعى بنو المكاتب في كتابة أبيهم أم هم عبيد؟ فقالا: بل يسعون في كتابة أبيهم. ولا يوضع عنهم، لموت أبيهم، شيء.

قال مالك: وإن كانوا صغارا لا يطيقون السعي. لم ينتظر بهم أن يكبروا. وكانوا رقيقا لسيد أبيهم. إلا أن يكون المكاتب ترك ما يؤدى به عنهم نجومهم. إلى أن يتكلفوا السعي. فإن كان فيما ترك ما يؤدى عنهم. أدى ذلك عنهم. وتركوا على حالهم. حتى يبلغوا السعي. فإن أدوا عتقوا. وإن عجزوا رقوا.

قال مالك، في المكاتب يموت ويترك مالا ليس فيه وفاء الكتابة. ويترك ولدا معه في كتابته. وأم ولد. فأرادت أم ولده أن تسعى عليهم: إنه يدفع إليها المال. إذا كانت مأمونة على ذلك، قوية على السعي. وإن لم تكن قوية على السعي. ولا مأمونة على المال. لم تعط شيئا من ذلك. ورجعت هي وولد المكاتب رقيقا لسيد المكاتب.

قال مالك: إذا كاتب القوم جميعا كتابة واحدة. ولا رحم بينهم. فعجز بعضهم وسعى بعضهم حتى عتقوا جميعا. فإن الذين سعوا يرجعون على الذين عجزوا. بحصة ما أدوا عنهم. لأن بعضهم حملاء عن بعض.

8. İmam Malik'e şöyle rivayet olundu: Bir kişi kendi adına ve çocukları adına kitabet anlaşması yapmış, sonra da ölmüştür. Urve b. Zübeyr ile Süleyman b. Yesâr'a şu sual soruldu:

«— Bu çocuklar babalarının yapmış olduğu kitabet borcunu ödemeye çalışacaklar mı, yoksa bu çocuklar köle mi olmuşlardır?»

Onlar da şöyle cevap verdiler:

«— Evet babalarının yapmış olduğu kitabet anlaşmasının borcunu ödemek için çalışacaklar, babalarının ölümünden dolayı onlara hiçbir indirim yapılmaz.»

İmam Malik der ki: *Çocuklar çalışamayacak kadar küçük ise, büyümeleri için beklenmez ve bu çocuklar babalarının efendisinin kölesi olurlar. Şu kadar var ki babaları, onlar çalışabilecekleri çağa gelinceye kadar taksitlerini ödeyebilecek kadar mal bırakmışsa, derhal köle olmazlar, bu maldan onlar adına büyüyüp çalışabilecekleri zamana kadar ödenir. Büyüdükleri zaman borçlarını öderlerse hürriyetlerine kavuşurlar. Ödeyemezlerse köle olurlar.*

İmam Malik der ki: *Bir mükateb ölür ve geride kitabet borcuna kâfi gelmeyecek kadar bir mal bırakır. Geride bu kitabet anlaşmasında ortak olan bir çocuk ile bir de ümmü veled vardır. Ümmü veled hepsinin adına çalışıp bu parayı ödemek istemektedir. Ümmü velede güveniliyorsa ve çalışabilecek güce de sahipse, bu mal kendisine verilir. Şayet güvenilmez ve çalışabilecek gücü de yoksa, bu mal ona teslim edilmez. Kendisi ve çocuk, mükatebin efendisine tekrar köle olurlar.*

İmam Malik der ki: *Aralarında akrabalık olmayan bir topluluk birlikte bir mükatebe anlaşması yapsalar da bir kısmı sorumluluklarını yerine getirmeyecek hale gelse ve diğer kısmı da hepsi hürriyetlerine kavuşana kadar çalışsalar, bu çalışan kişiler çalışmayan kişilerin adına ödemiş oldukları parayı hisseleri oranında onlardan alabilirler. Çünkü bu köle topluluğu birbirlerine kefildirler.*[8]

(8) Şeybanî, 859.

7. ZAMANI GELMEDEN BORCUNU ÖDEMESİ HALİNDE MÜKATEBİN HÜRRİYETİNE KAVUŞMASI

٩ - حدثني مالك: أنه سمع ربيعة بن أبي عبد الرحمن، وغيره، يذكرون أن مكاتبا كان للفرافصة بن عمير الحنفي، وأنه عرض عليه أن يدفع إليه جميع ما عليه من كتابته. فأبى الفرافصة. فأتى المكاتب مروان بن الحكم. وهو أمير المدينة. فذكر ذلك له فدعا مروان الفرافصة. فقال له ذلك. فأبى. فأمر مروان بذلك المال أن يقبض من المكاتب، فيوضع في بيت المال. وقال للمكاتب: اذهب فقد عتقت. فلما رأى ذلك الفرافصة، قبض المال.

قال مالك: فالأمر عندنا، أن المكاتب إذا أدى جميع ما عليه من نجومه. قبل محلها. جاز ذلك له. ولم يكن لسيده أن يأبى ذلك عليه. وذلك أنه يضع عن المكاتب بذلك كل شرط، أو خدمة أو سفر. لأنه لا تتم عتاقة رجل وعليه بقية من رق ولا تتم حرمته. ولا تجوز شهادته. ولا يجب ميراثه. ولا أشباه هذا من أمره. ولا ينبغي لسيده أن يشترط عليه خدمة بعد عتاقته.

قال مالك، في مكاتب مرض مرضا شديدا. فأراد أن يدفع نجومه كلها إلى سيده. لأن يرثه ورثة له أحرار. وليس معه، في كتابته. ولد له.

قال مالك: ذلك جائز له. لأنه تتم بذلك حرمته. وتجوز شهادته. ويجوز اعترافه بما عليه من ديون الناس. وتجوز وصيته. وليس لسيده أن يأبى ذلك عليه، بأن يقول: فر مني بماله.

9. Rabîa b. Ebî Abdurrahman ve diğerleri şöyle anlatıyorlar: el-Furâfisa b. Umeyr el-Hanefi'nin bir mükatebi vardı. Bu mükateb kitabet borcunun hepsini efendisine ödeyeceğini bildirdi. el-Furâfisa, bu teklifi kabul etmeyince, mükateb o gün Medine valisi olan Mervan b. Hakem'e başvurarak durumu anlattı. Mervan, el-Furâfisa'yı huzuruna çağırarak ona bu teklifi kabul etmesini söyledi. O da kabul etmedi. Bunun üzerine Mervan, mükatebten malın teslim alınıp hazineye konulmasını emretti ve mükatebe de şöyle dedi:

«— Git. Hür oldun.»

el-Furâfisa bu durumu görünce malı teslim aldı.

İmam Malik der ki: *Bizce mükateb bütün taksitlerini daha zamanı gelmeden öderse caizdir. Efendisi bunu kabul etmemezlik yapamaz. Çünkü kölenin borcunu ödemesi ondan bütün şartları veya hizmet etme şartlarını ya da sefere çıkma şartlarını kaldırmıştır. Kölelik sebeplerinde bazıları kalmış olsaydı köle tamamen hürriyete kavuşamaz, dokunulmazlığı tamamlanmaz, şahitliği kabul edilmez, miras sabit olmaz ve buna benzer işleri yapamazdı. Köle hürriyetine kavuştuktan sonra efendisinin ona herhangi bir hizmet yapmayı şart koşması da doğru değildir.*

İmam Malik der ki: *Şiddetli bir şekilde hastalanan mükateb, beraberinde kitabet anlaşmasına iştirak eden oğlu yoksa, hür varislerinin kendisine varis olabilmelerini temin için bütün taksitlerini efendisine ödemek istese ödeyebilir. Çünkü mükatebin bütün taksitleri ödemesiyle hürriyetine kavuşur, şahitliği kabul edilir, diğer kişilere olan borcunu itiraf etmesi ve vasiyyet etmesi caiz olur. Efendisi «Benden malını kaçırdı» diyerek mükatebin bütün taksitlerini ödeme teklifini kabul etmemezlik yapamaz.*

8. HÜRRİYETİNE KAVUŞAN MÜKATEBİN MİRASI

١٠ - حدثني مالك، أنه بلغه أن سعيد بن المسيب سئل عن مكاتب كان بين رجلين، فأعتق أحدهما نصيبه، فمات المكاتب، وترك مالا كثيرا، فقال: يؤدى إلى الذي تماسك بكتابته، الذي بقي له، ثم يقتسمان ما بقي بالسوية.

قال مالك: إذا كاتب المكاتب فعتق، فإنما يرثه أولى الناس بمن كاتبه من الرجال، يوم توفي المكاتب، من ولد أو عصبة.

قال: وهذا أيضا في كل من أعتق، فإنما ميراثه لأقرب الناس ممن أعتقه، من ولد أو عصبة من الرجال، يوم يموت المعتق، بعد أن يعتق، ويصير موروثا بالولاء.

قال مالك: الإخوة في الكتابة بمنزلة الولد، إذا كوتبوا جميعا كتابة واحدة، إذا لم يكن لأحد منهم ولد، كاتب عليهم، أو ولدوا في كتابته، أو كاتب عليهم، ثم هلك أحدهم وترك مالا، أدى عنهم جميع ما عليهم من كتابتهم، وعتقوا، وكان فضل المال بعد ذلك لولده دون إخوته.

10. İmam Malik'e şöyle rivayet olundu: Bir mükatebte ortak olan iki kişiden biri, hissesini azat etti. Mükateb de bir çok mal bırakarak öldü. Saîd b. Müseyyeb'e bu mükatebin mirasının nasıl taksim edileceği soruldu. O da şöyle cevap verdi: «Kitabet anlaşmasına devam eden kişiye geri kalan alacağı verilir. Sonra artan malı aralarında eşit olarak her iki ortak taksim ederler.»

İmam Malik der ki: *Bir mükâteb mükatebe anlaşması yapar ve hürriyetine kavuşursa öldüğü gün ona kendisiyle mükatebe anlaşması yapanın erkek çocuğu veya asabelerinden en yakınları varis olur.*

İmam Malik der ki: *Azat edilen her köle de buna benzer. Bu köle hürriyetine kavuşup velâsı vereseye kaldıktan sonra öldüğü gün mirası kendisini azad eden efendisinin en yakın erkek çocuğu veya asabesine intikal eder.*

İmam Malik der ki: *Hepsi birlikte bir mükatebe anlaşması yaptıkları takdirde ve içlerinde kitabet anlaşmasına dahil veya mükateblik sırasında doğmuş çocuğu olan bulunmazsa kardeşlerle çocuklar arasında fark yoktur. Bu kardeşlerden birinin anlaşmaya dahil bir çocuğu varsa, sonra da mal bırakarak ölse, bu maldan hepsinin mükatebe borçları ödenir ve hepsi hürriyetlerine kavuşurlar. Borçları ödendikten sonra artan mal, ölenin kardeşlerinin değil, çocuğunun olur.*

9. MÜKÂTEB'E İLÂVE ŞARTLARIN İLERİ SÜRÜLMESİ

١١ - حدَّثني مَالِكٌ ، فِي رَجُلٍ كَاتَبَ عَبْدَهُ بِذَهَبٍ أَوْ وَرِقٍ . وَاشْتَرَطَ عَلَيْهِ فِي كِتَابَتِهِ سَفَرًا أَوْ خِدْمَةً أَوْ ضَحِيَّةً : إِنَّ كُلَّ شَيْءٍ مِنْ ذٰلِكَ سَمَّى بِاسْمِهِ . ثُمَّ قَوِيَ الْمُكَاتَبُ عَلَى أَدَاءِ نُجُومِهِ كُلِّهَا قَبْلَ مَحِلِّهَا .

قَالَ : إِذَا أَدَّى نُجُومَهُ كُلَّهَا وَعَلَيْهِ هٰذَا الشَّرْطُ . عَتَقَ فَتَمَّتْ حُرْمَتُهُ . وَنُظِرَ إِلَى مَا شُرِطَ عَلَيْهِ مِنْ خِدْمَةٍ أَوْ سَفَرٍ . أَوْ مَا أَشْبَهَ ذٰلِكَ مِمَّا يُعَالِجُهُ هُوَ بِنَفْسِهِ . فَذٰلِكَ مَوْضُوعٌ عَنْهُ . لَيْسَ لِسَيِّدِهِ فِيهِ شَيْءٌ . وَمَا كَانَ مِنْ ضَحِيَّةٍ أَوْ كِسْوَةٍ أَوْ شَيْءٍ يُؤَدِّيهِ . فَإِنَّمَا هُوَ بِمَنْزِلَةِ الدَّنَانِيرِ وَالدَّرَاهِمِ . يُقَوَّمُ ذٰلِكَ عَلَيْهِ . فَيَدْفَعُهُ مَعَ نُجُومِهِ . وَلاَ يَعْتِقُ حَتَّى يَدْفَعَ ذٰلِكَ مَعَ نُجُومِهِ .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا ، الَّذِي لا اخْتِلاَفَ فِيهِ ، أَنَّ الْمُكَاتَبَ بِمَنْزِلَةِ عَبْدٍ أَعْتَقَهُ سَيِّدُهُ . بَعْدَ خِدْمَةِ عَشْرِ سِنِينَ . فَإِذَا هَلَكَ سَيِّدُهُ الَّذِي أَعْتَقَهُ قَبْلَ عَشْرِ سِنِينَ . فَإِنَّ مَا بَقِيَ عَلَيْهِ ، مِنْ خِدْمَتِهِ ، لِوَرَثَتِهِ . وَكَانَ وَلاَؤُهُ لِلَّذِي عَقَدَ عِتْقَهُ . وَلِوَلَدِهِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الْعَصَبَةِ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الرَّجُلِ يَشْتَرِطُ عَلَى مُكَاتَبِهِ أَنَّكَ لا تُسَافِرُ وَلاَ تَنْكِحُ وَلاَ تَخْرُجُ مِنْ أَرْضِي إِلاَّ بِإِذْنِي . فَإِنْ فَعَلْتَ شَيْئًا مِنْ ذٰلِكَ بِغَيْرِ إِذْنِي . فَمَحْوُ كِتَابَتِكَ بِيَدِي .

قَالَ مَالِكٌ : لَيْسَ مَحْوُ كِتَابَتِهِ بِيَدِهِ ، إِنْ فَعَلَ الْمُكَاتَبُ شَيْئًا مِنْ ذٰلِكَ . وَلْيَرْفَعْ سَيِّدُهُ ذٰلِكَ إِلَى السُّلْطَانِ . وَلَيْسَ لِلْمُكَاتَبِ أَنْ يَنْكِحَ وَلاَ يُسَافِرَ وَلاَ يَخْرُجَ مِنْ أَرْضِ سَيِّدِهِ إِلاَّ بِإِذْنِهِ . اشْتَرَطَ ذٰلِكَ أَوْ لَمْ يَشْتَرِطْهُ . وَذٰلِكَ أَنَّ الرَّجُلَ يُكَاتِبُ عَبْدَهُ بِمِائَةِ دِينَارٍ . وَلَهُ أَلْفُ دِينَارٍ أَوْ أَكْثَرُ مِنْ ذٰلِكَ . فَيَنْطَلِقُ فَيَنْكِحُ الْمَرْأَةَ . فَيُصْدِقُهَا الصَّدَاقَ الَّذِي يُجْحِفُ بِمَالِهِ . وَيَكُونُ فِيهِ عَجْزُهُ . فَيَرْجِعُ إِلَى سَيِّدِهِ عَبْدًا لا مَالَ لَهُ . أَوْ يُسَافِرُ فَتَحِلُّ نُجُومُهُ وَهُوَ غَائِبٌ . فَلَيْسَ ذٰلِكَ لَهُ . وَلاَ عَلَى ذٰلِكَ كَاتَبَهُ وَذٰلِكَ بِيَدِ سَيِّدِهِ . إِنْ شَاءَ أَذِنَ لَهُ فِي ذٰلِكَ ، وَإِنْ شَاءَ مَنَعَهُ .

11. İmam Malik şöyle rivayet etti: *Bir efendi kölesiyle altın veya gümüş karşılığı mükatabe anlaşması yapmış ve buna ilâveten anlaşmada kölenin sefere çıkmasını veya hizmet etmesini veya kurbanlık vermesini de şart koşmuştur. Bunların isimlerini de teker teker beyan etmiştir. Sonra mükateb zamanı gelmeden taksitlerini ödeyebilecek hale gelmiştir.*

İmam Malik der ki: *Şayet mükateb üzerindeki bu şart devam ederken taksitlerinin tamamını öderse hürriyetine kavuşur ve hür insanın haklarını tamamen elde eder. Bakılır: Sefere çıkmak, hizmet etmek gibi ileri sürülen şartlar mükatebin şahsıyla ilgili ise, bu şartlar düşer ve efendisinin bu hususta en ufak bir hakkı olmaz. Yok, şartlar kurbanlık veya ödenmesi icab eden maddi şeyler ise, bunlar altın ve gümüş para mesabesinde olup değerlendirilir ve mükateb bunları da taksitleriyle birlikte efendisine öder. Bunları taksitleriyle birlikte ödeyinceye kadar da hürriyetine kavuşamaz.*

İmam Malik der ki: *İttifakla kabul edilen, mükateb, on sene hizmetten sonra efendisinin azat ettiği köle mesabesindedir. Efendisi on seneden önce ölürse kalan hizmetini efendisinin vereselerine yapar. Velâsı, azat edenin erkek çocuğuna veya asabelerine kalır.*

İmam Malik der ki: *Bir efendi, mükatebine «Ben izin vermeden sefere çıkamazsın, evlenemezsin ve memleketimden ayrılamazsın. Benden izin almadan bunlardan birini yaparsan mükatebe anlaşmanı feshederim» diye şart koşsa, bu anlaşmayı bozmak efendinin elinde değildir. Mükateb bu yasaklardan birine uymasa, efendisi konuyu hakime götürür. Bununla birlikte efendisi bu şartları koşmuş olsun veya olmasın kendisinden izinsiz mükatebin evlenmek, sefere çıkmak ve efendisinin memleketinden ayrılmak hakkı yoktur. Zira efendi kölesiyle yüz dinar karşılığında mükatebe anlaşması yapmış olsa, kölenin bin dinar ya da daha fazla parası olsa, şimdi bu köle gider, bir kadınla evlenir ve bütün malını ona mehir olarak verir ve böylelikle mükatebe borcunu ödemekten aciz kalırsa, efendisine tekrar fakir olarak köle olur veya mükateb sefere çıksa da onun bulunmadığı bir sırada taksitlerinin zamanı gelse, zamanında ödememek, ne onun hakkıdır, ne de efendisi beklemeye mecburdur. Bununla beraber bütün bunlar efendinin yetkisi dahilindedir. Bu hususlarda efendi mükatebine isterse izin verir, dilerse vermez.*

10. KÖLESİNİ AZAT EDEN MÜKATEBİN VELÂSI

١٢ - قَالَ مَالِكٌ : إِنَّ الْمُكَاتَبَ إِذَا أَعْتَقَ عَبْدَهُ ، إِنَّ ذٰلِكَ غَيْرُ جَائِزٍ لَهُ . إِلاَّ بِإِذْنِ سَيِّدِهِ ، فَإِنْ أَجَازَ ذٰلِكَ سَيِّدُهُ لَهُ . ثُمَّ عَتَقَ الْمُكَاتَبُ . كَانَ وَلاَؤُهُ لِلْمُكَاتَبِ . وَإِنْ مَاتَ الْمُكَاتَبُ قَبْلَ أَنْ يُعْتَقَ . كَانَ وَلاَءُ الْمُعْتَقِ لِسَيِّدِ الْمُكَاتَبِ . وَإِنْ مَاتَ الْمُعْتَقُ قَبْلَ أَنْ يُعْتَقَ الْمُكَاتَبُ وَرِثَهُ سَيِّدُ الْمُكَاتَبِ .

قَالَ مَالِكٌ : وَكَذٰلِكَ أَيْضًا لَوْ كَاتَبَ الْمُكَاتَبُ عَبْدًا فَعَتَقَ الْمُكَاتَبُ الآخَرُ قَبْلَ سَيِّدِهِ الَّذِى كَاتَبَهُ . فَإِنَّ وَلاَءَهُ لِسَيِّدِ الْمُكَاتَبِ . مَا لَمْ يَعْتِقِ الْمُكَاتَبُ الأَوَّلُ الَّذِى كَاتَبَهُ . فَإِنْ عَتَقَ الَّذِى كَاتَبَهُ ، رَجَعَ إِلَيْهِ وَلاَءُ مُكَاتَبِهِ الَّذِى كَانَ عَتَقَ قَبْلَهُ . وَإِنْ مَاتَ الْمُكَاتَبُ الأَوَّلُ قَبْلَ أَنْ يُؤَدِّىَ . أَوْ عَجَزَ عَنْ كِتَابَتِهِ ، وَلَهُ وَلَدٌ أَحْرَارٌ ، لَمْ يَرِثُوا وَلاَءَ مُكَاتَبِ أَبِيهِمْ . لأَنَّهُ لَمْ يَثْبُتْ لأَبِيهِمْ الْوَلاَءُ . وَلاَ يَكُونُ لَهُ الْوَلاَءُ حَتَّى يَعْتِقَ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى الْمُكَاتَبِ يَكُونُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ . فَيَتْرُكُ أَحَدُهُمَا لِلْمُكَاتَبِ الَّذِى لَهُ عَلَيْهِ . وَيَشِحُّ الآخَرُ . ثُمَّ يَمُوتُ الْمُكَاتَبُ . وَيَتْرُكُ مَالاً .

قَالَ مَالِكٌ : يَقْضِى الَّذِى لَمْ يَتْرُكْ لَهُ شَيْئًا مَا بَقِىَ لَهُ عَلَيْهِ . ثُمَّ يَقْتَسِمَانِ الْمَالَ . كَهَيْئَتِهِ لَوْ مَاتَ عَبْدًا . لأَنَّ الَّذِى صَنَعَ لَيْسَ بِعَتَاقَةٍ . وَإِنَّمَا تَرَكَ مَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِ .

قَالَ مَالِكٌ : وَمِمَّا يُبَيِّنُ ذٰلِكَ ، أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا مَاتَ وَتَرَكَ مُكَاتَبًا . وَتَرَكَ بَنِينَ رِجَالاً وَنِسَاءً . ثُمَّ أَعْتَقَ أَحَدُ الْبَنِينَ نَصِيبَهُ مِنَ الْمُكَاتَبِ : إِنَّ ذٰلِكَ لاَ يُثْبِتُ لَهُ مِنَ الْوَلاَءِ شَيْئًا . وَلَوْ كَانَتْ عَتَاقَةً ، لَثَبَتَ الْوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ مِنْهُمْ ، مِنْ رِجَالِهِمْ وَنِسَائِهِمْ .

قَالَ مَالِكٌ : وَمِمَّا يُبَيِّنُ ذٰلِكَ أَيْضًا ؛ أَنَّهُمْ إِذَا أَعْتَقَ أَحَدُهُمْ نَصِيبَهُ . ثُمَّ عَجَزَ الْمُكَاتَبُ . لَمْ يُقَوَّمْ ، عَلَى الَّذِى أَعْتَقَ نَصِيبَهُ ، مَا بَقِىَ مِنَ الْمُكَاتَبِ . وَلَوْ كَانَتْ عَتَاقَةً ، قُوِّمَ عَلَيْهِ حَتَّى يَعْتِقَ فِى مَالِهِ . كَمَا قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « مَنْ أَعْتَقَ شِرْكًا لَهُ فِى عَبْدٍ قُوِّمَ عَلَيْهِ قِيمَةَ الْعَدْلِ ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ عَتَقَ مِنْهُ مَا عَتَقَ » .

قَالَ : وَمِمَّا يُبَيِّنُ ذٰلِكَ أَيْضًا ، أَنَّ مِنْ سُنَّةِ الْمُسْلِمِينَ الَّتِى لاَ اخْتِلاَفَ فِيهَا ، أَنَّ مَنْ أَعْتَقَ شِرْكًا لَهُ فِى مُكَاتَبٍ . لَمْ يُعْتَقْ عَلَيْهِ فِى مَالِهِ . وَلَوْ عَتَقَ عَلَيْهِ كَانَ الْوَلاَءُ لَهُ دُونَ شُرَكَائِهِ . وَمِمَّا يُبَيِّنُ ذٰلِكَ أَيْضًا ، أَنَّ مِنْ سُنَّةِ الْمُسْلِمِينَ ، أَنَّ الْوَلاَءَ لِمَنْ عَقَدَ الْكِتَابَةَ . وَأَنَّهُ لَيْسَ لِمَنْ وَرِثَ سَيِّدَ الْمُكَاتَبِ ، مِنَ النِّسَاءِ ، مِنْ وَلاَءِ الْمُكَاتَبِ ، وَإِنْ أَعْتَقْنَ نَصِيبَهُنَّ ، شَىْءٌ . إِنَّمَا وَلاَؤُهُ لِوَلَدِ سَيِّدِ الْمُكَاتَبِ الذُّكُورِ . أَوْ عَصَبَتِهِ مِنَ الرِّجَالِ .

12. İmam Malik der ki: *Bir mükatebin, efendisinin izni olmadan kölesini azat etmesi caiz değildir. Efendisinin izniyle kölesini azat eden bir mükateb, sonra hürriyetine kavuşursa, kölesinin velâsı kendisinin olur. mükateb hürriyetine kavuşmadan ölürse, azat ettiği kölesinin velâsı efendisine aittir. Kendisi de hür olunca, önce hürriyetine kavuşan mükatebinin velâsı kendisine döner. Eğer borcunu ödemeden ölür, ya da ödemektęn aciz olursa hür olan çocukları onun velâsına varis olamazlar. Çünkü babalarının velâ hakkı sabit olmamıştır. Zaten bu velâ hakkı, hürriyetine kavuşamadıkça da sabit olmaz.*

İmam Malik der ki: *Bir mükatebe ortak iki kişiden biri alacağından vazgeçip diğeri vazgeçmez, sonra mükateb mal bırakarak ölürse, vazgeçmeyen ortak geri kalan alacağını alır, sonra malını aralarında tıpkı ölen kölede olduğu gibi taksim ederler. Çünkü birinci ortağın yaptığı, mükatebi azat etmek değildir. O sadece alacağından vazgeçmiştir.*

İmam Malik der ki: *Aşağıdaki şu meseleler, bu hususu açıklamaktadır:*

Bir kişi ölür geride bir mükateb ile erkek ve kız çocuklar bırakır da bu çocuklardan birisi mükatebdeki hissesini azat ederse, bu kişinin velâda hakkı olmaz. Köle mükatebe olmasaydı, o zaman onu azad eden erkek veya kadının velâ hakkı sabit olurdu.

Bu vereseden biri mükatebteki hissesini azat eder, sonra mükateb kitabet borcunu ödeyemezse, hissesini azat eden kişiye mükatebin azat etmediği kalan kısmının kıymeti ödettirilmez. Veraset yoluyla intikal eden mükatebteki hissesini azat etmek normal azat etmek sayılsaydı, mükatebin azat edilmeyen kısmı değerlendirilir ve azat eden şahıs malından o kısmı öderdi. Nitekim, Resûlullah (s.a.v.): **«Bir köledeki hissesini azat eden kişi adına köle adaletli bir şekilde değerlendirilir. (Yani kölenin geri kalan kısmını da kendi malından ödemek suretiyle köle tamamen hürriyetine kavuşur). Malı yoksa yalnız hissesini azat etmiş olur»** *buyurmuştur.*

İmam Malik der ki: *Müslümanlarca üzerinde ittifak edilen teamüle göre, mükatebteki hissesini azat eden kişiye, azat edilemeyen hisseler malından ödettirilmek suretiyle azat ettirilmeye zor-*

lanamaz. Şayet böyle yapmış olsaydı, hürriyetine kavuşan kölenin, velâsı tamamen o kişiye ait olur, diğer ortakların velâda bir hakları olmazdı.

Yine müslümanların tatbikatına göre mükâtebin velâsı mükateble mükatebe anlaşmasını yapan kişiye aittir. Mükatebin efendisine varis olan kadınlar mükatebdeki hisselerini azat etseler, mükatebin velâsında hakları olamaz. Onun velâsı, yalnız efendisinin erkek evlatları ile erkek asabelerinin hakkıdır.

11. MÜKATEBİN AZAT EDİLEMEYECEĞİ DURUMLAR

١٣ - قال مالك : إذا كان القوم جميعا في كتابة واحدة . لم يعتق سيدهم أحدا منهم ، دون مؤامرة أصحابه الذين معه في الكتابة ، ورضا منهم وإن كانوا صغارا ، فليس مؤامرتهم بشيء . ولا يجوز ذلك عليهم .

قال : وذلك أن الرجل ربما كان يسعى على جميع القوم . ويؤدي عنهم كتابتهم . لتتم به عتاقتهم . فيعمد السيد إلى الذي يؤدي عنهم . وبه نجاتهم من الرق . فيعتقه . فيكون ذلك عجزا لمن بقي منهم . وإنما أراد ، بذلك ، الفضل والزيادة لنفسه . فلا يجوز ذلك على من بقي منهم . وقد قال رسول الله ﷺ « لا ضرر ولا ضرار » وهذا أشد الضرر .

قال مالك ، في العبيد يكاتبون جميعا : إن لسيدهم أن يعتق منهم الكبير الفاني والصغير . الذي لا يؤدي واحد منهما شيئا . وليس عند واحد منهما ، عون ولا قوة في كتابتهم . فذلك جائز له .

13. İmam Malik der ki: *Bir kitabet anlaşmasına dahil bir grup köleden birini, efendisi diğer arkadaşlarına danışmadan ve onların rızasını almadan, azat edemez. Eğer köleler çocuk iseler, onlara danışması gerekmez.*

İmam Malik der ki: *Çünkü efendinin azat edeceği köle bazan bütün arkadaşları adına çalışıp onların hürriyete kavuşmaları için kitabet borçlarını öder. Efendi de arkadaşlarının borçlarını ödeyip kölelikten kurtaracak olan kişiyi seçip azat etmiş olur ki, bu diğer kölelerin kalan borçlarını ödeyememelerine sebep olur. Efendi bu hareketiyle sadece kendi menfaatlerini düşünmüş olacağından, geri kalan mükateblerin aleyhine olacak bu tasarrufu kabul edilmez. Nitekim Resûlullah (s.a.v.):* «**(İslâmda) asla zarar görmek ve hiç kimseye zarar vermek yoktur.**» *buyurmuştur. Efendinin yapmak istediği ise büyük bir zarardır.*

İmam Malik der ki: *Mükâtebe anlaşması yapılan köle grubu içerisinde kitabet borcunu hiç ödememiş ve ödemeye yardımı olmayan güçsüz, çok yaşlı mükatebi ve çocuğu efendileri azat edebilir.*

12. MÜKATEB VE ÜMMÜ VELEDİNİ AZAT ETMEK

١٤ - قَالَ مَالِكٌ ، فِي الرَّجُلِ يُكَاتِبُ عَبْدَهُ . ثُمَّ يَمُوتُ الْمُكَاتَبُ وَيَتْرُكُ أُمَّ وَلَدِهِ . وَقَدْ بَقِيَتْ عَلَيْهِ مِنْ كِتَابَتِهِ بَقِيَّةٌ وَيَتْرُكُ وَفَاءً بِمَا عَلَيْهِ : إِنَّ أُمَّ وَلَدِهِ أَمَةٌ مَمْلُوكَةٌ حِينَ لَمْ يُعْتَقِ الْمُكَاتَبُ حَتَّى مَاتَ . وَلَمْ يَتْرُكْ وَلَدًا فَيُعْتَقُونَ بِأَدَاءِ مَا بَقِيَ . فَتُعْتَقَ أُمُّ وَلَدِ أَبِيهِمْ بِعِتْقِهِمْ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الْمُكَاتَبِ يُعْتِقُ عَبْدًا لَهُ . أَوْ يَتَصَدَّقُ بِبَعْضِ مَالِهِ . وَلَمْ يَعْلَمْ بِذَلِكَ سَيِّدُهُ . حَتَّى عَتَقَ الْمُكَاتَبُ .

قَالَ مَالِكٌ : يَنْفُذُ ذَلِكَ عَلَيْهِ . وَلَيْسَ لِلْمُكَاتَبِ أَنْ يَرْجِعَ فِيهِ . فَإِنْ عَلِمَ سَيِّدُ الْمُكَاتَبِ قَبْلَ أَنْ يَعْتِقَ الْمُكَاتَبُ ، فَرَدَّ ذَلِكَ وَلَمْ يُجِزْهُ ؛ فَإِنَّهُ ، إِنْ عَتَقَ الْمُكَاتَبُ ، وَذَلِكَ فِي يَدِهِ ، لَمْ يَكُنْ عَلَيْهِ أَنْ يُعْتِقَ ذَلِكَ الْعَبْدَ . وَلاَ أَنْ يُخْرِجَ تِلْكَ الصَّدَقَةَ . إِلاَّ أَنْ يَفْعَلَ ذَلِكَ طَائِعًا مِنْ عِنْدِ نَفْسِهِ .

14. İmam Malik der ki: *Bir adam kölesiyle mükatebe anlaşması yapmış, sonra mükateb bir ümmü veled bırakarak ölmüş, kitabet borcundan da artakalan borcu olup bu borca yetecek kadar başka mal da bırakmıştır. Bu mükateb, kendisi ölünceye kadar hürriyetine kavuşmamışsa ve kalan kitabet borcunu ödemek suretiyle kendilerini ve dolayısıyla da babalarının ümmü veledini azat edecek çocukları yoksa, ümmü veledi, ölünceye kadar cāriye olarak kalır.*

İmam Malik der ki: *Mükateb, kölesini azat eder veya malının bir bölümünü sadaka verir, hürriyetine kavuşuncaya kadar da mükatebinin yapmış olduğu bu tasarrufu efendisi öğrenemezse, mükatebin yapmış olduğu bu tasarruf geçerli olur ve bundan dönme hakkı da yoktur. Eğer efendisi, mukateb hürriyetine kavuşmadan bunu öğrenir ve kabul etmez ve onaylamazsa mükateb hürriyetine kavuşunca, o köleyi tekrar azat etmeye ve o sadakayı tekrar vermeye mecbur değildir. Ancak kendi isteği ile yapabilir.*

13. MÜKATEBİ AZAT ETMEYİ VASİYYET

١٥ - قَالَ مَالِكٌ : إِنَّ أَحْسَنَ مَا سَمِعْتُ فِي الْمُكَاتَبِ يُعْتِقُهُ سَيِّدُهُ عِنْدَ الْمَوْتِ : أَنَّ الْمُكَاتَبَ يُقَامُ عَلَى هَيْئَتِهِ تِلْكَ . الَّتِي لَوْ بِيعَ كَانَ ذَٰلِكَ الثَّمَنَ الَّذِي يَبْلُغُ . فَإِنْ كَانَتِ الْقِيمَةُ أَقَلَّ مِمَّا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنَ الْكِتَابَةِ . وُضِعَ ذَٰلِكَ فِي ثُلُثِ الْمَيِّتِ . وَلَمْ يُنْظَرْ إِلَى عَدَدِ الدَّرَاهِمِ الَّتِي بَقِيَتْ عَلَيْهِ . وَذَٰلِكَ أَنَّهُ لَوْ قُتِلَ لَمْ يَغْرَمْ قَاتِلُهُ . إِلاَّ قِيمَتَهُ يَوْمَ قَتْلِهِ . وَلَوْ جُرِحَ لَمْ يَغْرَمْ جَارِحُهُ . إِلاَّ دِيَةَ جُرْحِهِ يَوْمَ جَرَحَهُ . وَلاَ يُنْظَرُ فِي شَيْءٍ مِنْ ذَٰلِكَ إِلَى مَا كُوتِبَ عَلَيْهِ . مِنَ الدَّنَانِيرِ وَالدَّرَاهِمِ . لأَنَّهُ عَبْدٌ مَا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنْ كِتَابَتِهِ شَيْءٌ . وَإِنْ كَانَ الَّذِي بَقِيَ عَلَيْهِ مِنْ كِتَابَتِهِ ، أَقَلَّ مِنْ قِيمَتِهِ . لَمْ يُحْسَبْ فِي ثُلُثِ الْمَيِّتِ . إِلاَّ مَا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنْ كِتَابَتِهِ . وَذَٰلِكَ أَنَّهُ إِنَّمَا تَرَكَ الْمَيِّتُ لَهُ مَا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنْ كِتَابَتِهِ . فَصَارَتْ وَصِيَّةً أَوْصَى بِهَا .

قَالَ مَالِكٌ . وَتَفْسِيرُ ذَٰلِكَ ، أَنَّهُ لَوْ كَانَتْ قِيمَةُ الْمُكَاتَبِ أَلْفَ دِرْهَمٍ . وَلَمْ يَبْقَ مِنْ كِتَابَتِهِ إِلاَّ مِائَةُ دِرْهَمٍ . فَأَوْصَى سَيِّدُهُ لَهُ بِالْمِائَةِ دِرْهَمٍ الَّتِي بَقِيَتْ عَلَيْهِ . حُسِبَتْ لَهُ فِي ثُلُثِ سَيِّدِهِ . فَصَارَ حُرًّا بِهَا .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي رَجُلٍ كَاتَبَ عَبْدَهُ عِنْدَ مَوْتِهِ . إِنَّهُ يُقَوَّمُ عَبْدًا . فَإِنْ كَانَ فِي ثُلُثِهِ سَعَةٌ لِثَمَنِ الْعَبْدِ ، جَازَ لَهُ ذَٰلِكَ .

قَالَ مَالِكٌ : وَتَفْسِيرُ ذَٰلِكَ ، أَنْ تَكُونَ قِيمَةُ الْعَبْدِ أَلْفَ دِينَارٍ . فَيُكَاتِبَهُ سَيِّدُهُ عَلَى مِائَتَيْ دِينَارٍ عِنْدَ مَوْتِهِ . وَيَكُونُ ثُلُثُ مَالِ سَيِّدِهِ أَلْفَ دِينَارٍ . فَذَٰلِكَ جَائِزٌ لَهُ . وَإِنَّمَا هِيَ وَصِيَّةٌ أَوْصَى لَهُ بِهَا فِي ثُلُثِهِ . فَإِنْ كَانَ السَّيِّدُ قَدْ أَوْصَى لِقَوْمٍ بِوَصَايَا . وَلَيْسَ فِي الثُّلُثِ فَضْلٌ عَنْ قِيمَةِ الْمُكَاتَبِ . بُدِئَ بِالْمُكَاتَبِ . لأَنَّ الْكِتَابَةَ عَتَاقَةٌ . وَالْعَتَاقَةُ تُبَدَّأُ عَلَى الْوَصَايَا . ثُمَّ تُجْعَلُ تِلْكَ الْوَصَايَا فِي كِتَابَةِ الْمُكَاتَبِ . يَتْبَعُونَهُ بِهَا . وَيُخَيَّرُ وَرَثَةُ الْمُوصِي . فَإِنْ أَحَبُّوا أَنْ يُعْطُوا أَهْلَ الْوَصَايَا وَصَايَاهُمْ كَامِلَةً . وَتَكُونُ كِتَابَةُ الْمُكَاتَبِ لَهُمْ . فَذَٰلِكَ لَهُمْ . وَإِنْ أَبَوْا وَأَسْلَمُوا الْمُكَاتَبَ وَمَا عَلَيْهِ إِلَى أَهْلِ الْوَصَايَا . فَذَٰلِكَ لَهُمْ . لأَنَّ الثُّلُثَ صَارَ فِي الْمُكَاتَبِ . وَلأَنَّ كُلَّ وَصِيَّةٍ أَوْصَى بِهَا أَحَدٌ . فَقَالَ الْوَرَثَةُ : الَّذِي أَوْصَى بِهِ صَاحِبُنَا أَكْثَرُ مِنْ ثُلُثِهِ . وَقَدْ أَخَذَ مَا لَيْسَ لَهُ . قَالَ : فَإِنَّ وَرَثَتَهُ يُخَيَّرُونَ . فَيُقَالُ لَهُمْ : قَدْ أَوْصَى صَاحِبُكُمْ بِمَا قَدْ عَلِمْتُمْ . فَإِنْ أَحْبَبْتُمْ أَنْ تُنَفِّذُوا ذَٰلِكَ لأَهْلِهِ . عَلَى مَا أَوْصَى بِهِ الْمَيِّتُ . وَإِلاَّ فَأَسْلِمُوا أَهْلَ الْوَصَايَا ثُلُثَ مَالِ الْمَيِّتِ كُلِّهِ .

قَالَ : فَإِنْ أَسْلَمَ الْوَرَثَةُ الْمُكَاتَبَ إِلَى أَهْلِ الْوَصَايَا . كَانَ لأَهْلِ الْوَصَايَا مَا عَلَيْهِ مِنَ الْكِتَابَةِ . فَإِنْ أَدَّى الْمُكَاتَبُ مَا عَلَيْهِ مِنَ الْكِتَابَةِ أَخَذُوا ذَٰلِكَ فِي وَصَايَاهُمْ . عَلَى قَدْرِ

حصصهمْ . وإنْ عجزَ الْمكَاتَبُ . كَانَ عبْدًا لأهْلِ الْوصايا . لا يرْجِعُ إلى أهْلِ المِيرَاثِ . لأنّهمْ تَرَكُوهُ حِينَ خُيّرُوا . ولأنَّ أهْلَ الْوصَايَا حِينَ أسْلِمَ إليْهِمْ ضمِنُوهُ . فَلَوْ مَاتَ لَمْ يَكُنْ لهُمْ على الْوَرثَةِ شيْءٌ . وَإنْ مَاتَ الْمُكَاتَبُ قَبْلَ أنْ يُؤدِّيَ كِتَابَتَهُ . وَتَرَكَ مَالاً هُوَ أكْثَرُ مِمَّا عَلَيْه . فَمَالُهُ لأهْلِ الْوَصَايَا . وَإنْ أدى الْمُكَاتَبُ مَا عَلَيْهِ ، عَتَقَ . وَرَجَعَ وَلاؤُهُ إلى عَصَبَةِ الَّذِى عقَدَ كِتَابَتَهُ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى الْمُكَاتَبِ يَكُونُ لِسَيِّدِهِ عَلَيْهِ عَشَرَةُ آلافِ دِرْهَمٍ . فَيَضَعُ عَنْهُ عِنْدَ مَوْتِهِ ألْفَ دِرْهَمٍ .

قَالَ مَالِكٌ : يَقُومُ الْمُكَاتَبُ . فَيُنْظَرُكَمْ قِيمَتُهُ ؟ فَإنْ كَانَتْ قِيمَتُهُ ألْفَ دِرْهَمٍ . فَالَّذِى وَضَعَ عَنْهُ عُشْرُ الْكِتَابَةِ . وَذَلِكَ فِى الْقِيمَةِ مِائَةُ دِرْهَمٍ . وَهُوَ عُشْرُ الْقِيمَةِ . فَيُوضَعُ عَنْهُ عُشْرُ الْكِتَابَةِ . فَيَصِيرُ ذَلِكَ إلَى عُشْرِ الْقِيمَةِ نَقْدًا . وَإنَّمَا ذَلِكَ كَهَيْئَتِهِ لَوْ وَضَعَ عَنْهُ جَمِيعَ مَا عَلَيْهِ . وَلَوْ فَعَلَ ذَلِكَ لَمْ يُحْسَبْ فِى ثُلُثِ مَالِ الْمَيِّتِ . إلاَّ قِيمَةُ الْمُكَاتَبِ ألْفُ دِرْهَمٍ . وَإنْ كَانَ الَّذِى وَضَعَ عَنْهُ نِصْفُ الْكِتَابَةِ . حُسِبَ فِى ثُلُثِ مَالِ الْمَيِّتِ نِصْفُ الْقِيمَةِ . وَإنْ كَانَ أقَلَّ مِنْ ذَلِكَ أوْ أكْثَرَ ، فَهُوَ عَلَى هَذَا الْحِسَابِ .

قَالَ مَالِكٌ . إذَا وَضَعَ الرَّجُلُ عَنْ مُكَاتَبِهِ عِنْدَ مَوْتِهِ ألْفَ دِرْهَمٍ مِنْ عَشَرَةِ آلافِ دِرْهَمٍ . وَلَمْ يُسَمِّ أنَّهَا مِنْ أوَّلِ كِتَابَتِهِ أوْ مِنْ آخِرِهَا . وُضِعَ عَنْهُ مِنْ كُلِّ نَجْمٍ عُشْرُهُ .

قَالَ مَالِكٌ : وَإذَا وَضَعَ الرَّجُلُ عَنْ مُكَاتَبِهِ عِنْدَ مَوْتِهِ ألْفَ دِرْهَمٍ . مِنْ أوَّلِ كِتَابَتِهِ أوْ مِنْ آخِرِهَا . وَكَانَ أصْلُ الْكِتَابَةِ عَلَى ثَلاثَةِ آلافِ دِرْهَمٍ . قُوِّمَ الْمُكَاتَبُ قِيمَةَ النَّقْدِ . ثُمَّ قُسِمَتْ تِلْكَ الْقِيمَةُ . فَجُعِلَ لِتِلْكَ الألْفِ الَّتِى مِنْ أوَّلِ الْكِتَابَةِ حِصَّتُهَا مِنْ تِلْكَ الْقِيمَةِ . بِقَدْرِ قُرْبِهَا مِنَ الأجَلِ . وَفَضْلِهَا . ثُمَّ الألْفَ الَّتِى تَلِى الألْفَ الأُولَى . بِقَدْرِ فَضْلِهَا أيْضًا . ثُمَّ الألْفَ الَّتِى تَلِيهَا . بِقَدْرِ فَضْلِهَا أيْضًا . حَتَّى يُؤْتَى عَلَى آخِرِهَا . تَفْضُلُ كُلُّ ألْفٍ بِقَدْرِ مَوْضِعِهَا . فِى تَعْجِيلِ الأجَلِ وَتَأخِيرِهِ . لأنَّ مَا اسْتَأخَرَ مِنْ ذَلِكَ كَانَ أقَلَّ فِى الْقِيمَةِ . ثُمَّ يُوضَعُ فِى ثُلُثِ الْمَيِّتِ ، قَدْرُ مَا أصَابَ تِلْكَ الألْفَ مِنَ الْقِيمَةِ . عَلَى تَفَاضُلِ ذَلِكَ . إنْ قَلَّ أوْ كَثُرَ . فَهُوَ عَلَى هَذَا الْحِسَابِ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى رَجُلٍ أوْصَى لِرَجُلٍ بِرُبُعِ مُكَاتَبٍ . أوْ أعْتَقَ رُبُعَهُ . فَهَلَكَ الرَّجُلُ . ثُمَّ هَلَكَ الْمُكَاتَبُ . وَتَرَكَ مَالاً كَثِيرًا أكْثَرَ مِمَّا بَقِىَ عَلَيْهِ .

قَالَ مَالِكٌ : يُعْطَى وَرَثَةُ السَّيِّدِ وَالَّذِى أوْصَى لَهُ بِرُبُعِ الْمُكَاتَبِ ، مَا بَقِىَ لَهُمْ عَلَى الْمُكَاتَبِ . ثُمَّ يَقْتَسِمُونَ مَا فَضَلَ . فَيَكُونُ ، لِلْمُوصَى لَهُ بِرُبُعِ الْمُكَاتَبِ ، ثُلُثُ مَا فَضَلَ بَعْدَ أدَاءِ الْكِتَابَةِ . وَلِوَرَثَةِ سَيِّدِهِ ، الثُّلُثَانِ . وَذَلِكَ أنَّ الْمُكَاتَبَ عَبْدٌ مَا بَقِىَ عَلَيْهِ مِنْ كِتَابَتِهِ شَيْءٌ .

فَإِنَّمَا يُورَثُ بِالرِّقِّ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي مُكَاتَبٍ أَعْتَقَهُ سَيِّدُهُ عِنْدَ الْمَوْتِ . قَالَ : إِنْ لَمْ يَحْمِلْهُ ثُلُثُ الْمَيِّتِ عَتَقَ مِنْهُ قَدْرَ مَا حَمَلَ الثُّلُثُ . وَيُوضَعُ عَنْهُ مِنَ الْكِتَابَةِ قَدْرَ ذٰلِكَ . إِنْ كَانَ عَلَى الْمُكَاتَبِ خَمْسَةُ آلَافِ دِرْهَمٍ . وَكَانَتْ قِيمَتُهُ أَلْفَيْ دِرْهَمٍ نَقْدًا . وَيَكُونُ ثُلُثُ الْمَيِّتِ أَلْفَ دِرْهَمٍ . عَتَقَ نِصْفُهُ . وَيُوضَعُ عَنْهُ شَطْرُ الْكِتَابَةِ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي رَجُلٍ قَالَ فِي وَصِيَّتِهِ : غُلَامِي فُلَانٌ حُرٌّ . وَكَاتِبُوا فُلَانًا : تُبَدَّأُ الْعَتَاقَةُ عَلَى الْكِتَابَةِ .

15. İmam Malik der ki: *Ölürken efendisinin azat ettiği mükateb hakkında duyduğumun en güzeli şudur: Mükateb satıldığı takdirde kıymeti, mükatebe borcu ile eşitse, ölen efendisinin malının üçte birine mahsuben hiç bir işlem yapılmaz. Eğer kıymeti, kalan mükatebe borcundan az ise, aralarındaki fark, efendinin üçte bir malına mahsuben indirilir. Kalan borcunun kaç dirhem veya kaç dinar olduğuna bakılmaz. Zira mükateb öldürülse, katili sadece öldürüldüğü günkü kıymetini öder. Yaralansa, yaralayan yalnız yaraladığı günkü diyetini öder. Burada da mükatebe borcunun kaç dirhem veya kaç dinar olduğuna bakılmaz. Çünkü mükateb, kitabet borcunu bitiremedikçe köle sayılır.*

Şayet mükatebin kitabet borcu kendi kıymetinden daha az ise, kalan borcu ölen efendisinin üçte bir malından mahsub edilir. Çünkü ölen efendisi, mükatebine kalan kitabet borcunu bırakmış olup, mükatebten kalan kitabet borcunun alınmamasını vasiyyet etmiş olur.

İmam Malik der ki: *Bu son kısmın açıklaması şöyledir: Mesela mükatebin kıymeti bin dirhem olsa, mükatebe borcundan da sadece yüz dirhem kalmış bulunsa, efendisi de kalan bu yüz dirhemin mükatebe bağışlanmasını vasiyyet etse, bu yüz dirhem efendisinin malının üçte birini karşılıyorsa mükateb hürriyetine kavuşur.*

İmam Malik der ki: *Bir kimse kölesiyle ölmek üzere iken mükâtebe anlaşması yapsa mükateb köle olarak kıymetlendirilir.*

Eğer efendisinin üçte bir malı, kölesinin bedelini karşılıyorsa, bu anlaşma caizdir.

İmam Malik der ki: *Bunun açıklaması şöyledir: Kölenin kıymeti bin dinar olup efendisi ölürken yapmış oldukları mükatebe anlaşması ikiyüz dinar ve efendisinin üçte bir malı da bin dinar ise, efendinin yapmış olduğu bu anlaşma geçerlidir. Bu, efendinin üçte bir malında yapmış olduğu bir vasiyeti sayılır.*

Şayet efendi bir gruba vasiyyetlerde bulunmuş olsa, malının üçte biri mükatebin kıymetinden fazla değilse, vasiyet mükatebten başlanarak yerine getirilir. Zira mükatebelik azat olmak anlamındadır. Azat işi, bütün vasiyyetlerden önce gelir. Sonra, mükatebin kitabet borcunda toplanmış olacağından, vasiyyet sahipleri alacaklarını mükatebten alırlar. Varisleri isterlerse vasiyyet edilen kişilere alacaklarını tamamen verip mükatebi kendilerine borçlandırabilirler. Dilerlerse, mükatebi ve borcunu diğer vasiyet edilen kişilere teslim ederler. Çünkü efendinin malının üçte biri mükatebdedir. Nitekim bir kişinin yaptığı bütün vasiyyetlerde varisler: «Ölen, malının üçte birinden fazlasını vasiyyet etmiştir ve vasiyyet edilen kişi kendisine ait olmayan malı almıştır.» derlerse, varislere: «Mürîsiniz, sizin de bilmiş olduğunuz malı vasiyyet etmiştir. İsterseniz ölenin vasiyyet ettiği şekilde (fazlasiyle birlikte) vasiyet edilen malı vasiyyet edilenlere veriniz. Dilerseniz ölenin üçte bir malının tamamını vasiyyet edilen kişilere teslim ediniz.» denir.

İmam Malik der ki: *Varisler, mükatebi vasiyyet edilen kişilere teslim ederlerse mükatebin, kitabet borcu onlara ödenir. Mükateb bu borcu onlara öderse, onlar da kendilerine yapılan vasiyyete mahsuben hisseleri oranında alırlar. Mükateb borcunu ödemekten aciz olursa, varislerin değil, vasiyyet edilen kişilerin kölesi olur. Çünkü varisler muhayyer bırakıldıkları zaman mükatebi almamışlar ve vasiyyet edilen kişiler, mükateb kendilerine teslim edilince, vasiyyetten alacaklarıyla onun parasını ödemişlerdir. Bu sebeple mükateb ölmüş olsaydı varislerden de hiçbir şey alamıyacaklardı. Şayet mükateb, kitabet borcunu ödemeden ölse ve geride borcundan fazla mal bıraksa, bu mal, vasiyyet edilen kişilerin olur. Mükateb borcunu ödeyince hürriyetine kavuşur ve velâsı mükatebe anlaşması yapanların asabelerinin olur.*

İmam Malik der ki: *Efendisi ölürken kendisine on bin dirhem borçlu olan mükatebine bin dirhemini bağışlasa, bu vasiyyet yerine getirilirken mükatebin kıymetine bakılır.*

İmam Malik der ki: *Mükatebin kıymeti de bin dirhem olsa bağışlanan miktar, mükatebin kitabet borcunun onda biri olması dolayısiyle, efendi ölümünden sonra mükatebin kıymetinin onda birini bağışlamış sayılacağından, mükateb vereselere peşin olarak kıymetinin onda biri olan yüz dirhemi ödemiş olur. Aynı şekilde efendi, mükatebe, kitabet borcunun tamamını bağışlamış olsa, mükatebin kıymetinin tamamını yani bin dirhem bağışlamış sayılır. Şayet mükatebten kitabet borcunun yarısını indirim yapsa, kıymetinin yarısı olan beşyüz dirhem indirim yapılmış olur. İndirim yapılan miktarın yukarıdaki oranlardan az ya da çok olması halinde, aynı esasa göre hesap edilir. Ölenin malının üçte bir hesabında, bu son durumlar dikkate alınır.*

İmam Malik der ki: *Efendisi ölürken kendisine on bin dirhem borcu olan mükatebinden ilk ya da son taksit olduğunu belirtmeden bin dirhem indirim yapsa, mükatebin her taksidinden onda bir indirim yapılır.*

İmam Malik der ki: *Efendi ölürken mükatebinin ilk ya da son taksitlerinden bin dirhem indirim yapsa, asıl kitabet borcu da üç bin dirhem olsa, mükateb peşin olarak değerlendirilir. Sonra bu kıymet parçalara ayrılır. Vadenin yakınlığına ve ötekilere kıymetçe fazlalığına göre ilk taksitteki bin dirheme kıymetten isabet eden hisse ayrılır. Ondan sonra ikinci taksite, sonra üçüncü taksite geçilir. Taksitler bitinceye kadar bu işleme devam edilir. Her bin dirhemlik taksit, yerine göre vadenin süresi itibariyle ötekinden farklı değerdedir. Zira vadesi uzun olanın kıymeti daha azdır. Sonra bu hesaba göre, ölünün üçte bir terikesine kölenin kıymetinden bu bin dirhemlik taksitlere, aralarındaki farka göre, az veya çok isabet eden miktarı tatbik edilir.*

İmam Malik der ki: *Bir kimse, diğer birine mükatebin dörtte birini vasiyyet etse veya mükatebin dörtte birini azat etse, önce adam, sonra da mükatebi, geri kalan borcundan daha fazla mal bırakarak ölse efendinin varislerine ve mükatebin dörtte biri vasiyyet edilene, mükatebdeki alacakları verilir, sonra kitabet alacakları ödendikten sonra artan malı aralarında üçte biri, mükate-*

bin, dörtte biri vasiyyet edilen şahsa, üçte ikisi varislere olmak üzere taksim ederler. Çünkü mükateb, kitabet borcundan az bir şey de kalsa, köle sayılır ve köle itibar edilerek efendinin varisleri arasında malı taksim edilir.

İmam Malik der ki: *Efendisi ölürken mükatebini azat etse, ancak ölen efendinin malının üçte biri kölenin bedeline ulaşmıyorsa, mükatebin ölen efendisinin üçte bir malına tekabül eden kısmı hür olur. Kitabet borcundan da azat eden kısma karşılık olan borcu düşülür. Mesela mükatebin borcu beş bin dirhem ise, peşin olarak kıymeti de iki bin dirhem olsa ve ölen efendinin malının üçte biri de bin dirhemse, mükatebin yarısı hürriyetine kavuşur, kitabet borcundan da yarısı düşülür.*

İmam Malik der ki: *Bir efendi vasiyyeti esnasında: «Falan kölem hürdür, falan kölemle de mükatebe anlaşması yapın.» dese, azat etme işine kitabet anlaşmasından, önce başlanır.*

٤٠ - كتاب المدبر

40

MÜDEBBER[1] KİTABI

(1) **Müdebber**, efendisinin, ölümüne bağlı olarak azat ettiği köleye denir. Efendisi ölünce, köle özgürlüğüne kavuşmuş olur. **Müdebbir**, kölesini ölümüne bağlı olarak azat eden efendisidir.
Tedbîr, efendinin ölümüne bağlı olarak yaptığı azat etme akdidir. Tedbir, tek yanlı bağlayıcı bir akiddir. Dolayısıyla tedbirden dönülemez. Ölüme bağlı olarak azat edilen cariye olursa **müdebbere** adını alır.

1. MÜDEBBERİN HÜKMÜ

١ - حدّثني مَالِكٌ ؛ أنّهُ قَالَ : الأمْرُ عِنْدَنَا فِيمَنْ دَبّرَ جَارِيَةً لَهُ . فَوَلَدَتْ أوْلادًا بَعْدَ تَدْبِيرِهِ إيّاهَا . ثُمّ مَاتَتِ الْجارِيَةُ قَبْلَ الّذِى دَبّرَهَا : إنّ وَلَدَهَا بِمَنْزِلَتِهَا . قَدْ ثَبَتَ لَهُمْ مِنَ الشّرْطِ مِثْلُ الّذِي ثَبَتَ لَهَا . وَلا يَضُرُّهُمْ هَلاكُ أُمّهِمْ . فَإذَا مَاتَ الّذِى كَانَ دَبّرَهَا ، فَقَدْ عَتَقُوا . إنْ وَسِعَهُمُ الثّلُثُ .

وَقَالَ مَالِكٌ : كُلُّ ذَاتِ رَحِمٍ فَوَلَدُهَا بِمَنْزِلَتِهَا . إنْ كَانَتْ حُرّةً ، فَوَلَدَتْ بَعْدَ عِتْقِهَا ، فَوَلَدُهَا أحْرَارٌ . وَإنْ كَانَتْ مُدَبّرَةً ، أوْ مُكَاتَبَةً ، أوْ مُعْتَقَةً إلَى سِنِينَ ، أوْ مُخْدَمَةً ، أوْ بَعْضُهَا حُرًّا ، أوْ مَرْهُونَةً ، أوْ أمّ وَلَدٍ ، فَوَلَدُ كُلّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنّ عَلَى مِثَالِ حَالِ أُمّهِ . يَعْتِقُونَ بِعِتْقِهَا . وَيَرِقُّونَ بِرِقّهَا .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى مُدَبّرَةٍ دُبّرَتْ وَهِيَ حَامِلٌ : إنّ وَلَدَهَا بِمَنْزِلَتِهَا . وَإنّمَا ذٰلِكَ بِمَنْزِلَةِ رَجُلٍ أعْتَقَ جَارِيَةً لَهُ وَهِيَ حَامِلٌ . وَلَمْ يَعْلَمْ بِحَمْلِهَا .

قَالَ مَالِكٌ : فَالسُّنّةُ فِيهَا أنّ وَلَدَهَا يَتْبَعُهَا وَيَعْتِقُ بِعِتْقِهَا .

قَالَ مَالِكٌ : وَكَذٰلِكَ لَوْ أنّ رَجُلا ابْتَاعَ جَارِيَةً وَهِيَ حَامِلٌ ، فَالْوَلِيدَةُ وَمَا فِى بَطْنِهَا لِمَنِ ابْتَاعَهَا . اشْتَرَطَ ذٰلِكَ الْمُبْتَاعُ ، أوْ لَمْ يَشْتَرِطْهُ .

قَالَ مَالِكٌ : وَلا يَحِلُّ لِلْبَائِعِ أنْ يَسْتَثْنِيَ مَا فِى بَطْنِهَا . لأنّ ذٰلِكَ غَرَرٌ . يَضَعُ مِنْ ثَمَنِهَا . وَلا يَدْرِى أيَصِلُ ذٰلِكَ إلَيْهِ أمْ لا . وَإنّمَا ذٰلِكَ بِمَنْزِلَةِ مَا لَوْ بَاعَ جَنِينًا فِى بَطْنِ أُمّهِ . وَذٰلِكَ لا يَحِلُّ لَهُ . لأنّهُ غَرَرٌ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى مُكَاتَبٍ أوْ مُدَبّرٍ ابْتَاعَ أحَدُهُمَا جَارِيَةً . فَوَطِئَهَا . فَحَمَلَتْ مِنْهُ وَوَلَدَتْ .

قَالَ : وَلَدُ كُلّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِنْ جَارِيَتِهِ بِمَنْزِلَتِهِ . يَعْتِقُونَ بِعِتْقِهِ . وَيَرِقُّونَ بِرِقّهِ .

قَالَ مَالِكٌ : فَإذَا أُعْتِقَ هُوَ . فَإنّمَا أُمُّ وَلَدِهِ مَالٌ مِنْ مَالِهِ . يُسَلّمُ إلَيْهِ إذَا أُعْتِقَ .

1. İmam Malik der ki: *Efendisinin ölümünden sonra azat ettiği cariyesi, müdebbere olduktan sonra çocuklar doğurur, sonra efendisi ölmeden kendisi ölürse, bu hususta bizce hüküm çocukları da kendisi mesabesinde olup kendisi için sabit olan şartların aynısı çocukları için de sabittir. Çocuklara annelerinin ölmesi zarar vermez. Cariyeyi ölümüne bağlı olarak azat eden efendi, öldüğü zaman, şayet malının üçte biri kâfi geliyor ise, çocuklar ve anneleri hürriyetlerine kavuşurlar.*

İmam Malik der ki: *Annelerin çocukları, annelerine tabidirler. Anneleri hür olursa, azat edildikten sonra doğmuş olan çocukları da hür olurlar. Anneleri müdebbere veya mükatebe veya seneler sonra azat edilmiş hizmetli veya kısmen hür veya rehnedilmiş veya ümmü veled olmuş olsa bunların çocukları da kendileri gibi olup, annelerinin hürriyete kavuşmasıyla hürriyetlerine kavuşurlar. Köle olmasıyla köle olurlar.*

İmam Malik der ki: *Hamileyken tedbir akdi yapılan cariyenin çocuğu da annesi gibidir. Bu cariyesinin hamile olduğunu bilmeden onu hamileyken azat eden efendi konusuna benzer.*

İmam Malik der ki: *Bu konuda hüküm, çocuk annesine tabi olup annesinin hürriyete kavuşmasıyla o çocuk da hürriyetina kavuşur.*

İmam Malik der ki: *Yine bunun gibi bir kişi, gebe bir cariyeyi satan alsa, müşteri şart koşmuş olsun veya olmasın cariye ve karnındaki çocuğu müşterinin olur.*

İmam Malik der ki: *Satıcının cariyenin karnındaki çocuğu satışın dışında tutması caiz değildir. Çünkü annesinin karnındaki çocuk yok olabilecek niteliktedir. Satıcı cariyenin fiatını düşürür, çocuğu elde edip edemiyeceğini de bilmez. Bu, annesinin karnındaki cenini satmaya benzer ki, caiz değildir. Çünkü bu ceninin ne olacağı belli değildir.*

Bir mükateb veya müdebberden biri, bir cariye satın alır ve bu cariye ile münasebette bulunur, cariye kendisinden gebe olur ve doğurursa İmam Malik der ki: *Bunlardan birinin cariyesinden doğan çocuğu kendisi mesabesinde olup, babalarının hürriyete kavuşmasıyla hürriyete kavuşurlar, köle olarak kalırlarsa onlar da köle olarak kalırlar.*

İmam Malik der ki: *Köle, ümmü veledi kendi malı iken hürriyyetine kavuşursa kendisine ümmü veledi teslim edilir.*

2. TEDBİR AKDİ HAKKINDA DİĞER HÜKÜMLER

٢ - قَالَ مَالِكٌ ، فِي مُدَبَّرٍ قَالَ لِسَيِّدِهِ : عَجِّلْ لِي الْعِتْقَ . وَأُعْطِيَكَ خَمْسِينَ مِنْهَا مُنَجَّمَةً عَلَيَّ . فَقَالَ سَيِّدُهُ : نَعَمْ . أَنْتَ حُرٌّ . وَعَلَيْكَ خَمْسُونَ دِينَارًا . تُؤَدِّي إِلَيَّ كُلَّ عَامٍ عَشَرَةَ دَنَانِيرَ . فَرَضِيَ بِذَلِكَ ، الْعَبْدُ . ثُمَّ هَلَكَ السَّيِّدُ بَعْدَ ذَلِكَ بِيَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةٍ .

قَالَ مَالِكٌ : يَثْبُتُ لَهُ الْعِتْقُ . وَصَارَتِ الْخَمْسُونَ دِينَارًا دَيْنًا عَلَيْهِ . وَجَازَتْ شَهَادَتُهُ . وَثَبَتَتْ حُرْمَتُهُ . وَمِيرَاثُهُ وَحُدُودُهُ . وَلَا يَضَعُ عَنْهُ ، مَوْتُ سَيِّدِهِ ، شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ الدَّيْنِ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي رَجُلٍ دَبَّرَ عَبْدًا لَهُ . فَمَاتَ السَّيِّدُ . وَلَهُ مَالٌ حَاضِرٌ وَمَالٌ غَائِبٌ . فَلَمْ يَكُنْ فِي مَالِهِ الْحَاضِرِ مَا يَخْرُجُ فِيهِ الْمُدَبَّرُ .

قَالَ : يُوقَفُ الْمُدَبَّرُ بِمَالِهِ . وَيُجْمَعُ خَرَاجُهُ حَتَّى يَتَبَيَّنَ مِنَ الْمَالِ الْغَائِبِ . فَإِنْ كَانَ فِيمَا تَرَكَ سَيِّدُهُ ، مِمَّا يَحْمِلُهُ الثُّلُثُ . عَتَقَ بِمَالِهِ . وَبِمَا جُمِعَ مِنْ خَرَاجِهِ . فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيمَا تَرَكَ سَيِّدُهُ مَا يَحْمِلُهُ ، عَتَقَ مِنْهُ قَدْرُ الثُّلُثِ . وَتُرِكَ مَالُهُ فِي يَدَيْهِ .

2. İmam Malik der ki: *Müdebber efendisine: «Beni derhal azad et. Buna karşılık sana taksitle elli dinar vereyim.» der. Efendisi de bunun üzerine «Kabul, sen hürsün ve bana elli dinar borcun olsun, bana her yıl on dinar olmak üzere ödersin» dese de köle bunu kabul etse ve bundan bir veya iki ya da üç gün sonra efendi ölse, köle hürriyyetine kavuşur ve elli dinar borçlanır, şahitlik etmesi caiz olur, hür insanın haklarını kazanır, haklarında miras hükümleri ve ceza hükümleri tam olarak sabit olur. Efendisinin ölümü dolayısıyla borcundan hiçbir indirim yapılmaz.*

İmam Malik der ki: *Bir kimse ölümüne bağlı olarak kölesini azat eder, hazır ve tahsil edilecek mal bırakarak ölür ve hazır olan malı müdebberi tamamen hürriyetine kavuşturacak miktarda değildir. Bu durumda, malıyla birlikte müdebberin hürriyete kavuşma işlemi durdurulur. Efendinin alacakları toplanır ve bu şekilde efendinin tahsil edilmemiş malının miktarı ortaya çıkar.*

Eğer efendisinin hazır olan malı ile toplanan alacakları, kölenin üçte bir kıymedini karşılıyorsa, müdebber hürriyetine kavuşur. Şayet bu malların üçte biri, müdebberin kıymetinin tamamını karşılıyamıyorsa, müdebberin malın üçte birine tekabül eden kısmı hür olur. Kendisine ait malı da elinde bırakılır.

3. ÖLÜME BAĞLI OLARAK AZAT ETMEYİ VASİYYET

٣ - قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا . أَنَّ كُلَّ عَتَاقَةٍ أَعْتَقَهَا رَجُلٌ . فِي وَصِيَّةٍ أَوْصَى بِهَا ، فِي صِحَّةٍ أَوْ مَرَضٍ : أَنَّهُ يَرُدُّهَا مَتَى شَاءَ . وَيُغَيِّرُهَا مَتَى شَاءَ . مَالَمْ يَكُنْ تَدْبِيرًا . فَإِذَا دَبَّرَ ، فَلاَ سَبِيلَ لَهُ إِلَى رَدِّ مَا دَبَّرَ .

قَالَ مَالِكٌ : وَكُلُّ وَلَدٍ وَلَدَتْهُ أَمَةٌ ، أَوْصَى بِعِتْقِهَا وَلَمْ تُدَبَّرْ . فَإِنَّ وَلَدَهَا لاَ يَعْتِقُونَ مَعَهَا إِذَا عَتَقَتْ . وَذَٰلِكَ أَنَّ سَيِّدَهَا يُغَيِّرُ وَصِيَّتَهُ إِنْ شَاءَ . وَيَرُدُّهَا مَتَى شَاءَ . وَلَمْ يَثْبُتْ لَهَا عَتَاقَةٌ . وَإِنَّمَا هِيَ بِمَنْزِلَةِ رَجُلٍ قَالَ لِجَارِيَتِهِ : إِنْ بَقِيَتْ عِنْدِي فُلاَنَةُ حَتَّى أَمُوتَ ، فَهِيَ حُرَّةٌ .

قَالَ مَالِكٌ : فَإِنْ أَدْرَكَتْ ذَٰلِكَ ، كَانَ لَهَا ذَٰلِكَ . وَإِنْ شَاءَ ، قَبْلَ ذَٰلِكَ ، بَاعَهَا وَوَلَدَهَا . لأَنَّهُ لَمْ يُدْخِلْ وَلَدَهَا فِي شَيْءٍ مِمَّا جَعَلَ لَهَا .

قَالَ : وَالْوَصِيَّةُ فِي الْعَتَاقَةِ مُخَالِفَةٌ لِلتَّدْبِيرِ . فَرَقَ بَيْنَ ذَٰلِكَ ، مَا مَضَى مِنَ السُّنَّةِ .

قَالَ : وَلَوْ كَانَتِ الْوَصِيَّةُ بِمَنْزِلَةِ التَّدْبِيرِ . كَانَ كُلُّ مُوصٍ لاَ يَقْدِرُ عَلَى تَغْيِيرِ وَصِيَّتِهِ . وَمَا ذُكِرَ فِيهَا مِنَ الْعَتَاقَةِ . وَكَانَ قَدْ حَبَسَ عَلَيْهِ مِنْ مَالِهِ مَا لاَ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَنْتَفِعَ بِهِ .

قَالَ مَالِكٌ : فِي رَجُلٍ دَبَّرَ رَقِيقًا لَهُ جَمِيعًا فِي صِحَّتِهِ . وَلَيْسَ لَهُ مَالٌ غَيْرُهُمْ : إِنْ كَانَ دَبَّرَ بَعْضَهُمْ قَبْلَ بَعْضٍ ، بُدِئَ بِالأَوَّلِ فَالأَوَّلِ . حَتَّى يَبْلُغَ الثُّلُثَ . وَإِنْ كَانَ دَبَّرَهُمْ جَمِيعًا فِي مَرَضِهِ . فَقَالَ : فُلاَنٌ حُرٌّ . وَفُلاَنٌ حُرٌّ . وَفُلاَنٌ حُرٌّ . فِي كَلاَمٍ وَاحِدٍ . إِنْ حَدَثَ بِي فِي مَرَضِي هٰذَا حَدَثُ مَوْتٍ . أَوْ دَبَّرَهُمْ جَمِيعًا فِي كَلِمَةٍ وَاحِدَةٍ . تَحَاصُّوا فِي الثُّلُثِ . وَلَمْ يُبَدَّأْ أَحَدٌ مِنْهُمْ قَبْلَ صَاحِبِهِ . وَإِنَّمَا هِيَ وَصِيَّةٌ . وَإِنَّمَا لَهُمُ الثُّلُثُ . يُقْسَمُ بَيْنَهُمْ بِالْحِصَصِ . ثُمَّ يَعْتِقُ مِنْهُمُ الثُّلُثُ . بَالِغًا مَا بَلَغَ .

قَالَ : وَلاَ يُبَدَّأُ أَحَدٌ مِنْهُمْ إِذَا كَانَ ذَٰلِكَ كُلُّهُ فِي مَرَضِهِ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي رَجُلٍ دَبَّرَ غُلاَمًا لَهُ . فَهَلَكَ السَّيِّدُ وَلاَ مَالَ لَهُ إِلاَّ الْعَبْدُ الْمُدَبَّرُ . وَلِلْعَبْدِ مَالٌ . قَالَ : يَعْتِقُ ثُلُثُ الْمُدَبَّرِ . وَيُوقَفُ مَالُهُ بِيَدَيْهِ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي مُدَبَّرٍ كَاتَبَهُ سَيِّدُهُ فَمَاتَ السَّيِّدُ وَلَمْ يَتْرُكْ مَالاً غَيْرَهُ .

قَالَ مَالِكٌ : يَعْتِقُ مِنْهُ ثُلُثُهُ . وَيُوضَعُ عَنْهُ ثُلُثُ كِتَابَتِهِ . وَيَكُونُ عَلَيْهِ ثُلُثَاهَا .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى رَجُلٍ أَعْتَقَ نِصْفَ عَبْدٍ لَهُ وَهُوَ مَرِيضٌ . فَبَتَّ عِتْقَ نِصْفِهِ . أَوْ بَتَّ عِتْقَهُ كُلَّهُ . وَقَدْ كَانَ دَبَّرَ عَبْدًا لَهُ آخَرَ قَبْلَ ذٰلِكَ .

قَالَ : يُبْدَأُ بِالْمُدَبَّرِ قَبْلَ الَّذِى أَعْتَقَهُ وَهُوَ مَرِيضٌ . وَذٰلِكَ أَنَّهُ لَيْسَ لِلرَّجُلِ أَنْ يَرُدَّ مَا دَبَّرَ . وَلا أَنْ يَتَعَقَّبَهُ بِأَمْرٍ يَرُدُّهُ بِهِ . فَإِذَا عَتَقَ الْمُدَبَّرُ . فَلْيَكُنْ مَا بَقِىَ مِنَ الثُّلُثِ فِى الَّذِى أَعْتَقَ شَطْرَهُ . حَتَّى يَسْتَتِمَّ عِتْقَهُ كُلَّهُ . فِى ثُلُثِ مَالِ الْمَيِّتِ . فَإِنْ لَمْ يَبْلُغْ ذٰلِكَ فَضْلَ الثُّلُثِ . عَتَقَ مِنْهُ مَا بَلَغَ فَضْلَ الثُّلُثِ . بَعْدَ عِتْقِ الْمُدَبَّرِ الأَوَّلِ .

3. İmam Malik der ki: *Bizde ittifak edilen hüküm şöyledir. Efendi hastalığı anında veya sağlığında vasiyyette bulunur ve bu vasiyyetinde köle azat eder ise, bu vasiyyet, ölüme bağlı bir azat olmadıkça, vasiyyetinden istediği zaman cayabilir veya onu değiştirebilir. Şayet ölümüne bağlı olarak azat etmeyi vasiyyet etmiş ise, bundan dönmenin imkânı yoktur.*

İmam Malik der ki: *Çocuklar doğuran cariyeyi efendisi azat etmeyi vasiyyet etse de tedbir akdi yapmasa, bu cariye hürriyetine kavuşunca, onunla birlikte çocukları da hürriyyetlerine kavuşamazlar. Çünkü efendisi, isterse vasiyyetini değiştirir, dilediği zaman ondan dönebilir. Cariye de hürriyyetine kavuşmaz. Bu cariye şu misaldeki cariyeye benzer. Şöyle ki: Efendi cariyesine «falan cariyem ben ölünceye kadar yanımda kalırsa hür olsun» der de cariye efendisinin yanında, efendisi ölünceye kadar kalırsa hür olur.*

İmam Malik der ki: *Efendi isterse daha önce cariyeyi ve çocuklarını satabilir. Çocuklar anneleriyle birlikte hür olamazlar. Çünkü efendi, anneleri hakkında söylemiş olduğu şartlara çocuklarını katmamıştır.*

İmam Malik der ki: *Azat etmeyi vasiyyet etmekle ölüme bağlı azat arasında fark vardır. Bunların arasını geçmiş uygulamalar ayırmıştır.*

İmam Malik der ki: *Şayet her vasiyyet, ölüme bağlı azat etmeye benzeseydi, bütün vasiyyet eden kişiler yapmış oldukları vasiyyetlerini, bu arada köle azat etmeyi ihtiva eden diğer vasiyyetlerini değiştirme imkânı olmazdı. Aynı zamanda malını faydalanamayacağı bir yere hapsetmiş olurdu.*

İmam Malik der ki: *Diyelim ki bir adam kölelerinin hepsini sağlığında ölümüne bağlı olarak azat etmiş olup, azat ettiği kölelerden başka da malı yoktur. Eğer bu kişi hepsini bir anda değil de bir kısmını diğer bir kısımdan önce azat etmiş ise, efendi öldükten sonra azat olmaya ilk önce tedbir akdi yapılanlardan başlanır. Sonra, onlardan sonrakilere sıra gelir. Azat edilenlerin bedeli malının üçte birine ulaşıncaya kadar böyle devam edilir. Şayet efendi hastalığında: «Ben bu hastalıktan ölürsem, falan kölem hürdür, falan kölem hürdür» diyerek bir cümlede, bütün kölelerini ölümüne bağlı olarak azat ederse veya hepsini bir cümlede değilde bir sözde azat etmişse, efendinin üçte bir malını aralarında taksim ederler. Bunlardan hiçbirinin öncelik hakkı yoktur. Efendinin bu tasarrufu, vasiyyet olduğu için malının üçte biri kölelere ait olur ve aralarında hisselerine göre taksim edilir. Sonra bu malın üçte biri her kölenin ne kadarına isabet ediyor ise o kadar hürriyyetine kavuşur.*

İmam Malik der ki: *Bunların hepsi efendinin hastalığı esnasında olursa, kölelerin hiçbirinin öncelik hakkı yoktur*

İmam Malik der ki: *Bir adam, malı olan bir kölesini ölümüne bağlı olarak azat etse de müdebber köleden başka mal bırakmadan ölse, müdebberin üçte biri hürriyyetine kavuşur ve kölenin malı da kendisine bırakılır.*

İmam Malik der ki: *Efendisi müdebber kölesi ile mükatebe anlaşması yapsa, ölümünden sonra da bu köleden başka bir mal bırakmamışsa, kölenin üçte biri hürriyyetine kavuşur ve mükatebe borcundan üçte biri düşülür. Üçte ikisi zimmetinde borç olarak kalır.*

İmam Malik der ki: *Bir adam, hasta iken kölesinin yarısını veya tamamını kesin olarak azat etse ve bundan önce de başka bir kölesini ölümüne bağlı olarak azat etmiş olsa, müdebber, efendi hasta iken azat ettiği köleden önce azat edilir. Çünkü bu tasarrufu reddedemez ve bunu reddetmeyi gerektirecek bir iş yapamaz. Müdebber hürriyyetine kavuştuktan sonra, efendinin malının üçte birinden arta kalan, kölenin yarısını azat etmeye kâfi gelmiyorsa, köle, artan para oranında hür olur.*

4. MÜDEBBERE CARİYE İLE EFENDİSİNİN CİNSEL İLİŞKİSİ

٤ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ ؛ أَنْ عَبْدَ الله بْنَ عُمَرَ دَبَّرَ جَارِيَتَيْنِ لَهُ . فَكَانَ يَطَؤُهُمَا وَهُمَا مُدَبَّرَتَانِ .

4. Nâfi'den: Abdullah b. Ömer iki cariyesini, ölümüne bağlı olarak azat etti. Cariyeleri müdebberken onlarla cinsî ilişkide bulunurdu.

٥ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ؛ أَنْ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيِّبِ كَانَ يَقُولُ : إِذَا دَبَّرَ الرَّجُلُ جَارِيَتَهُ . فَإِنْ لَهُ أَنْ يَطَأَهَا . وَلَيْسَ لَهُ أَنْ يَبِيعَهَا وَلا يَهَبَهَا . وَوَلَدُهَا بِمَنْزِلَتِهَا .

5. Yahya b. Said, Said b. el-Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet etti: «Bir adam, cariyesini ölümüne bağlı olarak azat etse, müdebbere cariyesi ile cinsel ilişkide bulunabilir. Bu cariyesini satmak veya birine bağışlamak hakkı yoktur. Müdebber cariyenin çocukları da hükmen kendisi gibidir.»

5. MÜDEBBERİN SATILMASI

٦ - قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا فِي الْمُدَبَّرِ . أَنَّ صَاحِبَهُ لا يَبِيعُهُ . وَلا يُحَوِّلُهُ عَنْ مَوْضِعِهِ الَّذِي وَضَعَهُ فِيهِ . وَأَنَّهُ إِنْ رَهِقَ سَيِّدَهُ دَيْنٌ . فَإِنَّ غُرَمَاءَهُ لا يَقْدِرُونَ عَلَى بَيْعِهِ . مَا عَاشَ سَيِّدُهُ . فَإِنْ مَاتَ سَيِّدُهُ وَلا دَيْنَ عَلَيْهِ فَهُوَ فِي ثُلُثِهِ . لأَنَّهُ اسْتَثْنَى عَلَيْهِ عَمَلَهُ مَا عَاشَ . فَلَيْسَ لَهُ أَنْ يَخْدُمَهُ حَيَاتَهُ . ثُمَّ يُعْتِقَهُ عَلَى وَرَثَتِهِ . إِذَا مَاتَ مِنْ رَأْسِ مَالِهِ . وَإِنْ مَاتَ سَيِّدُ الْمُدَبَّرِ ، وَلا مَالَ لَهُ غَيْرُهُ . عَتَقَ ثُلُثُهُ . وَكَانَ ثُلُثَاهُ لِوَرَثَتِهِ . فَإِنْ مَاتَ سَيِّدُ الْمُدَبَّرِ . وَعَلَيْهِ دَيْنٌ مُحِيطٌ بِالْمُدَبَّرِ . بِيعَ فِي دَيْنِهِ . لأَنَّهُ إِنَّمَا يَعْتِقُ فِي الثُّلُثِ .

قَالَ : فَإِنْ كَانَ الدَّيْنُ لا يُحِيطُ إِلاَّ بِنِصْفِ الْعَبْدِ . بِيعَ نِصْفُهُ لِلدَّيْنِ . ثُمَّ عَتَقَ ثُلُثُ مَا بَقِيَ بَعْدَ الدَّيْنِ .

قَالَ مَالِكٌ : لا يَجُوزُ بَيْعُ الْمُدَبَّرِ . وَلا يَجُوزُ لأَحَدٍ أَنْ يَشْتَرِيَهُ . إِلاَّ أَنْ يَشْتَرِيَ الْمُدَبَّرُ نَفْسَهُ مِنْ سَيِّدِهِ . فَيَكُونُ ذَلِكَ جَائِزًا لَهُ . أَوْ يُعْطِيَ أَحَدٌ سَيِّدَ الْمُدَبَّرِ مَالاً . وَيُعْتِقُهُ سَيِّدُهُ الَّذِي دَبَّرَهُ . فَذَلِكَ يَجُوزُ لَهُ أَيْضًا .

قَالَ مَالِكٌ : وَوَلاؤُهُ لِسَيِّدِهِ الَّذِي دَبَّرَهُ .

قَالَ مَالِكٌ : لا يَجُوزُ بَيْعُ خِدْمَةِ الْمُدَبَّرِ . لأَنَّهُ غَرَرٌ . إِذْ لا يُدْرَى كَمْ يَعِيشُ سَيِّدُهُ . فَذَلِكَ غَرَرٌ لا يَصْلُحُ .

وَقَالَ مَالِكٌ ، فِي الْعَبْدِ يَكُونُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ . فَيُدَبِّرُ أَحَدُهُمَا حِصَّتَهُ : إِنَّهُمَا يَتَقَاوَمَانِهِ . فَإِنِ اشْتَرَاهُ الَّذِي دَبَّرَهُ ، كَانَ مُدَبَّرًا كُلَّهُ . وَإِنْ لَمْ يَشْتَرِهِ ، انْتَقَضَ تَدْبِيرُهُ . إِلاَّ أَنْ يَشَاءَ الَّذِي بَقِيَ لَهُ فِيهِ الرِّقُّ . أَنْ يُعْطِيَهُ شَرِيكَهُ الَّذِي دَبَّرَهُ بِقِيمَتِهِ . فَإِنْ أَعْطَاهُ إِيَّاهُ بِقِيمَتِهِ ، لَزِمَهُ ذَلِكَ . وَكَانَ مُدَبَّرًا كُلَّهُ .

وَقَالَ مَالِكٌ ، فِي رَجُلٍ نَصْرَانِيٍّ دَبَّرَ عَبْدًا لَهُ نَصْرَانِيًّا ، فَأَسْلَمَ الْعَبْدُ .

قَالَ مَالِكٌ : يُحَالُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْعَبْدِ . وَيُخَارَجُ عَلَى سَيِّدِهِ النَّصْرَانِيِّ . وَلا يُبَاعُ عَلَيْهِ حَتَّى يَتَبَيَّنَ أَمْرُهُ . فَإِنْ هَلَكَ النَّصْرَانِيُّ وَعَلَيْهِ دَيْنٌ ، قُضِيَ دَيْنُهُ مِنْ ثَمَنِ الْمُدَبَّرِ . إِلاَّ أَنْ يَكُونَ فِي مَالِهِ مَا يَحْمِلُ الدَّيْنَ . فَيَعْتِقُ الْمُدَبَّرُ .

6. İmam Malik der ki: *Bizdeki ittifaka göre, müdebber köleyi efendisi satamaz ve statüsünü değiştiremez. Sonradan çok borçlanmış ise, alacaklıları, efendisi yaşadığı müddetçe müdebberi satamazlar. Efendi borçsuz olarak ölürse, müdebberin üçte bir kısmı hür olur. Çünkü efendi yaşadığı sürece köle çalışacaktır. Efendi köleyi hayatı süresince hizmet ettirip, sonra varisler aleyhine başka malı olmadığı halde o köleyi azat etme hakkı yoktur.*

Efendi, müdebberden başka malı olmadığı halde ölse müdebberin üçte biri hür olur. Üçte ikisi ise varislere aittir.

Müdebberin efendisi, müdebberin kıymetini kapsayacak kadar borç bırakarak ölse, müdebber, borca karşılık satılır. Çünkü müdebber efendinin malının üçte birine karşılık azat olacaktı ki o da bulunmamaktadır.

İmam Malik der ki: *Şayet efendinin borcu, müdebberin yarı kıymetini kapsıyorsa, borca karşılık müdebberin yarısı satılır, borç ödenir, borç ödendikten sonra artanın üçte biri oranında köle hürriyetine kavuşur.*

İmam Malik der ki: *Müdebberi satmak caiz olmadığı gibi, birinin onu satın alması da caiz değildir. Ancak müdebber kendisini efendisinden satın alırsa caiz olur. Bunun yanında, birisi müdebberin efendisine mal verir, ölümüne bağlı olarak azat eden efendisi de müdebberi azat ederse caizdir.*

İmam Malik der ki: *Müdebberin velâsı, kendisini ölümüne bağlı olarak azat eden efendinindir.*

İmam Malik der ki: *Müdebberin hizmetini satmak caiz değildir. Çünkü bu hizmetin miktarı belli değildir. Zira efendisinin ne kadar yaşayacağı bilinmez. Bu sebeble, böyle satış miktarı belli olmayan bir şeyi satış olacağından doğru sayılmaz.*

İmam Malik der ki: *Bir kölede ortak olan iki kişiden biri hissesini, ölümüne bağlı olarak azat etse, her ikisi köleye kıymet biçerler. Eğer azat eden kişi, köleyi satın alırsa, kölenin tamamı müdebber olur. Satın almaz ise, ölümüne bağlı olarak yapmış olduğu azat etme akdi bozulur. Ancak diğer ortak, ölümüne bağlı olarak hissesini azat eden ortağa kölenin kıymetini ödemesi halinde, tedbir akdi bozulmaz ve bu akdi yapan ortağa hissesini ödeyen ortağın, müdebberi olur.*

İmam Malik der ki: *Hıristiyan bir adam, hıristiyan bir kölesini ölümüne bağlı olarak azat etse ve bu köle sonradan müslüman olsa, köle ile efendisi birbirinden ayrılır ve köle hıristiyan efendisinin elinden kurtarılır. Efendisinin durumu aydınlığa kavuşuncaya kadar da köle satılmaz. Hıristiyan efendi, borçlu olarak ölürse, müdebber satılır. Parasından borcu ödenir. Ancak, ölen hıristiyan efendinin borcunu karşılıyacak kadar malı varsa, müdebber satılmaz. Borcu o maldan ödenir ve müdebber de hür olur.*

6. MÜDEBBERİN YARALAMASI

٧ - حدّثني مالكٌ أنّهُ بلَغَهُ : أنّ عُمرَ بنَ عبدِ العزيزِ قَضَى في المُدبَّرِ إذا جرَحَ . أنّ لِسيّدِهِ أن يُسلِّمَ ما يَملِكُ مِنهُ إلى المَجرُوحِ . فيَختَدِمُهُ المَجرُوحُ . ويُقاصُّهُ بِجراحِهِ . مِن دِيَةِ جَرحِهِ . فإن أدّى قَبلَ أن يَهلِكَ سيّدُهُ ، رَجَعَ إلى سيّدِهِ .

قالَ مالكٌ : والأمرُ عِندَنا في المُدبَّرِ إذا جرَحَ . ثُمّ هلَكَ سيّدُهُ . وليسَ لَهُ مالٌ غَيرُهُ . أنّهُ يُعتَقُ ثُلُثُهُ . ثُمّ يُقسَمُ عَقلُ الجَرحِ أثلاثًا . فيَكونُ ثُلُثُ العَقلِ على الثُّلُثِ الّذي عَتَقَ مِنهُ . ويَكونُ ثُلُثاهُ على الثُّلُثَينِ اللّذَينِ بأيدي الوَرَثةِ . إن شاءوا أسلَمُوا الّذي لَهُم مِنهُ إلى صاحِبِ الجَرحِ . وإن شاءوا أعطَوهُ ثُلُثَي العَقلِ . وأمسَكُوا نَصيبَهُم مِنَ العَبدِ . وذلكَ أنّ عَقلَ ذلكَ الجَرحِ . إنّما كانَت جِنايَتُهُ مِنَ العَبدِ . ولَم تَكُن دَينًا على السّيّدِ . فلَم يَكُن ذلكَ الّذي أحدَثَ العَبدُ . بالّذي يُبطِلُ ما صَنَعَ السّيّدُ مِن عِتقِهِ وتَدبيرِهِ . فإن كانَ على سيّدِ العَبدِ دَينٌ لِلنّاسِ . مَعَ جِنايَةِ العَبدِ . بِيعَ مِنَ المُدبَّرِ بِقَدرِ عَقلِ الجَرحِ . وقَدرِ الدَّينِ . ثُمّ يُبدَأُ بالعَقلِ الّذي كانَ في جِنايَةِ العَبدِ . فيُقضَى مِن ثَمَنِ العَبدِ . ثُمّ يُقضَى دَينُ سيّدِهِ . ثُمّ يُنظَرُ إلى ما بَقِيَ بَعدَ ذلكَ مِنَ العَبدِ . فيُعتَقُ ثُلُثُهُ . ويَبقَى ثُلُثاهُ لِلوَرَثةِ . وذلكَ أنّ جِنايَةَ العَبدِ هِيَ أولَى مِن دَينِ سيّدِهِ . وذلكَ أنّ الرّجُلَ إذا هلَكَ . وتَرَكَ عَبدًا مُدبَّرًا . قيمَتُهُ خَمسُونَ ومائةُ دينارٍ . وكانَ العَبدُ قَد شَجّ رَجُلاً حُرًّا مُوضِحةً . عَقلُها خَمسُونَ دينارًا ، وكانَ على سيّدِ العَبدِ مِنَ الدَّينِ خَمسُونَ دينارًا .

قالَ مالكٌ : فإنّهُ يُبدَأُ بالخَمسينَ دينارًا ، الّتي في عَقلِ الشّجّةِ . فتُقضَى مِن ثَمَنِ العَبدِ . ثُمّ يُقضَى دَينُ سيّدِهِ . ثُمّ يُنظَرُ إلى ما بَقِيَ مِنَ العَبدِ . فيُعتَقُ ثُلُثُهُ . ويَبقَى ثُلُثاهُ لِلوَرَثةِ . فالعَقلُ أوجَبُ في رَقَبَتِهِ مِن دَينِ سيّدِهِ ودَينُ سيّدِهِ أوجَبُ مِنَ التّدبيرِ الّذي إنّما هُوَ وَصيّةٌ في ثُلُثِ مالِ المَيّتِ . فلا يَنبَغي أن يَجوزَ شيءٌ مِنَ التّدبيرِ ، وعلى سيّدِ المُدبَّرِ دَينٌ لَم يُقضَ . وإنّما هُوَ وَصيّةٌ . وذلكَ أنّ اللهَ تَبارَكَ وتَعالَى قالَ ﴿ مِن بَعدِ وَصيّةٍ يُوصَى بِها أو دَينٍ ﴾ .

قالَ مالكٌ : فإن كانَ في ثُلُثِ المَيّتِ ما يُعتَقُ فيهِ المُدبَّرُ كُلُّهُ ، عَتَقَ . وكانَ عَقلُ جِنايَتِهِ دَينًا عَلَيهِ . يُتبَعُ بِهِ بَعدَ عِتقِهِ . وإن كانَ ذلكَ العَقلُ الدِّيَةَ كامِلَةً . وذلكَ إذا لَم يَكُن على سيّدِهِ دَينٌ .

وقال مالك ، في المدبر إذا جرح رجلا فأسلمه سيده إلى المجروح . ثم هلك سيده وعليه دين . ولم يترك مالا غيره . فقال الورثة : نحن نسلمه إلى صاحب الجرح . وقال صاحب الدين : أنا أزيد على ذلك : إنه إذا زاد الغريم شيئا فهو أولى به . ويحط عن الذى عليه الدين . قدر ما زاد الغريم على دية الجرح . فإن لم يزد شيئا ، لم يأخذ العبد .

وقال مالك ، في المدبر إذا جرح وله مال ، فأبى سيده أن يفتديه . فإن المجروح يأخذ مال المدبر في دية جرحه . فإن كان فيه وفاء ، استوفى المجروح دية جرحه ، ورد المدبر إلى سيده . وإن لم يكن فيه وفاء ، اقتضاه من دية جرحه ، واستعمل المدبر بما بقي له من دية جرحه .

7. İmam Malik'e şöyle rivayet olundu: *Ömer b. Abdülaziz, birini yaralayan müdebber hakkında şöyle hükmetti: Efendisi, kölenin malik olduğu hizmetini yaralıya teslim eder. Yaralı müdebberi kendisine hizmet ettirir ve yaralamasının diyeti olan borcunu ceza olarak ödetir. Eğer müdebber, efendisi ölmeden borcunu öderse, efendisinin tekrar kölesi olur.*

İmam Malik der ki: *Bizdeki ittifaklı hüküm, müdebber birini yaralarsa sonra da efendisi ölürse ve efendisinin de müdebberden başka malı yoksa, müdebberin üçte biri hür olur. Yaralama diyeti, üçe taksim edilir. Diyetin üçte bir parçasını, üçte biri hür olan kölenin ödemesi gerekir. Diyetin üçte ikisi ise, kölenin üçte ikisine sahip olan verese tarafından ödenmelidir. Varisleri isterlerse kölenin kendilerine ait kısmını yaralıya verirler. Dilerlerse yaralıya diyetin üçte ikisini verip müdebber köledeki hisselerine sahip olurlar. Çünkü bu diyetin cinayeti, köle tarafından işlenmiş olup efendisinin borcu değildir. Müdebber tarafından işlenen cinayet, efendinin yapmış olduğu azat etme ve tedbir akdini geçersiz kılmaz.*

Müdebberi cinayet işleyen efendinin borcu da varsa, müdebberin diyeti ile efendinin borcunu karşılayan kısmı satılır, bu paradan, önce diyet, sonra da efendisinin borcu ödenir. Diyet ve borç ödendikten sonra müdebberin satılmayan kısmına bakılır. Bu kısmın üçte biri hür olur. Geri kalan üçte ikisi de varislere kalır. Çünkü müdebberin işlediği cinayetin diyeti, efendinin borcundan

önce gelir. Zira bir adam ölüp geride bir müdebber köle bıraksa ve bu müdebberin kıymeti yüzelli dinar olsa ve aynı köle hür bir adamı kemiğine kadar yaralasa bu cinayetin diyeti elli dinar olsa, müdebberin efendisinin de elli dinar borcu olsa, müdebberin parasından ilk önce cinayetin diyeti olan elli dinar ödenir. Sonra efendinin elli dinar borcu ödenir. Sonra müdebberin geri kalan satılmayan kısmına bakılır ve bunun üçte biri üzerine vacip olması bakımından diyeti ödemek efendinin borcunu ödemekten daha önemlidir. Efendinin borcunu ödemesi de tedbir akdinden daha önemlidir ki, tedbir akdi, efendinin malının üçte birini vasiyyet etmesi demektir. Müdebberin efendisinin ödenmemiş borcu varken, tedbir akdinin gereğini yerine getirmek caiz değildir. Zira tedbir akdi bir vasiyyettir.

*Nitekim Yüce Allah (c.c.) «**(Zikredilen miras taksimi ölenin) vasiyyetini yerine getirip ve borcunu ödedikten sonradır**»[2] buyurur.*

İmam Malik der ki: *Ölenin malının üçte biri müdebberin tamamının hürriyetine kavuşmasına yetmiyorsa, müdebber hürriyetine kavuşur. Yaptığı cinayetin diyeti, üzerine borç olur. Diyet tam bir diyet de olsa, müdebber hürriyete kavuştuktan sonra bu borcu kendisinden istenir. Müdebberin efendisinin borcu yoksa hüküm böyledir.*

İmam Malik der ki: *Müdebber bir adamı yaralasa, efendisi de onu yaralıya teslim etse, sonra efendisi borçlu olarak ölse ve o köleden başka malı da olmasa, varisler: «Biz onu yaralıya teslim ettik» dese, alacaklı da: «Ben daha fazla veririm» dese, alacaklı diyetten biraz olsun fazla verir ise müdebberi almak yaralıdan ziyade onun hakkıdır. Bu hak karşılığında borçlunun borcundan diyetten fazla kısmı düşülür. Şayet alacaklı diyetten fazla vermese, müdebberi alamaz.*

İmam Malik der ki: *Malı olan bir müdebber, birini yaralasa, efendisi de bu yaralının diyetini vermek istemezse, yaralı yarasının diyetine mukabil müdebberin malını alır. Eğer müdebberin malı diyeti ödemeye kâfi geliyorsa, yaralı bu malı alır, müdebberi efendisine geri verir. Şayet müdebberin malı diyeti ödemeye yetmiyorsa, yarasının diyetine mukabil, hem o malı alır, hem de geri kalan diyete karşılık müdebberi hizmet ettirir.*

(2) Nisa, 12.

7. ÜMMÜ VELEDİN[3] YARALAMASI

٨ - قَالَ مَالِكٌ ، فِي أُمِّ الْوَلَدِ تَجْرَحُ : إِنَّ عَقْلَ ذٰلِكَ الْجَرْحِ ضَامِنٌ عَلَى سَيِّدِهَا فِي مَالِهِ . إِلاَّ أَنْ يَكُونَ عَقْلُ ذٰلِكَ الْجَرْحِ أَكْثَرَ مِنْ قِيمَةِ أُمِّ الْوَلَدِ . فَلَيْسَ عَلَى سَيِّدِهَا أَنْ يُخْرِجَ أَكْثَرَ مِنْ قِيمَتِهَا . وَذٰلِكَ أَنَّ رَبَّ الْعَبْدِ أَوِ الْوَلِيدَةِ . إِذَا أَسْلَمَ غُلاَمَهُ أَوْ وَلِيدَتَهُ ، بِجَرْحٍ أَصَابَهُ وَاحِدٌ مِنْهُمَا . فَلَيْسَ عَلَيْهِ أَكْثَرُ مِنْ ذٰلِكَ ، وَإِنْ كَثُرَ الْعَقْلُ . فَإِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ سَيِّدُ أُمِّ الْوَلَدِ أَنْ يُسَلِّمَهَا ، لِمَا مَضَى فِي ذٰلِكَ مِنَ السُّنَّةِ . فَإِنَّهُ إِذَا أَخْرَجَ قِيمَتَهَا فَكَأَنَّهُ أَسْلَمَهَا . فَلَيْسَ عَلَيْهِ أَكْثَرُ مِنْ ذٰلِكَ .

وَهٰذَا أَحْسَنُ مَا سَمِعْتُ . وَلَيْسَ عَلَيْهِ أَنْ يَحْمِلَ مِنْ جِنَايَتِهَا أَكْثَرَ مِنْ قِيمَتِهَا .

8. Birini yaralayan ümmü veled hakkında İmam Malik der ki: *Bu yaralamanın diyeti, cariyenin efendisinin malından ödenir. Ancak bu yaralamanın diyeti, ümmü veledin kıymetinden fazla ise, efendisi kıymetinden fazlasını ödemeye mecbur değildir. Çünkü köle veya cariyenin efendisi, bunlardan birinin yapmış olduğu cinayetin diyetine karşılık bunları teslim ederse, diyet fazla olsa dahi, efendi daha fazlasını ödemeye mecbur değildir. Efendi, geçmişteki uygulamalar gereği ümmü veledini teslim edemezse, onun kıymetini vermekle kendisini teslim etmiş gibi olur. Bunlardan fazlasını ödemesi gerekmez.*

Duyduğumun en güzeli budur. Efendi, Ümmü veledinin kıymetinden daha fazlasını ödemez.

(3) Efendisinden çocuk doğuran cariyedir. Efendisi öldükten sonra hür olur.

٤١ - كتاب الحدود

41

HUDUD (ŞERÎ CEZALAR) KİTABI

(1) Hadd: Lugatta men etmek, engel olmak demektir. Araplar, yabancıların içeriye girmesine mani olduğu için kapıcıya hadda, derler. Araziyi birbirinden ayıran sınırlara hudud denir. İslâm'da cezalar, fertlerin suç işlemesini önleyici niteliği bulunduğu için böyle isimlendirilmiştir. Haddin ıstılâhi manası ise, Allah hakkı olarak yerine getirilmesi zorunlu olan sınırlı ve belirli cezalardır. Bu tarife göre hadd:
1. Allah hakkıdır. Amme menfatıyla alakalıdır. Bundan dolayı, kısasa hadd denilmemiştir. Çünkü bu kul hakkıdır.
2. Cezaların miktarı Kur'an ve hadisle tesbit ve tayin edilmiştir. Ta'zir (had dışındaki) cezasının miktarı, Kur'an ve sünnetle tesbit edilmediği için, buna da hadd denilmez.
Haddi gerektiren suçlar ve bu konudaki bazı hükümleri bildiren ayetler şunlardır:
a) Zina. bk. Nur: 2
b) Kazf, yani iffetli kimseye iftirada bulunmak. bk. Nur: 4-5.
c) Hırsızlık. bk. Maide: 39.
d) Şarap içmek.
e) İrtidat, dinden dönme. bk. Bakara, 218.
f) Yol kesmek ve eşkiyalık. bk. Maide: 33-34.

1. RECM (TAŞLAYARAK ÖLDÜRME CEZASI) İLE İLGİLİ HÜKÜMLER

١ - حَدَّثَنَا مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ؛ أَنَّهُ قَالَ: جَاءَتِ الْيَهُودُ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَذَكَرُوا لَهُ أَنَّ رَجُلاً مِنْهُمْ وَامْرَأَةً زَنَيَا. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «مَا تَجِدُونَ فِي التَّوْرَاةِ فِي شَأْنِ الرَّجْمِ؟» فَقَالُوا: نَفْضَحُهُمْ وَيُجْلَدُونَ. فَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ سَلاَمٍ: كَذَبْتُمْ. إِنَّ فِيهَا الرَّجْمَ. فَأَتَوْا بِالتَّوْرَاةِ فَنَشَرُوهَا. فَوَضَعَ أَحَدُهُمْ يَدَهُ عَلَى آيَةِ الرَّجْمِ. ثُمَّ قَرَأَ مَا قَبْلَهَا وَمَا بَعْدَهَا. فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ سَلاَمٍ: ارْفَعْ يَدَكَ. فَرَفَعَ يَدَهُ، فَإِذَا فِيهَا آيَةُ الرَّجْمِ. فَقَالُوا: صَدَقَ. يَا مُحَمَّدُ. فِيهَا آيَةُ الرَّجْمِ. فَأَمَرَ بِهِمَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فَرُجِمَا.

فَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ: فَرَأَيْتُ الرَّجُلَ يَحْنِي عَلَى الْمَرْأَةِ. يَقِيهَا الْحِجَارَةَ.

قَالَ مَالِكٌ: يَعْنِي يَحْنِي يُكِبُّ عَلَيْهَا حَتَّى تَقَعَ الْحِجَارَةُ عَلَيْهِ.

1. Abdullah b. Ömer'den (r.a.): «Yahudiler Resûlullah (s.a.v.)'e gelerek kendilerinden bir erkekle bir kadının zina ettiğini haber verdiler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) kendilerine: **«Tevratta recm karşılığında, ceza olarak ne var?»** diye sorunca: «Zina edenlere meydan dayağı atılarak onları rezil ederiz» dediler. Bunu işiten Abdullah b. Selam «Yalan söylüyorsunuz, Tevrat'ta recm cezası vardır» dedi. Hemen Tevratı getirip açtılar. Biri elini recm âyeti üzerine koyarak, önünü ve sonunu okumağa başlayınca, Abdullah b. Selâm ona: «Elini kaldır» dedi. Elini kaldırınca, recm âyeti gözüktü. Bunun üzerine Yahudiler: «Doğru ya Muhammed, Tevratta recm âyeti vardır» dediklerinde, Resûlullah (s.a.v.) zina edenlerin recm edilmelerini emretti, recmolundu-

lar.[1]

İbn Ömer (r.a.) der ki: Recm edilen adamı gördüm, atılan taşlardan korumak için kadının üzerine eğiliyordu.»[2]

٢ - حدثني مالك عن يحيى بن سعيد، عن سعيد بن المسيب؛ أن رجلا من أسلم جاء إلى أبي بكر الصديق فقال له: إن الأخر زنى. فقال له أبو بكر: هل ذكرت هذا لأحد غيري؟ فقال: لا. فقال له أبو بكر: فتب إلى الله. واستتر بستر الله. فإن الله يقبل التوبة عن عباده. فلم تقرره نفسه حتى أتى عمر بن الخطاب. فقال له مثل ما قال لأبي بكر. فقال له عمر مثل ما قال له أبو بكر. فلم تقرره نفسه حتى جاء إلى رسول الله ﷺ. فقال له: إن الأخر زنى. فقال سعيد: فأعرض عنه رسول الله ﷺ. ثلاث مرات. كل ذلك يعرض عنه رسول الله ﷺ. حتى إذا أكثر عليه. بعث رسول الله ﷺ إلى أهله فقال: «أيشتكي أم به جنة؟» فقالوا: يارسول الله. والله إنه لصحيح. فقال رسول الله ﷺ: «أبكر أم ثيب؟» فقالوا: بل ثيب. يا رسول الله. فأمر به رسول الله ﷺ فرجم.

(1) Yahudilerin kendi dinlerine göre zina suçunun cezasını bildikleri halde Peygamber Efendimize (s.a.v.) gelmelerinin sebebi kendi aralarında: «Biz bu peygambere gidelim, çünkü onun getirdiği hükümler genellikle hafif oluyor. Zina hakkında da recmden başka bir ceza verirse onu kabul edelim. Allah indinde de bu da peygamber hükmü diye kendimizi kurtarırız.» dediler. Zina işlediklerinden dolayı recm cezasına çarptırılan Yahudi erkek ve kadına Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kendi kitaplarıyla mı hükmetmiş, yoksa İslam dinine göre mi hüküm vermiştir? Bu konuda denilmiştir ki: Resûlullah (s.a.v.) onlara kendi kitaplarıyla hükmetmiştir. Bu, Resûlullah'ın Medine'ye hicretinin ilk yıllarında idi.
İslamiyete göre taşlayarak öldürmek demek olan recm cezası verilebilmesi için zina edenin muhsan olması gerekir. Muhsan olmanın şartları: Erginlik, hürriyet, akıl ve sahih evlilik içerisinde birleşmedir. Bunda dört mezhebin ittifakı vardır. Müslüman olmaya gelince, bunda ihtilaf edilmiştir. Malikilerle Hanefiler İslamı da muhsan olmanın şartlarından kabul etmişlerdir. Bundan dolayıdır ki Resûlullah zina yapan Yahudi erkekle kadını kendi kitaplarının hükmüne göre cezalandırdı, demişlerdir. Şafiilerle Hanbelilere göre ise İslam muhsan olmanın şartı değildir. Konumuz olan hadis onların delilleridir.
Zina fiilini işleyenlere recm (taşlanarak öldürülme) cezası verilebilmesi için, suçun ya dört erkek şahidin şehadetiyle ya da suçu işleyenin dört ayrı oturumda dört defa ikrarıyla sabit olması gerekir.
(2) Buharî, Hudud, 86/37; Müslim, Hudud. 29/6, no:26; Şafiî. Risale, no:692; Şeybanî, 694.

2. Said b. Müseyyeb'den: Eslem kabilesinden bir adam Ebû Bekir (r.a.)'e gelip: «(Kendi hakkında) bu rezil herif zina işledi» deyince Ebû Bekir (r.a.): «Bunu benden başkasına söyledin mi» dedi. Adam da: «Hayır» deyince Ebû Bekir (r.a.): «Allah'a tevbe et ve onun örtüsü ile örtün. (Allah'la kendi aranda gizli kalan günah ve suçunu başkalarına ifşa etme). Çünkü Allah kullarının tevbesini kabul eder.» dedi. Adamın vicdanı kendisine rahat vermedi de, Ömer b. Hattab'a (r.a.) gelip Ebû Bekir (r.a.)'e söylediğini ona da söyledi. Ömer (r.a.) da Ebû Bekir (r.a.) gibi cevap verince, yine vicdanı kendisine rahat vermeyip Resûlullah (s.a.v.)'e geldi ve: «Bu hakir kul zina etti» dedi. Resûlullah (s.a.v.)'de (cevap vermeyerek) ondan üç defa yüzünü çevirdi. (adam her defasında Resûlullah (s.a.v.)'in yüzünü çevirdiği tarafa gelerek aynı şeyi tekrar ediyor), Resûlullah da her defasında ondan yüzünü çeviriyordu. Adam daha fazla israr edince Resûlullah (s.a.v.) evine haber gönderip: **«Bunun bir hastalığı mı var, yoksa deli mi?»** diye sordu. Onlar da: «Hayır aklı ve sağlığı yerindedir» dediler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.): **«Bekâr mı, evli mi?»** diye sordu. Onlar da: «Evli ya Resûlullah» dediklerinde, Resûlullah (s.a.v.) emir buyurdu, adam recmedildi.[3]

٣ – حدّثني مَالِكٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ : أَنَّهُ قَالَ : بَلَغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لِرَجُلٍ مِنْ أَسْلَمَ . يُقَالُ لَهُ هَزَّالٌ « يَا هَزَّالُ . لَوْ سَتَرْتَهُ بِرِدَائِكَ لَكَانَ خَيْرًا لَكَ » قَالَ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ : فَحَدَّثْتُ بِهَذَا الْحَدِيثِ فِي مَجْلِسٍ فِيهِ يَزِيدُ بْنُ نُعَيْمِ بْنِ هَزَّالٍ الأَسْلَمِيُّ . فَقَالَ يَزِيدُ : هَزَّالٌ جَدِّي . وَهَذَا الْحَدِيثُ حَقٌّ .

3. Said b. Müseyyeb'den: Bana şöyle rivayet edildi: Resûlullah (s.a.v.), Eslem kabilesinden Hezzal ismindeki şahsa:

«Ey Hezzal! Sen elbisenle onu örtseydin (bunu gizli tutsaydın), senin için daha hayırlı olurdu.» buyurdu.[3/b] (Hadisin senedinde bulunan) Yahya b. Said der ki: Bu hadisi, içerisinde Eslem kabilesinden Hezzal oğlu Nuaym oğlu Yezid'in de bulunduğu bir meclisde rivayet ettiğimde, Yezid:

(3) Malik'in ravilerinin ittifakıyla mürseldir. Sahihayn'da Ebu Hureyreden muttasıldır. Buharî Hudud, 86/22; Müslim, Hudud, 29/5, no:16; Şeybanî, 700.

(3/b) Maiz b. Malik adlı kişinin zina yaptığı cariyenin sahibi olan Hezzal, Maiz'i işlediği cürmü itiraf etmesi için Hz. Peygamber'e gönderen kimsedir. (Ebu Davud, K. 37, B. 6; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V/217).

«— Hezzal, benim dedemdir ve bu hadis de doğrudur» dedi.[4]

٤ - حدّثني مَالكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ؛ أَنّهُ أَخْبَرَهُ أَنّ رَجُلاً اعْتَرَفَ عَلَى نَفْسِهِ بِالزِّنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ . وَشَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ . فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَرُجِمَ .

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : فَمِنْ أَجْلِ ذٰلِكَ يُؤْخَذُ الرَّجُلُ بِاعْتِرَافِهِ عَلَى نَفْسِهِ .

4. İbn Şihab şöyle rivayet etti: «Bir adam Peygamber Efendimiz (s.av.)'in zamanında zina ettiğini itiraf etti ve kendi aleyhine dört defa şehadette bulundu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) recmedilmesini emir buyurdu. Hüküm infaz edildi.»

İbn Şihab: «İşte bu sebeple kişi kendi aleyhindeki itirafından sorumlu tutulur.» dedi.[5]

٥ - حدّثني مَالكٌ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ زَيْدِ بْنِ طَلْحَةَ ، عَنْ أَبِيهِ زَيْدِ بْنِ طَلْحَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ ؛ أَنّهُ أَخْبَرَهُ أَنّ امْرَأَةً جَاءَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ . فَأَخْبَرَتْهُ أَنّهَا زَنَتْ . وَهِيَ حَامِلٌ . فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ « اذْهَبِي حَتّى تَضَعِي » فَلَمّا وَضَعَتْ جَاءَتْهُ . فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ « اذْهَبِي حَتّى تُرْضِعِيهِ » فَلَمّا أَرْضَعَتْهُ جَاءَتْهُ . فَقَالَ « اذْهَبِي فَاسْتَوْدِعِيهِ » قَالَ فَاسْتَوْدَعَتْهُ . ثُمّ جَاءَتْ . فَأَمَرَ بِهَا فَرُجِمَتْ .

5. Abdullah b. Ebî Müleyke'den: Hamile bir kadın Resûlullah (s.a.v.)'e gelerek zina yaptığını itiraf etti. Resûlullah (s.a.v.):

«— **Doğum yapıncaya kadar git**» buyurdu. Kadın doğum yapıp Resûlullah (s.a.v.)'a gelince:

«— **Git (sütten kesinceye kadar) çocuğu emzir**» buyurdu. Kadın da çocuğu sütten kesip yine Resûlullah (s.a.v.)'a gelince:

«— **Git çocuğu bakıp gözetecek birinin yanına bırak**» dedi. Kadın çocuğu birinin yanına bırakıp gelince, Resûlullah recmedilmesine hüküm verdi, kadın da taşlanarak öldürüldü.[6]

(4) Ebu Davud (Hudud, 37/7), mevsul olarak rivayet etmiştir. Ayrıca bkz. Şeybanî, 701.
(5) Mürseldir. Buharî ve Müslim de rivayet etmişlerdir: Buharî, Hudud, 86/22; Müslim, Hudud, 29/5, no:16; Şeybanî, 697.
(6) Müslim, Hudud, 29/5, no: 23. Bureyde'den mevsul rivayet eder. Ayrıca bkz. Şeybanî, 696. İslâmiyete göre hiçbir kimse diğerinin suçundan mesul tutu-

٦ - حدّثني مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ ، عَنْ
أَبِي هُرَيْرَةَ وَزَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ ؛ أَنَّهُمَا أَخْبَرَاهُ أَنَّ رَجُلَيْنِ اخْتَصَمَا إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ .
فَقَالَ أَحَدُهُمَا : يَا رَسُولَ اللهِ اقْضِ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللهِ . وَقَالَ الآخَرُ ، وَهُوَ أَفْقَهُهُمَا : أَجَلْ .
يَا رَسُولَ اللهِ . فَاقْضِ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللهِ وَائْذَنْ لِي أَنْ أَتَكَلَّمَ قَالَ « تَكَلَّمْ » فَقَالَ : إِنَّ ابْنِي كَانَ
عَسِيفاً عَلَى هٰذَا . فَزَنَى بِامْرَأَتِهِ . فَأَخْبَرَنِي أَنَّ عَلَى ابْنِي الرَّجْمَ . فَافْتَدَيْتُ مِنْهُ بِمِائَةِ شَاةٍ
وَبِجَارِيَةٍ لِي . ثُمَّ إِنِّي سَأَلْتُ أَهْلَ الْعِلْمِ فَأَخْبَرُونِي : أَنَّ مَا عَلَى ابْنِي جَلْدُ مِائَةٍ وَتَغْرِيبُ
عَامٍ . وَأَخْبَرُونِي أَنَّمَا الرَّجْمُ عَلَى امْرَأَتِهِ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ : « أَمَا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ ، لأَقْضِيَنَّ
بَيْنَكُمَا بِكِتَابِ اللهِ . أَمَّا غَنَمُكَ وَجَارِيَتُكَ فَرَدٌّ عَلَيْكَ » . وَجَلَدَ ابْنَهُ مِائَةً . وَغَرَّبَهُ عَامًا . وَأَمَرَ
أُنَيْسًا الأَسْلَمِيَّ أَنْ يَأْتِيَ امْرَأَةَ الآخَرِ . فَإِنِ اعْتَرَفَتْ ، رَجَمَهَا . فَاعْتَرَفَتْ . فَرَجَمَهَا .

6. Ebû Hüreyre ve Zeyd b. Halid el-Cühenî rivayet ettiler: İki adam davalarını Resûlullah (s.a.v.)'a arzettiler. Onlardan biri:

«— Ya Resûlullah aramızda Allah'ın kitabıyla hükmet,» dedi. Ondan daha anlayışlı olan diğeri:

«— Evet ya Resûlallah! Aramızda Allah'ın kitabıyla hükmet ve konuşmam için bana müsaade buyur» dedi. Resûlullah (s.a.v.):

«— Konuş» deyince, adam şunları anlattı:

«— Oğlum bunun yanında işçi (=asîf) idi. Karısıyla zina etti. Bu hasmım oğlumun cezasının taşlanarak öldürülme olduğunu bana haber verince, ben yüz koyun ve bir cariye vererek oğlumu kurtardım. Sonra bunu bilenlere sordum. Onlar: Oğlunun cezası yüz kırbaçla bir yıl sürgündür. Bu adamın karısının cezası da recmdir diye fetva verdiler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v):

lamaz. Modern diye nitelendirilen batı hukuk sisteminin son zamanlarda benimsediği suçun ferdiliği esasını İslamiyet ondört asır önce ilân etmiştir. Hadisede İslam hukukunun insanî yönünü görüyoruz. Anne kendisini kirletmiş, karnındaki yavrunun ne suçu var? Onun kurtalılıp topluma iyi bir fert olarak kazandırılması gerekir. İşte Yüce Peygamberimizin anneyi cezalandırmadan önce güttüğü gaye de budur.

«— Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, aranızda elbette Allah'ın kitabıyle hükmedeceğim:[7] **Cariyenle koyunların sana iade olunacak, oğluna da yüz kırbaçla bir yıl sürgün cezası verilecektir»** buyurdu. Oğluna yüz kırbaçla bir yıl sürgün cezası verdi. Üneys'e de diğer adamın karısına gitmesini, şayet suçunu itiraf ederse recmetmesini emretti. Kadın suçunu itiraf edince onu recmetti.[8]

İmam Malik der ki: Hadiste geçen asif, ücretle çalışan kişi demektir.

٧ – حدّثني مَالِكٌ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ قَالَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ : أَرَأَيْتَ لَوْ أَنِّي وَجَدْتُ مَعَ امْرَأَتِي رَجُلاً ، أَأُمْهِلُهُ حَتَّى آتِيَ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : « نَعَمْ » .

(7) Resûlullah (s.a.v.) Allah'ın kitabıyla hükmedeceğim diye yemin etmiştir. Halbuki Kur'an'da sürgün, cezası yoktur. Bu sebeple denilmiştir ki ya Kur'an'daki bu hüküm tilaveti neshedilmiştir, ya da Allah'ın kitabından maksat Allah'ın hükmüdür.

(8) Buharî, Eyman, 83/3; Müslim, Hudud, 29/5, no:25; Şeybanî, 695.
Yüz kırbaç cezası Nur sûresinin ikinci âyetiyle sabittir ki, manası şöyledir: **«Zina eden kadınla zina eden erkekden her birine yüz değnek vurun. Eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız bunlara, Allah'ın dinini tatbik hususunda, merhametiniz size mani olmasın. Müminlerden bir grup da bunların cezasına şahid olsun»** Yüz kırbaç cezası verilebilmesi için zina edenin bekâr olması ve suçun da, ya dört şahid ya da dört defa ikrarla sabit olması gerekir. Erkek bekâr olup suçunu itiraf ettiği için kendisine bu ceza verilmiştir. Kadının durumuna gelince, suçunu araştırmak üzere Üneys gönderildi denilmiştir. Halbuki zina suçu araştırılmaz. Bilâkis kendisi ikrar etse bile, Maiz olayında olduğu gibi, bu ikrarından dönmesi için telkinde bulunulur. Bu sebeple, hadisteki kapalılığı gidermek için denilmiştir ki oğlanın babası, «oğlum bunun karısıyla zina etti.» demiştir ki bu söz kadına zina suçu isnad etmedir. Kadın inkâr edip adam bunu isbat edemezse iffete iftira suçundan adam cezalandırılır. (Resûlullah bu hususu tesbit için kadına adam göndermiştir. (Bezlü'l-Mechüd, c. 17, s. 404). Bir yıl sürgün cezasına gelince konu mezhepler arasında ihtilaflıdır. Malikilere göre zina yapan bekâr erkeğe had tatbik edildikten sonra bir yıl sürgün cezası verilir. Kendisini koruyup müdafaa edemiyeceği ve fitneye sebep olacağı için kadına verilmez. Şafiilere göre her ikisine de verilir. Hanefilere göre ise hiç birine verilmez. Ancak sürgün cezası verilmesinde fayda görülürse tazir yoluyla verilebilir. (bk. Cezîrî,Kitabül-Fıkh ald-Mezahibi'l-erbáa c.5, s. 64).

7. Ebû Hureyre (r.a.)'den: «Sa'd b. Ubade Resûlullah (s.a.v.)'e: «Ne buyurursun, hanımımı yabancı bir erkekle yakaladığımda dört şahit getirinceye kadar ona zaman mı tanıyayım?» deyince, Resûlullah (s.a.v.):

«— **Evet**»dedi.[9]

٨ - حدّثنى مالكٌ عن ابن شهاب، عن عُبيد الله بن عبد الله بن عُتبة بن مسعود، عن عبد الله بن عبّاس؛ أنّه قال: سمعتُ عمر بن الخطّاب يقول: الرّجم فى كتاب الله حقٌّ على من زنى من الرّجال والنّساء. إذا أُحصن. إذا قامت البيّنة. أو كان الحبل أو الاعتراف.

8. Abdullah b. Abbas (r.a.)'dan: «Ömer b. Hattab (r.a.)'ı işitim, şöyle diyordu: Allah'ın kitabında evli olup da zina eden ve suçları delil veya gebelik ya da itirafla sabit olan erkek ve kadına recm (taşlayarak öldürme) cezası vardır.[10]

٩ - حدّثنى مالكٌ عن يحيى بن سعيد، عن سُليمان بن يسار، عن أبى واقد اللّيثىّ: أنّ عمر بن الخطّاب أتاه رجلٌ، وهو بالشّام. فذكر له أنّه وجد مع امرأته رجلاً. فبعث عمر بن الخطّاب أبا واقد اللّيثىّ إلى امرأته. يسألها عن ذلك. فأتاها وعندها نسوةٌ حولها. فذكر لها الّذى قال زوجها لعمر بن الخطّاب. وأخبرها أنّها لا تؤخذ بقوله. وجعل يلقّنها أشباه ذلك لتنزع. فأبت أن تنزع، وتمّت على الاعتراف. فأمر بها عمر فرجمت.

(9) Müslim, Liân, 19/14.
Karısını yabancı erkekle zina ederken gören kimse, ya bizzat kendi eliyle onları cezalandırır ki bu anarşi ve kargaşaya yol açar, bu sebeple Resûlullah, böyle bir yol tutulmasını emir buyurmamıştır, ya da adalete intikal ettirir. Bu durumda İslama göre suçun dört erkek şahidle tesbiti gerekir. Hadis-i şerif böyle yapılması gerektiğine delildir. Ama bir kimsenin ırzına zorla tecavüz olmuşsa, o zaman devlet kuvvetlerinden ve diğer müslümanlardan yardım dileme imkânı varsa yardım diler. Yoksa meşru müdâfaada bulunur. Mütecavizi etkisiz hale getirir.

(10) Ömer'in uzun bir hutbesinin özetidir. Ömrünün sonuna doğru bu hutbeyi vermiştir. Hz. Ömer her ne kadar Kur'an'da recm cezası bulunduğunu söylüyorsa da bu ceza ayetlerle değil hadislerle sabittir.
Fukahanın çoğunluğuna göre, kocasız gebe kadına zina cezası verilmez. Ceza verilebilmesi için, suçun ya dört erkek şahidle ya da kendisinin dört defa ikrarıyla sabit olması gerekir. Hz. Ömer ve İmam Malik derler ki: Kadının evli olmadığı ve kendisiyle zoraki zina yapılmadığı tesbit edilirse zina cezası verilir. (Bk. Sehârenfurî Bezlü'l-Mechûd, c.17, s.372).

9. Ebû Vâkıd el-Leysî'den: Ömer b. Hattab (r.a.) Şam'da iken yanına bir adam gelip karısının yanında yabancı bir erkek gördüğünü söyledi. Bunun üzerine Ömer (r.a.), beni bu meseleyi sormak üzere adamın karısına gönderdi. Kadının yanına geldim. Yanında bir takım kadınlar vardı. Ona, kocasının Ömer b. Hattab'a anlattığı şeyi ve kocasının bu sözüyle kendisinin cezalandırılamıyacağını haber verdim ve suçu üzerine almaması için bir takım telkinde bulundum. Fakat kadın suçundan dönmeyi kabul etmeyip itiraf etmede direndi. Bunun üzerine Hz. Ömer, emir verdi ve kadın recmedildi.

١٠ – حدّثني مَالكٌ عَنْ يَحْيَى بْن سَعِيدٍ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ ؛ أنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ : لَمَّا صَدَرَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّاب مِنْ مِنًى ، أنَاخَ بالأبْطَحِ . ثُمَّ كَوَّمَ كَوْمَةً بَطْحَاءَ . ثُمَّ طَرَحَ عَلَيْهَا رِدَاءَهُ وَاسْتَلْقَى . ثُمَّ مَدَّ يَدَيْهِ إلَى السَّمَاءِ فَقَالَ : اللَّهُمَّ كَبِرَتْ سِنِّي . وَضَعُفَتْ قُوَّتِي . وانْتَشَرَتْ رَعِيَّتِي . فَاقْبِضْنِي إلَيْكَ غَيْرَ مُضَيِّعٍ وَلا مُفَرِّطٍ . ثُمَّ قَدِمَ الْمَدِينَةَ فَخَطَبَ النَّاسَ ، فَقَالَ : أيُّها النَّاسُ . قَدْ سُنَّتْ لَكُمُ السُّنَنُ . وَفُرِضَتْ لَكُمُ الْفَرَائِضُ . وَتُرِكْتُمْ عَلَى الْوَاضِحَةِ . إلاّ أنْ تَضِلُّوا بالنَّاسِ يَمِينًا وَشِمَالاً . وَضَرَبَ بإحْدَى يَدَيْهِ عَلَى الأخْرَى . ثُمَّ قَالَ : إيَّاكُمْ أنْ تَهْلِكُوا عَنْ آيَةِ الرَّجْمِ . أنْ يَقُولَ قَائِلٌ لا نَجِدُ حَدَّيْنِ فِي كِتَابِ الله . فَقَدْ رَجَمَ رَسُولُ الله ﷺ ، وَرَجَمْنَا . وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ ، لَوْلاَ أنْ يَقُولَ النَّاسُ : زَادَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فِي كِتَابِ الله تَعَالَى ، لَكَتَبْتُهَا (الشَّيْخُ وَالشَّيْخَةُ فَارْجُمُوهُمَا ألْبَتَّةَ) فَإنَّا قَدْ قَرَأْنَاهَا .

قَالَ مَالِكٌ : قَالَ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ : قَالَ سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ : فَمَا انْسَلَخَ ذُو الْحِجَّةِ حَتَّى قُتِلَ عُمَرُ . رَحِمَهُ الله .

قَالَ يَحْيَى : سَمِعْتُ مَالِكًا يَقُولُ : قَوْلُهُ الشَّيْخُ وَالشَّيْخَةُ ، يَعْنِي الثَّيِّبَ وَالثَّيِّبَةَ . فَارْجُمُوهُمَا ألْبَتَّةَ .

10. Yahya b. Saîd'den: Saîd b. Müseyyeb'i işittim. Şöyle diyordu: Ömer b. Hattab, Mina'ya çıktı. Kumluk bir yere devesini ıhtırdı. Sonra kumdan bir yığın yaptı. Abasını üzerine yayarak yattı. Daha sonra ellerini göğe kaldırıp şöyle dua etti: «Ey Allah'ım! Yaşlandım, kuvvetten düştüm, ülkem (İslâm hududları) genişledi. Eksik, fazla haksızlık yapıp kusur işlemeden ruhumu al» dedi.[11] Sonra Medine'ye geldiğinde insanlara şöyle hitabetti:

«Ey insanlar! Sizlere sünnetler ve farzlar bildirildi. Dosdoğru İslam yoluna bırakıldınız. Ancak insanları doğru yoldan sağa sola

saptırırsanız (orasına karışmam).» Sonra elinin birini diğerine vurarak şöyle devam etti: «Kalkıp da Allah'ın kitabında recm hükmünü bulamıyoruz diye (tilaveti mensuh olan) recm âyetini inkâr ederek helâk olmaktan sakınınız. Resûlullah (s.a.v.) recm etti.[12] Biz de recmettik. Eğer insanlar: 'Ömer, Allah'ın kitabında ziyade yaptı' demeseydi: 'Evli erkekle evli kadın zina ederlerse onları muhakkak recmediniz' âyetini (Kur'an'a) yazardım. Çünkü biz bunu (Resûlullah zamanında) okuduk.

İmam Malik der ki: *Said b. Müseyyeb: «Zilhicce ayı çıkmadan Hz. Ömer şehid edildi»[13] demiştir.*

İmam Malik der ki: *«(Tilaveti mensuh olan recm âyetinde geçen) eş-Şeyh ve eş-Şeyha kelimeleri evli erkek ve evli kadını demektir.* [14]

١١ - وحدّثنى مَالكٌ أنّهُ بَلَغهُ ؛ أنْ عُثْمَانَ بْنَ عفّانَ أُتِىَ بِامْرَأةٍ قَدْ وَلَدَتْ فى سِتّةِ أشْهرٍ . فَأمَرَ بِهَا أنْ تُرْجَمَ . فَقَالَ لَهُ عَلِىُّ بْنُ أبِى طَالِبٍ : لَيْسَ ذٰلِكَ عَلَيْهَا . إنّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ فى كِتَابِهِ ﴿ وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلاثُونَ شَهْرًا ﴾ وَقَالَ ﴿ وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أوْلادَهُنّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أرَادَ أنْ يُتِمّ الرّضَاعَةَ ﴾ فَالْحَمْلُ يَكُونُ سِتّةَ أشْهُرٍ . فَلا رَجْمَ عَلَيْهَا . فَبَعَثَ عُثْمَانُ بْنُ عفّانَ فِى أثَرِهَا . فَوَجَدَهَا قَدْ رُجِمَتْ .

حدّثنى مَالكٌ أنّهُ سَألَ ابْنَ شِهَابٍ عَنِ الّذِى يَعْمَلُ عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ ؟ فَقَالَ ابْنُ شِهَابٍ : عَلَيْهِ الرّجْمُ . أحْصَنَ أوْ لَمْ يُحْصِنْ .

11. İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Osman b. Affan'a altı aylık evli, doğum yapmış bir kadın (daha önce zina yapmış olabileceği gerekçesiyle) getirildi. Hz. Osman da kadının recm edilmesini emredince, Ali b. Ebi Talib:

(11) Devlet başkanı olan Hz. Ömer'in nasıl bir idari mesuliyet hissi taşıdığını bu hadisede açık olarak görüyoruz.

(12) Resûlullah; Mâiz'e Gâmidiyye kabilesinden bir kadına, Yahudi erkekle yahudi kadına recm cezası vermiştir.

(13) Hz. Ömer (r.a.)'ın Resûlullah (s.a.v.) zamanında okuduk dediği kısmın tilaveti neshedilmiş yani Kur'an'da lafzının bulunması Allah tarafından kaldırılmış, ama hükmü sabit bırakılmıştır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, recm cezası sünnetle, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in söz ve tatbikatıyla sabittir.

(14) Şeybanî, 693.

«— Kadının recmedilmesi gerekmez. Çünkü Allah'ın kitabında: «*İnsanın ana rahmine düşmesi ile sütten kesilmesi süresi otuz aydır»*[15] «— *Emzirme süresini tamamlamak istiyen anneler çocuklarını tam iki yıl emzirirler»*[16] buyurur. O halde gebelik altı ay olabilir. Kadının recmedilmesi gerekmez. Bunun üzerine Osman b. Affan, kadının arkasından haberci gönderdi. Fakat kadını recmedilmiş buldu.

İmam Malik, İbn Şihab'a, Lut kavminin yaptığı gibi yapanların (homoseksüellerin) durumunu sorunca:

«— Muhsan olsun olmasın recmedilmesi gerekir» dedi.[17]

(15) Ahkâf, 15
(16) Bakara, 233.
(17) Muhsan olmanın şartları daha önce kaydettiğimiz gibi ergenlik, hürriyet akıl ve sahih evlilik içerisinde birleşme ile Malikilerle Hanefiler'e göre müslüman olmaktır. Şafiilerle Hanbeliler'e göre müslüman olmak şart değildir. Burada İbni Şihab'a homoseksüellere verilecek ceza sorulunca onları öldürünüz demiştir ki mesele fakihler arasında ihtilaflıdır. Maliki, Hanbeli ve bir rivayette Şafiilere göre, bu fiili yapanlar taşlanarak ölüm cezasına çarptırılırlar. Evli ve bekâr olmaları cezayı etkilemez. İmam Şafii'den gelen başka bir rivayetle Hanefilerden İmam Muhammed ve Ebû Yusuf'a göre, bu fiili yapanlara aynen zina cezası gibi ceza uygulanır. Ebû Hanife'ye göre ise hakim tazir cezası verir, fiil tekerrür ederse o zaman ölüm cezası verebilir. (Bk. Cezîrî, el-Fıkh alel-Mezahibi'l-Erba'a, c. 5, s. 140, 141).
Erkeğin erkekle şehvetini tatmin etmesi demek olan lütilik (homoseksüellik), her ne kadar bugün batılılarca normal görülüyorsa da ahlakla, insanlıkla ve insanın yüce yaratılış gayesiyle bağdaşmayan pis bir zevk ve şehvetin eseridir. Hayasızlık ve günahın en büyüklerindendir. Bu sebeple ki Kur'an-ı Kerim de Lût (a.s.)'ın bu hayasızlığı işleyen kavmine şöyle hitabettiği bildirilir: «Sizden önce gelen milletlerden hiç birinin yapmadığı hayasızlığı mı yapıyorsunuz? Çünkü siz kadınları bırakıp şehvetle erkeklere yanaşıyorsunuz. Meğer siz haddi aşan bir kavimmişsiniz.» (Araf: 80-81).

2. ZİNA İŞLEDİĞİNİ İTİRAF

١٢ - حدّثني مالكٌ عنْ زَيْد بن أسْلَمَ : أنَّ رَجُلاً اعْتَرف عَلى نَفْسه بالزِّنا على عهْد رسُول الله ﷺ . فدعا لهُ رسُولُ الله ﷺ بسوْطٍ . فأُتِيَ بسوْطٍ مكْسُورٍ . فقال « فوْق هذا » فأُتِيَ بسوْطٍ جديدٍ ، لمْ تُقْطعْ ثمرتُهُ . فقال « دُون هذا » فأُتِيَ بسوْطٍ قدْ رُكب به ولان . فأمَرَ بهِ رَسُولُ الله ﷺ فجُلد . ثُمَّ قَالَ « أيُّها النَّاسُ . قدْ آنَ لكُمْ أنْ تنْتَهُوا عَنْ حُدُودِ الله . مَنْ أصَابَ مِنْ هذهِ القَاذُورَاتِ شَيْئًا ، فَلْيَسْتَتِرْ بِسِتْرِ اللهِ . فَإنَّهُ مَنْ يُبْدِي لَنَا صَفْحَتَهُ ، نُقِمْ عَلَيْهِ كِتَابَ اللهِ » .

12. Zeyd b. Eslem'den: «Resûlullah (s.a.v.) zamanında bir adam zina yaptığını itiraf edince, Resûlullah bir kırbaç istedi. Hemen kendisine kırık bir kırbaç getirilince:

«— **Daha sağlamını**» buyurdu. Bu defa budakları kesilmemiş yeni bir sopa getirilince:

«— **Biraz küçüğünü**» buyurdu. Bu defa da budakları kesilmiş düzgün ve eğilebilen bir kırbaç getirilince Resûlullah (s.a.v.) emretti, adam kırbaçlandı. Sonra Resûlullah (s.av.) şöyle buyurdu:

«— **Ey insanlar! Allah'ın takdir ettiği cezalardan uzaklaşma zamanı geldi. Şu çirkin şeylerden birini kim işlerse açığa vurmasın, tevbe ve Allah'ın affıyla gizli kalsın. Zira kim gizlenmesi gereken şeyi açığa çıkarırsa, biz de Allah'ın kitabını (hükmünü) kendisine tatbik ederiz**»[18]

(18) Şeybani, 698.
Müslüman bilerek veya bilmeyerek bir günah işleyip hataya düşerse hemen Allah'a tevbe etmesi gerekir. İşlediği günah ve masiyeti de insanlara ifşa etmeyip, kendisiyle Allah arasında gizli tutmalıdır. Çünkü işlediği fuhşiyatı insanlara ilân etme de bir nevi Allah'ın dinine ve hükümlerine karşı gelmeye sevinme vardır. Hem de aleyhine şahitleri çoğaltma vardır. Halbuki mü'min işlediği günah ve fuhşiyatın ezikliği içerisinde bulunmalı, kendisinde bulunan haya duygusu bunu insanlara ilân etmeye engel olmalıdır. Hem yapılan kötülükleri insanlara ilân etmede yeryüzünde fesadı yayma, insanları buna teşvik etme ve kötülüğe örnek olma vardır. Bütün bu sebeplerden dolayı müslümanın işlediği kötülükleri yayması uygun görülmemiştir. Hatta işlenen bir kötülüğe şahit olan başka müslümanların da bunu gizli tutması İslami edep ve ahlak kurallarındandır.

١٣ - حدّثنى مَالكٌ عَنْ نَافِعٍ ؛ أَنَّ صَفِيَّةَ بِنْتَ أَبِى عُبَيْدٍ أَخْبَرَتْهُ : أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ أُتِىَ بِرَجُلٍ قَدْ وَقَعَ عَلَى جَارِيَةٍ بِكْرٍ فَأَحْبَلَهَا . ثُمَّ اعْتَرَفَ عَلَى نَفْسِهِ بِالزِّنَا . وَلَمْ يَكُنْ أَحْصَنَ . فَأَمَرَ بِهِ أَبُو بَكْرٍ فَجُلِدَ الْحَدَّ . ثُمَّ نُفِىَ إِلَى فَدَكَ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى الَّذِى يَعْتَرِفُ عَلَى نَفْسِهِ بِالزِّنَا . ثُمَّ يَرْجِعُ عَنْ ذٰلِكَ وَيَقُولُ : لَمْ أَفْعَلْ . وَإِنَّمَا كَانَ ذٰلِكَ مِنِّى عَلَى وَجْهِ كَذَا وَكَذَا . لِشَىْءٍ يَذْكُرُهُ : إِنَّ ذٰلِكَ يُقْبَلُ مِنْهُ . وَلا يُقَامُ عَلَيْهِ الْحَدُّ . وَذٰلِكَ أَنَّ الْحَدَّ الَّذِى هُوَ لِلّٰهِ ، لا يُؤْخَذُ إِلاَّ بِأَحَدِ وَجْهَيْنِ : إِمَّا بِبَيِّنَةٍ عَادِلَةٍ تُثْبِتُ عَلَى صَاحِبِهَا .

وَإِمَّا بِاعْتِرَافٍ يُقِيمُ عَلَيْهِ . حَتَّى يُقَامَ عَلَيْهِ الْحَدُّ . فَإِنْ أَقَامَ عَلَى اعْتِرَافِهِ ، أُقِيمَ عَلَيْهِ الْحَدُّ .

قَالَ مَالِكٌ : الَّذِى أَدْرَكْتُ عَلَيْهِ أَهْلَ الْعِلْمِ أَنَّهُ لا نَفْىَ عَلَى الْعَبِيدِ إِذَا زَنَوْا .

13. Ebû Ubeyd'in kızı Safiyye şunları anlattı: Ebû Bekir (r.a.)'e bekâr bir cariye ile zina yapıp onu gebe bırakan, sonra da suçunu itiraf eden bekâı bir adam getirildi de Ebû Bekir (r.a.) emir verdi, adama yüz kırbaç vuruldu ve Fedek'e[19] sürüldü.

İmam Malik der ki: *Önce zina ettiğini itiraf edip sonra bu itirafından dönerek ben zina etmedim diyen kimsenin itirafından dönmesi kabul edilir. Kendisine zina cezası uygulanmaz. Zira bu had (ceza) Allah hakkıdır. Ceza şu iki şeyden biriyle tatbik edilir:*

1. Ya suçlunun zina yaptığını isbat eden dört şahit,

2. Ya da suçlunun kendi itirafı. Suçlu itirafında devam ederse ceza tatbik edilir.

İmam Malik der ki: *Yetiştiğim alimlere göre zina eden köleler sürgün edilmezler.*[20]

(19) Fedek, Medine'ye iki günlük mesafede bulunan bir kasabadır.
(20) Şeybanî, 699.

3. ZİNA CEZASIYLA İLGİLİ DİĞER HADİSLER

١٤ - حدّثني مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَزَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ . سُئِلَ عَنِ الأَمَةِ إِذَا زَنَتْ وَلَمْ تُحْصَنْ ؟ فَقَالَ : « إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا . ثُمَّ إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا . ثمّ إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا . ثمّ بِيعُوهَا وَلَوْ بِضَفِيرٍ » .

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : لا أَدْرِي أَبَعْدَ الثَّالِثَةِ أَوِ الرَّابِعَةِ .

قَالَ يَحْيَى : سَمِعْتُ مَالِكًا يَقُولُ : وَالضَّفِيرُ الْحَبْلُ .

14. Ebû Hüreyre ve Zeyd b. Hâlid el-Cüheni (r.a.)'den: «Resûlullah (s.a.v.)'e evli olmayan cariye zina ederse buna ne ceza verilecek diye sorulunca:

«Zina ederse kırbaçlayınız. Sonra yine zina ederse yine kırbaçlayınız. Sonra tekrar zina ederse sizde tekrar kırbaçlayınız. Daha sonra bir örme urgan (=dafîr) **karşılığında da olsa onu satınız»** buyurdu.[21]

İbn Şihab «Resûlullah üçüncüden sonra mı yoksa dördüncüden sonra mı satın buyurdu bilemiyorum», dedi.

İmam Malik şöyle demiştir: *Hadiste geçen* ***dafîr*** *kelimesi* ***ip*** *(=habl) demektir.*

١٥ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ ؛ أَنَّ عَبْدًا كَانَ يَقُومُ عَلَى رَقِيقِ الْخُمُسِ . وَأَنَّهُ اسْتَكْرَهَ جَارِيَةً مِنْ ذٰلِكَ الرَّقِيقِ . فَوَقَعَ بِهَا . فَجَلَدَهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَنَفَاهُ . وَلَمْ يَجْلِدِ الْوَلِيدَةَ . لأَنَّهُ اسْتَكْرَهَهَا .

15. Nafi'den: Bir köle esir alınan cariyelerin bekçiliğini yapıyordu. Bunlardan birini zorlayarak onunla zina etti. Ömer b. Hattab köleyi kırbaçladı ve sürgün cezası verdi, cariyeyi kırbaçlamadı. Çünkü köle kendisini zorlamıştı.[22]

(21) Buharî, Buyû, 34/66; Müslim, Hudud, 29/6, no:33.

(22) Hanefi, Şafii ve Hanbeliler'e göre de, Malikilerdeki gibi, itiraftan geri dönülürse bu dönüşleri kabul edilir ve kendilerine had (zina cezası) uygulanmaz.

١٦ - حدّثنى مَالِكٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ؛ أَنْ سُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ أَخْبَرَهُ ؛ أَنْ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَيَّاشِ بْنِ أَبِى رَبِيعَةَ الْمَخْزُومِىَّ قَالَ : أَمَرَنِى عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ، فِى فِتْيَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ ، فَجَلَدْنَا وَلَائِدَ مِنْ وَلَائِدِ الإِمَارَةِ . خَمْسِينَ خَمْسِينَ . فِى الزِّنَا .

16. Mahzum kabilesine mensup Ebû Rabia oğlu Ayyaş oğlu Abdullah'dan: Ömer b. Hattab, Kureyş gençleriyle bana da emretti. Devletin esir aldığı cariyelerden zina edenlere ellişer kırbaç vurduk.[23]

(23) Şeybanî, 704.

4. ZORLA ZİNA EDİLEN KADIN

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ عِنْدَنَا فِى الْمَرْأَةِ تُوجَدُ حَامِلاً وَلا زَوْجَ لَهَا . فَتَقُولُ : قَدِ اسْتُكْرِهْتُ . أَوْ
تَقُولُ : تَزَوَّجْتُ . إِنَّ ذٰلِكَ لا يُقْبَلُ مِنْهَا . وَإِنَّهَا يُقَامُ عَلَيْهَا الْحَدُّ . إِلاَّ أَنْ يَكُونَ لَهَا عَلَى
مَا ادَّعَتْ مِنَ النِّكَاحِ بَيِّنَةٌ . أَوْ عَلَى أَنَّهَا اسْتُكْرِهَتْ . أَوْ جَاءَتْ تَدْمَى ، إِنْ كَانَتْ بِكْرًا . أَوِ
اسْتَغَاثَتْ حَتَّى أُتِيَتْ وَهِىَ عَلَى ذٰلِكَ الْحَالِ . أَوْ مَا أَشْبَهَ هٰذَا . مِنَ الأَمْرِ الَّذِى تَبْلُغُ فِيهِ
فَضِيحَةَ نَفْسِهَا . قَالَ : فَإِنْ لَمْ تَأْتِ بِشَىْءٍ مِنْ هٰذَا ، أُقِيمَ عَلَيْهَا الْحَدُّ . وَلَمْ يُقْبَلْ مِنْهَا مَا ادَّعَتْ
مِنْ ذٰلِكَ .

قَالَ مَالِكٌ : وَالْمُغْتَصَبَةُ لا تَنْكِحُ حَتَّى تَسْتَبْرِئَ نَفْسَهَا بِثَلاثِ حِيَضٍ .

قَالَ : فَإِنِ ارْتَابَتْ مِنْ حَيْضَتِهَا ، فَلا تَنْكِحُ حَتَّى تَسْتَبْرِئَ نَفْسَهَا مِنْ تِلْكَ الرِّيبَةِ .

İmam Malik der ki: *Hamile olarak bulunan kocasız kadın: «Zina yapmaya zorlandım veya evlendim» dese, evli olduğuna veya zorlandığına veya bekârsa kendisinden kan geldiğine ya da imdat dileyip yardımına gelindiğinde bu halde bulunduğuna veya o duruma düşmesine sebep olan benzeri sebepler bulunduğuna dair delil getiremezse sözüne itibar edilmez, kendisine zina cezası tatbik edilir.*[24]

İmam Malik der ki: *Zorla zina edilen kadın, üç hayızla temizlenmedikçe evlenmez. Şayet hayzında şüphe ederse, bu şüpheden kendini kurtarıp temizlenmedikçe evlenemez.*[25]

(24) Diğer mezhep imamlarına göre, hamile kocasız kadına zina yaptığı, şahidlerle veya ikrarla sabit olmadıkça zina cezası verilemiyeceğini daha önce kaybetmiştik.

(25) Hanefi ve Şafiiler'e göre, zina yaptığı erkekle üç hayız geçirmeksizin hemen evlenebilir.

5. İFFETE İFTİRANIN CEZASI[26]

١٧ - حدثني مالك، عن أبي الزناد؛ أنه قال: جلد عمر بن عبد العزيز عبدا، في فرية، ثمانين.

قال أبو الزناد: فسألت عبد الله بن عامر بن ربيعة عن ذلك؟ فقال: أدركت عمر بن الخطاب، وعثمان بن عفان، والخلفاء هلم جرا. فما رأيت أحدا جلد عبدا، في فرية، أكثر من أربعين.

17. Ebu'z-Zinad'dan: Ömer b. Abdulaziz bir köleye iffete iftira suçundan dolayı seksen kırbaç vurdu.

Ebu'z-Zinad der ki: Abdullah b. Amir b. Rabia'ya bunu sordum. O da şöyle cevap verdi: Ben Ömer b. Hattab, Osman b. Affan ve bunlardan sonraki halifelere yetişdim. Bunlardan hiç birinin, iffete iftira suçundan dolayı köleye kırk kırbaçtan fazla vurduğunu görmedim.[27]

(26) Kazf, sözlükte atmak anlamındadır. Fıkıh ıstılahında ise, akıllı, ergenlik çağına ermiş, hür, müslüman ve iffetli bir kimseye zina suçu isnad etmektir. Böyle bir isnadda bulunanın sözünü dört erkek şahitle belgelemesi gerekir. Aksi takdirde, iffete iftiradan dolayı kendisine ceza olarak seksen kırbaç vurulması Kur'an-ı Kerim'le sabittir: «*Namuslu kadınlara iftira atıp da dört şahid getiremeyen kimseye seksen kırbaç vurun. Onların şahitliğini artık hiç kabul etmeyin. Onlar fasık kimselerdir. Ancak tevbe edip hallerini düzeltenler fasık olmaktan kurtulurlar.*» (Nûr, 4-5).
Ta ilk peygamber Hz. Adem (a.s.)'dan son Allah elçisi peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'e kadar bütün peygamberlerin getirdiği ilahi dinlerin değişmez esaslarından biri de ırz ve namusu korumaktır. Yüce dinimizin koymuş olduğu iffete iftira, namuslu kimseye zina isnadı cezası da bu amaca yöneliktir.

(27) Şeybani, 706.

١٨ - حدثني مالك عن زريق بن حكيم الأيلي: أن رجلا، يقال له مصباح، استعان ابنا له. فكأنه استبطأه. فلما جاءه قال له: يا زان، قال زريق: فاستعداني عليه. فلما أردت أن أجلده، قال ابنه: والله لئن جلدته لأبوأن على نفسي بالزنا. فلما قال ذلك أشكل علي أمره فكتبت فيه إلى عمر بن عبد العزيز. وهو الوالي يومئذ. أذكر له ذلك. فكتب إلي عمر: أن أجز عفوه.

قال زريق: وكتبت إلى عمر بن عبد العزيز أيضا: أرأيت رجلا افترى عليه أو على أبويه وقد هلكا أو أحدهما. قال فكتب إلي عمر: إن عفا فأجز عفوه في نفسه. وإن افترى على أبويه وقد هلكا أو أحدهما فخذ له بكتاب الله. إلا أن يريد سترا.

قال يحيى: سمعت مالكا يقول: وذلك أن يكون الرجل المفترى عليه يخاف إن كشف ذلك منه، أن تقوم عليه بينة. فإذا كان على ما وصفت فعفا، جاز عفوه.

18. Züreyk b. Hakim el-Eylî'den: Mısbah isminde bir adam oğlundan yardım diledi. Oğlu biraz gecikti. Sonra gelince babası:

«— Ey zinakâr» dedi. Züreyk der ki: Bunun üzerine oğlu (iffetine iftira suçundan dolayı) babasını bana şikayet etti: Ben de babasını kırbaçlamak isteyince [28] oğlu:

«— Vallahi babamı kırbaçlarsan, ben de zina yaptığımı ikrar ederim» dedi. Oğlu böyle deyince iş büsbütün karıştı, içerisinden çıkamadım. Durumu o zaman vali bulunan Ömer b. Abdulaziz'e yazdım. O da bana:

«— Oğlunun affını kabul et» diye cevap verdi.

Zureyk der ki: Ömer b. Abdulaziz'e yine:

«Kendisine ya da ana ve babasına zina suçu isnad edilip de ana ve babasından biri ya da her ikisi ölen kimse hakkında ne buyurursun?» diye yazdığında şöyle cevap verdi:

«Adam kendisiyle ilgili iftirayı affederse affını kabul et. Her ikisi veya biri ölü olan ana ve babasına iftira edilmişse o zaman Allah'ın kitabıyla hükmet (seksen kırbaç vur). Ancak iftira edilen

(28) Züreyk, oğluna zina suçu isnad eden kimseye Hadd-i kazf= iffete iftira cezası uygulanması gerektiğini biliyordu. Nitekim İmam Malik'in görüşü de böyledir. Ebû Hanife ve İmam Şafii'ye göre, oğluna zina isnadında bulunan babaya bu ceza uygulanmaz.

meseleyi gizlemek isterse cezalandırma.»

Yahya der ki: Malik'in şöyle dediğini işittim: *Kendisine iftira edilen kimse mesele ortaya çıktığında aleyhinde suç işlediğine dair delili bulunmasından korkar da affederse bu caizdir.*

١٩ – حدّثنى مالكٌ عَنْ هشام بن عُرْوَةَ ، عَنْ أبيه : أنّهُ قال فى رَجُلٍ قَذَفَ قوْمًا جَماعَةً : أنّهَ ليسَ عَلَيْه إلاّ حَدٌ وَاحِدٌ .

قالَ مالكٌ : وَإنْ تَفَرّقُوا فَلَيْسَ عَلَيْه إلاّ حَدٌ وَاحِدٌ .

حدّثنى مالكٌ عَنْ أبى الرّجال مُحَمّدِ بْنِ عَبْدِ الرحْمٰنِ بْنِ حَارِثَةَ بْنِ النُّعْمانِ الأنْصارِىّ ، ثُمّ مِنْ بَنِى النّجّارِ ، عَنْ أمّه عَمْرَةَ بنْتِ عَبْدِ الرّحْمٰنِ : أنْ رَجُلَيْنِ اسْتَبّا فى زَمانِ عُمَرَ بْنِ الْخَطّابِ . فَقالَ أحَدُهُمَا للآخَرِ : وَاللهِ مَا أبى بِزَانٍ ، وَلاَ أمّى بِزَانِيَةٍ . فَاسْتَشَارَ فى ذلكَ عُمَرُ ابْنُ الخَطّاب . فَقَالَ قَائِلٌ : مَدَحَ أبَاهُ وَأُمّهُ . وَقَالَ آخَرُونَ : قَدْ كَانَ لأبيه وَأمّه مَدْحٌ غَيْرُ هٰذَا . نَرَى أنْ تَجْلدَهُ الْحَدّ . فَجَلَدَهُ عُمَرُ الْحَدّ ، ثَمَانِينَ .

قَالَ مَالِكٌ : لا حَدّ عِنْدَنَا إلاّ فى نَفْىٍ . أوْ قَذْفٍ . أوْ تَعْرِيضٍ . يُرَى أنّ قَائِلَهُ إنّمَا أرَادَ بِذٰلِكَ نَفْيًا . أوْ قَذْفًا . فَعَلَى مَنْ قَالَ ذٰلِكَ ، الْحَدّ تَامّا .

قَالَ مَالِكٌ : الأمْرُ عِنْدَنَا أنّهُ إذَا نَفَى رَجُلٌ رَجُلاً مِنْ أبيه . فَإنّ عَلَيْهِ الْحَدّ . وَإنْ كَانَتْ أمّ الّذِى نُفِىَ مَمْلُوكَةً . فَإنّ عَلَيْهِ الْحَدّ .

19. Urve, babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Bir topluluğun iffetine iftira eden kimseye ancak bir ceza uygulanır.»

İmam Malik der ki: *Zina suçu isnad edilerek iftiraya uğrayan kimseler topluca değil de ayrı ayrı bulunsalar da yine bir ceza uygulanır»*[29]

Abdurrahman'ın kızı Amre'den: Ömer b. Hattab zamanında iki adam karşılıklı birbirlerine sövdüler. Bunlardan biri diğerine:

«— Vallahi, ne babam zina etmiştir, ne de annem.» dedi. Bunun üzerine Ömer b. Hattab, bu tariz yoluyla iffete iftira mıdır, değil midir diye ashabla istişarede bulununca birisi:

(29) Cezalar birleşirler. Hanefiler'e göre de durum aynıdır.

«— Adam bununla anasını ve babasını övmüştür» dedi. Bir başkası da:

«— Anasını ve babasını övmek bundan başka türlü de olabilirdi (sövüşme esnasında böyle demesi hasmının ana ve babasının iffetine sataşmadır). Ona hadd-i kazf (iffete iftira cezası) uygulaman gerekir.» deyince Ömer (r.a.) buna seksen kırbaç vurdu.

İmam Malik der ki: *Bize göre ceza, ancak ya nesebi sabit babayı inkâr etmek*[30] *veya zina isnad etmek ya da bunları tariz yoluyla ifade etmekle olur. Bunları söyleyene tam ceza (seksen kırbaç) gerekir.*[31]

İmam Malik der ki: *Biz adam diğerinin babasını inkâr etse, kazf cezası gerekir, inkâr edilen anne köle olsa yine ceza gerekir.*[32]

(30) «— Sen babanın oğlu değilsin» diye. O zaman anasına zina suçu isnad etmiş olur.

(31) Hanefi ve Şafii mezhebine göre, tariz yoluyla yapılan iftiradan dolayı had gerekmez. Ancak hakim uygun göreceği ta'zir (terbiye) cezası verir.

(32) Şeybanî, 708.

6. HAD CEZASI GEREKTİRMEYEN HALLER

قَالَ مَالِكٌ : إِنَّ أَحْسَنَ مَا سُمِعَ فِي الأَمَةِ يَقَعُ بِهَا الرَّجُلُ . وَلَهُ فِيهَا شِرْكٌ . أَنَّهُ لاَ يُقَامُ عَلَيْهِ الْحَدُّ . وَأَنَّهُ يُلْحَقُ بِهِ الْوَلَدُ . وَتُقَوَّمُ عَلَيْهِ الْجَارِيَةُ حِينَ حَمَلَتْ . فَيُعْطَى شُرَكَاؤُهُ حِصَصَهُمْ مِنَ الثَّمَنِ . وَتَكُونُ الْجَارِيَةُ لَهُ . وَعَلَى هٰذَا ، الأَمْرُ عِنْدَنَا .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الرَّجُلِ يُحِلُّ لِلرَّجُلِ جَارِيَتَهُ : إِنَّهُ إِنْ أَصَابَهَا الَّذِي أُحِلَّتْ لَهُ قُوِّمَتْ عَلَيْهِ يَوْمَ أَصَابَهَا . حَمَلَتْ أَوْ لَمْ تَحْمِلْ . وَدُرِئَ عَنْهُ الْحَدُّ بِذٰلِكَ . فَإِنْ حَمَلَتْ أُلْحِقَ بِهِ الْوَلَدُ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الرَّجُلِ يَقَعُ عَلَى جَارِيَةِ ابْنِهِ أَوِ ابْنَتِهِ : أَنَّهُ يُدْرَأُ عَنْهُ الْحَدُّ . وَتُقَامُ عَلَيْهِ الْجَارِيَةُ . حَمَلَتْ أَوْ لَمْ تَحْمِلْ .

İmam Malik der ki: *Biri kendisinin de ortağı bulunduğu bir cariyeye yaklaşsa zina suçu cezası verilmez. Cariye hamile kalınca, fiatı takdir edilir, ortakların hisseleri verilir. Cariye kendisinin olur. Doğacak çocuk da buna nisbet edilir.*

İmam Malik der ki: *Biri diğerine cariyesini helal kılsa, o da cariyeye yaklaşsa, hamile kalsın kalmasın yaklaştığı gün cariyenin fiatı takdir edilir (cariye kendisinin olur). Hamile kalmışsa çocuğun babası olur. Had de uygulanmaz.*

İmam Malik der ki: *Biri oğlunun veya kızının cariyesiyle münasebette bulunsa, hamile kalsın kalmasın kendisine had (zina cezası) uygulanmaz. Cariyenin kıymeti takdir edilir ve bu kıymet karşılığında ona verilir.*

٢٠ – حَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ : أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَالَ لِرَجُلٍ خَرَجَ بِجَارِيَةٍ لاِمْرَأَتِهِ مَعَهُ فِي سَفَرٍ . فَأَصَابَهَا . فَغَارَتِ امْرَأَتُهُ . فَذَكَرَتْ ذٰلِكَ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ . فَسَأَلَهُ عَنْ ذٰلِكَ ؟ فَقَالَ : وَهَبْتُهَا لِي . فَقَالَ عُمَرُ : لَتَأْتِيَنِّي بِالْبَيِّنَةِ . أَوْ لأَرْمِيَنَّكَ بِالْحِجَارَةِ . قَالَ فَاعْتَرَفَتِ امْرَأَتُهُ أَنَّهَا وَهَبَتْهَا لَهُ .

20. Ebû Abdurrahman oğlu Rebia'den: Bir adam karısının cariyesini bir yolculuğunda beraberinde götürdü ve onunla münasebette bulundu. Karısı kıskandı. Ömer b. Hattab'a şikâyet etti. Ömer (r.a.) adamı sorguya çekince:

«— Cariyeyi karım bana bağışladı» dedi. Bunun üzerine Ömer (r.a.), «ya bana delil getirirsin ya da seni recmederim» deyince karısı cariyeyi kocasına bağışladığını itiraf etti.

7. EL KESMEYİ GEREKTİREN HIRSIZLIK[33]

٢١ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَطَعَ فِي مِجَنٍّ ثَمَنُهُ ثَلَاثَةُ دَرَاهِمَ .

21. Abdullah b. Ömer (r.a.)'dan: «Resûlullah (s.a.v.) üç dirhem değerindeki kalkanı çalan hırsızın elini kesti»[34]

٢٢ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِي حُسَيْنٍ الْمَكِّيِّ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « لَا قَطْعَ فِي ثَمَرٍ مُعَلَّقٍ . وَلَا فِي حَرِيسَةِ جَبَلٍ ، فَإِذَا آوَاهُ الْمُرَاحُ أَوِ الْجَرِينُ فَالْقَطْعُ فِيمَا يَبْلُغُ ثَمَنَ الْمِجَنِّ » .

22. Ebû Hüseynin oğlu Abdurrahman oğlu Abdullah el-Mekki'den: Resûlullah (s.a.v.) **«Ağaçtaki meyvenin ve dağdaki otlayan hayvanın çalınmasından dolayı el kesilmez. Ancak ağıldaki hayvan ve kurutulmak üzere sergi yerine serilmiş meyve çalınır da değeri kalkanın fiatına (üç dirhem) ulaşırsa o zaman el kesilir»** buyurdu.[35]

(33) Buharî, Hudud, 86/13; Müslim Hudud, 29/1, no: 61.
Semavi dinlerin özellikle son hak din İslamiyyetin üzerinde durduğu konulardan biri de mal güvenliğidir. Mülkiyet hakkı meşru ve mukaddestir. Tecavüzden korunmalıdır. Bu sebeple yüce dinimiz mal güvenliğini koruyucu tedbirler almıştır. Bu tedbirlerin başında da hırsıza verilecek cezanın ağırlığı gelmektedir. Yüce Rabbimiz el-Mâide sûresinin 38. âyetinde şöyle buyurur: ***«Erkek hırsızla kadın hırsızın -o işlediklerine bir karşılık ve Allah'dan insanlara ibret verici bir ceza olmak üzere- ellerini kesin. Allah mutlak galiptir. Yegane hüküm ve hikmet sahibidir»***

(34) Şeybanî 686. Başka bazı hadislere dayanan Hanefiler'e göre, hırsıza el kesme cezası verilebilmesi için, çalınan malın miktarı en az on dirhem gümüş veya bir dinar altın değerinde olması gerekir.
İmam Şafii'ye göre ise, çeyrek dinardır.

(35) Ebu Ömer der ki: Muvatta ravileri mürsel oluşunda ihtilaf etmemiştir. Abdullah b. Amr ve başkalarınca rivayet edilen hadeslerle manaca muttasıldır. Nesaî (Katu's-Sarık, 46/11, 12) ise, Amr b. Şuayb'dan mevsul olarak rivayet eder. Ayrıca bkz. Şeybanî, 683.
Çalınan maldan dolayı el kesme cezasının verilebilmesi için malın ya adeten korulabilir yerde olması ya da korunmuş bulunması gerekir.

٢٣ - وحدّثني عن مالك، عن عبد الله بن أبي بكر، عن أبيه، عن عمرة بنت عبد الرحمن؛ أنّ سارقا سرق في زمان عثمان أترجة فأمر بها عثمان بن عفّان أن تقوّم. فقوّمت بثلاثة دراهم. من صرف اثني عشر درهما بدينار. فقطع عثمان يده.

23. Abdurrahman'ın kızı Amre'den: Bir hırsız Hz. Osman (r.a.) zamanında turunç çaldı. Hz. Osman buna fiat biçilmesini emir buyurdu.Üç dirhem takdir edilince, hırsızın elini kesti. O zama on iki dirhem bir dinar ediyordu.

٢٤ - وحدّثني عن مالك، عن يحيى بن سعيد، عن عمرة بنت عبد الرحمن، عن عائشة زوج النبيّ ﷺ؛ أنّها قالت: ما طال عليّ وما نسيت «القطع في ربع دينار فصاعدا».

24. Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in zevcesi Hz. Aişe validemizden: «Üzerimden (hükümleri) unutacak kadar uzun zaman geçmedi: El kesmede çalınan mal en az çeyrek dinar (üç dirhem) olmalıdır.»[36]

٢٥ - وحدّثني عن مالك، عن عبد الله بن أبي بكر بن حزم، عن عمرة بنت عبد الرحمن؛ أنّها قالت: خرجت عائشة زوج النبيّ ﷺ إلى مكّة. ومعها مولاتان لها. ومعها غلام لبني عبد الله بن أبي بكر الصدّيق. فبعثت مع المولاتين ببرد مرجّل. قد خيط عليه خرقة خضراء. قالت: فأخذ الغلام البرد. ففتق عنه فاستخرجه. وجعل مكانه لبدا أو فروة. وخاط عليه. فلمّا قدمت المولاتان المدينة دفعتا ذلك إلى أهله. فلمّا فتقوا عنه وجدوا فيه اللبد. ولم يجدوا البرد. فكلّموا المرأتين. فكلّمتا عائشة، زوج النبيّ ﷺ، أو كتبتا إليها، واتّهمتا العبد. فسئل العبد عن ذلك فاعترف. فأمرت به عائشة، زوج النبيّ ﷺ، فقطعت يده. وقالت عائشة: القطع في ربع دينار فصاعدا.

وقال مالك: أحبّ ما يجب فيه القطع إليّ، ثلاثة دراهم. وإن ارتفع الصرف أو اتّضع. وذلك أنّ رسول الله ﷺ قطع في مجنّ قيمته ثلاثة دراهم. وأنّ عثمان بن عفّان قطع في أترجة قوّمت بثلاثة دراهم. وهذا أحبّ ما سمعت إليّ في ذلك.

Hanefi ve Şafiilere göre ağaç üzerindeki meyveyi yemeden dolayı el kesme cezası verilmez. Malikilere göre ise mahfuz yerdeki ağacın meyvesin alanın eli kesilir.

(36) Zurkani der ki: Bu hadisin zahiri mevkufsa da, merfu olduğu anlaşılmaktadır; yani kavil Hz. Aişe'nin kendi sözü gibi görünüyorsa da, bu kavil Hz. Peygamber'e aittir. Buharî ve Müslim, İbn Şihab-Urve-Aişe senediyle rivayet etmişlerdir: Buharî, Hudud, 86/13; Müslim, Hudud, 29/1, no:1-4.

25. Abdurrahman kızı Amre'den: Resûlullah (s.a.v.)'in zevcesi Hz. Aişe, beraberinde kardeşi Abdullah'ın oğullarının kölesi ve iki azad ettiği cariyesiyle birlikte Mekke'ye gitti. Oradan azatlı cariyeleriyle desenli kıymetli kumaştan yapılmış ve yeşil kumaşdan duble geçirilmiş bir hırka gönderdi. Köle bu hırkayı alıp dikişini söktü. Kıymetli kumaşı alarak yerine ince keçe veya koyun postu dikti. Cariyeler Medine'ye dönünce hırkayı sahibine verdiler. Onlar bohçayı açınca kıymetli kumaşdan hırka yerine keçeden kepenek buldular. Durumu cariyelere anlattılar. Onlar da Hz. Aişe'ye anlattılar veya mektupla bildirerek köleyi itham ettiler. Köle sorguya çekildi. Suçunu itiraf edince, Hz. Aişe emir verdi, eli kesildi.[37]

Hz. Aişe: «El kesme de çalınan mal en az çeyrek dinar değerinde olmalıdır» dedi.

İmam Malik der ki: *Bana göre, el kesmek için çalınan mal üç dirhem olmalıdır. Dirhemin değeri yükselse de, düşse de farketmez. Çünkü Resûlullah (s.a.v.) üç dirhem değerindeki kalkan hırsızlığında, Hz. Osman da üç dirhem değerindeki turunç hırsızlığında el kesti.*[38]

(37) Hırsızlık suçu ya iki erkek şahidin şehadeti ya da hırsızın ikrarı ile sabit olur. Hanefi, Şafii ve Malikiler'e göre hırsızın bir defa ikrarı yeterlidir. Ebû Yusuf ve Hanbeliler'e göre ise ikrar iki defa olmalıdır.
(38) Şeybanî, 687, 688.

8. KAÇAK HIRSIZ KÖLENİN ELİNİN KESİLMESİ

٢٦ - حدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ نَافِعٍ ؛ أَنَّ عَبْدًا لِعَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ سَرَقَ وَهُوَ آبِقٌ . فَأَرْسَلَ بِهِ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ إِلَى سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ ، وَهُوَ أَمِيرُ الْمَدِينَةِ ، لِيَقْطَعَ يَدَهُ . فَأَبَى سَعِيدٌ أَنْ يَقْطَعَ يَدَهُ . وَقَالَ : لَا تُقْطَعُ يَدُ الآبِقِ السَّارِقِ إِذَا سَرَقَ . فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ : فِي أَيِّ كِتَابِ اللهِ وَجَدْتَ هٰذَا ؟ ثُمَّ أَمَرَ بِهِ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ ، فَقُطِعَتْ يَدُهُ .

26. Nafi'den: Abdullah b. Ömer'in kölesi kendisini terkedip kaçtı ve hırsızlık yaptı. (Daha sonra yanına dönünce) Abdullah b. Ömer bunu, elini kesmesi için Medine valisi bulunan Said b. As'ın yanına gönderdi. Vali elini kesmekten kaçınarak:

«— Efendisinden kaçan köle hırsızlık yapınca eli kesilmez» deyince, Abdullah b. Ömer:

«— Bunu Allah'ın hangi kitabının neresinde buldun?» dedi. Sonra kendisi emir verdi, hırsızın eli kesildi.[39]

٢٧ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ زُرَيْقِ بْنِ حَكِيمٍ ؛ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ ، أَنَّهُ أَخَذَ عَبْدًا آبِقًا قَدْ سَرَقَ . قَالَ فَأَشْكَلَ عَلَيَّ أَمْرُهُ . قَالَ فَكَتَبْتُ فِيهِ إِلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ . أَسْأَلُهُ عَنْ ذٰلِكَ . وَهُوَ الْوَالِي يَوْمَئِذٍ . قَالَ فَأَخْبَرْتُهُ أَنَّنِي كُنْتُ أَسْمَعُ أَنَّ الْعَبْدَ الآبِقَ إِذَا سَرَقَ وَهُوَ آبِقٌ لَمْ تُقْطَعْ يَدُهُ . قَالَ فَكَتَبَ إِلَيَّ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ نَقِيضَ كِتَابِي ، يَقُولُ : كَتَبْتَ إِلَيَّ أَنَّكَ كُنْتَ تَسْمَعُ أَنَّ الْعَبْدَ الآبِقَ إِذَا سَرَقَ لَمْ تُقْطَعْ يَدُهُ . وَأَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ فِي كِتَابِهِ : ﴿ وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللهِ ، وَاللهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ فَإِنْ بَلَغَتْ سَرِقَتُهُ رُبُعَ دِينَارٍ فَصَاعِدًا ، فَاقْطَعْ يَدَهُ .

وحدّثني عَنْ مَالِكٍ أَنَّهُ بَلَغَهُ ؛ أَنَّ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ ، وَسَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللهِ ، وَعُرْوَةَ بْنَ الزُّبَيْرِ كَانُوا يَقُولُونَ : إِذَا سَرَقَ الْعَبْدُ الآبِقُ مَا يَجِبُ فِيهِ الْقَطْعُ . قُطِعَ .

قَالَ مَالِكٌ : وَذٰلِكَ الأَمْرُ الَّذِي لَا اخْتِلَافَ فِيهِ عِنْدَنَا . أَنَّ الْعَبْدَ الآبِقَ إِذَا سَرَقَ مَا يَجِبُ فِيهِ الْقَطْعُ . قُطِعَ .

(39) Şeybanî, 690.

27. Hakim oğlu Zureyk'den: Efendisinden kaçmış olduğu dönemde hırsızlık yapan bir köle satın aldım. Sonra işin içerisinden çıkamayıp vali Ömer b. Abdulaziz'e yazdım. (Mektubumda): «Kaçak köle kaçakken hırsızlık yaparsa elinin kesilmeyeceğini işittim.» dedim. O da bana yazdığımın zıddını yazdı: «Sen bana kaçak köle hırsızlık yaparsa elinin kesilmeyeceğini işittiğini yazdın, Halbuki Allah'u Teâlâ kitabında şöyle buyuruyor: «***Erkek ve kadın hırsızın yaptıklarına bir ceza (hırsızlık yapmamaları için başkalarına ibret) olmak üzere Allah'ın emriyle (birer) ellerini kesin. Allah mutlak galibdir. Yegâne hüküm ve hikmet sahibidir***»[40] *Çaldığı malın kıymeti çeyrek dinar ve daha fazlaya ulaşırsa elini kes.»*

İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Kasım b. Muhammed, Salim b. Abdullah ve Urve b. Zübeyr: «Kaçak köle el kesmeyi gerektiren miktarda mal çalarsa eli kesilir.» derlerdi.

İmam Malik der ki: *Bizdeki ittifaklı hükme göre, kaçak köle el kesmeyi gerektirecek miktarda mal çalarsa eli kesilir.*

(40) el-Maide: 38

9. MAHKEMEYE İNTİKAL ETTİKTEN SONRA HIRSIZIN AFFEDİLMEZLİĞİ

٢٨ - وحدثني عن مالك عن ابن شهاب . عن صفوان بن عبد الله بن صفوان ؛ أن صفوان بن أمية قيل له : إنه من لم يهاجر هلك . فقدم صفوان بن أمية المدينة. فنام في المسجد وتوسد رداءه . فجاء سارق فأخذ رداءه . فأخذ صفوان السارق . فجاء به إلى رسول الله ﷺ . فقال له رسول الله ﷺ « أسرقت رداء هذا ؟ » قال : نعم . فأمر به رسول الله ﷺ أن تقطع يده . فقال له صفوان : إني لم أرد هذا يا رسول الله . هو عليه صدقة . فقال رسول الله ﷺ « فهلا قبل أن تأتيني به » .

28. Safvan oğlu Abdullah oğlu Safvan'dan: Umeyye oğlu Safvan'a «hicret etmeyen kurtuluşa eremez» denilince, Medine'ye hicret edip abasını yastık edinip mescidde uyudu. Bir hırsız gelip abasını aldı. Safvan da hırsızı yakalayıp Resûlullah (s.a.v.)'a götürünce Resûlullah (s.a.v.):

«— Bunun abasını sen mi çaldın?» dedi. Hırsız:

«— Evet» deyince Resûlullah (s.a.v.) elinin kesilmesini emredince Safvan: «Elinin kesilmesini istemedim bu ona sadaka olsun» deyince Resûlullah (s.a.v.): **«Keşke bunu hırsızı, bana getirmeden önce yapsaydın»** buyurdu.[41]

(41) İbn Abdilber der ki: Malik'in ravilerinin çoğu böylece mürsel olarak rivayet etmişlerdir. Halbuki mevsul rivayetleri de vardır: Nesaî Katu's-Sârık, 46/4,5; İbn Mace, Hudud, 20/28. Ayrıca bkz. Şeybanî, 685.
Hanefi mezhebine göre, hırsız çaldığı mala daha hüküm verilmeden önce meşru bir yolla sahip olsa, el kesme cezası düşer. Diğer mezheplere göre ise, ceza düşmez, eli kesilir.

٢٩ - وحدّثني عن مالك، عن ربيعة بن أبي عبد الرّحمن: أنّ الزّبير بن العوّام لقي رجلاً قد أخذ سارقاً. وهو يريد أن يذهب به إلى السّلطان. فشفع له الزّبير ليرسله. فقال: لا. حتّى أبلغ به السّلطان. فقال الزّبير: إذا بلغت به السّلطان، فلعن الله الشّافع والمشفّع.

29. Ebû Abdullahman oğlu Rebia'dan: Zübeyr b. Avvam, hırsız yakalamış bir adamla karşılaştı. Bu adam hırsızı hakime götürmek istiyordu. Zübeyr, adamın hırsızı serbest bırakması için şefaatçı olunca, adam:

«— Hayır hakime götürmeden davamdan vaz geçmem» dedi. Bunun üzerine Zübeyr:

«— Onu hakimin huzuruna götürünce, Allah onu kurtarmaya çalışana da ve bunu kabul edene de lânet etsin. (Huzura çıkınca davandan vazgeçsen de eli kesilir)» dedi.

10. EL KESMEKLE İLGİLİ DİĞER MESELELER

٣٠ - حدثني يحيى عن مالك، عن عبد الرحمن بن القاسم، عن أبيه: أن رجلا من
أهل اليمن، أقطع اليد والرجل، قدم. فنزل على أبي بكر الصديق. فشكا إليه أن عامل
اليمن قد ظلمه. فكان يصلي من الليل. فيقول أبو بكر: وأبيك. ما ليلك بليل سارق. ثم
إنهم فقدوا عقدا لأسماء بنت عميس. امرأة أبي بكر الصديق. فجعل الرجل يطوف معهم
ويقول: اللهم عليك بمن بيت أهل هذا البيت الصالح. فوجدوا الحلي عند صائغ، زعم أن
الأقطع جاءه به. فاعترف به الأقطع. أو شهد عليه به. فأمر به أبو بكر الصديق. فقطعت
يده اليسرى. وقال أبو بكر: والله لدعاؤه على نفسه أشد عندي عليه من سرقته.

قال يحيى: قال مالك: الأمر عندنا في الذي يسرق مرارا ثم يستعدى عليه، إنه ليس
عليه إلا أن تقطع يده. لجميع من سرق منه. إذا لم يكن أقيم عليه الحد. فإن كان قد أقيم
عليه الحد قبل ذلك، ثم سرق ما يجب فيه القطع، قطع أيضا.

30. Abdurrahman'ın babası Kasım'dan: Yemen ahalisinden eli ve ayağı kesik bir adam gelip Hz. Ebû Bekr'e misafir oldu ve Yemen valisinin kendisine zulmettiğinden şikâyet etti. Bu adam geceleyin namaz da kılıyordu. Hz. Ebû Bekir (bunu görünce):

«— Yemin ederim ki senin gecen, hırsızın gecesi gibi değil»[42] dedi. Sonra Hz. Ebû Bekir (r.a.)'ın hanımı Umeys kızı Esma'nın gerdanlığını kaybettiler. Adam da onlarla beraber gerdanlığı arıyor ve:

«— Ey Allah'ım! Şu güzel hayırlı aileye geceleyin baskın yapıp gerdanlığı alanın durumunu sana havale ediyorum» diye beddua-da bulunuyordu. Daha sonra gerdanlığı bir kuyumcuda buldular. Kuyumcu gerdanlığı kendisine eli ayağı kesik adamın getirdiğini

(42) Çünkü hırsız ya sabahlara kadar uyuyarak gecesini geçirir, ya da hırsızlık yapmak için sağda solda dolaşır. İbadetle özellikle gece ibadetiyle hırsızlık bir arada bağdaşmaz

iddia etti. O da suçunu itiraf edince ya da onun çaldığına dair şahid bulununca, Hz. Ebû Bekir emir verdi, adamın sol eli de kesildi. Hz. Ebû Bekir:

«— Vallahi bana göre adamın kendi aleyhine bedduada bulunması hırsızlığından daha kötü» dedi.

İmam Malik der ki: *Bize göre, defalarca hırsızlık yapan kimse şikâyet edilip daha önce el kesme cezası verilmemişse, bütün hırsızlıkları için bir eli kesilir. Ancak daha önce hırsızlık suçundan eli kesilmiş olup da bu defa çaldığı malın miktarı yine el kesme cezasını gerektiriyorsa, öbür eli de kesilir.*[43]

٣١ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ . أَنَّ أَبَا الزِّنَادِ أَخْبَرَهُ : أَنَّ عَامِلاً لِعُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ أَخَذَ نَاسًا فِي حِرَابَةٍ . وَلَمْ يَقْتُلُوا أَحَدًا . فَأَرَادَ أَنْ يَقْطَعَ أَيْدِيَهُمْ أَوْ يَقْتُلَ . فَكَتَبَ إِلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ فِي ذٰلِكَ . فَكَتَبَ إِلَيْهِ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ : لَوْ أَخَذْتَ بِأَيْسَرِ ذٰلِكَ .

قَالَ يَحْيَى : وَسَمِعْتُ مَالِكًا يَقُولُ : الأَمْرُ عِنْدَنَا فِي الَّذِي يَسْرِقُ أَمْتِعَةَ النَّاسِ . الَّتِي تَكُونُ مَوْضُوعَةً بِالأَسْوَاقِ مُحْرَزَةً . قَدْ أَحْرَزَهَا أَهْلُهَا فِي أَوْعِيَتِهِمْ . وَضَمُّوا بَعْضَهَا إِلَى بَعْضٍ : إِنَّهُ مَنْ سَرَقَ مِنْ ذٰلِكَ شَيْئًا مِنْ حِرْزِهِ . فَبَلَغَ قِيمَتُهُ مَا يَجِبُ فِيهِ الْقَطْعُ . فَإِنَّ عَلَيْهِ الْقَطْعَ . كَانَ صَاحِبُ الْمَتَاعِ عِنْدَ مَتَاعِهِ أَوْ لَمْ يَكُنْ . لَيْلاً ذٰلِكَ أَوْ نَهَارًا .

(43) Şeybanî, 689.
Dört mezhep imamının ittifakıyla sabittirki, ilk defa hırsızlık yapan kimsenin sağ eli bilekten kesilir. Çünkü hırsızlık elle ve çoğu kez sağ elle yapılır. Sonra ikinci defa hırsızlık yaparsa sol ayağı kesilir. Peygamber efendimiz (s.a.v.)'in emir ve fiili tatbikatı böyledir.
Aynı adam üçüncü defa hırsızlık yaparsa durum ne olacak? Konu mezhep imamları arasında ihtilaflıdır:
Hanefilere göre, üçüncü defa hırsızlık yapanın artık sol eli kesilmez. Kendisine çaldığı şey ödettirilir ve tevbe edinceye kadar hapis cezası verilir.
Maliki ve Şafii mezhebine göre ise, üçüncü defa hırsızlık yapanın sol eli, dördüncü defa yapanın sağ ayağı kesilir. Beşinci defa hırsızlık yapana ise hapis ve daha başka ta'zir cezası verilir.
Hanbeliler'den ise, biri Hanefiler, diğeri Şafii ve Malikiler gibi olmak üzere iki türlü rivayet gelmiştir.
(Cezîrî, el-Fıkh ale'l-Mezahibi'l-Erba'a, c. 5, s. 159-162).

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الَّذِي يَسْرِقُ مَا يَجِبُ عَلَيْهِ فِيهِ الْقَطْعُ . ثُمَّ يُوجَدُ مَعَهُ مَا سَرَقَ فَيُرَدُّ إِلَى صَاحِبِهِ : إِنَّهُ تُقْطَعُ يَدُهُ .

قَالَ مَالِكٌ : فَإِنْ قَالَ قَائِلٌ : كَيْفَ تُقْطَعُ يَدُهُ وَقَدْ أُخِذَ الْمَتَاعُ مِنْهُ وَدُفِعَ إِلَى صَاحِبِهِ ؟ فَإِنَّمَا هُوَ بِمَنْزِلَةِ الشَّارِبِ يُوجَدُ مِنْهُ رِيحُ الشَّرَابِ الْمُسْكِرِ وَلَيْسَ بِهِ سُكْرٌ . فَيُجْلَدُ الْحَدَّ .

قَالَ : وَإِنَّمَا يُجْلَدُ الْحَدَّ فِي الْمُسْكِرِ إِذَا شَرِبَهُ وَإِنْ لَمْ يُسْكِرْهُ . وَذٰلِكَ أَنَّهُ إِنَّمَا شَرِبَهُ لِيُسْكِرَهُ . فَكَذٰلِكَ تُقْطَعُ يَدُ السَّارِقِ فِي السَّرِقَةِ الَّتِي أُخِذَتْ مِنْهُ . وَلَوْ لَمْ يَنْتَفِعْ بِهَا . وَرَجَعَتْ إِلَى صَاحِبِهَا . وَإِنَّمَا سَرَقَهَا حِينَ سَرَقَهَا لِيَذْهَبَ بِهَا .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الْقَوْمِ يَأْتُونَ إِلَى الْبَيْتِ فَيَسْرِقُونَ مِنْهُ جَمِيعًا . فَيَخْرُجُونَ بِالْعِدْلِ يَحْمِلُونَهُ جَمِيعًا . أَوِ الصُّنْدُوقِ أَوِ الْخَشَبَةِ أَوْ بِالْمِكْتَلِ أَوْ مَا أَشْبَهَ ذٰلِكَ . مِمَّا يَحْمِلُهُ الْقَوْمُ جَمِيعًا : إِنَّهُمْ إِذَا أَخْرَجُوا ذٰلِكَ مِنْ حِرْزِهِ وَهُمْ يَحْمِلُونَهُ جَمِيعًا . فَبَلَغَ ثَمَنُ مَا خَرَجُوا بِهِ مِنْ ذٰلِكَ مَا يَجِبُ فِيهِ الْقَطْعُ . وَذٰلِكَ ثَلاَثَةُ دَرَاهِمَ فَصَاعِدًا . فَعَلَيْهِمُ الْقَطْعُ جَمِيعًا .

قَالَ : وَإِنْ خَرَجَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ بِمَتَاعٍ عَلَى حِدَتِهِ . فَمَنْ خَرَجَ مِنْهُمْ بِمَا تَبْلُغُ قِيمَتُهُ ثَلاَثَةَ دَرَاهِمَ فَصَاعِدًا . فَعَلَيْهِ الْقَطْعُ . وَمَنْ لَمْ يَخْرُجْ مِنْهُمْ بِمَا تَبْلُغُ قِيمَتُهُ ثَلاَثَةَ دَرَاهِمَ فَلاَ قَطْعَ عَلَيْهِ .

قَالَ يَحْيَى : قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ عِنْدَنَا أَنَّهُ إِذَا كَانَتْ دَارُ رَجُلٍ مُغْلَقَةً عَلَيْهِ ، لَيْسَ مَعَهُ فِيهَا غَيْرُهُ ، فَإِنَّهُ لاَ يَجِبُ ، عَلَى مَنْ سَرَقَ مِنْهَا شَيْئًا ، الْقَطْعُ . حَتَّى يَخْرُجَ بِهِ مِنَ الدَّارِ كُلِّهَا . وَذٰلِكَ أَنَّ الدَّارَ كُلَّهَا هِيَ حِرْزُهُ . فَإِنْ كَانَ مَعَهُ فِي الدَّارِ سَاكِنٌ غَيْرُهُ ، وَكَانَ كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ يُغْلِقُ عَلَيْهِ بَابَهُ ، وَكَانَتْ حِرْزًا لَهُمْ جَمِيعًا ، فَمَنْ سَرَقَ مِنْ بُيُوتِ تِلْكَ الدَّارِ شَيْئًا يَجِبُ فِيهِ الْقَطْعُ ، فَخَرَجَ بِهِ إِلَى الدَّارِ ، فَقَدْ أَخْرَجَهُ مِنْ حِرْزِهِ إِلَى غَيْرِ حِرْزِهِ . وَوَجَبَ عَلَيْهِ فِيهِ الْقَطْعُ .

قَالَ مَالِكٌ : وَالأَمْرُ عِنْدَنَا فِي الْعَبْدِ يَسْرِقُ مِنْ مَتَاعِ سَيِّدِهِ : أَنَّهُ إِنْ كَانَ لَيْسَ مِنْ خَدَمِهِ وَلاَ مِمَّنْ يَأْمَنُ عَلَى بَيْتِهِ . ثُمَّ دَخَلَ سِرًّا فَسَرَقَ مِنْ مَتَاعِ سَيِّدِهِ مَا يَجِبُ فِيهِ الْقَطْعُ ، فَلاَ قَطْعَ عَلَيْهِ . وَكَذٰلِكَ الأَمَةُ ، إِذَا سَرَقَتْ مِنْ مَتَاعِ سَيِّدِهَا ، لاَ قَطْعَ عَلَيْهَا .

وَقَالَ ، فِي الْعَبْدِ لاَ يَكُونُ مِنْ خَدَمِهِ وَلاَ مِمَّنْ يَأْمَنُ عَلَى بَيْتِهِ ، فَدَخَلَ سِرًّا فَسَرَقَ مِنْ مَتَاعِ امْرَأَةِ سَيِّدِهِ مَا يَجِبُ فِيهِ الْقَطْعُ : إِنَّهُ تُقْطَعُ يَدُهُ .

قَالَ : وَكَذٰلِكَ أَمَةُ الْمَرْأَةِ . إِذَا كَانَتْ لَيْسَتْ بِخَادِمٍ لَهَا وَلاَ لِزَوْجِهَا . وَلاَ مِمَّنْ تَأْمَنُ عَلَى بَيْتِهَا . فَدَخَلَتْ سِرًّا . فَسَرَقَتْ مِنْ مَتَاعِ سَيِّدَتِهَا مَا يَجِبُ فِيهِ الْقَطْعُ . فَلاَ قَطْعَ عَلَيْهَا .

قَالَ مَالِكٌ : وَكَذٰلِكَ أَمَةُ الْمَرْأَةِ الَّتِى لا تَكُونُ مِنْ خَدَمِهَا . وَلاَ مِمَّنْ تَأْمَنُ عَلَى بَيْتِهَا . فَدَخَلَتْ سِرًّا . فَسَرَقَتْ مِنْ مَتَاعِ زَوْجِ سَيِّدَتِهَا مَا يَجِبُ فِيهِ الْقَطْعُ : أَنَّهَا تُقْطَعُ يَدُهَا .

قَالَ مَالِكٌ : وَكَذٰلِكَ الرَّجُلُ . يَسْرِقُ مِنْ مَتَاعِ امْرَأَتِهِ . أَوِ الْمَرْأَةُ . تَسْرِقُ مِنْ مَتَاعِ زَوْجِهَا . مَا يَجِبُ فِيهِ الْقَطْعُ : إِنْ كَانَ الَّذِى سَرَقَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِنْ مَتَاعِ صَاحِبِهِ ، فِى بَيْتٍ سِوَى الْبَيْتِ الَّذِى يُغْلِقَانِ عَلَيْهِمَا . وَكَانَ فِى حِرْزٍ سِوَى الْبَيْتِ الَّذِى هُمَا فِيهِ . فَإِنَّ مَنْ سَرَقَ مِنْهُمَا مِنْ مَتَاعِ صَاحِبِهِ مَا يَجِبُ فِيهِ الْقَطْعُ ، فَعَلَيْهِ الْقَطْعُ فِيهِ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى الصَّبِىِّ الصَّغِيرِ وَالأَعْجَمِىِّ الَّذِى لا يُفْصِحُ : أَنَّهُمَا إِذَا سُرِقَا مِنْ حِرْزِهِمَا أَوْ غَلْقِهِمَا ، فَعَلَى مَنْ سَرَقَهُمَا الْقَطْعُ . وَإِنْ خَرَجَا مِنْ حِرْزِهِمَا وَغَلْقِهِمَا ، فَلَيْسَ عَلَى مَنْ سَرَقَهُمَا قَطْعٌ .

قَالَ : وَإِنَّمَا هُمَا بِمَنْزِلَةِ حَرِيسَةِ الْجَبَلِ وَالثَّمَرِ الْمُعَلَّقِ .

قَالَ مَالِكٌ : وَالأَمْرُ عِنْدَنَا ، فِى الَّذِى يَنْبِشُ الْقُبُورَ : أَنَّهُ إِذَا بَلَغَ مَا أَخْرَجَ مِنَ الْقَبْرِ مَا يَجِبُ فِيهِ الْقَطْعُ . فَعَلَيْهِ فِيهِ الْقَطْعُ .

وَقَالَ مَالِكٌ : وَذٰلِكَ أَنَّ الْقَبْرَ حِرْزٌ لِمَا فِيهِ . كَمَا أَنَّ الْبُيُوتَ حِرْزٌ لِمَا فِيهَا .

قَالَ : وَلاَ يَجِبُ عَلَيْهِ الْقَطْعُ حَتَّى يَخْرُجَ بِهِ مِنَ الْقَبْرِ .

31. Ebu'z-Zinad rivayet etti: Bir muharebede Ömer b. Abdulaziz'in valisi (yol kestikleri zannıyla) bir kısım insanlar yakaladı. Bunlar hiçbir kimseyi öldürmemişlerdi. Bunları ya öldürmeyi ya da ellerini kesmeyi istedi. Durumu Ömer b. Abdulaziz'e yazdı. O da «Bundan daha hafif bir ceza versen iyi olur» diye cevap verdi.

İmam Malik der ki: *Bize göre Sahibinin çuvallar içerisinde derleyip toplayıp pazara bıraktığı mallardan, biri el kesme cezasını gerektirecek miktarda çalarsa eli kesilir. Mal sahibi malının yanında olsun veya olmasın, gece veya gündüz olsun durum değişmez.*

İmam Malik der ki: *El kesme cezasını gerektirecek miktarda mal çalan kimsede çaldığı mal bulununca alınıp sahibine verilir. Hırsızın da eli kesilir.*

İmam Malik der ki: *Bir grup insan bir eve gelerek evden çuval, sandık, ya da sepet içerisinde bulunan el kesme cezasını gerektirecek üç dirhemlik veya daha fazla miktardaki malı hep beraber taşıyarak çalarsalar hepsinin elleri kesilir. Ama bunlardan her biri*

kendi başına müstakil bir eşya çıkarsa o zaman üç dirhem değerinde eşya çıkaranın eli kesilir, daha az miktarda eşya çıkarnınki ise kesilmez.[44]

İmam Malik der ki: *Birinin evi müstakil avlu içerisinde olup orada başka oturan olmasa, burada hırsızlık yapanın çaldığı malı avludan dışarı çıkarmadıkça eli kesilmez. Ama avlu içerisindeki müstakil kilitli başka evlerde oturanlar da olsa, o zaman bu evlerden birinden el kesmeyi gerektirecek miktarda malı evden çalıp çakaranın —avludan dışarı çıkmasa da— eli kesilir.*

İmam Malik der ki: *Efendisinin özel odasına girip çıkmasına müsaade etmediği kölesi gizlice efendisinin odasına girerek el kesmeyi gerektirecek miktarda malını çalsa eli kesilmez. Aynı vasıftaki cariye de sahibi bulunan hanımın malını çalsa eli kesilmez. Ama yukarıda belirttiğimiz köle efendisinin hanımının evine gizlice girerek el kesmeyi gerektirecek miktarda malını çalsa o zaman eli kesilir.*

İmam Malik der ki: *Evine girmesine izin vermediği kendisinin ve kocasının özel hizmetine bakmayan, kadının cariyesi evine gizlice girerek el kesme cezasını gerektirecek miktarda mal çalarsa eli kesilmez.*

İmam Malik der ki: *Bir kadının hizmetinde bulunmayan ve odasına girmesine izin vermediği cariyesi gizlice girer de hanımının el kesmeyi gerektiren bir şeyini çalarsa eli kesilmez. Fakat aynı cariye gizlice eve girer de hanımının kocasının bir şeyini çalarsa eli kesilir.*

İmam Malik der ki: *Evin hanımı müşterek odalarından değil de kocasının müstakil kapalı odasından el kesme cezasını gerektirecek miktarda malını çalsa eli kesilir. Aynı şekilde karısının eşyasını çalan kocanın da eli kesilir.*[45]

İmam Malik der ki: *Küçük çocuk ile konuşamayan yabancı, evlerinden çalınırsa, çalanın eli kesilir. Evlerinden çıkarlarsa,*

(44) Hanefi mezhebine göre, bir topluluk hırsızlık ettiğinde, her birinin hissesine bir dinar veya on dirhem düşerse, hepsinin ayrı ayrı elleri kesilir. Aksi takdirde, hiç birininki kesilmez.

(45) Hanefi mezhebine göre, her iki halde de karı ve kocanın eli kesilmez.

çalanın eli kesilmez. Bu, dağdaki mal ile ağaçtaki meyveyi çalmaya benzer.[46]

İmam Malik der ki: *Bize göre, mezar soyan bir kimsenin mezardan dışarı çıkardığı şeyin miktarı el kesmeyi gerektirecek miktarda ise eli kesilir. Çünkü ev, içindekilerin muhafaza edildiği yer olduğu gibi, mezar da içinde bulunanların korunduğu yerdir.*[47]

(46) Şafii ve Hanefi mezhebine göre, hür çocuğu çalan kimseye el kesme cezası verilmez.

(47) Şafii ve Hanbeliler'le İmam Ebû Yusuf'un görüşü de böyledir. Ama diğer Hanefi Mezhebi imamlarına göre ise, mezarda ölüyü soyana el kesme cezası verilmez.

11. EL KESMEYİ GEREKTİRMEYEN ŞEYLER

٣٢ - وحدّثني يَحْيَى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ
حَبَّانَ ؛ أَنَّ عَبْدًا سَرَقَ وَدِيًّا مِنْ حَائِطِ رَجُلٍ . فَغَرَسَهُ فِي حَائِطِ سَيِّدِهِ . فَخَرَجَ صَاحِبُ الْوَدِيِّ
يَلْتَمِسُ وَدِيَّهُ فَوَجَدَهُ . فَاسْتَعْدَى عَلَى الْعَبْدِ ، مَرْوَانَ بْنَ الْحَكَمِ . فَسَجَنَ مَرْوَانُ الْعَبْدَ . وَأَرَادَ
قَطْعَ يَدِهِ . فَانْطَلَقَ سَيِّدُ الْعَبْدِ إِلَى رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ . فَسَأَلَهُ عَنْ ذَلِكَ ؟ فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ
اللهِ ﷺ يَقُولُ « لا قَطْعَ فِي ثَمَرٍ وَلا كَثَرٍ » وَالْكَثَرُ الْجُمَّارُ . فَقَالَ الرَّجُلُ : فَإِنَّ مَرْوَانَ بْنَ
الْحَكَمِ أَخَذَ غُلامًا لِي وَهُوَ يُرِيدُ قَطْعَهُ . وَأَنَا أُحِبُّ أَنْ تَمْشِيَ مَعِيَ إِلَيْهِ فَتُخْبِرَهُ بِالَّذِي سَمِعْتَ
مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ . فَمَشَى مَعَهُ رَافِعٌ إِلَى مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ . فَقَالَ : أَخَذْتَ غُلامًا لِهَذَا ؟
فَقَالَ : نَعَمْ . فَقَالَ : فَمَا أَنْتَ صَانِعٌ بِهِ ؟ قَالَ : أَرَدْتُ قَطْعَ يَدِهِ . فَقَالَ لَهُ رَافِعٌ : سَمِعْتُ رَسُولَ
اللهِ ﷺ يَقُولُ « لا قَطْعَ فِي ثَمَرٍ وَلا كَثَرٍ » فَأَمَرَ مَرْوَانُ بِالْعَبْدِ فَأُرْسِلَ .

32. Habban oğlu Yahya oğlu Muhammed'den: Bir köle bir adamın bahçesinden bir hurma fidanı çalarak efendisinin bahçesine dikti. Fidan sahibi hurma fidanını aramaya çıktı. Bulunca köleyi Mervan b. Hakem'e şikâyet etti. Mervan da onu hapsederek elini kesmek isteyince kölenin efendisi Hadîc oğlu Rafi'e giderek bunun hükmünü sordu. Râfi':

«— Resûlullah (s.a.v.)'ın **'Ağaçtaki meyve ve hurma göbeğinin çalınmasından dolayı el kesme gerekmez,'** buyurduğunu işittim» deyince, adam:

«— Mervan b. Hakem kölemi hapsetti, elini kesmek istiyor. Benimle bareber gidelim de Resûlullah (s.a.v.)'den işittiğin hadisi ona haber ver» dedi. Râfi' adamla beraber Mervan b. Hakem'e gidip:

«— Bu adamın kölesini mi yakaladın?» dedi. Mervan:

«— Evet» deyince Râfi':

«— Peki ona ne yapacaksın? dedi. Mervan:

«— Elini kesmek istiyorum» deyince Râfi ona:

«— Resûlullah'ın **'ağaçtaki meyve ve hurma göbeğinin çalınmasından el kesilmez'** buyurduğunu işittim' dedi. Bunun üzerine Mervan emretti, köle serbest bırakıldı.[48]

٣٣ - حدّثنى عَنْ مالكٍ ، عَنِ ابْنِ شهابٍ ، عَنِ السّائبِ بْنِ يَزيدَ : أنْ عَبْدَ الله بْنَ عَمْرو ابْنِ الْحَضْرَمِىِّ جاءَ بِغُلامٍ لَهُ إلى عُمَرَ بْنِ الْخَطّابِ . فَقالَ لَهُ : اقْطَعْ يَدَ غُلامى هذا . فإنّهُ سَرَقَ . فَقالَ لَهُ عُمَرُ : ماذا سَرَقَ ؟ فَقالَ سَرَقَ مِرْآةً لامْرَأتى . ثَمَنُها سِتُّونَ دِرْهَمًا . فَقالَ عُمَرُ : أرْسِلْهُ . فَلَيْسَ عَلَيْهِ قَطْعٌ . خادِمُكُمْ سَرَقَ مَتاعَكُمْ .

33. Yezîd oğlu Sâib'den: Abdullah b. Amr el-Hadramî bir kölesini Ömer b. Hattab'a getirerek:

«— Şu kölemin elini kes, çünkü hırsızlık yaptı.» dedi. Hz. Ömer:

«— Ne çaldı?» diye sorunca Abdullah:

«— Hanımımın altmış dirhem değerindeki bir aynasını çaldı» dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer:

«— Onu serbest bırak, elinin kesilmesi gerekmez. Eşyanızı çalan hizmetçinizdir.»[49]

٣٤ - وحدّثنى عَنْ مالكٍ ، عَنِ ابْنِ شِهابٍ ؛ أنْ مَرْوانَ بْنَ الْحَكَمِ أُتِىَ بِإنْسانٍ قَدِ اخْتَلَسَ مَتاعًا . فَأرادَ قَطْعَ يَدِهِ . فَأرْسَلَ إلى زَيْدِ بْنِ ثابِتٍ يَسْألُهُ عَنْ ذلِكَ ؟ فَقالَ زَيْدُ بْنُ ثابِتٍ : لَيْسَ فى الْخُلْسَةِ قَطْعٌ .

34. İbn Şihab'dan: Mervan b. Hakem'e (sahibinin gafletinden yararlanarak) bir eşyayı alıp kaçan bir adam getirildi. Mervan elini kesmek istedi. Bir de bunun hükmünü, haber göndererek Zeyd b. Sabit'ten sordu. Zeyd b. Sabit de:

«— (Sahibinin gafletinden yararlanarak) alınıp kaçılan maldan dolayı el kesme cezası yoktur» dedi.

(48) Ebu Davud, Hudud, 37/13; Tirmizî, Hudud, 15/19; Nesai, Katu's-Sârık, 46/13; İbn Mace, Hudud, 20/27. Ayrıca bkz. Şeybanî, 684.

(49) Hz. Ömer (r.a.)'ın elini kesmeyişinin sebebi, hizmetçinin ev halkından sayılmasıdır. Çaldığı ayna da normalde saklı, gizli olmayıp meydanda olan ev eşyasındandır.

* * *

٣٥ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ؛ أَنَّهُ قَالَ : أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ أَنَّهُ أَخَذَ نَبَطِيًّا قَدْ سَرَقَ خَوَاتِمَ مِنْ حَدِيدٍ . فَحَبَسَهُ لِيَقْطَعَ يَدَهُ . فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ عَمْرَةُ بِنْتُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ، مَوْلاَةً لَهَا . يُقَالُ لَهَا أُمَيَّةُ . قَالَ أَبُو بَكْرٍ : فَجَاءَتْنِي وَأَنَا بَيْنَ ظَهْرَانَي النَّاسِ . فَقَالَتْ : تَقُولُ لَكَ خَالَتُكَ عَمْرَةُ : يَا ابْنَ أُخْتِي . أَخَذْتَ نَبَطِيًّا فِي شَيْءٍ يَسِيرٍ ذُكِرَ لِي . فَأَرَدْتَ قَطْعَ يَدِهِ ؟ قُلْتُ : نَعَمْ . قَالَتْ : فَإِنَّ عَمْرَةَ تَقُولُ لَكَ : لاَ قَطْعَ إِلاَّ فِي رُبُعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا . قَالَ أَبُو بَكْرٍ : فَأَرْسَلْتُ النَّبَطِيَّ .

قَالَ مَالِكٌ : وَالأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا فِي اعْتِرَافِ الْعَبِيدِ ؛ أَنَّهُ مَنِ اعْتَرَفَ مِنْهُمْ عَلَى نَفْسِهِ بِشَيْءٍ يَقَعُ الْحَدُّ وَالْعُقُوبَةُ فِيهِ فِي جَسَدِهِ . فَإِنَّ اعْتِرَافَهُ جَائِزٌ عَلَيْهِ ، وَلاَ يُتَّهَمُ أَنْ يُوقِعَ عَلَى نَفْسِهِ هٰذَا .

قَالَ مَالِكٌ : وَأَمَّا مَنِ اعْتَرَفَ مِنْهُمْ بِأَمْرٍ يَكُونُ غُرْمًا عَلَى سَيِّدِهِ . فَإِنَّ اعْتِرَافَهُ غَيْرُ جَائِزٍ عَلَى سَيِّدِهِ .

قَالَ مَالِكٌ : لَيْسَ عَلَى الأَجِيرِ وَلاَ عَلَى الرَّجُلِ يَكُونَانِ مَعَ الْقَوْمِ يَخْدُمَانِهِمْ ، إِنْ سَرَقَاهُمْ ، قَطْعٌ . لأَنَّ حَالَهُمَا لَيْسَتْ بِحَالِ السَّارِقِ . وَإِنَّمَا حَالُهُمَا حَالُ الْخَائِنِ . وَلَيْسَ عَلَى الْخَائِنِ قَطْعٌ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الَّذِي يَسْتَعِيرُ الْعَارِيَةَ فَيَجْحَدُهَا : إِنَّهُ لَيْسَ عَلَيْهِ قَطْعٌ . وَإِنَّمَا مَثَلُ ذٰلِكَ مَثَلُ رَجُلٍ كَانَ لَهُ عَلَى رَجُلٍ دَيْنٌ فَجَحَدَهُ ذٰلِكَ . فَلَيْسَ عَلَيْهِ فِيمَا جَحَدَهُ قَطْعٌ .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا فِي السَّارِقِ يُوجَدُ فِي الْبَيْتِ . قَدْ جَمَعَ الْمَتَاعَ وَلَمْ يَخْرُجْ بِهِ : إِنَّهُ لَيْسَ عَلَيْهِ قَطْعٌ . وَإِنَّمَا مَثَلُ ذٰلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ وَضَعَ بَيْنَ يَدَيْهِ خَمْرًا لِيَشْرَبَهَا فَلَمْ يَفْعَلْ . فَلَيْسَ عَلَيْهِ حَدٌّ . وَمَثَلُ ذٰلِكَ رَجُلٌ جَلَسَ مِنِ امْرَأَةٍ مَجْلِسًا . وَهُوَ يُرِيدُ أَنْ يُصِيبَهَا حَرَامًا . فَلَمْ يَفْعَلْ . وَلَمْ يَبْلُغْ ذٰلِكَ مِنْهَا . فَلَيْسَ عَلَيْهِ أَيْضًا ، فِي ذٰلِكَ ، حَدٌّ .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا ، أَنَّهُ لَيْسَ فِي الْخُلْسَةِ قَطْعٌ . بَلَغَ ثَمَنُهَا مَا يُقْطَعُ فِيهِ ، أَوْ لَمْ يَبْلُغْ .

35. Said oğlu Yahya'dan: Hazm oğlu Amr oğlu Muhammed oğlu Ebû Bekir demir yüzükler çalmış olan Nebatlı bir köleyi yakalayıp elini kesmek için hapsetti. Abdurrahman'ın kızı Amre, Ümeyye ismindeki cariyesini Ebû Bekir'e gönderdi. Ebû Bekir: 'Ben insanlar arasında iken cariye bana geldi ve teyzen Amre sana: Ey yeğenim değersiz bir şeyi çalan hırsızı yakaladığın bana bildirildi, sen bunun elini mi kesmek istiyorsun diyor' dedi. Ben de evet, deyince, cariye: 'Amre sana: el ancak çeyrek ve daha fazla dinar değerindeki malın çalınması halinde kesilir diyor» dedi. Bunun üzerine ben de köleyi salıverdim»

İmam Malik der ki: *Bizdeki ittifaka göre, kölelerden kim bir şeyi kendi aleyhine itiraf ederse, bu itirafından dolayı kendisine bedenî had ve ceza uygulanır. Çünkü kendi aleyhine itirafı caizdir.*

İmam Malik der ki: *Ama efendisine zarar verecek bir şey itiraf ederse bu caiz değildir. (Efendisi sorumlu olmaz.)*

İmam Malik der ki: *Bir toplulukla beraber bulunup onlara hizmet eden amele veya bir adam, onlardan bir şey çalsa elleri kesilmez. Çünkü bunların durumu hırsızın durumu gibi değil, emanete hiyanet eden kimsenin durumu gibidir. Bu gibilerin eli kesilmez.*

İmam Malik der ki: *Aldığı emaneti inkâr eden kimsenin eli kesilmez. Bu, aldığı borcu inkâr eden kimse gibidir. İnkârından dolayı eli kesilmez.*

İmam Malik der ki: *Bize göre, üzerinde ittifak edilen görüş şudur: Evde çalacağı eşyaları toplayıp henüz dışarı çıkarmamış olarak yakalanan hırsızın eli kesilmez. Bu, önüne içmek için şarap koyup da henüz içmemiş, kadınla zina yapmak için bir araya gelmiş de henüz yapmamış olan kimselerin durumu gibidir. Bunlara had gerekmediği gibi, hırsızlık yaptığı evde yakalanana da gerekmez.*

İmam Malik der ki: *Değeri el kesmeyi gerektirecek miktara ulaşsın veya ulaşmasın, (sahibinin yanından) alınıp kaçırılan maldan dolayı el kesilmez.*

٤٢ - كتاب الأشربة

42

İÇECEKLER VE İÇKİLER KİTABI

1. ŞARAP İÇMENİN CEZASI[1]

١ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ ؛ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ عُمَرَ ابْنَ الْخَطَّابِ خَرَجَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ : إِنِّي وَجَدْتُ مِنْ فُلَانٍ رِيحَ شَرَابٍ . فَزَعَمَ أَنَّهُ شَرَابُ الطِّلَاءِ . وَأَنَا سَائِلٌ عَمَّا شَرِبَ . فَإِنْ كَانَ يُسْكِرُ جَلَدْتُهُ . فَجَلَدَهُ عُمَرُ الْحَدَّ تَامًّا .

1. Yezid oğlu Saib şöyle rivayet etti: Ömer b. Hattab (r.a.) yanımıza gelerek: «Falan kimsede içki kokusu buldum. Bunun kaynatılmış üzüm şırası olduğunu iddia ediyor. İçtiği şeyi sorup araştıracağım. Şayet sarhoş ediyorsa onu kırbaçlıyacağım» dedi. Bunu araştırdı. İçki olduğunu öğrenince ona seksen kırbaç vurdu.[2](Şeybanî, 709).

٢ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ زَيْدٍ الدِّيلِيِّ ؛ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ اسْتَشَارَ فِي الْخَمْرِ يَشْرَبُهَا الرَّجُلُ . فَقَالَ لَهُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ . نَرَى أَنْ تَجْلِدَهُ ثَمَانِينَ . فَإِنَّهُ إِذَا شَرِبَ سَكِرَ . وَإِذَا سَكِرَ هَذَى . وَإِذَا هَذَى افْتَرَى . أَوْ كَمَا قَالَ . فَجَلَدَ عُمَرُ فِي الْخَمْرِ ثَمَانِينَ .

(1) Bilindiği gibi yüce dinimiz İslâmiyet ilmi gerçeklerle çatışmayan yagane hak dindir. İlmen ve tıbben faydalı kabul edilen şeyleri, İslamiyet mubah saymış, zararlı kabul edilenleri de ondört asır önce yasaklamıştır. Her türlü alkollü içki ve uyuşturucu maddeleri de akla, sağlığa, mala, aileye ve hatta cemiyete zararlı olduğu için haram kılmıştır. Maide sûresinin 90 ve 91. ayetinde şöyle buyurulur: «**Ey iman edenler, içki kumar, dikili taşlar (putlar), fal okları ancak şeytan işi olan iğrenç şeylerdir. Onun için bunlardan kaçınınız ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumarda ancak aranıza düşmanlık ve kin düşürmek, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister.**» Konuyla ilgili hadisler ve içki içene verilecek ceza bu bahisde görülecektir.

(2) Buharî, Eşribe,74/10; Şeybanî, 709.
Hanefi ve Şafii mezheblerine göre, kendisinde şarap kokusu bulunan kimseye içki içtiği, ya kendisinin ikrarı, ya da iki şahidin şehadetiyle sabit olmadıkça had uygulanmaz.
Maliki ve Hanbeli mezheblerine göre ise had uygulanır.

2. Sevr oğlu Zeyd ed-Dîlî'den: Ömer b. Hattab kişinin içtiği şarap konusunda insanların fikrini sorunca Hz. Ali (r.a.): «Ona seksen kırbaç vurma görüşündeyiz. Çünkü bu adam içince sarhoş olur; sarhoş olunca da saçmalamaya başlar; saçmalayınca ise iftira eder.» Bunun üzerine Ömer (r.a.)'de şarap içenlere seksen kırbaç vurmaya başladı.[3]

٣ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ؛ أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ حَدِّ الْعَبْدِ فِى الْخَمْرِ . فَقَالَ : بَلَغَنِى أَنَّ عَلَيْهِ نِصْفَ حَدِّ الْحُرِّ فِى الْخَمْرِ . وَأَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ ، وَعُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ ، وَعَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ ، قَدْ جَلَدُوا عَبِيدَهُمْ ، نِصْفَ حَدِّ الْحُرِّ فِى الْخَمْرِ .

3. İbn Şihab'dan: Benden şarap içen köleye verilecek ceza sorulunca: «Bana rivayet edildiğine göre, hür kimsenin cezasının yarısı verilir. Ömer b. Hattab, Osman b. Affan ve Abdullah b. Ömer, şarap içen kölelerine, şarap içen hür kimselerin cezasının yarısı kadar kırbaç vururlardı» dedi.[4]

٤ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ يَقُولُ : مَا مِنْ شَىْءٍ إِلاَّ اللهُ يُحِبُّ أَنْ يُعْفَى عَنْهُ . مَا لَمْ يَكُنْ حَدًّا .

قَالَ يَحْيَى : قَالَ مَالِكٌ : وَالسُّنَّةُ عِنْدَنَا ، أَنَّ كُلَّ مَنْ شَرِبَ شَرَابًا مُسْكِرًا ، فَسَكِرَ أَوْ لَمْ يَسْكَرْ ، فَقَدْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْحَدُّ .

4. Said oğlu Yahya'dan: Said b. Müseyyeb'in: «Haddin dışında her türlü suçun affedilmesini Allah sever», dediğini işittim.

İmam Malik der ki: *Bize göre, sarhoş edici şarabı içene sarhoş olsa da, olmasa da had vacib olur.*

(3) Şeybanî, 710. Fakihler ve İslam bilginlerinin çoğunluğuna göre içki içmenin haddi, yani verilecek cezanın miktarı, dinimizce tayin edilmiş olup hakimin takdirine bırakılmamıştır. Fakat bu cezanın miktarında ihtilaf edilmiştir. Maliki, Hanefi ve Hanbeliler'e göre, içki içene seksen kırbaç vurulur. Konumuz olan Hz. Ömer'in tatbikatı ve ashab-ı kirâmın buna itiraz etmeyip muvafakatı bunların delilidir.
İmam Şafii'ye göre ise, kırk kırbaç vurulur. Ona göre Hz. Ömer (r.a.)'ın bunu seksene çıkarması devlet başkanı olması hasebiyle tazir kabilindendir. Bazı bölgelerde içki içen çoğalınca Hz. Ömer cezayı ağırlaştırmak istemiştir.

(4) Şeybanî, 706.

2. İÇERİSİNDE ŞIRA YAPILMASI YASAKLANAN KAPLAR

٥ - حدّثني يحيى عن مالك، عن نافع، عن عبد الله بن عمر: أنّ رسول الله ﷺ خطب النّاس في بعض مغازيه. قال عبد الله بن عمر: فأقبلت نحوه. فانصرف قبل أن أبلغه. فسألت ماذا قال؟ فقيل لي: نهى أن ينبذ في الدّبّاء والمزفّت.

5. Abdullah b. Ömer'den: Resûlullah (s.a.v.), gazvelerinin birinde insanlara hitabede bulundu. Ben de süratle kendisine doğru gittim. Fakat ben yanına varmadan hutbesini bitirdi. Oradakilere peygamber ne söyledi diye sorduğumda: Kabak ve ziftli kab içerisinde şıra bırakılmasını yasakladı, denildi.[5]

٦ - وحدّثني عن مالك، عن العلاء بن عبد الرّحمن بن يعقوب، عن أبيه، عن أبي هريرة: أنّ رسول الله ﷺ نهى أن ينبذ في الدّبّاء والمزفّت.

6. Ebû Hureyre (r.a.)'den: «Resûlullah (s.a.v.) kabak ve ziftli kab içerisinde şıra bırakılmasını yasakladı»[6]

(5) Mslim, Eşribe, 36/6, no: 48
(6) Müslim, Eşribe, 36/6, no:31,32.
Bu kaplar içerisindeki sıra çabucak sarhoş edici hale dönüşür. Onun için yasaklanmıştır. Bu, içkinin ilk yasaklandığı zamanlarda idi. İçki için kullandıkları bu kaplara şarap kokusu sinmişti. İçine konulan şıralar çabucak şaraplaşıyordu. Hem de kaplarını kullandırmamakla içkiyi unutturmak istemiştir. Bilahere, içki tamamen bırakılıp kaplardan da içki eseri gidince, kullanılmasına musaade etmiştir. Bunun bir benzeri de mezar ziyaretidir. Resûlullah (s.a.v.) putlara tapmaya alışkın bütün erkek ve kadınlara dikili taşları, putları andıran mezar ziyaretini önce yasakladı. Putlar tamamen unutulduktan sonra mezar ziyaretini erkeklere serbest etti.

٧ - وحدّثني يَحْيَى عَنْ مَالِكٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى أَنْ يُنْبَذَ الْبُسْرُ وَالرُّطَبُ جَمِيعًا، وَالتَّمْرُ وَالزَّبِيبُ جَمِيعًا.

7. Ata b. Yesar'dan: «Resûlullah (s.a.v.) koruk hurma ile olgunlaşmış taze hurmanın ve kuru hurma ile kuru üzümün aynı kabda şıra yapılmasını yasakladı.»[7]

(7) İbn Abdilber der ki: Malik'ten bildiğim karadıyla ihtilafsız olarak mürseldir. Buharî ve Müslim'de İbn Cureyc -Zeyd-Atâ-Câbir senediyledir: Buharî, Eşribe, 74/11; Müslim, Eşribe, 36/5; no:16-19.

3. ÇEŞİTLİ MEYVE SULARININ KARIŞTIRILARAK ŞERBET YAPILIŞININ MEKRUH OLUŞU[8] VE BİRLEŞTİRİLEREK ŞARAP YAPILMASI MEKRUH OLAN ŞEYLER

٨ - وحدثني عن مالك، عن الثقة عنده، عن بكير بن عبد الله بن الأشج، عن عبد الرحمن بن الحباب الأنصاري، عن أبي قتادة الأنصاري: أن رسول الله ﷺ نهى أن يشرب التمر والزبيب جميعا، والزهو والرطب جميعا.

قال مالك: وهو الأمر الذي لم يزل عليه أهل العلم ببلدنا. أنه يكره ذلك لنهي رسول الله ﷺ عنه.

8. Ebû Katade el-Ensârî'den: «Resûlullah (s.a.v.) kuru hurma şırası ile kuru üzüm şırasının ve taze hurma şırası ile alacalı koruk hurma şırasının karıştırılarak içilmesini yasakladı.»[9]

İmam Malik der ki: *Memleketimizdeki alimler de Resûlullah (s.a.v.) yasakladığı için bunu kerih görmüşlerdir.*[10]

(8) Birden fazla çeşitli meyve suları, yahut aynı türden ham ve olgunlaşmış meyve suları —bilhassa Hicaz gibi sıcak ülkelerde— tehammür eder yani şaraplaşır ve ekşir. Hem de —aşağıki notda belirtildiği gibi— aynı zamanda israf babına girer. Bu yüzden Resûlü Ekrem bunları yasaklamıştır.

(9) Buharî,Eşribe, 74/11; Müslim, Eşribe, 36/5, no:24,25.

(10) Ahmed b. Hanbel ve Şafii'lerce de çoğunluğun görüşüne göre haramdır. Ebû Hanife ve Ebû Yusuf'a göre bunu içmede bir mahzur yoktur. Bunu birleştirerek içilmesinin yasaklanması, İslamın ilk yıllarında idi, ki daha ziyade bunun sebebi geçim darlığı ve bir çeşit şıra ile yetinilip diğerlerine de yardım edilmesini teşvik idi. (Sehârenfûrî, Bezlü'l-Mechud, c. 16, s. 37).

4. ŞARABIN HARAM KILINMASI

٩ – وحدّثني يَحْيى عَنْ مالكٍ ، عَن ابْنِ شهاب ، عَنْ أبي سَلَمَة بْن عَبْدِ الرَّحْمن ، عَنْ عائشة زَوْج النَّبيْ ﷺ : أنَّها قَالَتْ : سُئِلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الْبِتْعِ ؟ فَقَالَ « كُلُّ شَرَابٍ أسْكر فهُوَ حَرَامٌ » .

9. Peygamberimizin zevcesi Hz. Aişe'den: Resûlullah (s.a.v.)'e bal şerbetinin hükmü sorulunca: «**Sarhoş edici her içki haramdır**» buyurdu.[11]

١٠ – وحدّثني عَنْ مالكٍ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أسْلَمَ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ ؛ أنْ رَسُولَ اللهِ ﷺ سُئِلَ عَنِ الغُبَيْرَاء ؟ فقال « لا خَيْرَ فِيهَا » وَنَهى عَنْهَا .

قَالَ مَالكٌ : فَسَألتُ زَيْدَ بْنَ أسْلَمَ : مَا الغُبَيْرَاءُ ؟ فقال : هِيَ الأُسْكَرْكَةُ .

10. Ata b. Yesar'dan: Resûlullah(s.a.v.)'a darı şırasının hükmü sorulunca: «**Onda hayır yoktur**» dedi ve içilmesini yasakladı.[12]

İmam Malik der ki: Zeyd b. Eslem'e:

«— Gubeyrâ' nedir?» diye sordum da:

«— Üskerke (Habeşlilerin darıdan yaptıkları bir çeşit şarap)» dedi.[13]

(11) Buharî, Eşribe, 74/4; Müslim, Eşribe, 36/7, no:67, 68; Şeybanî, 711.
Bal şerbeti kabarıp sertleşerek köpüğünü atar ve sarhoş edici bir hale gelirse içilmesi haramdır. Aksi takdirde, bal şerbetinin içilmesi helal ve şifadır. Hatta bal şerbeti, soğuk içilirse ishale, ılık içilirse kabıza yararlıdır.

(12) Mürseldir. İbn Abdilber der ki: İbn Vehb, Malik -Zeyd-Atâ- İbn Abbas yoluyla müsned olarak rivayet eder. Malik'ten müsned olarak yalnızca İbn Vehb'in rivayet ettiğini biliyorum.

(13) Şeybanî, 712.
Darı şurubunun hükmü de, bal şurubu gibidir. Kabarıp sertleşerek köpüğünü atar ve sarhoş edici bir hale gelirse içilmesi haramdır. Aksi takdirde, içilmesi helal ve caizdir.

١١ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ : أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ
« مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِى الدُّنْيَا ثُمَّ لَمْ يَتُبْ مِنْهَا ، حُرِمَهَا فِى الآخِرَةِ » .

11. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.): **«Kim bu dünyada şarap içer de tevbe etmezse, ahirette cennet şarabından mahrum olur»** buyurdu[14]

(14) Müslim, Eşribe, 36/8, no:76; Şeybanî, 715.
Şarabın haram olduğunu inkâr edip helal kabul ederek içen dinden çıkar. Fakat helal saymayarak içen dinden çıkmaz. Haram fiillerden birini yapmış olduğu için büyük günah işlemiş olur. Bu büyük günahtan kurtulabilmesi için tevbe etmesi lâzımdır. Hadis-i şeriften tevbe etmeden ölenin cennet şarabından mahrum kalacağını öğreniyoruz.

5. ŞARABIN HARAM KILINMASIYLA İLGİLİ DİĞER HADİSLER

١٢ - حدّثني يحيى عن مالك، عن زيد بن أسلم، عن ابن وعلة المصري: أنّه سأل عبد الله بن عبّاس عمّا يعصر من العنب؟ فقال ابن عبّاس: أهدى رجل لرسول الله ﷺ راوية خمر. فقال له رسول الله ﷺ «أما علمت أنّ الله حرّمها؟» قال: لا. فسارّه رجل إلى جنبه. فقال له ﷺ «بم ساررته؟» فقال: أمرته أن يبيعها. فقال له رسول الله ﷺ «إنّ الذي حرّم شربها، حرّم بيعها» ففتح الرجل المزادتين. حتّى ذهب ما فيهما.

12. İbni Va'le el-Mısrî'den: Abdullah b. Abbas (r.a.) üzümden sıkılan şıranın hükmünü sorduğumda şunları anlattı.

«Bir adam Resûlullah (s.a.v.)'e içi şarap dolu bir kırba hediye edince, Resûlullah (s.a.v.):

«— **Bunu Allah'ın haram kıldığını bilmiyor musun?»** buyurdu. Adam:

«— Hayır» deyince, yanında bulunan biri ona gizlice bir şey söyledi. Resûlullah (s.a.v.):

«— **Onunla gizlice ne konuştun?»** buyurdu. Adam:

«— Şarabı satmasını söyledim» dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) ona:

«— **İçilmesini haram kılan Allah, satılmasını da haram kıldı»** buyurunca, adam şarap dolu iki kırbanın ağzını açtı, içlerindeki şarabın hepsi aktı gitti.[15]

(15) Müslim, Musâkat, 22/12, no:68; Şeybanî, 713.
Türkçemizde şarap dediğimiz Kur'an ve hadislerde hamr olarak geçen madde; kabarıp yükselerek kesinleşip köpüğünü atan çiğ üzüm suyudur. Bunun bir takım hükümleri vardır:
1. Zatı itibariyle haramdır, yoksa sarhoşluk verdiği için değil. Çünkü Kur'an-ı Kerim de «rics= pis» olarak vasıflandırılmıştır.
2. Haram olduğunu inkâr eden dinden çıkar.
3. Galiz pislik hükmündedir. Avuç içi kadarının elbise, vücudumuz ve namaz kılacağımız yere bulaşması namaza mani olur.
4. Müslüman hakkında kıymet ifade eden mal değildir. Bu sebeple alım-satımı caiz değildir. Bu hadis-i şerif de bunun delillerindendir.
5. Sarhoş olmasa bile şarabı içen kırbaçlanır.(Bk. Mavsılî, el-İhtiyar, c.4, s.99).

١٣ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ إسْحٰق بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أبي طَلْحَةَ ، عَنْ أنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ أنّهُ قَالَ : كُنْتُ أسْقِي أبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرّاحِ . وأبَا طَلْحَةَ الأنْصَارِيَّ . وأُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ . شَرَابًا مِنْ فَضِيخٍ وتَمْرٍ . قَالَ فَجَاءَهُمْ آتٍ فَقَالَ : إنّ الْخَمْرَ قَدْ حُرِّمَتْ . فَقَالَ أبُو طَلْحَةَ : يَا أنَسُ قُمْ إلَى هٰذِهِ الْجِرَارِ فَاكْسِرْهَا . قَالَ فَقُمْتُ إلَى مِهْرَاسٍ لَنَا . فَضَرَبْتُهَا بِأسْفَلِهِ حَتّى تَكَسّرَتْ .

13. Enes b. Malik (r.a.)'den: Ebû Ubeyde b. el-Cerrah'a, Ebû Talha el-Ensarî'ye ve Übey b. Ka'be (r.a.)'e hurma koruğu ile kuru hurmadan yapılmış içki dağıtıyordum. O sırada biri gelip:

«— Şarap haram kılındı» deyince, Ebû Talha:

«— Ey Enes! Kalk şu şarap testisini kır» dedi. Hemen kalktım, havanı aldım, şarap testisine vurdum. Testi param parça oldu.[16]

١٤ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحُصَيْنِ ، عَنْ وَاقِدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ ؛ أنّهُ أخْبَرَهُ عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ الأنْصَارِيِّ ؛ أنّ عُمَرَ بْنَ الْخَطّابِ حِينَ قَدِمَ الشّامَ ، شَكَا إلَيْهِ أهْلُ الشّامِ وَبَاءَ الأرْضِ وَثِقَلَهَا . وَقَالُوا : لا يُصْلِحُنَا إلاّ هٰذَا الشّرَابُ . فَقَالَ عُمَرُ : اشْرَبُوا هٰذَا الْعَسَلَ . قَالُوا : لا يُصْلِحُنَا الْعَسَلُ . فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ أهْلِ الأرْضِ : هَلْ لَكَ أنْ نَجْعَلَ لَكَ مِنْ هٰذَا الشّرَابِ شَيْئًا لا يُسْكِرُ ؟ قَالَ : نَعَمْ . فَطَبَخُوهُ حَتّى ذَهَبَ مِنْهُ الثُّلُثَانِ وَبَقِيَ الثُّلُثُ . فَأتَوْا بِهِ عُمَرَ . فَأدْخَلَ فِيهِ عُمَرُ إصْبَعَهُ . ثُمّ رَفَعَ يَدَهُ . فَتَبِعَهَا يَتَمَطّطُ . فَقَالَ : هٰذَا الطِّلاءُ . هٰذَا مِثْلُ طِلاءِ الإبِلِ . فَأمَرَهُمْ عُمَرُ أنْ يَشْرَبُوهُ . فَقَالَ لَهُ عُبَادَةُ بْنُ الصّامِتِ : أحْلَلْتَهَا وَاللهِ . فَقَالَ عُمَرُ : كَلاّ وَاللهِ . اللّهُمّ إنّي لا أُحِلُّ لَهُمْ شَيْئًا حَرّمْتَهُ عَلَيْهِمْ . وَلا أُحَرِّمُ عَلَيْهِمْ شَيْئًا أحْلَلْتَهُ لَهُمْ .

(16) Buharî, Eşribe, 74/3; Müslim, Eşrdibe, 36/1, no:9; Şeybanî, 716.
Hadis-i şeriften sahabe-i kiramın İslamiyete; Kur'an ve sünnete ne derece bağlı olduklarını apaçık olarak öğreniyoruz. Yine Enes b. Malik'in başka rivayetlerinden öğrendiğimize göre, İçkinin kesin olarak haram kılındığını bildiren Maide sûresinin 90. âyeti inince, Resûlullah (s.a.v.) Medine'de tellallar bağırttırarak durumu ilân etmiştir. Bunu işiten Sahabe-i Kiram, içki ne zaman ve niçin haram kılındı diye araştırmaya hiç lüzum hissetmeksizin, evlerinde bulunan içkileri hemen sokağa dökmüşlerdir. Hatta o kadar içki dökülmüştür ki Medine sokaklarından sel gibi şarap akmıştır. Bu, Ashab-ı Kiram'ın imanlarının kuvvetini; Allah ve Resûlüne bağlılıklarının derecesini göstermektedir. Bu hal, bir de şuna dikkatimizi çekiyor: Bu kadar çok içki olan yerde, içki içen çok olduğu gibi içenlerin de müzmin tiryaki olduğu anlaşılır. İşte içkinin haram olduğunu duyar duymaz hepsi birden hemen içkiyi bırakmaları İslama sımsıkı bağlılıklarını, Resûlullah (s.a.v.)'e itirazsız itaatlarını ve imanlarının kuvvetini gösterir.

14. Lebid oğlu Mahmud el-Ensârî'den: Ömer b. Hattab, Şam'a gelince, Şam halkı oranın havasının ağırlığından ve veba hastalığından şikâyet ederek: «Bizi ancak şu içki iyileştiriyor» dediler. Ömer (r.a.):

«— Şu bal şerbetini için» deyince, onlar:

«— Bal bizi iyileştirmiyor» dediler. İçlerinden biri de Hz. Ömer (r.a.)'e:

«— Sen bu baldan sarhoş etmeyen bir şarap mı yapmamızı istiyorsun?» deyince, Hz. Ömer:

«— Evet» dedi. Onlar da üçte ikisi gidip biri kalıncaya kadar bal kaynatıp Hz. Ömer (r.a.)'e getirdiler Ömer (r.a.) parmağını şerbete batırıp çıkarınca şerbet sünmeye başladı. Bunun üzerine Ömer (r.a.):

«— Bu kaynatılmış üzüm şırası gibidir. Develere sürülen katran gibi katılaşmış» dedi ve bunu içmelerine müsaade etti. Ubade b. Sâmit, Ömer (r.a.)'e:»

«— Vallahu bunu sen helal kıldın» deyince, Hz. Ömer (r.a.):

«— Hayır! Vallahi» dedi. (ve şöyle dua etti): «Ey Allah'ım senin bunlara haram kıldığın hiçbir şeyi ben helal kılmıyorum. Senin helal kıldığın hiçbir şeyi de bunlara haram kılmıyorum.»[17]

١٥ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ عُمَرَ ؛ أَنَّ رِجَالاً مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ قَالُوا لَهُ : يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمٰنِ . إِنَّا نَبْتَاعُ مِنْ ثَمَرِ النَّخْلِ وَالْعِنَبِ . فَنَعْصِرُهُ خَمْرًا فَنَبِيعُهَا . فَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ : إِنِّي أُشْهِدُ اللهَ عَلَيْكُمْ وَمَلاَئِكَتَهُ وَمَنْ سَمِعَ مِنَ الْجِنِّ وَالإِنْسِ . أَنِّي لا آمُرُكُمْ أَنْ تَبِيعُوهَا . وَلا تَبْتَاعُوهَا . وَلا تَعْصِرُوهَا . وَلا تَشْرَبُوهَا . وَلا تَسْقُوهَا . فَإِنَّهَا رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ .

15. Abdullah b. Ömer (r.a.)'dan: Irak halkından bir grup insan bana:

«— Ya Ebâ Abdurrahman, biz üzüm ve hurma alıp bunu şarap yaparak satıyoruz» dediler. Ben de:

«— Size Allah'ı, meleklerini, insanları ve cinleri şahit tutuyorum ki bunu alıp satmanızı, şarap yapmanızı, içmenizi, sakalık yapmanızı size emretmiyorum. Çünkü bu şeytan işi, iğrenç bir şeydir.»

(17) Şeybanî, 721.

٤٣ كتـاب العقــول

43

DİYETLER (KANLIKLAR) KİTABI

1. DİYETLER[1]

١ - حدثني يحيى عن مالك، عن عبد الله بن أبي بكر بن محمد بن عمرو بن حزم، عن أبيه؛ أن في الكتاب الذي كتبه رسول الله ﷺ لعمرو بن حزم في العقول: أن في النفس مائة من الإبل وفي الأنف، إذا أوعي جدعا، مائة من الإبل. وفي المأمومة ثلث الدية. وفي الجائفة مثلها. وفي العين خمسون. وفي اليد خمسون. وفي الرجل خمسون. وفي كل أصبع مما هنالك عشر من الإبل. وفي السن خمس. وفي الموضحة خمس.

1. Hazm oğlu Amr oğlu Muhammed oğlu Ebû Bekir'den: Resûlullah (s.av.)'in Hazm oğlu Amr'ı (Necran'a gönderirken) diyetlerle ilgili yazdığı mektupta şu bilgiler vardı: **«Adam öldürmede yüz deve, burnun tamamen kesilmesinde yüz deve, beyne kadar varan baş yarmada ve karın boşluğuna kadar ulaşan yaralamada diyetin üçte biri; bir göz, bir el ve bir ayak için ellişer deve,[2] el ve ayaklardaki her parmak için on deve, diş için beş deve ve kemiğe kadar varan yaralamada beş deve diyet vardır.»[3]**

(1) Diyet (kanlık): Kısas yapılmayan adam öldürme olaylarında, can karşılığı ve bir kısım uzuvları kesme, kırma ve yaralamalarda bunlara karşılık olarak verilen tazminata denir. Hangi öldürme ve yaralamalarda bu cezanın verileceği bu bahisde görülecektir.

(2) İki göz, iki el ve iki ayak için, tam diyet, yani yüz deve verilir. Bu suçlar hataen işlenmişse diyet verilir. Kasden işlenmişse kısas gerekir. Ancak maktulun velileri, kısasdan vazgeçerlerse, kısas diyete çevrilir.

(3) Şeybanî, 663.

2. DİYETTE YAPILACAK ŞEY

٢ - حدّثنى مَالِكٌ أنّهُ بَلَغَهُ : أنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَوَّمَ الدِّيَةَ عَلَى أهْلِ الْقُرَى . فَجَعَلَهَا عَلَى أهْلِ الذَّهَبِ ألْفَ دِينَارٍ . وَعَلَى أهْلِ الْوَرِقِ اثْنَىْ عَشَرَ ألْفَ دِرْهَمٍ .

قَالَ مَالِكٌ : فَأهْلُ الذَّهَبِ أهْلُ الشَّامِ وَأهْلُ مِصْرَ . وَأهْلُ الْوَرِقِ أهْلُ الْعِرَاقِ .

وحدّثنى يَحْيَى عَنْ مَالِكٍ أنّهُ سَمِعَ : أنَّ الدِّيَةَ تُقْطَعُ فِى ثَلاَثِ سِنِينَ أوْ أرْبَعِ سِنِينَ .

قَالَ مَالِكٌ : وَالثَّلاَثُ أحَبُّ مَا سَمِعْتُ إلَىَّ فِى ذٰلِكَ .

قَالَ مَالِكٌ : الأمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا : أنَّهُ لا يُقْبَلُ مِنْ أهْلِ الْقُرَى ، فِى الدِّيَةِ ، الإبِلُ . وَلاَ مِنْ أهْلِ الْعَمُودِ ، الذَّهَبُ وَلاَ الْوَرِقُ وَلاَ مِنْ أهْلِ الذَّهَبِ ، الْوَرِقُ وَلاَ مِنْ أهْلِ الْوَرِقِ ، الذَّهَبُ .

2. Malik'e şöyle rivayet edildi: Ömer b. Hattab (r.a.) diyeti köylülerin durumuna göre takdir etti; altın sahibine bin dinar, gümüş sahibine ise oniki bin dirhem diyet vermeye hükmetti.

İmam Malik der ki: *Altın sahibi Şam ve Mısır halkı, gümüş sahibi ise Irak halkıdır. Diyet üç veya dört sene içerisinde taksit taksit ödenir. Üç sene içerisinde ödenmesi bana göre daha iyidir. Köy ve kasabalarda yaşayanlardan diyet olarak deve, göçebelerden de altın ve gümüş alınmaz. Yine böylece altın sahibinden gümüş, gümüş sahibinden de altın alınmaz.*[4]

(4) Şu halde diyet, üç şeyden verilebiliyor: Altın gümüş ve deve. Hanefiler'e göre de durum aynıdır. Yalnız onlara göre, gümüşün miktarı, on iki bin dirhem değil de on bin dirhemdir. İmam Muhammed'le Ebû Yusuf'a göre bunların dışında ikiyüz sığır veya ikibin koyun ya da iki yüz takım elbise de verilebilir. Bir de Hanefiler'e göre, diyeti ödeyecek kişinin malî durumuna uygun olarak, bunların herhangi birinden diyet vermek yeterlidir. Malikiler'e göre ise, deve sahibi deveden, altın sahibi altından ve gümüş sahibi de gümüşden verir.

3. ÖLENİN VELİSİ KABUL ETTİĞİNDE KASDEN ADAM ÖLDÜRME DİYETİ VE DELİNİN CİNAYETİ

حَدَّثَنِي يَحْيَى عَنْ مَالِكٍ : أَنَّ ابْنَ شِهَابٍ كَانَ يَقُولُ : فِي دِيَةِ الْعَمْدِ إِذَا قُبِلَتْ خَمْسٌ وَعِشْرُونَ بِنْتَ مَخَاضٍ . وَخَمْسٌ وَعِشْرُونَ بِنْتَ لَبُونٍ . وَخَمْسٌ وَعِشْرُونَ حِقَّةً . وَخَمْسٌ وَعِشْرُونَ جَذَعَةً .

İbn Şihab şöyle diyor: Kasden adam öldürme diyetinde ölenin velisi razı olursa, iki yaşına girmiş yirmibeş dişi deve, üç yaşına girmiş yirmibeş dişi deve, dört yaşına girmiş yirmibeş dişi ve beş yaşına girmiş yirmibeş dişi deve verilir.[5]

(5) İmam Malik'e göre diyet:
a) Hataen adam öldürme diyeti,
b) Maktulün velileri kabul ederlerse kasden öldürme diyeti,
c) Kasde benzeyen öldürme diyeti diye üçe ayrılır.
Hanefiler'e göre, öldürme, beş kısma ayrılır:
a) Kasden öldürme,
b) Kasde benzeyen öldürme,
c) Hata yolu ile öldürme,
d) Hata yerine geçen öldürme,
e) Sebep olup öldürme
Kasden adam öldürmede diyet gerekmez, kısas gerekir. Şayet maktulün velileri, katilin hayatını mal karşılığı anlaşarak bağışlarlarsa, anlaşılan bu mal ne ise o verilir. Bunu katilin kendi malından gecikmesiz olarak vermesi gerekir.
Kasde benzeyen öldürmede, kısas gerekmeyip ağır diyet cezası gerekir. Ağır diyet develerden, şöyle olur: Yukarıdaki metinde İbn Şihab'ın da belirttiği gibi iki, üç, dört ve beş yaşlarına girmiş yirmibeşer dişi deve olmak üzere, toplam yüz deve verilir. Bunun dışındaki öldürme nevilerinde hafif diyet gerekir. Hafif diyet deveden verilirse şöyle olur: İki, üç dört ve beş yaşına girmiş yirmişer adet dişi deve ile yirmi adet iki yaşına basmış erkek devedir.

٣ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ : أَنَّ مَرْوَانَ بْنَ الْحَكَمِ كَتَبَ إِلَى مُعَاوِيَةَ ابْنِ أَبِي سُفْيَانَ : أَنَّهُ أُتِيَ بِمَجْنُونٍ قَتَلَ رَجُلاً . فَكَتَبَ إِلَيْهِ مُعَاوِيَةُ : أَنِ اعْقِلْهُ وَلاَ تُقِدْ مِنْهُ . فَإِنَّهُ لَيْسَ عَلَى مَجْنُونٍ قَوَدٌ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الْكَبِيرِ وَالصَّغِيرِ إِذَا قَتَلاَ رَجُلاً جَمِيعًا عَمْدًا : أَنَّ عَلَى الْكَبِيرِ أَنْ يُقْتَلَ وَعَلَى الصَّغِيرِ نِصْفُ الدِّيَةِ .

قَالَ مَالِكٌ : وكَذَلِكَ الْحُرُّ وَالْعَبْدُ يَقْتُلاَنِ الْعَبْدَ فَيُقْتَلُ الْعَبْدُ . وَيَكُونُ عَلَى الْحُرِّ نِصْفُ قِيمَتِهِ .

3. Yahya b. Said'den: Mervan b. Hakem, Muaviye b. Ebi Süfyan'a, Kendisine bir adam öldürmüş deli birinin getirildiğini yazdı, Muaviye de ona: «Onu hapset, kısas cezası vererek öldürme. Çünkü deliye kısas gerekmez» diye cevap yazdı.

İmam Malik der ki: *Büyük biri ile küçük çocuk birleşerek kasden bir adamı öldürseler büyük adam ölüme mahkûm edilir. Çocuğa ise diyetin yarısı kadar ceza verilir. Hür kimse ile köle beraberce bir köleyi öldürseler, köleye ölüm, hür kişiye de kölenin kıymetinin yarısı kadar bir meblağ ceza olarak verilir.*[6]

(6) Hanefi mezhebine göre, köleyi öldüren hür kimse kısasen öldürülür.

4. KASIT OLMAKSIZIN HATAEN ADAM ÖLDÜRMEDE DİYET

٤ - حدثني يحيى عن مالك، عن ابن شهاب، عن عراك بن مالك وسليمان بن يسار: أن رجلا من بني سعد بن ليث أجرى فرسا فوطئ على إصبع رجل من جهينة. فنزي منها فمات. فقال عمر بن الخطاب للذي ادعي عليهم: أتحلفون بالله خمسين يمينا ما مات منها؟ فأبوا وتحرجوا. وقال للآخرين: أتحلفون أنتم؟ فأبوا. فقضى عمر بن الخطاب بشطر الدية على السعديين.

قال مالك: وليس العمل على هذا.

وحدثني عن مالك: أن ابن شهاب وسليمان بن يسار وربيعة بن أبي عبد الرحمن كانوا يقولون: دية الخطأ عشرون بنت مخاض. وعشرون بنت لبون. وعشرون ابن لبون ذكرا. وعشرون حقة. وعشرون جذعة.

قال مالك: الأمر المجتمع عليه عندنا أنه لا قود بين الصبيان. وإن عمدهم خطأ. ما لم تجب عليهم الحدود ويبلغوا الحلم. وإن قتل الصبي لا يكون إلا خطأ. وذلك لو أن صبيا وكبيرا قتلا رجلا حرا خطأ. كان على عاقلة كل واحد منهما نصف الدية.

قال مالك: ومن قتل خطأ. فإنما عقله مال لا قود فيه. وإنما هو كغيره من ماله. يقضى به دينه. ويجوز فيه وصيته. فإن كان له مال تكون الدية قدر ثلثه، ثم عفى عن ديته، فذلك جائز له. وإن لم يكن له مال غير ديته جاز له من ذلك، الثلث. إذا عفى عنه، وأوصى به.

4. Malik oğlu Irâk ve Yesar oğlu Süleyman'dan: Sa'd b. Leys oğullarından bir adam atını koşturdu. Cüheyne kabilesinden bir adamın parmağına bastı, yaraladı. Kan kaybından adam öldü. Mesele Hz. Ömer (r.a.)'e arzedilince, Ömer (r.a.) at sahibinin yakınlarına:

«— Adamın parmağının kanamasından ölmediğine dair elli yemin eder misiniz?» deyince, onlar yemin edip günaha girmekten kaçındılar. Sonra ölenin yakınlarına:

«— Siz kan kaybından öldüğüne yemin eder misiniz?» dedi. Onlar da yeminden çekindiler. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.) Sa'dilerin yarım diyet vermesine hükmetti.

İmam Malik der ki: *Tatbikat böyle değildir.*[7]

İmam Malik'ten: İbn Şihab, Yesar oğlu Süleyman ve Ebû Abdurrahman oğlu Rebia: «Hataen adam öldürmenin diyeti iki yaşına girmiş yirmi dişi deve, üç yaşına girmiş yirmi dişi deve ve yirmi de erkek deve ile dört yaşına basmış yirmi dişi deve ve beş yaşına basmış yirmi dişi devedir.» diyorlardı.[8]

İmam Malik der ki: *Bizdeki ittifaka göre, çocuklar arasında kısas gerekmez. Zira onların kasden adam öldürmeleri büluğ çağına erip üzerlerine had gerekmedikçe hataen öldürme kabul edilir. Bir küçük çocuk ile bir büyük adam hür bir adamı hataen beraberce öldürseler, herbirinin asabesi (= baba tarafından olan akrabaları) ölenin yarı diyetini öder.*

İmam Malik der ki: *Kim hataen bir adamı öldürürse, kısas yapılmaz, malından diyet ödenir. Çünkü o mal hususunda diğerleri gibidir. (Onun malına, ölünün malına yapılan muamele yapılır). Borcu ödenir, vasiyyeti yerine getirilir ve malı varsa diyeti malının üçte biri kadar olur. Diyetin kalan kısmı düşer. Bu onun için caizdir. Diyetinden başka malı yoksa onun üçte birinin verilmesi caizdir. Bu, ona bağışlandığı veya vasiyet ettiği zaman böyledir.*[9]

(7) Malik'e göre, yemin önce davacıya, sonra davalıya ettirilir. Halbuki Hz. Ömer, önce davalıya, sonra da davacıya yemin ettirmiştir. Elli yemin veya elli kişiye yemin ettirme meselesi ileride müstakil olarak incelenecek.
(8) Hafif diyeti meydana getiren deve gruplarının durumu, Maliki ve Şafii mezhebine göre böyledir. Bu husustaki Hanefi mezhebinin görüşünü biraz önce izah etmiştik ki onlara göre iki yaşına basanlardan yirmi erkek deve alınır.
(9) Şeybani, 667.

5. HATAEN YARALAMA DİYETİ

حدثني مالك : أن الأمر المجتمع عليه عندهم في الخطأ أنه لا يعقل حتى يبرأ
المجروح ويصح . وأنه إن كسر عظم من الإنسان . يد أو رجل أو غير ذلك من الجسد .
خطأ . فبرأ وصح وعاد لهيئته . فليس فيه عقل . فإن نقص أو كان فيه عثل ففيه من عقله
بحساب ما نقص منه .

قال مالك : فإن كان ذلك العظم مما جاء فيه عن النبي ﷺ عقل مسمى ، فبحساب
ما فرض فيه النبي ﷺ . وما كان مما لم يأت فيه عن النبي ﷺ عقل مسمى ، ولم تمض
فيه سنة ولا عقل مسمى ، فإنه يجتهد فيه .

قال مالك : وليس في الجراح في الجسد ، إذا كانت خطأ ، عقل . إذا برأ الجرح وعاد
لهيئته . فإن كان في شيء من ذلك عثل أو شين . فإنه يجتهد فيه . إلا الجائفة . فإن فيها
ثلث دية النفس .

قال مالك : وليس في منقلة الجسد عقل . وهي مثل موضحة الجسد .

قال مالك : الأمر المجتمع عليه عندنا أن الطبيب إذا ختن فقطع الحشفة ، إن عليه
العقل . وأن ذلك من الخطأ الذي تحمله العاقلة . وأن كل ما أخطأ به الطبيب أو تعدى ،
إذا لم يتعمد ذلك ، ففيه العقل .

İmam Malik der ki: *Bizdeki ittifak edilen görüş hataen yaralamada yaralı kimse iyileşip sağlığına kavuşuncaya kadar diyet ödenmez. İnsanın elinden, ayağından ve bedeninin başka bir yerinden hataen kırılan kemik iyileşip eski haline dönerse diyet gerekmez. Fakat geride bir kusur ve iz kalırsa o zaman bu kusur miktarınca diyet gerekir.*

İmam Malik der ki: *Kırılan bu kemik hakkında Resûlullah (s.a.v.)'in miktarını belirttiği bir diyet miktarı varsa o ödenir. Fakat kemik hakkında Resûlullah (s.a.v.)'in miktarını belirttiği bir diyet yok ve bu hususta bir uygulama da geçmemişse, o zaman diyetin miktarı ictihadla tayin edilir.*

İmam Malik der ki: *Hataen bedeni yaralamada, yara iyileşir ve eski haline dönerse diyet yoktur. Fakat yarada iz ve kusur kalırsa, o zaman diyet takdir edilir. Ancak karın boşluğuna kadar ulaşacak yaralamada adam öldürme diyetinin üçte biri ödenir.*[10]

İmam Malik der ki: *Vücuttaki kemiğin yaralanmasından dolayı diyet yoktur. Bu, etin sıyrılarak kemiğin meydana çıkması gibidir.*

İmam Malik der ki: *Bizdeki ittifaka göre tabib sünnet yaparken tenasül uzvunu sünnet yerinden kesse diyet gerekir. Bu, diyetini akılenin (akrabanın) ödemesi gereken hatadandır. Doktorun kasıtsız olarak yapmış olduğu her hatada diyet gerekir.*

(10) Bu şekilde yaralama genellikle karın, göğüs ve sırt bölgesinden olur.

6. KADININ DİYETİ

وحدّثني يَحْيَى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ ؛ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: تُعَاقِلُ الْمَرْأَةُ الرَّجُلَ إِلَى ثُلُثِ الدِّيَةِ . إِصْبَعُهَا كَإِصْبَعِهِ . وَسِنُّهَا كَسِنِّهِ . وَمُوضِحَتُهَا كَمُوضِحَتِهِ . وَمُنَقِّلَتُهَا كَمُنَقِّلَتِهِ .

وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، وَبَلَغَهُ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ ؛ أَنَّهُمَا كَانَا يَقُولاَنِ مِثْلَ قَوْلِ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ فِي الْمَرْأَةِ . أَنَّهَا تُعَاقِلُ الرَّجُلَ إِلَى ثُلُثِ دِيَةِ الرَّجُلِ . فَإِذَا بَلَغَتْ ثُلُثَ دِيَةِ الرَّجُلِ كَانَتْ إِلَى النِّصْفِ مِنْ دِيَةِ الرَّجُلِ .

قَالَ مَالِكٌ : وَتَفْسِيرُ ذٰلِكَ أَنَّهَا تُعَاقِلُهُ فِي الْمُوضِحَةِ وَالْمُنَقِّلَةِ . وَمَا دُونَ الْمَأْمُومَةِ وَالْجَائِفَةِ وَأَشْبَاهِهِمَا . مِمَّا يَكُونُ فِيهِ ثُلُثُ الدِّيَةِ فَصَاعِدًا . فَإِذَا بَلَغَتْ ذٰلِكَ كَانَ عَقْلُهَا فِي ذٰلِكَ ، النِّصْفَ مِنْ عَقْلِ الرَّجُلِ .

وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ شِهَابٍ يَقُولُ : مَضَتِ السُّنَّةُ أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا أَصَابَ امْرَأَتَهُ بِجُرْحٍ أَنَّ عَلَيْهِ عَقْلَ ذٰلِكَ الْجُرْحِ . وَلاَ يُقَادُ مِنْهُ .

قَالَ مَالِكٌ : وَإِنَّمَا ذٰلِكَ فِي الْخَطَإِ . أَنْ يَضْرِبَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ فَيُصِيبَهَا مِنْ ضَرْبِهِ مَا لَمْ يَتَعَمَّدْ . كَمَا يَضْرِبُهَا بِسَوْطٍ فَيَفْقَأُ عَيْنَهَا . وَنَحْوَ ذٰلِكَ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الْمَرْأَةِ يَكُونُ لَهَا زَوْجٌ وَوَلَدٌ مِنْ غَيْرِ عَصَبَتِهَا وَلاَ قَوْمِهَا . فَلَيْسَ عَلَى زَوْجِهَا ، إِذَا كَانَ مِنْ قَبِيلَةٍ أُخْرَى ، مِنْ عَقْلِ جِنَايَتِهَا شَيْءٌ . وَلاَ عَلَى وَلَدِهَا إِذَا كَانُوا مِنْ غَيْرِ قَوْمِهَا . وَلاَ عَلَى إِخْوَتِهَا مِنْ أُمِّهَا إِذَا كَانُوا مِنْ غَيْرِ عَصَبَتِهَا وَلاَ قَوْمِهَا . فَهٰؤُلاَءِ أَحَقُّ بِمِيرَاثِهَا . وَالْعَصَبَةُ عَلَيْهِمُ الْعَقْلُ مُنْذُ زَمَانِ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِلَى الْيَوْمِ . وَكَذٰلِكَ مَوَالِي الْمَرْأَةِ . مِيرَاثُهُمْ لِوَلَدِ الْمَرْأَةِ . وَإِنْ كَانُوا مِنْ غَيْرِ قَبِيلَتِهَا . وَعَقْلُ جِنَايَةِ الْمَوَالِي عَلَى قَبِيلَتِهَا .

Said b. Museyyeb'den şöyle rivayet edildi: Diyetin üçte biri miktarına ulaşıncaya kadar kadının azalarının diyeti erkeğinki gibidir. Kadının parmağının diyeti, erkeğin parmağı, dişi, erkeğin dişi, baş ve yüzdeki kemiğe kadar işleyen yaralarda ve kemiklerde arıza yapan yaralamalarda da kadın erkek gibidir.[11]

İmam Malik, İbn Şihab'la Urve b. Zübeyr'in de kadının diyeti hakkında, Said b. Müseyyeb gibi düşündüklerini rivayet etmiştir. Bunlar: «Adam öldürme diyeti miktarının üçte birine kadar kadının diyeti erkeğin diyetine eşittir. Erkeğin diyetinin üçte birine ulaşınca o zaman kadının diyeti erkeğin diyetinin yarısı kadar olur.» dediler.

İmam Malik der ki: *Bunun izahı şöyledir: Baş ve yüzdeki kemik meydana çıkacak kadar yaralama, kemiğin kırılıp yer değiştirmesi, dimağ ve iç boşluğa kadar ulaşan yaralamalardan daha hafif yaralar ve bunlar gibi diyeti üçte bire kadar olan yaralamalarda kadının diyeti erkeğin diyetine eşittir. Fakat üçte bire ulaşırsa, o zaman kadının diyeti erkeğin diyetinin yarısı kadar olur.*[12]

İmam Malik, İbn Şihab'ın: «Karısını yaralayan adama diyet gerekip kısas yapılmayacağı hakkında tatbikat devam edegeldi» dediğini rivayet etmiştir.

İmam Malik der ki: *Bu kasden değil de kişinin hataen karısına vurup yaralamasında olur. Karısına kırbaçla vurup gözünü çıkarması ve benzeri gibi.*[13]

(11) Malikiler alt çene ve burnu yüzden saymıyorlar. Diğer üç mezhep ise yüzden sayıyor.

(12) Hanefiler'le Şafiiler'e göre, az olsun çok olsun kadının diyeti erkeğin diyetinin yarısıdır. Bilindiği gibi, aslında islamiyet kadının hayatı ile erkeğin hayatı arasında bir ayırım gözetmemiş, kadını öldüren erkeğin öldürülmesini emretmiştir. Ancak bir takım sebeplerden dolayı diyetler hususunda bu eşitlik gözetilmemiştir. Çünkü erkekler genellikle daha ziyade üretici, ailelerinin geçimlerini temin edici ve vatanın savunucusudurlar. Bu sebeple, erkeklerin ölüm veya sakatlığı cemiyetin sinesinde daha büyük yaralar meydana getirir. İşte bu sebeple klasik dönemde diyetler hususunda farklılık gözetilmiştir.

(13) Çünkü erkeğin karısını tedip etme hakkı vardır. Kocasına karşı karılık vazifesini yapmayan, onun meşru istek ve emirlerine uymayıp serkeşlik yapan karıyı kocasının haddi aşmaksızın dövebileceği, Nisa sûresinin 34. âyeti kerimesiyle bir kısım hadis-i şeriflerde belirtilmiştir. Yaralama ve zarar verme maksadı olmaksızın vururken yaralanırsa kısas gerekmez. Aksi takdirde gerekir.

İmam Malik der ki: *Bir kadının asabesi (baba tarafından akrabası) ve kabilesinden olmayan kocası ve aynı kocadan çocuğu kadının işlediği cinayetin diyetini ödemesi gerekmez. Ana bir erkek kardeşleri de diyetini ödemekle sorumlu değildir. Fakat bunlar kadının mirasına daha fazla müstahakdırlar. Diyet ödeme Resûlullah (s.a.v.) zamanından günümüze kadar asabeye aittir. Kadının azad ettiği kölelerin durumu da böyledir. Her ne kadar bunlar kadının kabilesinden değillerse de, mirasları kadının çocuğuna aittir. Bunların cinayetinin diyeti ise, kadının kabilesine düşer.*

7. CENİNİN DİYETİ

٥ - وحدثني يحيى عن مالك، عن ابن شهاب، عن أبي سلمة بن عبد الرحمن بن عوف، عن أبي هريرة؛ أن امرأتين من هذيل رمت إحداهما الأخرى. فطرحت جنينها. فقضى فيه رسول الله ﷺ بغرة: عبد أو وليدة.

5. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Hüzeyl kabilesinden iki kadın (dövüştüler). Bunlardan biri diğerine bir taş atıp vurdu. O da karnındaki cenini[14] (ölü olarak) düşürdü. Resûlullah (s.a.v.), bu ceninin diyeti hakkında, bir köle veya cariye verilmesine hükmetti.[15]

٦ - وحدثني عن مالك، عن ابن شهاب، عن سعيد بن المسيب؛ أن رسول الله ﷺ قضى في الجنين يقتل في بطن أمه بغرة: عبد أو وليدة. فقال الذي قضي عليه: كيف أغرم ما لا شرب ولا أكل. ولا نطق ولا استهل. ومثل ذلك بطل. فقال رسول الله ﷺ «إنما هذا من إخوان الكهان».

6. Said b. Müseyyeb'den: Resûlullah (s.a.v.) anasının karnında öldürülen ceninin diyeti olarak bir köle veya cariye verilmesine hükmedince, aleyhinde hüküm verilen kimse:

«— Yiyip içmeyen, konuşup doğduğu zaman ses çıkarmayan ceninin diyetini nasıl öderim. Böyle hükümler batıldır» dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.):

«— **Bu adam kahinlere benziyor**» buyurdu.[16]

(14) Ana karnındaki çocuğa cenin denir.
(15) Buharî, Tıb, 76/46; Müslim, Kasame, 28/11, no:34; Şeybanî, 675.
(16) Malik'in ravilerine göre mürseldir.
Buharî (Tıb, 76/46) ve Müslim (Kasame, 28/11, no:31), Ebu Hureyre'den mevsul olarak rivayet eder.
Zurkanî der ki: Buharî bu hadisi Kuteybe-Malik senediyle mürsel olarak rivayet etmiştir. Ona göre Malik'in mürselleri sahihtir. Ayrıca Bkz. Şeybanî, 674.
Çünkü kahinler seciyeli ve kafiyeli sözleriyle hakkı batıl ve batılı hak gösterirler. Bu da Resûlullah'ın vermiş olduğu doğru hükme itiraz etmiştir.

وحدّثني عَنْ مَالِكٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ؛ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: الْغُرَّةُ تُقَوَّمُ خَمْسِينَ دِينَارًا أَوْ سِتَّمِائَةِ دِرْهَمٍ. وَدِيَةُ الْمَرْأَةِ الْحُرَّةِ الْمُسْلِمَةِ خَمْسُمِائَةِ دِينَارٍ أَوْ سِتَّةُ آلافِ دِرْهَمٍ.

قَالَ مَالِكٌ: فَدِيَةُ جَنِينِ الْحُرَّةِ عُشْرُ دِيَتِهَا. وَالْعُشْرُ خَمْسُونَ دِينَارًا أَوْ سِتُّمِائَةِ دِرْهَمٍ.

قَالَ مَالِكٌ: وَلَمْ أَسْمَعْ أَحَدًا يُخَالِفُ فِي أَنَّ الْجَنِينَ لا تَكُونُ فِيهِ الْغُرَّةُ، حَتَّى يُزَايِلَ بَطْنَ أُمِّهِ وَيَسْقُطَ مِنْ بَطْنِهَا مَيِّتًا.

قَالَ مَالِكٌ: وَسَمِعْتُ أَنَّهُ إِذَا خَرَجَ الْجَنِينُ مِنْ بَطْنِ أُمِّهِ حَيًّا ثُمَّ مَاتَ أَنَّ فِيهِ الدِّيَةَ كَامِلَةً.

قَالَ مَالِكٌ: وَلاَ حَيَاةَ لِلْجَنِينِ إِلاَّ بِالاسْتِهْلاَلِ. فَإِذَا خَرَجَ مِنْ بَطْنِ أُمِّهِ فَاسْتَهَلَّ ثُمَّ مَاتَ فَفِيهِ الدِّيَةُ كَامِلَةً. وَنَرَى أَنَّ فِي جَنِينِ الأَمَةِ عُشْرَ ثَمَنِ أُمِّهِ.

قَالَ مَالِكٌ: وَإِذَا قَتَلَتِ الْمَرْأَةُ رَجُلاً أَوِ امْرَأَةً عَمْدًا. وَالَّتِي قَتَلَتْ حَامِلٌ. لَمْ يُقَدْ مِنْهَا حَتَّى تَضَعَ حَمْلَهَا. وَإِنْ قُتِلَتِ الْمَرْأَةُ وَهِيَ حَامِلٌ، عَمْدًا أَوْ خَطَأً. فَلَيْسَ عَلَى مَنْ قَتَلَهَا فِي جَنِينِهَا شَيْءٌ. فَإِنْ قُتِلَتْ عَمْدًا قُتِلَ الَّذِي قَتَلَهَا. وَلَيْسَ فِي جَنِينِهَا دِيَةٌ. وَإِنْ قُتِلَتْ خَطَأً فَعَلَى عَاقِلَةِ قَاتِلِهَا دِيَتُهَا. وَلَيْسَ فِي جَنِينِهَا دِيَةٌ.

وحدّثني يَحْيَى: سُئِلَ مَالِكٌ عَنْ جَنِينِ الْيَهُودِيَّةِ وَالنَّصْرَانِيَّةِ يُطْرَحُ؟ فَقَالَ: أَرَى أَنَّ فِيهِ عُشْرَ دِيَةِ أُمِّهِ.

Ebû Abdurrahman oğlu Rabia şöyle derdi: Ceninin diyeti elli dinar veya altıyüz dirhem takdir edilir.[17] Hür müslüman kadının diyeti de, beşyüz dinar veya altıbin dirhemdir.

İmam Malik der ki: *Hür kadına ait ceninin diyeti, kendi diyetinin onda biri kadardır. Bu onda birde, elli dinar veya altı yüz dirhemdir. Anasının karnından sağ olarak ayrılıp da ölü olarak doğan cenine diyet gerektiğinde hiç bir kimsenin muhalefet ettiğini işitmedim.*

İmam Malik der ki: *Sağ olarak doğup da ölen cenine tam diyet gerektiğini işittim.*

İmam Malik der ki: *Ceninin sağ olması, doğunca ses çıkarmasıyla sabit olur. Şu halde doğunca ses çıkarıp sonra ölen ceninin diyeti tam diyettir. Cariyenin düşürdüğü ceninin diyeti anasının*

(17) Hanefiler'e Malikiler, dinar (altın) takdirinde birleşiyorlar. Dirhem (Gümüş) takdirinde ise ayrılıyorlar. Hanefiler'e göre beşyüz dirhemdir.

fiatının onda biridir.

İmam Malik der ki: *Hamile bir kadın, bir erkek veya kadını kasden öldürse, buna doğum yapıncaya kadar kısas cezası uygulanmaz. Kasden veya hataen öldürülen kadın hamile olsa, öldüren kadının ceninine bir şey gerekmez. Şayet kadın kasden öldürülmüş ise, onu öldüren kadın kısasen öldürülür. Cenine diyet gerekmez. Şayet hataen öldürülmüşse, diyetini onu öldüren kadının akılesi öder. Cenine diyet gerekmez.*

Yahya der ki: Malik'e Yahudi ve Hıristiyan kadının karın ve benzeri yerine vurulması suretiyle düşürdüğü ceninin hükmü sorulunca: «*Anasının diyetinin onda biri gerektiği kanaatindeyim*» dedi.

8. TAM DİYET GEREKEN ORGANLAR

حدثني يحيى عن مالك ، عن ابن شهاب ، عن سعيد بن المسيب ؛ أنه كان يقول : في الشفتين الدية كاملة . فإذا قطعت السفلى ففيها ثلثا الدية .

حدثني يحيى عن مالك ؛ أنه سأل ابن شهاب عن الرجل الأعور يفقأ عين الصحيح ؟ فقال ابن شهاب : إن أحب الصحيح أن يستقيد منه فله القود . وإن أحب فله الدية ألف دينار . أو اثنا عشر ألف درهم .

وحدثني يحيى عن مالك ؛ أنه بلغه أن في كل زوج من الإنسان الدية كاملة . وأن في اللسان الدية كاملة . وأن في الأذنين ، إذا ذهب سمعهما ، الدية كاملة . اصطلمتا أو لم تصطلما . وفي ذكر الرجل الدية كاملة . وفي الأنثيين الدية كاملة .

وحدثني يحيى عن مالك ؛ أنه بلغه أن في ثديي المرأة الدية كاملة .

قال مالك : وأخف ذلك عندي الحاجبان . وثديا الرجل .

قال مالك : الأمر عندنا أن الرجل إذا أصيب من أطرافه أكثر من ديته فذلك له . إذا أصيبت يداه ورجلاه وعيناه فله ثلاث ديات .

قال مالك ، في عين الأعور الصحيحة إذا فقئت خطأ : إن فيها الدية كاملة .

Said b. Museyyeb'in şöyle dediği rivayet edildi: İki dudak için tam diyet gerekir. Alt dudak kesilirse, diyeti, tam diyetin üçte ikisidir.[18]

İmam Malik, İbn Şihab'a sağlam kimsenin gözünü (hataen) çıkaran şaşı kimsenin durumunu sorunca, İbn Şihab: «Gözü çıkarılan kısas isterse kısas yapılır, diyet isterse bin dinar veya ikibin dirhem diyet verilir.

(18) İmam Malik'e göre yarım diyettir. Hanefiler'e göre de yarım diyettir. Çünkü kaide olarak çift uzvun diyeti tam, bunlardan birinin diyeti ise yarımdır.

İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: İnsanın çift azalarının, dilin, dibinden kesilsin veya kesilmesin, işitme duygusunu gideren iki kulağın, erkeğin tenasül (cinsî) organının ve iki husyesinin (yumurtasının) diyeti tam diyettir.

İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Kadının iki memesinin kesilmesinin diyeti de tam diyettir.[19]

İmam Malik der ki: *Bana göre, bunların en hafifi kaşların ve erkeğin iki memesinin diyetidir.*[20]

İmam Malik der ki: *Bir gözü sağlam olan kimsenin bu sağlam gözü hataen çıkarılsa tam diyet gerekir.*[21]

(19) Hatta iki memesinin uçları da kesilse yine diyet tamdır. Çünkü, bunun belirli bir fonksiyonu vardır. Çocuğun gıda kaynağıdır.
(20) Bunlarda muayyen bir diyet yoktur. Hakimin kanaatine bırakılmıştır. Çünkü bu uzuvlardan sağlanan mühim bir fayda yoktur.
(21) Şeybanî, 664.
Hanefiler'e göre, yarım diyet gerekir.

9. GÖRME KUVVETİ GİDEN GÖZÜN DİYETİ

حَدَّثَنِي يَحْيَىٰ عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ : أَنَّ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ كَانَ يَقُولُ : فِي الْعَيْنِ الْقَائِمَةِ إِذَا طُفِئَتْ مِائَةُ دِينَارٍ .

قَالَ يَحْيَىٰ : وَسُئِلَ مَالِكٌ عَنْ شَتَرِ الْعَيْنِ وَحِجَاجِ الْعَيْنِ ؟ فَقَالَ : لَيْسَ فِي ذٰلِكَ إِلاَّ الاِجْتِهَادُ . إِلاَّ أَنْ يَنْقُصَ بَصَرُ الْعَيْنِ . فَيَكُونُ لَهُ بِقَدْرِ مَا نَقَصَ مِنْ بَصَرِ الْعَيْنِ .

قَالَ يَحْيَىٰ : قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ عِنْدَنَا فِي الْعَيْنِ الْقَائِمَةِ الْعَوْرَاءِ إِذَا طُفِئَتْ . وَفِي الْيَدِ الشَّلاَّءِ إِذَا قُطِعَتْ . إِنَّهُ لَيْسَ فِي ذٰلِكَ إِلاَّ الاِجْتِهَادُ . وَلَيْسَ فِي ذٰلِكَ عَقْلٌ مُسَمًّى .

Yesar oğlu Süleyman'dan: Zeyd b. Sabit: «Kendisi durup görme duygusu giderilen gözün diyeti yüz dinardır» derdi.

Yahya der ki: Malik'e, alt göz kapağının ve gözün çevresindeki yuvarlak kemiğin kesilmesinin hükmü sorulunca: «*Bunun tayin edilmiş bir diyeti yoktur. Hakimin takdirine bırakılmıştır. Ancak gözün görmesi azalmışsa, o zaman azalan görme miktarı kadar diyet gerekir*» dedi.[22]

İmam Malik der ki: *Görme duygusu giderilen şaşı göz ve kesilen çolak kol için, miktarı belirlenmiş bir diyet yoktur. Hakimin takdirine bırakılmıştır.*

(23) Hanefiler'e göre, toplam adetleri dört olan alt veya üst göz kapaklarından biri kesilince, tam diyetin dörtte biri gerekir.

10. YÜZ VE BAŞTAKİ YARANIN DİYETİ

وحدّثني يَحْيَىٰ عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ سَعِيدٍ ، أَنَّهُ سَمِعَ سُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ يَذْكُرُ : أَنَّ الْمُوضِحَةَ فِي الْوَجْهِ مِثْلُ الْمُوضِحَةِ فِي الرَّأْسِ . إِلاَّ أَنْ تَعِيبَ الْوَجْهَ فَيُزَادُ فِي عَقْلِهَا ، مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ عَقْلِ نِصْفِ الْمُوضِحَةِ فِي الرَّأْسِ . فَيَكُونُ فِيهَا خَمْسَةٌ وَسَبْعُونَ دِينَارًا .

قَالَ مَالِكٌ : وَالأَمْرُ عِنْدَنَا أَنَّ فِي الْمُنَقِّلَةِ خَمْسَ عَشْرَةَ فَرِيضَةً .

قَالَ : وَالْمُنَقِّلَةُ الَّتِي يَطِيرُ فِرَاشُهَا مِنَ الْعَظْمِ . وَلاَ تَخْرِقُ إِلَى الدِّمَاغِ . وَهِيَ تَكُونُ فِي الرَّأْسِ وَفِي الْوَجْهِ .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا أَنَّ الْمَأْمُومَةَ وَالْجَائِفَةَ لَيْسَ فِيهِمَا قَوَدٌ . وَقَدْ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : لَيْسَ فِي الْمَأْمُومَةِ قَوَدٌ .

قَالَ مَالِكٌ : وَالْمَأْمُومَةُ مَا خَرَقَ الْعَظْمَ إِلَى الدِّمَاغِ . وَلاَ تَكُونُ الْمَأْمُومَةُ إِلاَّ فِي الرَّأْسِ . وَمَا يَصِلُ إِلَى الدِّمَاغِ إِذَا خَرَقَ الْعَظْمَ .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ عِنْدَنَا أَنَّهُ لَيْسَ فِيمَا دُونَ الْمُوضِحَةِ مِنَ الشِّجَاجِ عَقْلٌ . حَتَّى تَبْلُغَ الْمُوضِحَةَ . وَإِنَّمَا الْعَقْلُ فِي الْمُوضِحَةِ فَمَا فَوْقَهَا . وَذٰلِكَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ انْتَهَى إِلَى الْمُوضِحَةِ ، فِي كِتَابِهِ لِعَمْرِو بْنِ حَزْمٍ . فَجَعَلَ فِيهَا خَمْسًا مِنَ الإِبِلِ . وَلَمْ تَقْضِ الأَئِمَّةُ فِي الْقَدِيمِ وَلاَ فِي الْحَدِيثِ ، فِيمَا دُونَ الْمُوضِحَةِ ، بِعَقْلٍ .

وحدّثني يَحْيَىٰ عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ ؛ أَنَّهُ قَالَ : كُلُّ نَافِذَةٍ فِي عُضْوٍ مِنَ الأَعْضَاءِ فَفِيهَا ثُلُثُ عَقْلِ ذٰلِكَ الْعُضْوِ .

حدّثني مَالِكٌ : كَانَ ابْنُ شِهَابٍ لا يَرَى ذٰلِكَ . وَأَنَا لا أَرَى فِي نَافِذَةٍ فِي عُضْوٍ مِنَ الأَعْضَاءِ فِي الْجَسَدِ أَمْرًا مُجْتَمَعًا عَلَيْهِ . وَلٰكِنِّي أَرَى فِيهَا الاجْتِهَادَ . يَجْتَهِدُ الإِمَامُ فِي ذٰلِكَ . وَلَيْسَ فِي ذٰلِكَ أَمْرٌ مُجْتَمَعٌ عَلَيْهِ عِنْدَنَا .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ عِنْدَنَا أَنَّ الْمَأْمُومَةَ وَالْمُنَقِّلَةَ وَالْمُوضِحَةَ لا تَكُونُ إِلاَّ فِي الْوَجْهِ وَالرَّأْسِ . فَمَا كَانَ فِي الْجَسَدِ مِنْ ذٰلِكَ فَلَيْسَ فِيهِ إِلاَّ الاجْتِهَادُ .

قَالَ مَالِكٌ : فَلا أَرَى اللَّحْيَ الأَسْفَلَ وَالأَنْفَ مِنَ الرَّأْسِ فِي جِرَاحِهِمَا . لأَنَّهُمَا عَظْمَانِ مُنْفَرِدَانِ . وَالرَّأْسَ ، بَعْدَهُمَا ، عَظْمٌ وَاحِدٌ .

وحدّثني يَحْيَىٰ عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ؛ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ الزُّبَيْرِ أَقَادَ مِنَ الْمُنَقِّلَةِ .

Yesar oğlu Süleyman'dan: Kemiğe kadar işleyen yüzdeki yaralamanın diyeti, baş kemiğine kadar ulaşan yaralama diyeti gibidir. Ancak yara yüzde kusur bırakırsa, o zaman yüzün diyetine başdaki yaranın diyetinin yarısı kadar daha ilave edilir. Böylece diyetin miktarı, yetmişbeş dinar olur.[24]

İmam Malik der ki: *Beyne kadar ulaşmıyan yaralama hallerinde diyet onbeş devedir. Eti kemikten alan ve beyne kadar ulaşmayan yara, başta ve yüzde olur.*

İmam Malik der ki: *Beyne ve karın boşluğuna ulaşan yaralamada kısas gerekmez. Nitekim İbn Şihab da, «beyne kadar ulaşan yaralamada kısas yoktur» demiştir.*

İmam Malik der ki: *Kemiği kırıp beyne ulaşan yaralama ancak kafada olur.*

İmam Malik der ki: *Baş ve yüzdeki kemiği meydana çıkarmayan ufak yaralamalarda diyet yoktur. Diyet kemiğe kadar işleyen ve daha büyük yaralamalarda vardır. Çünkü peygamber efendimiz (s.a.v.) Amr b. Hazm'a diyetlerle ilgili yazdığı fermanda en son olarak kemiğe kadar işleyen yaralamayı zikretmiş ve diyetini beş deve takdir etmiştir. Ne eski ve ne de yeni hiçbir halife kemiğe kadar işlemeyen küçük yaralar için diyete hükmetmemişlerdir.*

Said b. Müseyyeb: «İnsanın herhangi bir uzvunda açılan yara için o uzvun diyetinin üçte biri gerekir» dedi.

İmam Malik der ki: *İbn Şihab böyle ufak yaralamalarda diyet gerekmeyeceği görüşünde idi. Bana göre de, bu gibi hallerde üzerinde ittifak edilmiş belirli bir diyet yoktur. Fakat hakimin diyet*

(24) Bütün mezhep ve lügatçıların ittifakıyla yüz ve baştaki yaralamalar on kısma ayrılmıştır:
a) Kan çıkmaksızın derinin sıyrılması,
b) Deri üzerinde kanın damla halinde toplanıp akmadığı yara.
c) Kan akacak kadar —azıcık— yara,
d) Deri ile beraber birazcık da etin kesilmiş olduğu yara,
e) Deri ile beraber epeyce etin kesilmiş olduğu yara.
f) El ile kemik arasındaki zara kadar ulaşan yara,
g) Kemiği meydana çıkaran yara,
h) Kemiği kıran yara.
ı) Kemiği kırdıktan sonra yerini değiştiren yara.
i) Beyne ulaşan yara.

takdir edebileceği görüşündeyim.

İmam Malik der ki: *Bize göre, beyne kadar ulaşan yaralama, yüz ve baş kemiklerinin yaralanması, yaranın eti sıyırarak kemiğin meydana çıkması başta ve yüzde olunca belirtilen diyet vardır. Vücudun diğer yerlerindeki yaralamalarda hüküm, hakimin takdirine bırakılır.*[25]

İmam Malik der ki: *Alt çene kemiği ile burun kemiği başdan değildir. Müstakil iki ayrı kemikdirler.*[26] *Bunların yaralanmasında diyet olmadığı görüşündeyim. Baş kemiği bunların dışında müstakildir.*

Ebu Abdurrahman oğlu Rabia'dan «Abdulah b. Zübeyr baş kemiğinin yaralanmasında kısas yaptı.»

(25) Diğer mezheplerde de hüküm aynıdır.
(26) Diğer üç mezhebe göre, bunlar baştan sayılır ve diyet gerekir.

11. PARMAKLARIN DİYETİ

وحدّثني يَحْيَى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ؛ أَنَّهُ قَالَ : سَأَلْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ : كَمْ فِي إِصْبَعِ الْمَرْأَةِ ؟ فَقَالَ : عَشْرٌ مِنَ الإِبِلِ . فَقُلْتُ : كَمْ فِي إِصْبَعَيْنِ ؟ قَالَ : عِشْرُونَ مِنَ الإِبِلِ . فَقُلْتُ : كَمْ فِي ثَلاَثٍ ؟ فَقَالَ : ثَلاَثُونَ مِنَ الإِبِلِ . فَقُلْتُ : كَمْ فِي أَرْبَعٍ ؟ قَالَ : عِشْرُونَ مِنَ الإِبِلِ . فَقُلْتُ : حِينَ عَظُمَ جُرْحُهَا وَاشْتَدَّتْ مُصِيبَتُهَا نَقَصَ عَقْلُهَا ؟ فَقَالَ سَعِيدٌ : أَعِرَاقِيٌّ أَنْتَ ؟ فَقُلْتُ : بَلْ عَالِمٌ مُتَثَبِّتٌ . أَوْ جَاهِلٌ مُتَعَلِّمٌ . فَقَالَ سَعِيدٌ : هِيَ السُّنَّةُ يَا ابْنَ أَخِي .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ عِنْدَنَا فِي أَصَابِعِ الْكَفِّ إِذَا قُطِعَتْ فَقَدْ تَمَّ عَقْلُهَا . وَذٰلِكَ أَنَّ خَمْسَ الأَصَابِعِ إِذَا قُطِعَتْ ، كَانَ عَقْلُهَا عَقْلَ الْكَفِّ . خَمْسِينَ مِنَ الإِبِلِ . فِي كُلِّ إِصْبَعٍ عَشَرَةٌ مِنَ الإِبِلِ .

قَالَ مَالِكٌ : وَحِسَابُ الأُصَابِعِ ثَلاَثَةٌ وَثَلاَثُونَ دِينَارًا وَثُلُثُ دِينَارٍ . فِي كُلِّ أَنْمُلَةٍ . وَهِيَ مِنَ الإِبِلِ ثَلاَثُ فَرَائِضَ وَثُلُثُ فَرِيضَةٍ .

Abdurrahman oğlu Rabia'dan: Said b. Müseyyeb'e:

«— Kadının bir parmağının diyeti ne kadardır?» diye sorduğumda:

«— On devedir» diye cevap verdi. Ben:

«— İki parmağın diyete ne kadardır?» deyince O:

«— Yirmi deve» dedi.

«— Üç parmağın diyeti ne kadar?» dedim.

«— Otuz deve» dedi. Bu defa ben:

«— Dört parmağın diyeti ne kadar?» diye sorunca:

«— Yirmi deve» dedi[27] Bunun üzerine ben:

(27) Maliki mezhebine göre, kadının uzuvlarının diyeti, tam diyetin üçte birine kadar erkeğin uzevlarının diyetine eşit olduğunu, üçte birine ulaşınca erkeğinkinin yarısı kadar olacağını belirtmiştik. Erkeğin dört parmağının diyeti kırk devedir ki bu tam diyet olan yüz devenin üçte birinden fazladır. Bu sebeple, kadının dört parmağının diyeti, erkeğin dört parmağının diyetinin yarısına düşmüştür.

«— Kadının yarası büyüyüp acısı şiddetlenince diyeti azalıyor mu?» deyince, Said:

«— Sen Iraklı mısın?» dedi. Ben de:

«— Ben tedbirli davranan bir alimim, ya da öğrenmek isteyen bir cahilim» deyince, Said:

«— Yeğenim ben hadislere dayanarak konuşuyorum» dedi.

İmam Malik der ki: *Elin parmakları kesilirse, o zaman elin tamamının diyeti gerekir. Zira beş parmak kesilirse, bunun diyeti, elin diyeti olan elli devedir. O zaman her parmağın diyeti on deve olur.*

İmam Malik der ki: *Üç eklemli parmakların kesilen ekleminin diyeti (parmak diyetinin üçte biridir. Bu da) otuz üç buçuk dinardır. Deveden ise, üç deve bir de üçde bir deve tutarı eder.*

12. DİŞLERİN DİYETİ

٧ - وحدثني يحيى عن مالك ، عن زيد بن أسلم ، عن مسلم بن جندب ، عن أسلم مولى عمر بن الخطاب : أن عمر بن الخطاب قضى في الضرس بجمل . وفي الترقوة بجمل . وفي الضلع بجمل .

وحدثني يحيى عن مالك ، عن يحيى بن سعيد : أنه سمع سعيد بن المسيب يقول : قضى عمر بن الخطاب في الأضراس ببعير بعير . وقضى معاوية بن أبي سفيان في الأضراس بخمسة أبعرة ، خمسة أبعرة .

قال سعيد بن المسيب : فالدية تنقص في قضاء عمر بن الخطاب وتزيد في قضاء معاوية فلو كنت أنا لجعلت في الأضراس بعيرين بعيرين . فتلك الدية سواء . وكل مجتهد مأجور .

وحدثني يحيى عن مالك ، عن يحيى بن سعيد ، عن سعيد بن المسيب : أنه كان يقول : إذا أصيبت السن فاسودت ففيها عقلها تاما . فإن طرحت بعد أن تسود ففيها عقلها أيضا تاما .

7. Ömer b. Hattab'ın azadlı kölesi Eslem'den: Ömer b. Hattab öğütücü dişe, köprücük kemiğine ve kaburga kemiklerine diyet olarak birer deve takdir etti.

Said b. Müseyyeb'den: Ömer b. Hattab öğütücü dişler (azı dişleri) için birer deve ve Muaviye b. Ebi Süfyan beşer deve diyete hükmederdi.[28] Diyet, Ömer b. Hattab'ın hükmüne göre az, Muaviye'nin hükmüne göre ise çok oluyor. Ben hüküm verecek olsaydım, öğütücü dişlerin her biri için ikişer deve takdir ederdim. Her ictihad eden sevap kazanır.

(28) Hanefi, Şafiî ve Maliki mezheblerine göre, hangi diş olursa olsun diyetleri ayrım yapılmaksızın beşer devedir. Çünkü Peygamber Efendimizin (s.a.v.) Amr b. Hazm'a yazdığı fermanda diş mutlak olarak zikredilmiş ve diyetinin beş deve olduğu belirtilmiştir. Malikiler'in görüşü biraz ileride izah edilecektir.

Said b. Müseyyeb'in şöyle dediği rivayet edildi: «Dişe vurulup simsiyah kesilir (iş görmeyecek hale gelirse), tam diyeti gerekir. Siyahlaştıktan sonra çıkarsa, o zaman yine bir tam diyeti daha gerekir.»[29]

(29) Çünkü birinci durumda diş, iş görmez hale geldiği için, ikinci durumda da diş çıkıp ağızda çirkinlik meydana geldiği ve güzelliği gittiği için diyet gerekir.

13. DİŞLERDE DİYETİN HÜKMÜ

٨ - وحدثني يحيى عن مالك، عن داود بن الحصين، عن أبي غطفان بن طريف المري؛ أنه أخبره: أن مروان بن الحكم بعثه إلى عبد الله بن عباس. يسأله ماذا في الضرس؟ فقال عبد الله بن عباس: فيه خمس من الإبل. قال فردني مروان إلى عبد الله بن عباس. فقال: أتجعل مقدم الفم مثل الأضراس؟ فقال عبد الله بن عباس: لو لم تعتبر ذلك إلا بالأصابع. عقلها سواء.

وحدثني يحيى عن مالك، عن هشام بن عروة عن أبيه؛ أنه كان يسوي بين الأسنان في العقل. ولا يفضل بعضها على بعض.

قال مالك: والأمر عندنا أن مقدم الفم والأضراس والأنياب، عقلها سواء. وذلك أن رسول الله ﷺ قال «في السن خمس من الإبل» والضرس سن من الأسنان. لا يفضل بعضها على بعض.

8. Tarîf oğlu Ebu Gatafan el-Mürrî'den: Mervan b. Hakem beni (hataen çıkarılan) öğütücü dişlerin diyetini sormam için Abdullah b. Abbas'a gönderdi. (Ben de gidip sorunca) Abdullah b. Abbas (r.a.)

«— Öğütücü dişin diyeti beş devedir» dedi. (Hükmü Mervan b. Hakem'e ilettiğimde) beni tekrar Abdullah b. Abbas'a gönderip ona Mervan'ın:

«— Sen öndeki kesici dişleri öğütücü dişler gibi mi sayıyorsun?» sözünü iletince, İbn Abbas:

«— Bunu parmaklara kıyas etmen gerekir. (Yaptıkları iş farklı olsa da) diyetleri eşittir» dedi.

Urve'nin diyet hususunda dişleri eşit tuttuğu, bir kısmını diğerlerine üstün tutmadığı rivayet edildi.

İmam Malik der ki: *Bize göre kesici, öğütücü ve sivri dişlerin diyeti eşittir. Çünkü Resûlullah (s.a.v.): «Dişin diyeti beş devedir» buyurdu. öğütücü diş de bu dişlerden biridir. Bunlardan bir kısmı diğerine üstün olmaz.*[30]

(30) Şeybanî, 668.

14. KÖLEYİ YARALAMANIN DİYETİ

وحدّثنى يَحْيَى عَنْ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ وَسُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ كَانَا يَقُولاَنِ : فِى مُوضِحَةِ الْعَبْدِ نِصْفُ عُشْرِ ثَمَنِهِ .

وحدّثنى مَالِكٌ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ مَرْوَانَ بْنَ الْحَكَمِ كَانَ يَقْضِى فِى الْعَبْدِ يُصَابُ بِالْجِرَاحِ : أَنَّ عَلَى مَنْ جَرَحَهُ قَدْرَ مَا نَقَصَ مِنْ ثَمَنِ الْعَبْدِ .

قَالَ مَالِكٌ : وَالأَمْرُ عِنْدَنَا أَنَّ فِى مُوضِحَةِ الْعَبْدِ نِصْفَ عُشْرِ ثَمَنِهِ . وَفِى مُنَقِّلَتِهِ الْعُشْرَ وَنِصْفَ الْعُشْرِ مِنْ ثَمَنِهِ . وَفِى مَأْمُومَتِهِ وَجَائِفَتِهِ ، فِى كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا ثُلُثُ ثَمَنِهِ . وَفِيمَا سِوَى هٰذِهِ الْخِصَالِ الأَرْبَعِ ، مِمَّا يُصَابُ بِهِ الْعَبْدُ مَا نَقَصَ مِنْ ثَمَنِهِ ،يُنْظَرُ فِى ذٰلِكَ بَعْدَ مَا يَصِحُّ الْعَبْدُ وَيَبْرَأُ . كَمْ بَيْنَ قِيمَةِ الْعَبْدِ بَعْدَ أَنْ أَصَابَهُ الْجُرْحُ ، وَقِيمَتِهِ صَحِيحًا قَبْلَ أَنْ يُصِيبَهُ هٰذَا ؟ ثُمَّ يَغْرَمُ الَّذِى أَصَابَهُ مَا بَيْنَ الْقِيمَتَيْنِ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى الْعَبْدِ إِذَا كُسِرَتْ يَدُهُ أَوْ رِجْلُهُ ثُمَّ صَحَّ كَسْرُهُ . فَلَيْسَ عَلَى مَنْ أَصَابَهُ شَىْءٌ . فَإِنْ أَصَابَ كَسْرَهُ ذٰلِكَ نَقْصٌ أَوْ عَثَلٌ ، كَانَ عَلَى مَنْ أَصَابَهُ قَدْرُ مَا نَقَصَ مِنْ ثَمَنِ الْعَبْدِ .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ عِنْدَنَا فِى الْقِصَاصِ بَيْنَ الْمَمَالِيكِ كَهَيْئَةِ قِصَاصِ الأَحْرَارِ . نَفْسُ الأَمَةِ بِنَفْسِ الْعَبْدِ . وَجُرْحُهَا بِجُرْحِهِ . فَإِذَا قَتَلَ الْعَبْدُ عَبْدًا عَمْدًا خُيِّرَ سَيِّدُ الْعَبْدِ الْمَقْتُولِ . فَإِنْ شَاءَ قَتَلَ . وَإِنْ شَاءَ أَخَذَ الْعَقْلَ . فَإِنْ أَخَذَ الْعَقْلَ أَخَذَ قِيمَةَ عَبْدِهِ . وَإِنْ شَاءَ رَبُّ الْعَبْدِ الْقَاتِلِ أَنْ يُعْطِىَ ثَمَنَ الْعَبْدِ الْمَقْتُولِ فَعَلَ . وَإِنْ شَاءَ أَسْلَمَ عَبْدَهُ . فَإِذَا أَسْلَمَهُ فَلَيْسَ عَلَيْهِ غَيْرُ ذٰلِكَ . وَلَيْسَ لِرَبِّ الْعَبْدِ الْمَقْتُولِ ، إِذَا أَخَذَ الْعَبْدَ الْقَاتِلَ وَرَضِىَ بِهِ ، أَنْ يَقْتُلَهُ . وَذٰلِكَ فِى الْقِصَاصِ كُلِّهِ بَيْنَ الْعَبِيدِ . فِى قَطْعِ الْيَدِ وَالرِّجْلِ وَأَشْبَاهِ ذٰلِكَ ، بِمَنْزِلَتِهِ فِى الْقَتْلِ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى الْعَبْدِ الْمُسْلِمِ يَجْرَحُ الْيَهُودِىَّ أَوِ النَّصْرَانِىَّ : إِنَّ سَيِّدَ الْعَبْدِ إِنْ شَاءَ أَنْ يَعْقِلَ عَنْهُ مَا قَدْ أَصَابَ فَعَلَ . أَوْ أَسْلَمَهُ . فَيُبَاعُ . فَيُعْطِى الْيَهُودِىَّ أَوِ النَّصْرَانِىَّ ، مِنْ ثَمَنِ الْعَبْدِ ، دِيَةَ جُرْحِهِ . أَوْ ثَمَنَهُ كُلَّهُ ، إِنْ أَحَاطَ بِثَمَنِهِ . وَلاَ يُعْطِى الْيَهُودِىَّ وَلاَ النَّصْرَانِىَّ عَبْدًا مُسْلِمًا .

İmam Malik'e rivayet edildiğine göre, Said b. Müseyyeb ve Süleyman b. Yesar: «Kölenin yüz ve başındaki kemiğe kadar işleyen yaranın diyeti, kendi değerinin yirmide biri kadardır» derlerdi.

İmam Malik'e rivayet edildiğine göre, Mervan b. Hakem yaralanan köle hakkında, köleyi yaralayana, kölenin değerinden yaranın noksanlaştırdığı miktar kadar diyete hükmederdi.

İmam Malik der ki: *Bize göre kölenin yüz ve başındaki kemiğe kadar işleyen yaranın diyeti, kölenin kıymetinin yirmide biridir. Kölenin baş ve yüzündeki kemiği zedeleyen yaranın diyeti de, kölenin kıymetinin onda biri ve yirmide biridir. Kölenin beynine kadar işleyen yara ile (karın, göğüs ve sırt bölgesindeki) içeriye kadar nüfuz eden yaranın diyeti ise, kölenin değerinin üçte biri kadardır. Bu dört çeşit yaranın dışında kölenin değerini düşüren yaraların diyeti, şöyle hesap edilir: Kölenin bir yarası iyileşince, bir de yara almadan önceki fiatı biçilir. Aradaki fark, diyet olarak ödenir.*

İmam Malik der ki: *Kölenin eli ve ayak kemiği kırılıp sonra kemikler kaynayarak iyileşse, bunu kırana bir şey gerekmez. Fakat bir kusur ve çirkinlik meydana gelirse, o zaman bunun kölenin değerinde noksanlaştırdığı kıymet kadar diyet ödenir.*

İmam Malik der ki: *Bize göre, köleler arasındaki kısas hür kimselerin kendi aralarındaki kısaslar gibidir. Erkek köleyi öldüren cariye, kısasen öldürülür. Cariyeyi yaralayan köleye de, aynı şekilde kısas yapılır. Köle, kasden bir köleyi öldürdüğü zaman, ölen kölenin efendisi iki şeyden birini seçmede serbest bırakılır: Dilerse katil kölenin kısasen ölümünü ister, dilerse, kısastan vaz geçer, öldürülen kölesinin diyetini alır. Diyeti almak isterse, kölesinin kıymeti kadar alır. Katil kölenin efendisi de, isterse ölen kölenin diyetini verir, isterse kendi kölesini verir. Kendi kölesini ölen kölenin efendisine teslim ederse, başka birşey yapması gerekmez. O da buna razı olup alınca, aldığı köleyi kısas yaparak öldüremez. Köleler arasındaki bütün kısasların hükmü böyledir. El, ayak kesme ve benzerlerinde hüküm öldürmede olduğu gibidir.*

İmam Malik der ki: *Müslüman bir köle yahudi veya hıristiyan birini yaralarsa, kölenin efendisi isterse yaranın diyetini verir, isterse kölesini (mahkemeye) teslim eder. Mahkeme köleyi satar, yahudi veya hrıstiyana, yarasının diyetini kölenin parasından verir. Diyet kölenin değeri kadar ise, kölenin parasının hepsini verir. Fakat yahudi ve hristiyan'a müslüman köleyi vermez.*

15. ZİMMÎ'NİN DİYETİ

وحدثني يحيى عن مالك: أنه بلغه أن عمر عبد العزيز قضى أن دية اليهودي أو النصراني، إذا قتل أحدهما، مثل نصف دية الحر المسلم.

قال مالك: الأمر عندنا أن لا يقتل مسلم بكافر. إلا أن يقتله مسلم قتل غيلة. فيقتل به.

وحدثني يحيى عن مالك، عن يحيى بن سعيد؛ أن سليمان بن يسار كان يقول: دية المجوسي ثماني مائة درهم.

قال مالك: وهو الأمر عندنا.

قال مالك: وجراح اليهودي والنصراني والمجوسي في دياتهم على حساب جراح المسلمين في دياتهم. الموضحة نصف عشر ديته. والمأمومة ثلث ديته. والجائفة ثلث ديته. فعلى حساب ذلك، جراحاتهم كلها.

İmam Malik'e rivayet edildiğine göre, Ömer b. Abdulaziz, Yahudi ve Hıristiyanlar'dan biri öldürülünce, diyetinin hür müslümanın diyetinin yarısı kadar olduğuna hükmetti.[31]

İmam Malik der ki: *Bize göre kâfiri öldüren müslüman kısasen öldürülmez.*[32] *Fakat müslüman kâfiri kandırıp tuzağa düşürerek öldürmüşse o zaman kısas uygulanır.*

Said oğlu Yahya'dan: Yesar oğlu Süleyman «Mecûsî'nin (ateşe tapanın) diyeti sekiz yüz dirhemdir» derdi.

İmam Malik der ki: *«Bize göre de durum böyledir»*[33]

(31) Müslümanların hakimiyeti altında yaşayan Yahudi ve Hıristiyanlara zimmi denir. Hanefiler'e göre, zimmîyi hataen öldürmenin diyetiyle hür müslümanın diyeti aynıdır, arada fark yoktur.

(32) Hanefiler'e göre, Zimmîyi öldüren müslüman, kısasen öldürülür. Çünkü İslâm devleti onun hayatını korumayı taahhüd etmiştir.

(33) Hanefiler'e göre, mecusinin diyeti, aynen müslümanın diyeti gibidir.

İmam Malik der ki: *Yahudi, Hıristiyan ve Mecusiyi yaralamanın diyeti, müslümanları yaralamanın diyetlerine göre hesap edilir. Baş ve yüzdeki kemiğe kadar işleyen yara ile beyne kadar işleyen yaranın diyeti, kendi diyetinin yirmide biri, karın, sırt ve göğüs bölgesindeki içeriye kadar nüfuz eden yaranın diyeti de yine kendi diyetinin üçte biri kadardır. Diğer yaraların diyetinin hesabı da böyledir.*

16. DİYETİ SUÇLUNUN KENDİ MALINDAN ÖDEMESİ GEREKEN DURUMLAR

حدثني يَحْيَىٰ عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ : لَيْسَ عَلَى الْعَاقِلَةِ عَقْلٌ فِي قَتْلِ الْعَمْدِ . إِنَّمَا عَلَيْهِمْ عَقْلُ قَتْلِ الْخَطَأِ .

وحدثني يَحْيَىٰ عَنْ مَالِكٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ؛ أَنَّهُ قَالَ : مَضَتِ السُّنَّةُ أَنَّ الْعَاقِلَةَ لاَ تَحْمِلُ شَيْئًا مِنْ دِيَةِ الْعَمْدِ . إِلاَّ أَنْ يَشَاءُوا ذٰلِكَ .

وحدثني يَحْيَىٰ عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ سَعِيدٍ ، مِثْلَ ذٰلِكَ .

قَالَ مَالِكٌ : إِنَّ ابْنَ شِهَابٍ قَالَ : مَضَتِ السُّنَّةُ فِي قَتْلِ الْعَمْدِ حِينَ يَعْفُو أَوْلِيَاءُ الْمَقْتُولِ ، أَنَّ الدِّيَةَ تَكُونُ عَلَى الْقَاتِلِ فِي مَالِهِ خَاصَّةً . إِلاَّ أَنْ تُعِينَهُ الْعَاقِلَةُ ، عَنْ طِيبِ نَفْسٍ مِنْهَا .

قَالَ مَالِكٌ : وَالأَمْرُ عِنْدَنَا أَنَّ الدِّيَةَ لاَ تَجِبُ عَلَى الْعَاقِلَةِ ، حَتَّى تَبْلُغَ الثُّلُثَ فَصَاعِدًا . فَمَا بَلَغَ الثُّلُثَ فَهُوَ عَلَى الْعَاقِلَةِ . وَمَا كَانَ دُونَ الثُّلُثِ فَهُوَ فِي مَالِ الْجَارِحِ خَاصَّةً .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الَّذِي لاَ اخْتِلاَفَ فِيهِ عِنْدَنَا ، فِيمَنْ قُبِلَتْ مِنْهُ الدِّيَةُ فِي قَتْلِ الْعَمْدِ ، أَوْ فِي شَيْءٍ مِنَ الْجِرَاحِ الَّتِي فِيهَا الْقِصَاصُ : أَنَّ عَقْلَ ذٰلِكَ لاَ يَكُونُ عَلَى الْعَاقِلَةِ . إِلاَّ أَنْ يَشَاءُوا . وَإِنَّمَا عَقْلُ ذٰلِكَ فِي مَالِ الْقَاتِلِ أَوِ الْجَارِحِ خَاصَّةً . إِنْ وُجِدَ لَهُ مَالٌ . فَإِنْ لَمْ يُوجَدْ لَهُ مَالٌ ، كَانَ دَيْنًا عَلَيْهِ . وَلَيْسَ عَلَى الْعَاقِلَةِ مِنْهُ شَيْءٌ . إِلاَّ أَنْ يَشَاءُوا .

قَالَ مَالِكٌ : وَلاَ تَعْقِلُ الْعَاقِلَةُ أَحَدًا ، أَصَابَ نَفْسَهُ عَمْدًا أَوْ خَطَأً ، بِشَيْءٍ . وَعَلَى ذٰلِكَ رَأْيُ أَهْلِ الْفِقْهِ عِنْدَنَا . وَلَمْ أَسْمَعْ أَنَّ أَحَدًا ضَمَّنَ الْعَاقِلَةَ مِنْ دِيَةِ الْعَمْدِ شَيْئًا . وَمِمَّا يُعْرَفُ بِهِ ذٰلِكَ أَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَالَ فِي كِتَابِهِ ﴿ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ﴾ فَتَفْسِيرُ ذٰلِكَ ، فِيمَا نُرَى وَاللهُ أَعْلَمُ : أَنَّهُ مَنْ أُعْطِيَ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ مِنَ الْعَقْلِ . فَلْيَتْبَعْهُ بِالْمَعْرُوفِ . وَلْيُؤَدِّ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الصَّبِيِّ الَّذِي لاَ مَالَ لَهُ . وَالْمَرْأَةِ الَّتِي لاَ مَالَ لَهَا . إِذَا جَنَى أَحَدُهُمَا جِنَايَةً دُونَ الثُّلُثِ : إِنَّهُ ضَامِنٌ عَلَى الصَّبِيِّ وَالْمَرْأَةِ فِي مَالِهِمَا خَاصَّةً . إِنْ كَانَ لَهُمَا مَالٌ أُخِذَ مِنْهُ . وَإِلاَّ فَجِنَايَةُ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا دَيْنٌ عَلَيْهِ . لَيْسَ عَلَى الْعَاقِلَةِ مِنْهُ شَيْءٌ . وَلاَ يُؤْخَذُ أَبُو الصَّبِيِّ بِعَقْلِ جِنَايَةِ الصَّبِيِّ . وَلَيْسَ ذٰلِكَ عَلَيْهِ .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ عِنْدَنَا الَّذِي لاَ اخْتِلاَفَ فِيهِ ، أَنَّ الْعَبْدَ إِذَا قُتِلَ كَانَتْ فِيهِ الْقِيمَةُ يَوْمَ يُقْتَلُ . وَلاَ تَحْمِلُ عَاقِلَةُ قَاتِلِهِ مِنْ قِيمَةِ الْعَبْدِ شَيْئاً . قَلَّ أَوْ كَثُرَ . وَإِنَّمَا ذٰلِكَ عَلَى الَّذِي أَصَابَهُ فِي مَالِهِ خَاصَّةً . بَالِغاً مَا بَلَغَ . وَإِنْ كَانَتْ قِيمَةُ الْعَبْدِ الدِّيَةَ أَوْ أَكْثَرَ ، فَذٰلِكَ عَلَيْهِ فِي مَالِهِ . وَذٰلِكَ لأَنَّ الْعَبْدَ سِلْعَةٌ مِنَ السِّلَعِ .

Hişam, babası Urve'nin şöyle dediğini rivayet etti: «Kasden adam öldürmede diyeti, akilenin ödemesi gerekmez. Akile, ancak hata yoluyla öldürmenin diyetini öder».[34]

İbn Şihab'ın şöyle dediği rivayet edildi: «Tatbik edilen esasa göre âkıle, kasden adam öldürme diyetini yüklenmez. Ancak kendileri isterlerse verebilirler.»

İmam Malik der ki: *İbn Şihab kasden adam öldürmede öldürülenin velileri katilin kısas yoluyla öldürülmesini affederlerse, o zaman diyeti, katilin kendi özel malından ödemesi gerekir. Ancak âkılesi gönül hoşluğuyla katile yardım etmek isterlerse edebilirler.*

İmam Malik der ki: *Bize göre, tam diyetin üçte birinden az miktarlarını cinayeti işleyen kendi malından öder. Fakat diyet miktarı tam diyetin en az üçte birine ulaşınca o zaman âkılesi öder.*[35]

İmam Malik der ki: *Bize göre ihtilâfsız kabul edilen görüş şudur: Kasden adam öldürmede veya kısası gerektiren yaralamalarda diyet kabul edilirse, bunu suçlunun bizzat kendi malından ödemesi gerekir. Malı varsa öder. Yoksa borçlanır. Ödeme imkânı*

(33) Kasden adam öldürmede diyet değil kısas gerekir. Ancak ölenin velileri affederse o zaman diyet verilebileceğini daha önce belirtmiştik.
Akıle: Katilin yakınlarıdır ki hata yoluyla öldürmelerde diyeti bunlar öder. Akılenin diyeti ödeme derecesi, sırasıyla şöyledir.
a) Katilin üyesi bulunduğu hazineden maaş alan meslek grupları, askeri birlikler ve devlet memurları grupları gibi.
b) Asabesi (baba tarafından erkek akrabaları),
c) Bu iki grup yoksa devlet hazinesi.

(34) Ebû Hanife'ye göre, diyet miktarı tam diyetin yirmide birine ulaşınca âkıle öder, bundan az miktarını cinayeti işleyen öder.

(35) Sağ ise kendisine, ölmüşse mirasçılarına âkılesi diyet vermez.

bulunca öder, âkılesinin bir şey ödemesi gerekmez. Ancak kendi istekleriyle ödemek isterse ödeyebilirler.

İmam Malik der ki: *Kendi canına kasden veya hataen herhangi bir şekilde zarar veren kimseye âkılesi diyet vermez.*[35] *Bizde fukahanın görüşü böyledir. Kendi canına kasden zarar veren kimse için âkıleye diyeti gerekli kılan hiçbir kimseyi işitmedim. Yüce Allah'ın, Kur'an-ı Kerim'deki: «**Katilin kısası veya diyetin bir kısmı, din kardeşi (öldürülenin velilerinden biri) tarafından affedilirse, diğer velilerin de buna uyarak katili sıkıştırmadan iyilikle diyet talep etmeleri,katilin de geciktirmeden eksiksiz diyeti ödemesi gerekir**»*[36] *buyruğundan anlaşılan da budur. Âyeti Kerimenin açıklaması —Allahu alem— görüşümüze göre şöyledir: «Kime diyetten bir şey bağışlanırsa güzellikle buna tabi olsun, geciktirmeden ve eksiksiz diyeti maktulun velisine ödesin».*

İmam Malik der ki: *Malları olmayan kadın ve çocukdan biri tam diyetin (yüz deve) üçte birinden azını gereketirecek bir cinayet işlerse, diyetin ödenmesi kendilerine aittir. Malları varsa diyet alınır. Yoksa borçlanmış olurlar. Âkılenin bir şey ödemesi gerekmez.*[37] *Babadan oğlunun cinayetinin diyeti alınmaz.*

İmam Malik der ki: *Bizim ihtilâfsız görüşümüz şudur: Bir köle öldürülse, diyeti öldürüldüğü gündeki kıymetidir. Kıymeti ne kadar olursa olsun, hatta diyet miktarından az veya fazla da olsa, bunu katil kendi malından öder. Çünkü köle eşya hükmündedir. Katilin âkılesine diyet ödemek gerekmez.*[38]

(36) Bakara: 178.

(37) Diyet miktarı, tam diyetin üçte birinden az ise, âkılesinin diyet ödemesi gerekmez. Üçte bir ve daha fazla olursa âkılesi öder. Zarar veren süt çocuğu ise, zarar boşa gider.

(38) Şeybanî, 665.
Hanefîler'e göre, hata yoluyla öldürülen köle ve cariyenin diyeti, kendi kıymetleri kadardır. Ancak kölenin kıymeti, hür erkeğin ve cariyenin kıymeti de hür kadının diyetine eşit ve daha fazla olursa, hürriyetin şerefine binaen bunların diyetinden onar dirhem eksik verilir.

17. DİYETE VARİS OLMA VE DİYETİN AĞIRLAŞTIRILMASI

٩ - حدّثني يحيى عن مالك ، عن ابن شهاب ؛ أنّ عمر بن الخطّاب نشد النّاس بمنى : من كان عنده علم من الدّية أن يخبرني ؟ فقام الضّحّاك بن سفيان الكلابيّ فقال : كتب إليّ رسول الله ﷺ أن أورّث امرأة أشيم الضّبابيّ ، من دية زوجها . فقال له عمر بن الخطّاب : ادخل الخباء حتّى آتيك . فلمّا نزل عمر بن الخطّاب ، أخبره الضّحّاك . فقضى بذلك عمر بن الخطّاب .

قال ابن شهاب : وكان قتل أشيم خطأ .

9. İbn Şihab anlatıyor: Ömer b. Hattab (r.a.), Mina'da, insanlardan kim diyetle ilgili bir şey biliyorsa, kendisine haber vermesini isteyince, Süfyan oğlu Dahhâk el-Kilâbî kalkıp: «Resûlullah (s.a.v.) bana Eşyem ed-Dıbâbî'nin karısını kocasının diyetinden mirasçı kılmamı yazdı» dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.) «Çadıra gir, gelip seninle görüşeceğim» dedi. Dahhâk çadıra girdi. Hz. Ömer (r.a.) yanına gelince Dahhâk bildiğini ona haber verdi. Hz. Ömer (r.a.)'da buna göre hükmetti (kocalarının diyetine kadınları mirascı kıldı).[39]

İbn Şihab: «Eşyem, hata yoluyla öldürülmüştü» dedi.[40]

١٠ - وحدّثني مالك عن يحيى بن سعيد ، عن عمرو بن شعيب ؛ أنّ رجلاً من بني مدلج يقال له قتادة . حذف ابنه بالسّيف . فأصاب ساقه . فنزي في جرحه فمات . فقدم سراقة بن جعشم على عمر بن الخطّاب . فذكر ذلك له . فقال له عمر : اعدد ، على ماء قديد ، عشرين ومائة بعير . حتّى أقدم عليك . فلمّا قدم إليه عمر بن الخطّاب ، أخذ من تلك الإبل ثلاثين حقّة ، وثلاثين جذعة ، وأربعين خلفة . ثمّ قال : أين أخو المقتول ؟ قال : هأنذا . قال : خذها . فإنّ رسول الله ﷺ قال « ليس لقاتل شيء » .

(39) Şafii ve Hanefiler'e göre de, diyet olarak alınan mal, ölünün diğer malları gibidir. Varisler hisseleri oranında diyetten paylarını alırlar.

(40) Kasden ölüm olayında da katilin canının bağışlanması karşılığına diyete razı olunmuşsa Ebû Hanife, İmam Şafii ve Malik'e göre, bu da varisleri arasında taksim olunur.(Bâcî, Münteka şerhu Muvatta', c.7, s.104).

وحدّثني مَالِكٌ : أنّهُ بَلَغَهُ ؛ أنْ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ وسُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ سُئِلاَ : أتُغَلَّظُ الدِّيَةُ فِي الشَّهْرِ الْحَرَامِ ؟ فَقَالاَ : لاَ . وَلٰكِنْ يُزَادُ فِيهَا لِلْحُرْمَةِ . فَقِيلَ لِسَعِيدٍ : هَلْ يُزَادُ فِي الْجِرَاحِ كَمَا يُزَادُ فِي النَّفْسِ ، فَقَالَ : نَعَمْ .

قَالَ مَالِكٌ : أُرَاهُمَا أرَادَا مِثْلَ الَّذِى صَنَعَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ، فِي عَقْلِ الْمُدْلِجِيِّ ، حِينَ أصَابَ ابْنَهُ .

10. Şuayb oğlu Amr'dan: Müdliç oğullarından Katâde isminde bir adam oğluna (kızınca) kılıcı attı, bacağına isabet etti ve fazla kan kaybından öldü. Cu'şum oğlu Suraka, Hz. Ömer (r.a.)'e gelip durumu arzetti. Hz. Ömer (r.a.) da ona:

«— Git ben yanına gelinceye kadar «Mai Kudeyd»[41] mevkiineki develerden yüzyirmi tane say» dedi.[42]

Suraka da gidip saydı. Hz. Ömer (r.a.) oraya gelince bu develerden otuz adet dört yaşına ve otuz tane beş yaşına basmış dişi deve ile kırk adet gebe deveyi ayırıp:

«— Ölünün kardeşi nerede?» dedi. Orada bulunan ölünün kardeşi:

«— İşte buradayım» deyince, Hz. Ömer (r.a.):

«— Bu develeri al. Oğlunu öldüren babanın diyet vermesi gerekmez» dedi.[43]

(41) Mekke ile Medine arasında bir yerdir.

(42) Suraka, kavminin reisi idi. Hz. Ömer'in yanına gelip kavmi adına konuştuğu için Hz. Ömer (r.a.)'de develeri ayırmayı ona emretmiştir. Adam öldürmede diyet, develerden verilirse, bunun yüz deve olduğunu daha önce hadisi şeriflerden öğrendik. Hz. Ömer'in burada 120 deve demesi ya bu 120 deve içerisinden yüz deve ayır, anlamındadır, ya da diyeti ağırlaştırmak istemiş, daha sonra ağır diyetin develerin sayılarıyla ilgili olmadığını, bilakis yaş gruplarıyla ilgili olduğunu anlamış olabilir.

(43) Bu hadisede, babanın oğlunu öldürdüğünü ve Hz. Ömer (r.a.)'ın bunun diyetini devlet hazinesinden verdiğini görüyoruz. Aslında mesele oğlunu öldüren baba kısas yoluyla öldürülür mü, öldürülmez mi? Konu mezhepler arasında ihtilaflıdır: Hanefi, Şafii ve Hanbeliler'e göre, oğlunu öldüren babaya kısas yapılmaz. Çünkü Peygamber Efendimiz (s.a.v.): «**Oğlunu öldüren babaya kısas yapılmaz**» buyurmuştur. Âyetteki «cana karşılık can...» umumi hükmünü, bu hadis-i şerif tahsis eder. Hem baba çocuğunun

Malik'e rivayet edildiğine göre Said b. Müseyyeb ile Süleyman b. Yesar'a «Haram aylarda adam öldürmenin diyeti ağırlaştırılır mı?» deyince sorulunca:

«— Hayır ağırlaştırılmaz. Fakat bu ayların hürmetinden dolayı diyet çoğaltılır.» dediler. Bunun üzerine Said'e:

«— Can karşılığında ziyadeleştirildiği gibi, yaralar karşısında da ziyadeleştirilir mi?» diye sorulunca:

«— Evet» dedi.

İmam Malik der ki: *Zannediyorum ki bunlar Müdlic kabilesinden oğlunu öldüren babaya Hz. Ömer (r.a.)'ın yaptığının benzerini hükmetmek istediler.*

١١ - **وحدثنى** مَالِكٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ ؛ أَنَّ رَجُلاً مِنَ الأَنْصَارِ يُقَالُ لَهُ أُحَيْحَةُ بْنُ الْجُلاحِ . كَانَ لَهُ عَمٌّ صَغِيرٌ . هُوَ أَصْغَرُ مِنْ أُحَيْحَةَ . وَكَانَ عِنْدَ أَخْوَالِهِ . فَأَخَذَهُ أُحَيْحَةُ فَقَتَلَهُ . فَقَالَ أَخْوَالُهُ : كُنَّا أَهْلَ ثُمِّهِ وَرُمِّهِ . حَتَّى إِذَا اسْتَوَى عَلَى عُمَمِهِ . غَلَبَنَا حَقُّ امْرِئٍ فِى عَمِّهِ .

قَالَ عُرْوَةُ : فَلِذٰلِكَ لاَ يَرِثُ قَاتِلٌ مَنْ قَتَلَ .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الَّذِى لاَ اخْتِلاَفَ فِيهِ عِنْدَنَا ، أَنَّ قَاتِلَ الْعَمْدِ لاَ يَرِثُ مِنْ دِيَةِ مَنْ قَتَلَ شَيْئًا . وَلاَ مِنْ مَالِهِ . وَلاَ يَحْجُبُ أَحَدًا وَقَعَ لَهُ مِيرَاثٌ . وَأَنَّ الَّذِى يَقْتُلُ خَطَأً لاَ يَرِثُ مِنَ الدِّيَةِ شَيْئًا . وَقَدِ اخْتُلِفَ فِى أَنْ يَرِثَ مِنْ مَالِهِ . لأَنَّهُ لاَ يُتَّهَمُ عَلَى أَنَّهُ قَتَلَهُ لِيَرِثَهُ . وَلِيَأْخُذَ مَالَهُ . فَأَحَبُّ إِلَىَّ أَنْ يَرِثَ مِنْ مَالِهِ . وَلاَ يَرِثُ مِنْ دِيَتِهِ .

11. Urve b. Zübeyr'den: Ensar'dan Cülah oğlu Uheyhe isminde birinin kendisinden daha küçük bir amcası vardı. Terbiye ve

hayatının sebebidir. Bir de babalarda evlatlarına karşı yaratılıştan gelen bir sevgi vardır. Bu sebeplerle, babaların çocuklarını öldürmeleri çok nadir olan şeylerdendir.
Malikiler'e göre ise, hataen çocuğunu öldüren babaya kısas yapılmaz. Ama oğlunu yatırıp kesmiş veya ölünceye kadar hapsedip aç bırakmışsa o zaman kısas yapılır.
Bir de Hz. Ömer (r.a.) diyeti maktulün kardeşine teslim etmiştir. Çünkü evladını öldüren baba, bunun mirasından, dolayısıyla diyetteki hissesinden mahrum kalır, alamaz.

gözetimine dayıları bakıyordu. Küçük amcası kendisini, bakmak üzere dayılarının yanından aldı [44] ve öldürdü. Bunun üzerine dayıları: «Büyüyüp kuvvetleninceye kadar ona biz baktık. Fakat amcasından birinin hakkı bize galebe çaldı. (Onu ve malını elimizden aldılar).[45] dediler.

Urve: «İşte bunun için katil, öldürdüğü kimsenin mirasından alamaz» dedi.

İmam Malik der ki: *Bize göre ihtilafsız kabul edilen hüküm şudur: Kasden adam öldüren, öldürdüğü kimsenin ne diyetine ve ne de malına varis olmaz. Varis olan hiçbir kimseyi de mirasdan mahrum edemez. Hataen adam öldüren de, öldürdüğü kimsenin diyetine varis olamaz. Fakat malına varis olmasında ihtilâf edilmiştir. Çünkü bu durumda «malına varis olup almak için» katilin onu öldürdüğü ithamı yapılamaz: Bana göre malına varis olup diyetine varis olmaması daha uygundur.*[46]

(44) Çünkü amcası, asabeden yani baba tarafından erkek akrabalardandır. Bu sebeple, baba ve annesiz çocuğa bakmaya bunlar dayılarından önceliklidir. İşte amcası çocuğu, bu hakkını kullanarak dayılarının yanından almıştır.
(45) Amcası ölümüne sebep oldu. Çocuğun mallarına da asabesi (baba tarafından erkek akrabası) varis oldu. Dayı tarafı varis olamadı. Bu sebeple çocuğun mallarını asabesi alınca dayıları yukarıdaki metinde geçen duygularını ifade etmişlerdir.
(46) Ebû Hanife ve İmam Şafii'ye göre, hataen yakınını öldüren, ne maktulun diyetine ve ne de malına varis olamaz. (Bk. Bâcî, Münteka, c. 7, s. 108).

18. DİYETLE İLGİLİ DİĞER KONULAR

١٢ - حدّثني يَحْيَىٰ عَنْ مَالِكٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ وَأَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « جَرْحُ الْعَجْمَاءِ جُبَارٌ ، وَالْبِئْرُ جُبَارٌ ، وَالْمَعْدِنُ جُبَارٌ . وَفِي الرِّكَازِ الْخُمُسُ » .

قَالَ مَالِكٌ : وَتَفْسِيرُ الْجُبَارِ أَنَّهُ لا دِيَةَ فِيهِ .

وَقَالَ مَالِكٌ : الْقَائِدُ وَالسَّائِقُ والرَّاكِبُ ، كُلُّهُمْ ضَامِنُونَ لِمَا أَصَابَتِ الدَّابَّةُ . إِلاَّ أَنْ تَرْمَحَ الدَّابَّةُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُفْعَلَ بِهَا شَيْءٌ تَرْمَحُ لَهُ . وَقَدْ قَضَى عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فِي الَّذِي أَجْرَى فَرَسَهُ بِالْعَقْلِ .

قَالَ مَالِكٌ : فَالْقَائِدُ وَالرَّاكِبُ وَالسَّائِقُ أَحْرَى ، أَنْ يَغْرَمُوا ، مِنَ الَّذِي أَجْرَى فَرَسَهُ .

قَالَ مَالِكٌ : وَالأَمْرُ عِنْدَنَا فِي الَّذِي يَحْفِرُ الْبِئْرَ عَلَى الطَّرِيقِ ، أَوْ يَرْبِطُ الدَّابَّةَ ، أَوْ يَصْنَعُ أَشْبَاهَ هٰذَا عَلَى طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ . أَنَّ مَا صَنَعَ مِنْ ذٰلِكَ مِمَّا لا يَجُوزُ لَهُ أَنْ يَصْنَعَهُ عَلَى طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ ، فَهُوَ ضَامِنٌ لِمَا أُصِيبَ فِي ذٰلِكَ مِنْ جَرْحٍ أَوْ غَيْرِهِ . فَمَا كَانَ مِنْ ذٰلِكَ عَقْلُهُ دُونَ ثُلُثِ الدِّيَةِ ، فَهُوَ فِي مَالِهِ خَاصَّةً . وَمَا بَلَغَ الثُّلُثَ فَصَاعِدًا ، فَهُوَ عَلَى الْعَاقِلَةِ . وَمَا صَنَعَ مِنْ ذٰلِكَ مِمَّا يَجُوزُ لَهُ أَنْ يَصْنَعَهُ عَلَى طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ ، فَلاَ ضَمَانَ عَلَيْهِ فِيهِ . وَلاَ غُرْمَ . وَمِنْ ذٰلِكَ ، الْبِئْرُ يَحْفِرُهَا الرَّجُلُ لِلْمَطَرِ . وَالدَّابَّةُ ، يَنْزِلُ عَنْهَا الرَّجُلُ لِلْحَاجَةِ . فَيَقِفُهَا عَلَى الطَّرِيقِ . فَلَيْسَ عَلَى أَحَدٍ فِي هٰذَا غُرْمٌ .

وَقَالَ مَالِكٌ ، فِي الرَّجُلِ يَنْزِلُ فِي الْبِئْرِ . فَيُدْرِكُهُ رَجُلٌ آخَرُ فِي أَثَرِهِ . فَيَجْبِذُ الأَسْفَلُ الأَعْلَىٰ . فَيَخِرَّانِ فِي الْبِئْرِ . فَيَهْلِكَانِ جَمِيعًا : أَنَّ عَلَى عَاقِلَةِ الَّذِي جَبَذَهُ ، الدِّيَةَ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الصَّبِيِّ يَأْمُرُهُ الرَّجُلُ يَنْزِلُ فِي الْبِئْرِ ، أَوْ يَرْقَى فِي النَّخْلَةِ ، فَيَهْلِكُ فِي ذٰلِكَ : أَنَّ الَّذِي أَمَرَهُ ضَامِنٌ لِمَا أَصَابَهُ مِنْ هَلاَكٍ أَوْ غَيْرِهِ .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الَّذِي لا اخْتِلاَفَ فِيهِ عِنْدَنَا . أَنَّهُ لَيْسَ عَلَى النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ عَقْلٌ يَجِبُ عَلَيْهِمْ أَنْ يَعْقِلُوهُ مَعَ الْعَاقِلَةِ . فِيمَا تَعْقِلُهُ الْعَاقِلَةُ مِنَ الدِّيَاتِ . وَإِنَّمَا يَجِبُ الْعَقْلُ عَلَى مَنْ بَلَغَ الْحُلُمَ مِنَ الرِّجَالِ .

وَقَالَ مَالِكٌ ، فِي عَقْلِ الْمَوَالِي تَلْزَمُهُ الْعَاقِلَةُ إِنْ شَاءُوا . وَإِنْ أَبَوْا كَانُوا أَهْلَ دِيوَانٍ أَوْ مُقْطَعِينَ . وَقَدْ تَعَاقَلَ النَّاسُ فِي زَمَنِ رَسُولِ اللهِ ﷺ . وَفِي زَمَانِ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ . قَبْلَ أَنْ يَكُونَ دِيوَانٌ . وَإِنَّمَا كَانَ الدِّيوَانُ فِي زَمَانِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ . فَلَيْسَ لأَحَدٍ أَنْ يَعْقِلَ عَنْهُ غَيْرُ قَوْمِهِ وَمَوَالِيهِ . لأَنَّ الْوَلاَءَ لاَ يَنْتَقِلُ . وَلأَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « الْوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ » .

قَالَ مَالِكٌ : وَالْوَلاَءُ نَسَبٌ ثَابِتٌ .

قَالَ مَالِكٌ : وَالأَمْرُ عِنْدَنَا فِيمَا أُصِيبَ مِنَ الْبَهَائِمِ : أَنَّ عَلَى مَنْ أَصَابَ مِنْهَا شَيْئًا ، قَدْرَ مَا نَقَصَ مِنْ ثَمَنِهَا .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي الرَّجُلِ يَكُونُ عَلَيْهِ الْقَتْلُ . فَيُصِيبُ حَدًّا مِنَ الْحُدُودِ : أَنَّهُ لاَ يُؤْخَذُ بِهِ . وَذَلِكَ أَنَّ الْقَتْلَ يَأْتِي عَلَى ذَلِكَ كُلِّهِ . إِلاَّ الْفِرْيَةَ . فَإِنَّهَا تَثْبُتُ عَلَى مَنْ قِيلَتْ لَهُ . يُقَالُ لَهُ : مَالَكَ لَمْ تَجْلِدْ مَنِ افْتَرَى عَلَيْكَ ؟ فَأَرَى أَنْ يُجْلَدَ الْمَقْتُولُ الْحَدَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْتَلَ . ثُمَّ يُقْتَلَ . وَلاَ أَرَى أَنْ يُقَادَ مِنْهُ فِي شَيْءٍ مِنَ الْجِرَاحِ إِلاَّ الْقَتْلَ . لأَنَّ الْقَتْلَ يَأْتِي عَلَى ذَلِكَ كُلِّهِ .

وَقَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ عِنْدَنَا أَنَّ الْقَتِيلَ إِذَا وُجِدَ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ قَوْمٍ فِي قَرْيَةٍ أَوْ غَيْرِهَا . لَمْ يُؤْخَذْ بِهِ أَقْرَبُ النَّاسِ إِلَيْهِ دَارًا . وَلاَ مَكَانًا . وَذَلِكَ أَنَّهُ قَدْ يُقْتَلُ الْقَتِيلُ . ثُمَّ يُلْقَى عَلَى بَابِ قَوْمٍ لِيُلَطَّخُوا بِهِ . فَلَيْسَ يُؤَاخَذُ أَحَدٌ بِمِثْلِ ذَلِكَ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِي جَمَاعَةٍ مِنَ النَّاسِ اقْتَتَلُوا . فَانْكَشَفُوا . وَبَيْنَهُمْ قَتِيلٌ أَوْ جَرِيحٌ . لاَ يُدْرَى مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ بِهِ : إِنَّ أَحْسَنَ مَا سُمِعَ فِي ذَلِكَ أَنَّ عَلَيْهِ الْعَقْلَ . وَأَنَّ عَقْلَهُ عَلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ نَازَعُوهُ . وَإِنْ كَانَ الْجَرِيحُ أَوِ الْقَتِيلُ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيقَيْنِ . فَعَقْلُهُ عَلَى الْفَرِيقَيْنِ جَمِيعًا .

12. Ebu Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.): **«Hayvan yaralamasında diyet yoktur.**[47] **Kuyu kazmada meydana gelen cinayette diyet yoktur. Maden ocağında meydana gelen zararda diyet yoktur. Define mallarında beşde bir oranında vergi vardır.»** buyurdu.[48]

İmam Malik der ki: *Hadisteki Cubâr, onda diyet yok demektir.*

İmam Malik der ki: *Hayvanın meydana getirdiği zarardan binici, sürücü ve hayvanın yularından çeken sorumludur.*[49] *Fakat hayvana bir şey yapılmaksızın tekme vurup zarar vermişse ondan sorumlu olmazlar. Hz. Ömer (r.a.) atını koşturup zarar meydana getirene diyet hükmetti.*

İmam Malik der ki: *Hayvana binen, arkasından süren ve önünden çeken zararı ödemeye atını koşturandan daha müstehaktır.*

İmam Malik der ki: *Bize göre halkın gelip geçtiği yola kuyu kazan, hayvan bağlayan veya bunların benzerini yapan kimse, eğer bu işleri ihtiyacından dolayı yapmamışsa, bunların meydana getirdiği zarardan sorumludur. Eğer diyet miktarı, tam diyetin üçte birinden azsa, kendi malından öder. Diyet miktarı, tam diyetin üçte biri ve daha fazla ise, âkılesi (baba tarafından erkek akrabaları) öder.*

Şayet bunları ihtiyacından dolayı yapmışsa mesela kuyuyu yağmur suyu toplanması için kazmış ve hayvanından bir işi için inip yolda bırakmışsa, o zaman bunların hiç birinden dolayı sorumlu olmaz.

İmam Malik der ki: *Bir adam kuyuya inmeye başlayıp başka biri de onu takip ederken alttaki adam üsttekini çekip her ikisi de kuyunun dibine düşüp ölseler, çeken kimsenin âkılesi öbürünün varislerine diyet öder.*

(47) Hiç bir kimse etkide bulunmamış ve sebep olmamışsa.
(48) Buharî Zekât, 24/66; Müslim, Hudud, 29/11, no: 45.
Define mallarının vergisiyle ilgili malumat zekât bölümünde geçti.
(49) Ya bu üç kişi ayrı ayrı bulunmuş olur, ya da beraberce. Bunlardan sadece biri bulunursa hayvanın meydana getirdiği zarar ve ziyandan o sorumlu olur. Üçü beraber ve kusurları varsa müştereken sorumlu olurlar.

İmam Malik der ki: *Biri bir çocuğa kuyuya inmesini veya ağaca çıkmasını emredip de çocuk bunu yaparken ölse veya zarar görse, emir veren kimse bunun diyetini öder.*

İmam Malik der ki: *Bize göre ihtilâfsız kabul edilen görüş şudur: Diyet ödemesi gereken âkıle ile beraber bulunan kadın ve çocukların diyet ödemesi gerekmez. Diyeti erginlik çağına girmiş erkekler öder.*

İmam Malik der ki: *Köle azad ederek ya da aralarında anlaşma yoluyla birbirine bağlı kimseler dilerlerse birbirlerinin diyetini öderler. Bunlar diyeti ödemekten kaçınırsa, divan ehli denilen devletten maaş alan gruplar birbirlerinin diyetini öder. Resmî divan ehli teşekkül etmeden Resûlu Ekrem (s.a.v.) ve Hz. Ebû Bekir (r.a.) zamanında diyet ödemede müslümanlar birbirleriyle yardımlaşıyorlardı. Divan usulü (hazineden maaş alan grupların) teşekkülü Hz. Ömer (r.a.) zamanında oldu. Bir kimsenin diyetini akrabasından ve velayet yoluyle bağlı olduğu kimselerden başkasının ödemesi gerekmez. Çünkü velayet (birbirine bağlılık) yabancılara intikal etmez. Resul-i Ekrem de:* **«Vela hakkı azad edenindir»** *buyurdu.*

İmam Malik der ki: *«Velâ sabit bir nesebdir.»*

İmam Malik der ki: *Bize göre, hayvanlara zarar veren kimsenin hayvanın bu zarar sebebiyle noksanlaşan kıymeti kadarını ödemesi gerekir.*

İmam Malik der ki: *Kısasen öldürülmesi gereken biri zina, hırsızlık.. gibi haddi gerektiren başka bir suç da işlemiş olsa, kendisine had tatbik edilmez. Ölüm cezası hepsine kafidir. Fakat iffetli kimseye zina iftirası cezası böyle değildir. Çünkü iftira edilen kimseye: «Sana ne oluyor da aleyhine iftirada bulunan kimseyi kırbaçlıyorsun?» denilir. Bu sebeple, kısasen ölüme mahkûm edilen kimseye önce hadd-i kazf'den (iffete iftira) dolayı kırbaçlanıp sonra öldürülmesi görüşündeyim. Katlin dışında diğer yaralamalardaki kısasda durum böyle değildir. Çünkü kısasen öldürme, öbür cezaların hepsine kafidir.*

İmam Malik der ki: *Bir kimse köyde veya başka yerde bir toplum arasında öldürülmüş olarak bulunsa, ölüye evi ve yeri en yakın olan sorumlu tutulmaz. Çünkü başka yerde öldürülüp de*

onları suçlu göstermek için kapılarına atılmış olabilir. Bu gibi şeylerden dolayı hiçbir kimse sorumlu tutulmaz.

İmam Malik der ki: *Bir grup insan dövüşse, sonra ayrıldıklarında aralarında kimin yaptığı bilinmeyen yaralı veya ölü biri bulunsa, bu hususta işittiklerimin en iyisi, bu ölünün diyetini, kendileriyle döğüşenlerin hepsinin ödemesidir. Ölü veya yaralı döğüşen iki gruptan da değilse, diyeti her iki grubun da ödemesi gerekir.*[50]

(50) Şeybanî, 677.

19. PUSU KURARAK VE SİHİRLE ADAM ÖLDÜRME

١٣ - وحدثنى يحيى عن مالك ، عن يحيى بن سعيد ، عن سعيد بن المسيب ؛ أن عمر بن الخطاب قتل نفرا . خمسة أو سبعة . برجل واحد قتلوه قتل غيلة . وقال عمر : لو تمالأ عليه أهل صنعاء لقتلتهم جميعا .

13. Said b. Museyyeb'den: Ömer b. Hattab (r.a.) bir adamı pusu kurup tuzağa düşürerek öldüren beş veya yedi kişiyi öldürdü ve: «Bütün San'a halkı bu suça iştirak etmiş olsaydı hepsini öldürürdüm» dedi.

١٤ - وحدثنى يحيى عن مالك ، عن محمد بن عبد الرحمن بن سعد بن زرارة ؛ أنه بلغه : أن حفصة زوج النبى ﷺ قتلت جارية لها ، سحرتها . وقد كانت دبرتها . فأمرت بها فقتلت .

قال مالك : الساحر الذى يعمل السحر . ولم يعمل ذلك له غيره . هو مثل الذى قال الله تبارك وتعالى فى كتابه : ﴿ ولقد علموا لمن اشتراه ماله فى الآخرة من خلاق ﴾ فأرى أن يقتل ذلك . إذا عمل ذلك هو نفسه .

14. Zürare oğlu Sa'd oğlu Abdurrahman oğlu Muhammed'e rivayet edildiğine göre, Peygamber efendimiz (s.a.v.)'in hanımı Hafsa (r.a.) kendisine sihir yapan cariyesinin öldürülmesini emretti ve öldürüldü. Hafsa (r.a.) cariyenin hürriyetine kavuşmasını kendi ölümüne bağlamıştı.

İmam Malik der ki: *Kendisine sihir yapmayana sihir yapan kimse, Allah'ın kitabında şöyle buyurduğu şu kimse gibidir: «**Andolsun ki onlar (yahudiler) onu (sihri) satın alan (sihir ve büyü yaparak kazanç sağlayan) kimsenin ahirette hiçbir nasibi olmadığını muhakkak biliyorlardı**»*[51]

Bunu bizzat yapanın öldürülmesi görüşündeyim.

(51) Bakara: 102.

20. KASDEN ADAM ÖLDÜRMENİN CEZASI

١٥ - وحدثني يحيى عن مالك، عن عمر بن حسين، مولى عائشة بنت قدامة؛ أن عبد الملك بن مروان أقاد ولي رجل من رجل قتله بعصا. فقتله وليه بعصا.

قال مالك: والأمر المجتمع عليه الذي لا اختلاف فيه عندنا. أن الرجل إذا ضرب الرجل بعصا. أو رماه بحجر. أو ضربه عمدا. فمات من ذلك. فإن ذلك هو العمد وفيه القصاص.

قال مالك: فقتل العمد عندنا أن يعمد الرجل إلى الرجل فيضربه. حتى تفيظ نفسه. ومن العمد أيضا أن يضرب الرجل الرجل في النائرة تكون بينهما. ثم ينصرف عنه وهو حي. فينزى في ضربه. فيموت. فتكون، في ذلك، القسامة.

قال مالك: الأمر عندنا أنه يقتل، في العمد، الرجال الأحرار بالرجل الحر الواحد. والنساء بالمرأة كذلك. والعبيد بالعبد كذلك.

15. Kudame kızı Aişe'nin azadlı kölesi Hüseyin oğlu Ömer'den: Abdulmelik b. Mervan değnek ile öldürülen birinin velisine katili aynen öldürmesini emretti. O da katili değnekle öldürdü.

İmam Malik der ki: *Bize göre ittifakla kabul edilen görüş şudur: Bir adam birine değnekle vursa yahut ona taş atsa veya kasden vursa, o da ölse, bu kasden öldürmedir ve kısas gerekir.*[52]

İmam Malik der ki: *Bize göre kasden öldürme bir adamın diğerine canı çıkıncaya kadar kasden vurarak öldürmesidir. Ayrıca yine aralarında düşmanlık olan birinin diğerine vurarak o sağ iken ayrılıp sonra adamın bu darbeden dolayı kan kaybederek*

(52) Daha önce, Hanefiler'e göre, öldürme olayının beş kısma ayrıldığını belirtmiştik. Onlara göre kasden adam öldürme, silahla veya kılıç, bıçak ve balta gibi yaralayıcı aletlerle olur. Bunların dışında taş,sopa ve elle vurarak öldürme, Ebû Hanife'ye göre, kasde benzeyen öldürmedir. Kısas gerekmez, diyet gerekir. Ebû Yusuf ile Muhammed'e ve diğer mezhep imamlarına göre ise, kasden öldürmedir. Kısası gerektirir.

ölmesi de kasden öldürmedir. Bunda kasame (elli yemin) gerekir.[53]

İmam Malik der ki: *Hür bir adamı kasden hep beraber öldüren erkekler, bir kadını öldüren kadınlar ve bir köleyi öldüren köleler kısas olarak öldürülürler.*

(53) İmam Şafi'ye göre de, küçük sopayla ölünceye kadar vurulup öldürülmesi kasden öldürmedir. Kısas gerekir. Hanefiler'e göre ise, kasde benzeyen öldürmedir, diyet gerekir.
İmam Malik'in belirttiği gibi bunda kasame gerekmesi şöyle olur: O adamın dövmesinden dolayı öldüğü kesin delille sabit olmayıp velileri, bunu kasden falan kimse öldürdü diye dava açarlar, davalı da bunu inkâr ederse, mahkemece maktulun velilerine elli yemin tevcih edilir. Yemin ederlerse katil kısasen öldürülür. Bu Malikilerin hükmüdür. Konu ileride müstakil olarak ele alınacak, Hanefiler'in görüşü orada izah edilecek.

21. ADAM ÖLDÜRMEDE KISAS

حدثني يَحْيَىٰ عَنْ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ : أَنَّ مَرْوَانَ بْنَ الْحَكَمِ كَتَبَ إِلَى مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِى سُفْيَانَ يَذْكُرُ أَنَّهُ أُتِيَ بِسَكْرَانَ قَدْ قَتَلَ رَجُلاً . فَكَتَبَ إِلَيْهِ مُعَاوِيَةُ : أَنِ اقْتُلْهُ بِهِ .

قَالَ يَحْيَىٰ : قَالَ مَالِكٌ : أَحْسَنُ مَا سَمِعْتُ فِى تَأْوِيلِ هٰذِهِ الآيَةِ ، قَوْلِ اللهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ﴿ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ – فَهٰؤُلاَءِ الذُّكُورُ – وَالأُنْثَىٰ بِالأُنْثَىٰ ﴾ أَنَّ الْقِصَاصَ يَكُونُ بَيْنَ الإِنَاثِ كَمَا يَكُونُ بَيْنَ الذُّكُورِ . وَالْمَرْأَةُ الْحُرَّةُ تُقْتَلُ بِالْمَرْأَةِ الْحُرَّةِ . كَمَا يُقْتَلُ الْحُرُّ بِالْحُرِّ . وَالأَمَةُ تُقْتَلُ بِالأَمَةِ . كَمَا يُقْتَلُ الْعَبْدُ بِالْعَبْدِ . وَالْقِصَاصُ يَكُونُ بَيْنَ النِّسَاءِ كَمَا يَكُونُ بَيْنَ الرِّجَالِ . وَالْقِصَاصُ أَيْضًا يَكُونُ بَيْنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ . وَذٰلِكَ أَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَالَ فِى كِتَابِهِ : ﴿ وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالأَنْفَ بِالأَنْفِ وَالأُذُنَ بِالأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ ﴾ فَذَكَرَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ . فَنَفْسُ الْمَرْأَةِ الْحُرَّةِ بِنَفْسِ الرَّجُلِ الْحُرِّ . وَجُرْحُهَا بِجُرْحِهِ .

قَالَ مَالِكٌ ، فِى الرَّجُلِ يُمْسِكُ الرَّجُلَ لِلرَّجُلِ فَيَضْرِبُهُ فَيَمُوتُ مَكَانَهُ : أَنَّهُ ، إِنْ أَمْسَكَهُ ، وَهُوَ يَرَى أَنَّهُ يُرِيدُ قَتْلَهُ قُتِلاَ بِهِ جَمِيعًا . وَإِنْ أَمْسَكَهُ وَهُوَ يَرَى أَنَّهُ إِنَّمَا يُرِيدُ الضَّرْبَ مِمَّا يَضْرِبُ بِهِ النَّاسُ ، لا يَرَى أَنَّهُ عَمَدَ لِقَتْلِهِ ، فَإِنَّهُ يُقْتَلُ الْقَاتِلُ . وَيُعَاقَبُ الْمُمْسِكُ أَشَدَّ الْعُقُوبَةِ . وَيُسْجَنُ سَنَةً . لأَنَّهُ أَمْسَكَهُ . وَلا يَكُونُ عَلَيْهِ الْقَتْلُ .

قَالَ مَالِكٌ : فِى الرَّجُلِ يَقْتُلُ الرَّجُلَ عَمْدًا . أَوْ يَفْقَأُ عَيْنَهُ عَمْدًا . فَيُقْتَلُ الْقَاتِلُ أَوْ تُفْقَأُ عَيْنُ الْفَاقِىءِ قَبْلَ أَنْ يُقْتَصَّ مِنْهُ : أَنَّهُ لَيْسَ عَلَيْهِ دِيَةٌ وَلا قِصَاصٌ . وَإِنَّمَا كَانَ حَقُّ الَّذِى قُتِلَ أَوْفُقِئَتْ عَيْنُهُ فِى الشَّىْءِ ، بِالَّذِى ذَهَبَ وَإِنَّمَا ذٰلِكَ بِمَنْزِلَةِ الرَّجُلِ يَقْتُلُ الرَّجُلَ عَمْدًا . ثُمَّ يَمُوتُ الْقَاتِلُ . فَلا يَكُونُ لِصَاحِبِ الدَّمِ ، إِذَا مَاتَ الْقَاتِلُ ، شَىْءٌ . دِيَةٌ وَلا غَيْرُهَا . وَذٰلِكَ لِقَوْلِ اللهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : ﴿ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِى الْقَتْلَىٰ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ ﴾ .

قَالَ مَالِكٌ : فَإِنَّمَا يَكُونُ لَهُ الْقِصَاصُ عَلَى صَاحِبِهِ الَّذِى قَتَلَهُ . وَإِذَا هَلَكَ قَاتِلُهُ الَّذِى قَتَلَهُ ، فَلَيْسَ لَهُ قِصَاصٌ وَلا دِيَةٌ .

قَالَ مَالِكٌ : لَيْسَ بَيْنَ الْحُرِّ وَالْعَبْدِ قَوَدٌ فِى شَىْءٍ مِنَ الْجِرَاحِ . وَالْعَبْدُ يُقْتَلُ بِالْحُرِّ إِذَا قَتَلَهُ عَمْدًا . وَلا يُقْتَلُ الْحُرُّ بِالْعَبْدِ وَإِنْ قَتَلَهُ عَمْدًا . وَهُوَ أَحْسَنُ مَا سَمِعْتُ .

İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Mervan b. Hakem, Muaviye b. Ebi Süfyan'a, kendisine adam öldürmüş sarhoş birinin getirildiğini, (buna kısas uygulanıp uygulanmıyacağının) bildirilmesini yazınca, Muaviye: «Maktul karşılığında onu öldür» diye cevap verdi.

İmam Malik der ki: *Allah'ın **«Hür hür ile, köle, köle ile - (bunlar erkekdirler) kadın, kadın ile (kısas olunur)»**[54] buyruğunun açıklanması hakkında işittiklerimin en güzeli erkekler arasında kısas olduğu gibi, kadınlar arasında da olur. Hür erkeği öldüren hür erkek öldürüldüğü gibi, hür kadını öldüren hür kadın da öldürülür. Yine erkek köleyi öldüren erkek köle öldürüldüğü gibi, cariyeyi öldüren cariye de öldürülür.[55] Şu halde kısas, erkekler arasında olduğu gibi, kadınlar arasında da olur.*

*Yine bunun gibi kısas, erkeklerle kadınlar arasında da olur. Nitekim Allahu Teala, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: **«Biz Tevrat'ta onların üzerine farz kıldık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş ve yaralamalar muhakkak kısastır. (Bunlarda kısas tatbik edilir.)»**[56] Allahü Teala cana karşı canın kısas olunacağını bildirdi. O halde hür adam öldüren kadın, kısasen öldürülür, onu yaralayan kadın da kısasen yaralanır.*

İmam Malik der ki: *Biri bir adamı diğerinin dövmesi için tutar da o da orada ölünceye kadar döverse, bakılır. Şayet tutan öldürmesi için tutmuşsa o zaman her ikisi de öldürülür. Fakat sadece örfen insanların dövdüğü gibi dövmesi için tutup da öldürmek niyetiyle döveceğini bilmiyorsa o zaman katil öldürülür. Tutana da onu tuttuğu için bir sene hapis cezası verilir, öldürülmez.*[57]

İmam Malik der ki: *Kasden bir adamı öldüren veya gözünü çıkaran kimse kısas yapılmadan önce öldürülse veya gözü çıkarılsa, o zaman ne diyet vermesi ve ne de kısas yapılması gerekir. Çünkü öldürülen veya gözü çıkarılan kimsenin hakkı, o adamın canında veya gözünde idi. Bunlar da kısasdan önce yok olmuştur.*

(54) Bakara, 178
(55) Hanefiler'e göre, köleyi öldüren hür kimsenin kısas yoluyla öldürüleceğini daha önce belirtmiştik.
(56) Maide, 45.
(57) Ebû Hanife ve İmam Şafi'ye göre, tutana kısas yapılmaz.

Bu, birinin bir adamı öldürerek katil olduktan sonra ölmesi gibidir. Katil öldükten sonra ölü sahibinin ne diyet ve ne de başka bir şey isteme hakkı yoktur. Çünkü Allahu Teala:

«— Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hür, hür ile, köle köle ile,... kısas olunur»[58] *buyurdu.*

İmam Malik der ki: *Kısas, maktulü öldüren katile uygulanır. Katil ölünce maktulün kısası da, diyeti de kalmaz.*

İmam Malik der ki: *Yaralamalarda hür ile köle arasında kısas olmaz.*[59] *Hür kimseyi kasden öldüren köle öldürülür. Fakat köleyi kasden öldüren hür kimse öldürülmez.*[60] *İşittiklerimin en güzeli budur.*

(58) Bakara, 178
(59)) İmam Şafii ile Ebû Hanife'ye göre de hüküm aynıdır.
(60) İmam Şafii'ye göre de hüküm aynıdır. Ebû Hanife'ye göre ise, köleyi öldüren hür kimse de kısasen öldürülür.

22. KASDEN ÖLDÜRMEDE AFFETME

حدثني يحيى عن مالك ؛ أنه أدرك من يرضى من أهل العلم يقولون في الرجل إذا أوصى أن يعفى عن قاتله ، إذا قتل عمدا : إن ذلك جائز له . وأنه أولى بدمه من غيره من أوليائه من بعده .

قال مالك ، في الرجل يعفو عن قتل العمد بعد أن يستحقه . ويجب له : إنه ليس على القاتل عقل يلزمه . إلا أن يكون الذي عفا عنه اشترط ذلك عند العفو عنه .

قال مالك ، في القاتل عمدا إذا عفي عنه : أنه يجلد مائة جلدة ويسجن سنة .

قال مالك : وإذا قتل الرجل عمدا وقامت ، على ذلك ، البينة . وللمقتول بنون وبنات . فعفا البنون وأبى البنات أن يعفون . فعفو البنين جائز على البنات . ولا أمر للبنات مع البنين في القيام بالدم والعفو عنه .

İmam Malik der ki: *İlmine güvendiğim alimler şöyle derler: Maktul ölmeden önce kendisini kasden öldürenin affedilmesini istese, bu caizdir. Çünkü maktul kendi kanı hakkında hükme velilerinden daha layıktır.*

İmam Malik der ki: *Maktulün velisi onu kasden öldüreni affetse, katilin diyet vermesi gerekmez. Ancak diyet vermesi şartıyla affederse o zaman alır.*

İmam Malik der ki: *Kasden adam öldüren affedilirse, ceza olarak yüz kırbaç vurulur ve bir sene hapsedilir..*

İmam Malik der ki: *Bir adam diğerini kasden öldürür de bu delille sabit olur ve maktulün de oğulları ve kızları olup oğulları katili affeder, kızları affetmekten kaçınırlarsa, oğullarının affı yeterlidir. Oğullarla beraber bulunan kızları babalarının kanını talep ve affetmede hakları yoktur.*

23. YARALARDA KISAS

قَالَ يَحْيَى : قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا ؛ أَنَّ مَنْ كَسَرَ يَدًا أَوْ رِجْلاً عَمْدًا ، أَنَّهُ يُقَادُ مِنْهُ وَلا يَعْقِلُ .

قَالَ مَالِكٌ : وَلا يُقَادُ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى تَبْرَأَ جِرَاحُ صَاحِبِهِ . فَيُقَادُ مِنْهُ . فَإِنْ جَاءَ جُرْحُ الْمُسْتَقَادِ مِنْهُ مِثْلَ جُرْحِ الأَوَّلِ حِينَ يَصِحُّ ، فَهُوَ الْقَوَدُ . وَإِنْ زَادَ جُرْحُ الْمُسْتَقَادِ مِنْهُ أَوْ مَاتَ ، فَلَيْسَ عَلَى الْمَجْرُوحِ الأَوَّلِ الْمُسْتَقِيدِ شَيْءٌ . وَإِنْ بَرَأَ جُرْحُ الْمُسْتَقَادِ مِنْهُ . وَشَلَّ الْمَجْرُوحُ الأَوَّلُ . أَوْ بَرَأَتْ جِرَاحُهُ وَبِهَا عَيْبٌ أَوْ نَقْصٌ أَوْ عَثَلٌ . فَإِنَّ الْمُسْتَقَادَ مِنْهُ لا يَكْسِرُ الثَّانِيَةَ . وَلا يُقَادُ بِجُرْحِهِ .

قَالَ : وَلَكِنَّهُ يَعْقِلُ لَهُ بِقَدْرِ مَا نَقَصَ مِنْ يَدِ الأَوَّلِ . أَوْ فَسَدَ مِنْهَا . وَالْجِرَاحُ فِي الْجَسَدِ عَلَى مِثْلِ ذَلِكَ .

قَالَ مَالِكٌ : وَإِذَا عَمَدَ الرَّجُلُ إِلَى امْرَأَتِهِ فَفَقَأَ عَيْنَهَا . أَوْ كَسَرَ يَدَهَا . أَوْ قَطَعَ إِصْبَعَهَا . أَوْ شِبْهَ ذَلِكَ . مُتَعَمِّدًا لِذَلِكَ . فَإِنَّهَا تُقَادُ مِنْهُ . وَأَمَّا الرَّجُلُ يَضْرِبُ امْرَأَتَهُ بِالْحَبْلِ . أَوْ بِالسَّوْطِ . فَيُصِيبُهَا مِنْ ضَرْبِهِ مَالَمْ يُرِدْ وَلَمْ يَتَعَمَّدْ . فَإِنَّهُ يَعْقِلُ مَا أَصَابَ مِنْهَا عَلَى هَذَا الْوَجْهِ . وَلا يُقَادُ مِنْهُ .

وحَدَّثَنِي يَحْيَى عَنْ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ : أَنَّ أَبَا بَكْرِ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ أَقَادَ مِنْ كَسْرِ الْفَخِذِ .

İmam Malik der ki: *Bize göre ittifakla kabul edilen hüküm şudur: Kasden birinin el ve ayağını kıran kimsenin cezası diyet değil kısastır.*[61]

İmam Malik der ki: *Yaraladığı kimsenin yarası iyileşinceye kadar hiç bir kimseye kısas yapılmaz. Yara iyileşince kısas yapılır. Kısas yapılan kimsenin yarası iyileşince, yaraladığı kimsenin yarası gibi olursa bu kısasdır. Fakat kısas yapılanın yarası daha*

(61) Ancak kol ve ayağı kırılan kimse kısastan vaz geçerse ceza diyete dönüşür.

fazla olur veya ölürse, önce yaralanıp kısas talep edene bir şey gerekmez. Kısas yapılan kimsenin yarası iyileşir de yaraladığı kimse çolak kalır veya yarasının yerinde iz ve kusur kalırsa, ikinci defa kısas yapılmaz.

İmam Malik der ki: *Fakat ona, elinin ilk halinden yaranın meydana getirdiği noksanlık kadar diyet verilir (tazminat ödenir). Vücuttaki yaraların durumu da böyledir.*

İmam Malik der ki: *Bir kimse kasden vurup karısının gözünü çakarsa, yahut kolunu kırsa, ya da parmağını kesse veya buna benzer şeyler yapsa kısas yapılır.*

Fakat koca karısına kasden iple veya çubukla vursa da arzu etmediği bir yaralama meydana gelse diyetini verir, kısas yapılmaz.

İmam Malik'e rivayet edildiğine göre Hazm oğlu Amr oğlu Muhammed oğlu Ebu Bekir uyluğun kırılmasında kısas yaptı.

24. SERBEST BIRAKILAN KÖLENİN DİYET VE CİNAYETİ

١٦ - حدّثني يَحْيَى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أبي الزِّنَادِ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ ؛ أنَّ سَائِبَةً أَعْتَقَهُ بَعْضُ الْحُجَّاجِ . فَقَتَلَ ابْنَ رَجُلٍ مِنْ بَنِي عَائِذٍ . فَجَاءَ الْعَائِذِيُّ ، أَبُو الْمَقْتُولِ ، إِلَى عُمَرَ ابْنِ الْخَطَّابِ . يَطْلُبُ دِيَةَ ابْنِهِ . فَقَالَ عُمَرُ : لا دِيَةَ لَهُ . فَقَالَ الْعَائِذِيُّ : أَرَأَيْتَ لَوْ قَتَلَهُ ابْنِي ؟ فَقَالَ عُمَرُ : إِذًا ، تُخْرِجُونَ دِيَتَهُ . فَقَالَ : هُوَ ، إِذًا ، كَالأَرْقَمِ . إِنْ يُتْرَكْ يَلْقَمْ . وَإِنْ يُقْتَلْ يَنْقَمْ .

16. Yesar oğlu Süleyman'dan: Hacılardan birinin azad ettiği köle Âiz oğullarından bir adamın oğlunu öldürdü. Maktulün babası, oğlunun diyetini istemek için Ömer b. Hattab'a şikâyete gidince, Ömer b. Hattab:

«— Ona diyet gerekmez» dedi. Adam:

«— Oğlum onu öldürseydi neye hükmederdin?» deyince, Hz. Ömer:

«— O zaman diyetini verirdiniz» dedi. Bunun üzerine adam:

«— O halde bu yılan gibidir, onu bırakırsan sokar, öldürürsen intikam alır» dedi.[62]

(62) Şeybanî, 679.
Yılanların çift olduğu söylenir. Bunlardan birini öldürünce eşi öç alırmış.

٤٤ - كتاب القسامة

44

KASAME[1] KİTABI

(1) **Kasame,** lugatta yemin etme anlamınadır. İslam hukukunda ise, bir kimse öldürülmüş olarak bulunur da mahkemede katilinin kim olduğu kesin delille isbat edilemezse maktulün velileri veya ölü olarak bulunduğu yerin sahibi ya da halkına elli yemin ettirilmesidir. Kasamenin meşru olduğunda, dört mezhep görüş birliği içerisindedir. Fakat bunun uygulanmasında ihtilaf etmişlerdir. Bu bahisde onu göreceğiz.

1. YEMİNE ÖLÜ SAHİPLERİNDEN BAŞLANMASI

١ - حدثني يحيى عن مالك، عن أبي ليلى بن عبد الله بن عبد الرحمن بن سهل، عن سهل بن أبي حثمة؛ أنه أخبره رجال من كبراء قومه: أن عبد الله بن سهل ومحيصة خرجا إلى خيبر. من جهد أصابهم. فأتى محيصة. فأخبر: أن عبد الله بن سهل قد قتل وطرح في فقير بئر أو عين. فأتى يهود. فقال: أنتم والله قتلتموه. فقالوا: والله ما قتلناه. فأقبل حتى قدم على قومه. فذكر لهم ذلك. ثم أقبل هو وأخوه حويصة، وهو أكبر منه، وعبد الرحمن. فذهب محيصة ليتكلم. وهو الذي كان بخيبر. فقال له رسول الله ﷺ «كبر كبر» يريد السن. فتكلم حويصة. ثم تكلم محيصة. فقال رسول الله ﷺ: «إما أن يدوا صاحبكم وإما أن يؤذنوا بحرب» فكتب إليهم رسول الله ﷺ في ذلك. فكتبوا: إنا والله ما قتلناه. فقال رسول الله ﷺ لحويصة ومحيصة وعبد الرحمن «أتحلفون وتستحقون دم صاحبكم» فقالوا: لا. قال «أفتحلف لكم يهود؟» قالوا: ليسوا بمسلمين. فوداه رسول الله ﷺ من عنده. فبعث إليهم بمائة ناقة حتى أدخلت عليهم الدار. قال سهل: لقد ركضتني منها ناقة حمراء.

قال مالك: الفقير هو البئر.

1. Ebu Hasme oğlu Sehl'den: Kabilemin büyüklerınden bir kısım adamlar bana şöyle haber verdi: Sehl oğlu Abdullah ile Muhayyisa, maruz kaldıkları fakirlikten dolayı (hurma satın almak için) Hayber'e gittiler. Orada Muhayyısa'ya gelinerek Sehl oğlu Abdullah'ın öldürülüp bir kuyuya atıldığı haber verildi. O da Yahudiler'e gidip:

«— Vallahi onu siz öldürdünüz» dedi. Onlar da:

«— Vallahi onu biz öldürmedik» dediler. Bunun üzerine Muhayyısa geri döndü. (Medine'ye) kavminin yanına gelerek durumu onlara haber verdi. Sonra Muhayyısa, büyük kardeşi Huveyyısa[2] ve (maktûlün kardeşi) Abdurrahman, Resûlullah

(2) Muhayyısa ve Huveyyısa ensardan Abdullah b. Mesud'un oğullarıdır. Maktul Abdullah ile kardeşi Abdurrahman da bunların kardeşi Sehl'in oğullarıdır.

(s.a.v.)'a geldiler. Hayber'den gelen Muhayyısa konuşmak isteyince, Resûlullah (s.a.v.) yaşlı ağabeysini kasdederek,

«— **Söz hakkını büyüğe ver, büyüğün konuşsun»** dedi. Bunun üzerine önce Huveyyısa, sonra da Muhayyısa konuştu. Daha sonra Resûlullah (s.a.v.):

«— **(Yahudiler) ya maktulün diyetini öderler ya da bize harp ilân etmiş olurlar»** dedi.[3] ve Hayber Yahudilerine bu hususu yazıyla bildirdi. Onlar da:

«— Vallahi onu biz öldürmedik» diye cevap yazınca, Resûlullah (s.a.v.) Huveyyısa, Muhayyısa ve Abdurrahman'a:

«— **Adamınızın kan bedeline hak kazanmak için (onu Yahudilerden birinin öldürdüğüne) yemin eder misiniz?»** dedi. Onlar:

«— Hayır» deyince, Resûlullah (s.a.v.):

«— **Yahudiler sizin iddianızı red için yemin etsinler mi?»** dedi. Onlar da:

«— Yahudiler müslüman değil ki (yeminlerine inanalım)» deyince, Resûlullah (s.a.v.) maktulün diyetini kendi yanından vermeyi kabullendi ve yüz dişi deve gönderdi. Hatta develer onların evine kadar götürüldü.[4]

Sehl der ki: «Bunlardan kırmızı bir dişi deve beni tepti».[5]

Malik der ki: *Hadisteki fakir kelimesi, kuyu demektir.*

(3) O zaman müslümanlarla Hayber Yahudileri arasında sulh anlaşması vardı.
(4) Davacılar yemin etmekten kaçındıkları için, Resûlullah (s.av.) bu defa davacılara yemin teklif edip etmeyeceklerini sormuştur ki Şafii ve Malikiler'e göre de tatbikat böyledir.
Davacılar onların yeminlerini de kabul etmek istemeyince, Resûlullah (s.a.v.) olayın daha fazla sürüncemede kalmasını önlemek ve bu sebeple Yahudilerle ölü sahipleri arasında çıkacak ihtilafı önlemek için maktulün diyetini kendi malından veya devlet hazinesinden ödemiştir.
Ayrıca burada gayri müslimlerin yeminlerinin geçerli olduğunu öğreniyoruz. Şayet onların yeminleri muteber olmasaydı, Resûlullah (s.a.v.) onlara yemin teklifinde bulunmazdı. Ölü sahipleri onlara düşmanlık ve kızgınlıklarından dolayı yeminlerini kabul etmemiştir.
(5) Buharî, Ahkâm, 93/38; Müslim, 28/1, no: 6; Şeybanî, 681.

٢ - قَالَ يَحْيَىٰ عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَىٰ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ بُشَيْرِ بْنِ يَسَارٍ ؛ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ : أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ سَهْلٍ الأَنْصَارِيَّ وَمُحَيِّصَةَ بْنَ مَسْعُودٍ خَرَجَا إِلَى خَيْبَرَ . فَتَفَرَّقَا فِى حَوَائِجِهِمَا . فَقُتِلَ عَبْدُ اللهِ بْنُ سَهْلٍ . فَقَدِمَ مُحَيِّصَةُ . فَأَتَىٰ هُوَ ، وَأَخُوهُ حُوَيِّصَةُ ، وَعَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ سَهْلٍ إِلَى النَّبِىِّ ﷺ . فَذَهَبَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ لِيَتَكَلَّمَ . لِمَكَانِهِ مِنْ أَخِيهِ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « كَبِّرْ كَبِّرْ » فَتَكَلَّمَ حُوَيِّصَةُ وَمُحَيِّصَةُ . فَذَكَرَا شَأْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَهْلٍ . فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ « أَتَحْلِفُونَ خَمْسِينَ يَمِينًا وَتَسْتَحِقُّونَ دَمَ صَاحِبِكُمْ أَوْ قَاتِلِكُمْ ؟ » قَالُوا : يَا رَسُولَ اللهِ . لَمْ نَشْهَدْ وَلَمْ نَحْضَرْ . فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ « فَتُبْرِئُكُمْ يَهُودُ بِخَمْسِينَ يَمِينًا ؟ » فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللهِ . كَيْفَ نَقْبَلُ أَيْمَانَ قَوْمٍ كُفَّارٍ ؟

قَالَ يَحْيَىٰ بْنُ سَعِيدٍ : فَزَعَمَ بُشَيْرُ بْنُ يَسَارٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَدَاهُ مِنْ عِنْدِهِ .

قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الْمُجْتَمَعُ عَلَيْهِ عِنْدَنَا . وَالَّذِى سَمِعْتُ مِمَّنْ أَرْضَى فِى الْقَسَامَةِ . وَالَّذِى اجْتَمَعَتْ عَلَيْهِ الأَئِمَّةُ فِى الْقَدِيمِ وَالْحَدِيثِ . أَنْ يَبْدَأَ بِالأَيْمَانِ ، الْمُدَّعُونَ فِى الْقَسَامَةِ . فَيَحْلِفُونَ . وَأَنَّ الْقَسَامَةَ لا تَجِبُ إِلاَّ بِأَحَدِ أَمْرَيْنِ . إِمَّا أَنْ يَقُولَ الْمَقْتُولُ : دَمِى عِنْدَ فُلاَنٍ . أَوْ يَأْتِىَ وُلاَةُ الدَّمِ بِلَوْثٍ مِنْ بَيِّنَةٍ . وَإِنْ لَمْ تَكُنْ قَاطِعَةً عَلَى الذى يُدَّعَى عَلَيْهِ الدَّمُ . فَهٰذَا يُوجِبُ الْقَسَامَةَ لِلْمُدَّعِينَ الدَّمَ على مَنِ ادَّعَوْهُ عَلَيْهِ . وَلا تَجِبُ الْقَسَامَةُ عِنْدَنَا إِلا بِأَحَدِ هٰذَيْنِ الْوَجْهَيْنِ .

قَالَ مَالِكٌ : وَتِلْكَ السُّنَّةُ الَّتِى لا اخْتِلاَفَ فِيهَا عِنْدَنَا . وَالَّذِى لَمْ يَزَلْ عَلَيْهِ عَمَلُ النَّاسِ أَنَّ الْمُبَدَّئِينَ بِالْقَسَامَةِ أَهْلُ الدَّمِ . وَالَّذِينَ يَدَّعُونَهُ فِى الْعَمْدِ وَالْخَطَأِ .

قَالَ مَالِكٌ : وَقَدْ بَدَأَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْحَارِثِيِّينَ فِى قَتْلِ صَاحِبِهِمُ الَّذِى قُتِلَ بِخَيْبَرَ .

قَالَ مَالِكٌ : فَإِنْ حَلَفَ الْمُدَّعُونَ اسْتَحَقُّوا دَمَ صَاحِبِهِمْ وَقَتَلُوا مَنْ حَلَفُوا عَلَيْهِ . وَلا يُقْتَلُ فِى الْقَسَامَةِ إِلاَّ وَاحِدٌ . لا يُقْتَلُ فِيهَا اثْنَانِ . يَحْلِفُ مِنْ وُلاَةِ الدَّمِ خَمْسُونَ رَجُلاً خَمْسِينَ يَمِينًا . فَإِنْ قَلَّ عَدَدُهُمْ أَوْ نَكَلَ بَعْضُهُمْ رُدَّتِ الأَيْمَانُ عَلَيْهِمْ . إِلاَّ أَنْ يَنْكُلَ أَحَدٌ مِنْ وُلاَةِ الْمَقْتُولِ ، وُلاَةِ الدَّمِ ، الَّذِينَ يَجُوزُ لَهُمُ الْعَفْوُ عَنْهُ . فَإِنْ نَكَلَ أَحَدٌ مِنْ أُولٰئِكَ فَلا سَبِيلَ إِلَى الدَّمِ إِذَا نَكَلَ أَحَدٌ مِنْهُمْ .

قَالَ يَحْيَىٰ : قَالَ مَالِكٌ : وَإِنَّمَا تُرَدُّ الأَيْمَانُ عَلَى مَنْ بَقِىَ مِنْهُمْ . إِذَا نَكَلَ أَحَدٌ مِمَّنْ لا يَجُوزُ لَهُ عَفْوٌ . فَإِنْ نَكَلَ أَحَدٌ مِنْ وُلاَةِ الدَّمِ الَّذِينَ يَجُوزُ لَهُمُ الْعَفْوُ عَنِ الدَّمِ ، وَإِنْ كَانَ وَاحِدًا ، فَإِنَّ الأَيْمَانَ لا تُرَدُّ عَلَى مَنْ بَقِىَ مِنْ وُلاَةِ الدَّمِ . إِذَا نَكَلَ أَحَدٌ مِنْهُمْ عَنِ الأَيْمَانِ .

وَلٰكِنِ الأَيْمَانَ إِذَا كَانَ ذٰلِكَ ، تُرَدُّ عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِمْ . فَيَحْلِفُ مِنْهُمْ خَمْسُونَ رَجُلاً ، خَمْسِينَ يَمِينًا . فَإِنْ لَمْ يَبْلُغُوا خَمْسِينَ رَجُلاً ، رُدَّتِ الأَيْمَانُ عَلَى مَنْ حَلَفَ مِنْهُمْ . فَإِنْ لَمْ يُوجَدْ أَحَدَ إِلاَّ الَّذِى ادُّعِىَ عَلَيْهِ ، حَلَفَ هُوَ خَمْسِينَ يَمِينًا وَبَرِىءَ .

قَالَ يَحْيَى : قَالَ مَالِكٌ : وَإِنَّمَا فُرِقَ بَيْنَ الْقَسَامَةِ فِى الدَّمِ وَالأَيْمَانِ فِى الْحُقُوقِ . أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا دَايَنَ الرَّجُلَ اسْتَثْبَتَ عَلَيْهِ فِى حَقِّهِ . وَأَنَّ الرَّجُلَ إِذَا أَرَادَ قَتْلَ الرَّجُلِ لَمْ يَقْتُلْهُ فِى جَمَاعَةٍ مِنَ النَّاسِ . وَإِنَّمَا يَلْتَمِسُ الْخَلْوَةَ . قَالَ : فَلَوْ لَمْ تَكُنِ الْقَسَامَةُ إِلاَّ فِيمَا تَثْبُتُ فِيهِ الْبَيِّنَةُ . وَلَوْ عُمِلَ فِيهَا كَمَا يُعْمَلُ فِى الْحُقُوقِ ، هَلَكَتِ الدِّمَاءُ . وَاجْتَرَأَ النَّاسُ عَلَيْهَا إِذَا عَرَفُوا الْقَضَاءَ فِيهَا . وَلٰكِنْ إِنَّمَا جُعِلَتِ الْقَسَامَةُ إِلَى وُلاَةِ الْمَقْتُولِ . يُبْدَءُونَ بِهَا فِيهَا لِيَكُفَّ النَّاسُ عَنِ الدَّمِ . وَلِيَحْذَرَ الْقَاتِلُ أَنْ يُؤْخَذَ فِى مِثْلِ ذٰلِكَ بِقَوْلِ الْمَقْتُولِ .

قَالَ يَحْيَى : وَقَدْ قَالَ مَالِكٌ ، فِى الْقَوْمِ يَكُونُ لَهُمُ الْعَدَدُ يُتَّهَمُونَ بِالدَّمِ . فَيَرُدُّ وُلاَةُ الْمَقْتُولِ الأَيْمَانَ عَلَيْهِمْ . وَهُمْ نَفَرٌ لَهُمْ عَدَدٌ : أَنَّهُ يَحْلِفُ كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ عَنْ خَمْسِينَ يَمِينًا . وَلاَ تُقْطَعُ الأَيْمَانُ عَلَيْهِمْ بِقَدْرِ عَدَدِهِمْ . وَلاَ يَبْرَءُونَ دُونَ أَنْ يَحْلِفَ كُلُّ إِنْسَانٍ عَنْ نَفْسِهِ خَمْسِينَ يَمِينًا .

قَالَ مَالِكٌ : وَهٰذَا أَحْسَنُ مَا سَمِعْتُ فِى ذٰلِكَ .

قَالَ : وَالْقَسَامَةُ تَصِيرُ إِلَى عَصَبَةِ الْمَقْتُولِ . وَهُمْ وُلاَةُ الدَّمِ الَّذِينَ يُقْسِمُونَ عَلَيْهِ . وَالَّذِينَ يُقْتَلُ بِقَسَامَتِهِمْ .

2. Yesâr oğlu Büşeyr anlattı: Sehl oğlu Abdullah el-Ensârî ve Mesud oğlu Muhayyısa, Hayber'e gittiler. Oraya varınca işlerini takip etmek üzere ayrıldılar. Sehl oğlu Abdullah öldürüldü. Muhayyısa, Medine'ye geldi. Daha sonra kendisi, kardeşi Huveyyısa ve Sehl oğlu Abdurrahman, Resûlullah (s.a.v.)'e geldiler. Ölünün kardeşi olduğu için Abdurrahman konuşmak isteyince Resûlullah (s.a.v.):

«—**Sözü büyüğe bırak, önce büyüğün konuşsun**» buyurdu. Böylece Huveyyisa ile Muhayyisa konuşup Sehl oğlu Abdullah'ın öldürülmesini anlattılar. Resûlullah (s.a.v.) de kendilerine:

«—**Adamınızın kan bedelinin size verilmesi için elli yemin eder misiniz?**» deyince onlar:

«— Öldürüldüğünü görmedik ve yanında değildik» dediler. Resûlullah (s.a.v.):

«— O halde elli yemin ederek Yahudiler sizin iddianızdan kurtulur»[6] buyurunca, onlar:

«— Ya Resûlullah kâfir kavmin yeminlerini nasıl kabul ederiz» dediler.[7]

Said oğlu Yahya der ki: Yesar oğlu Büşeyr, maktulün diyetini Resûlullah (s.a.v.) kendi verdi, dedi.

İmam Malik der ki: *Bizdeki ittifaka göre alimlerin geçmişte ve yeni üzerinde ittifak ettikleri ve benim de güvendiğim kimselerden işittiğim şey, kasâmede önce davacıların yemin etmeleridir. Kasâme ancak şu iki şeyden biriyle gerekir: Ya maktul, ölmeden önce kan bedelim falana aittir, (beni şu vurdu) der, ya da ölü sahipleri şüpheli delil getirir. Katil zanlısıyla ilgili delil kesin değilse, bu, davacıların davalı aleyhine yemin etmelerini gerektirir. İşte bize göre kasâme ancak bu iki şeyden biriyle olur.*[8]

İmam Malik der ki: *Bize göre kasden veya hata yoluyla olduğu iddia edilen ölüm olayında tatbikatın böyle olmasında ve insanların muamelelerinde kasameye ölü sahiplerinin başlamasında ihtilâf yoktur.*

İmam Malik der ki: *Davacılar (kasden öldürme davasında) yemin ederlerse, ölülerinin kanına hak kazanırlar ve aleyhinde yemin ettikleri öldürülür.*[9] *Kasame'de ancak bir kişi öldürülür,*

(6) Bu hadise istinaden İmam Malik, Şafii ve Ahmed b. Hanbel böyle faili meçhul katil hadiselerinde elli yemin maktulün velilerine yani davacılarına ettirilir, derler. Hanefiler ise, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in **«—Delil getirmek davacıya, yemin etmek de inkâr edene, (başka bir rivayette) davalıya aittir.»** hadisi şerifini alarak, yemin maktulün bulunduğu yerden davacıların seçeceği elli davalıya ettirilir, derler.

(7) Ebu Ömer der ki: Bu hadisin mürsel oluşunda Malik'e muhalefet yoktur. Sahihayn ve başkalarında, Beşir-Sehl b. ebi Hayseme-Râfi b. Hadîc yoluyla mevsuldür: Buharî, Diyât, 87/22; Müslim, Kasame, 28/1, no:2.

(8) Mücerred ölüm olayıyla kasame sabit olmaz. Ortada bir şüphenin bulunması gerekir. Dört mezhep bu hususta görüş birliği içerisindedir. Ancak bu şüphenin ne olduğunda ihtilaf edilmiştir. Hanefiler'e göre, adamın kendi eceliyle değil de başkaları tarafından öldürülmüş olduğuna dair üzerinde bir iz bulunması ve maktulun belirli kimselerin mülkünde bulunmuş olması yeterlidir.

(9) Hanefiler'e göre, kasame neticesinde kısas hükmü verilmez, diyetle hükmedilir. Katil bulunmaz, ölünün bulunduğu semt halkı elli yemini ederlerse, neticede maktulün varislerine diyet vermelerine hükmolunur.

iki kişi öldürülmez. Kan sahiplerinden yani maktulün akrabalarından elli kişi elli yemin eder. Şayet sayıları elli kişiden az olur veya bir kısmı yemin etmekten kaçınırsa, diğerlerine tekrar yemin teklif edilip elli yemine tamamlanır. Ancak maktulün affetme yetkisi olan yakınlarından biri yemin etmekten çekinirse o zaman kan davası düşer.

İmam Malik der ki: *Ölünün yakınlarından katili affetme yetkisi olmayanlardan biri yeminden kaçınırsa, diğerlerine tekrar yemin ettirilir. Şayet affetme yetkisi olanlardan biri yemin etmek istemezse, bir kişi de olsa ölünün diğer sahiplerine tekrar yemin ettirilmez. Ölü sahipleri böylece yemin edince, bu defa davalılara yemin teklif edilir. Onlardan elli erkek (kendileri öldürmediklerine ve öldüreni bilmediklerine) elli yemin eder. Şayet davalılar elli kişiden az ise, yemin edenlere tekrar yemin ettirilir. Davalı sadece bir kişi ise, o elli yemin eder ve kurtulur.*[10]

İmam Malik der ki: *Öldürme hadisesindeki yemin ile diğer hususlardaki yeminler farklıdır. Çünkü biri diğerine borç verince hakkını vesika ve delille sağlama bağlamak ister. Ama birini öldürmek isteyen bunu bir topluluk içerisinde yapmaz, tenha yer arar. Delille sabit olmayan yerde kasame olmasa ve kasame de diğer hukuki muamelelerde yapıldığı gibi yapılsa o zaman ölülerin kanları boşa gider, zayi olur ve bu şekildeki hükmü bilenler insanların kanını akıtıp öldürmeye cesaret ederlerdi. İnsanların adam öldürmekten kaçınması ve katil zanlısının da bu gibi durumda maktulün sözü ile sorumlu tutulmaması için kasamede öldürülenin sahiplerinden başlanılması gerekli kılındı.*

İmam Malik der ki: *Az sayıda bir topluluk maktulü öldürmekle itham edilip de ölü sahipleri bunların yemin etmelerini teklif ederlerse, onlardan her biri kendi adına elli yemin eder, yoksa elli yemin bunların sayısına taksim edilmez.*

İmam Malik der ki: *Bu konuda işittiğim sözlerin en güzeli budur.*

İmam Malik der ki: *Kasame (yemin etmek) maktulün asabesine (baba tarafından erkek akrabalarına) düşer, onlar yeminleriyle kısas yapılan kan davacılarıdır.*

(10) Hanefiler'e göre, davacılara yemin gerekmediğini daha önce kaydetmiştik.

2. KASDEN ADAM ÖLDÜRMEDE KAN DAVACILARINDAN YEMİN ETMELERİ CAİZ OLANLAR

قَالَ يَحْيَىٰ : قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ الَّذِي لا اخْتِلاَفَ فِيهِ عِنْدَنَا ، أَنَّهُ لا يَحْلِفُ فِي الْقَسَامَةِ فِي الْعَمْدِ أَحَدٌ مِنَ النِّسَاءِ . وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لِلْمَقْتُولِ وُلاَةٌ إِلاَّ النِّسَاءُ . فَلَيْسَ لِلنِّسَاءِ فِي قَتْلِ الْعَمْدِ قَسَامَةٌ وَلا عَفْوٌ .

قَالَ يَحْيَىٰ : قَالَ مَالِكٌ ، فِي الرَّجُلِ يُقْتَلُ عَمْدًا : أنه إِذَا قَامَ عَصَبَةُ الْمَقْتُولِ أَوْ مَوَالِيهِ ، فَقَالُوا : نَحْنُ نَحْلِفُ وَنَسْتَحِقُّ دَمَ صَاحِبِنَا . فَذٰلِكَ لَهُمْ .

قَالَ مَالِكٌ : فَإِنْ أَرَادَ النِّسَاءُ أَنْ يَعْفُونَ عَنْهُ ، فَلَيْسَ ذٰلِكَ لَهُنَّ . الْعَصَبَةُ وَالْمَوَالِي أَوْلَى بِذٰلِكَ مِنْهُنَّ . لأَنَّهُمْ هُمُ الَّذِينَ اسْتَحَقُّوا الدَّمَ وَحَلَفُوا عَلَيْهِ .

قَالَ مَالِكٌ : وَإِنْ عَفَتِ الْعَصَبَةُ أَوِ الْمَوَالِي ، بَعْدَ أَنْ يَسْتَحِقُّوا الدَّمَ ، وَأَبَى النِّسَاءُ ، وَقُلْنَ : لا نَدَعُ قَاتِلَ صَاحِبِنَا . فَهُنَّ أَحَقُّ وَأَوْلَى بِذٰلِكَ . لأَنَّ مَنْ أَخَذَ الْقَوَدَ أَحَقُّ مِمَّنْ تَرَكَهُ مِنَ النِّسَاءِ وَالْعَصَبَةِ . إِذَا ثَبَتَ الدَّمُ وَوَجَبَ الْقَتْلُ .

قَالَ مَالِكٌ ، لا يُقْسِمُ فِي قَتْلِ الْعَمْدِ مِنَ الْمُدَّعِينَ إِلاَّ اثْنَانِ فَصَاعِدًا . تُرَدَّدُ الأَيْمَانُ عَلَيْهِمَا حَتَّى يَحْلِفَا خَمْسِينَ يَمِينًا ثُمَّ قَدِ اسْتَحَقَّا الدَّمَ . وَذٰلِكَ الأَمْرُ عِنْدَنَا .

قَالَ مَالِكٌ : وَإِذَا ضَرَبَ النَّفَرُ الرَّجُلَ حَتَّى يَمُوتَ تَحْتَ أَيْدِيهِمْ قُتِلُوا بِهِ جَمِيعًا . فَإِنْ هُوَ مَاتَ بَعْدَ ضَرْبِهِمْ كَانَتِ الْقَسَامَةُ . وَإِذَا كَانَتِ الْقَسَامَةُ لَمْ تَكُنْ إِلاَّ عَلَى رَجُلٍ وَاحِدٍ . وَلَمْ يُقْتَلْ غَيْرُهُ . وَلَمْ نَعْلَمْ قَسَامَةً كَانَتْ قَطُّ إِلاَّ عَلَى رَجُلٍ وَاحِدٍ .

İmam Malik der ki: *Kasden adam öldürmedeki kasamede kadınlardan hiç biri yemin etmez. Hatta maktulün velileri sadece kadınlar olsa, bunlara yemin gerekmez. Affetme yetkileri de yoktur.*

İmam Malik der ki: *Kasden öldürülen erkeğin asabesi (baba tarafından erkek akrabaları) veya yakınları kalkıp: «Biz yemin edip ölümüzün kanına hak kazanacağız» deseler, hak kendilerinin olur.*

İmam Malik der ki: *Kadınlar affetmeyi isteseler de afları geçerli olmaz. Asabesi ve yakınları bu hususta kadınlardan daha çok söz sahibidirler. Çünkü ölüye yemin eden ve kana hak kazanan bunlardır.*

İmam Malik der ki: *Ölünün asabesi yahut yakınları ölünün kanına hak kazandıktan sonra affetseler de, kadınlar afdan kaçınıp: «Ölümüzün katilini serbest bırakmayız» deseler, o zaman söz kadınlarındır. Çünkü kan sabit olup kısas kesinleşince, kadınlar ve asabeden kısası isteyenler, istemeyenlerden daha çok hak sahibidirler.*

İmam Malik der ki: *Kasden adam öldürmede davacılara yemin ettirilebilmesi için, yemin etmeleri gerekenlerden en az iki kişi ve daha fazla olması gerekir.*[11] *Yeminin adedi elli oluncaya kadar bu iki kişiye tekrar ettirilir. Elli yemin edince kana hak kazanırlar. Hüküm bizde böyledir.*

İmam Malik der ki: *Bir grup insan hep beraber bir adamı ölünceye kadar dövseler, öldürülen bir kişi yerine hepsi öldürülür. Fakat dövmelerinden sonra ölürse yemin gerekir.*[12] *Yemin yoluyla ise ancak bir adam kısasen öldürülür. Birden fazla öldürülmez.*[13]

(11) Davacı bir kişi olursa yemin ettirilmez. O zaman yemin davalıya teklif edilir. Davalı bir kişi de olsa yemin ettirilir. Çünkü davacıya yemin ettirmemekle hak zayi olmaz. Halbuki davalıya yemin ettirilmezse maktulün kanı boşa gitmiş olur.

(12) Yani adam dövülürken iki kişi şahit olur, dövülmeden sonra bir müddet yaşayıp da ölürse o zaman bu dövmeden dolayı ölüp ölmediğine dair kasame gerekir.

(13) Hanefiler'e göre, kasame (yemin) neticesinde kısas gerekmez, sadece diyet gerekir. Dava kasden öldürme davası ise, davalılar diyeti kendi mallarından verirler. Şayet dava hata yoluyla öldürme davası ise, o zaman diyeti davalıların âkılesi (baba tarafından erkek arkabaları verir. (Meydanî, Lübâb, c.3, s. 172).

3. HATAEN ADAM ÖLDÜRMEDE YEMİN (KASAME)

قَالَ يَحْيَى : قَالَ مَالِكٌ : الْقَسَامَةُ فِى قَتْلِ الْخَطَأِ ، يُقْسِمُ الَّذِينَ يَدَّعُونَ الدَّمَ وَيَسْتَحِقُّونَهُ بِقَسَامَتِهِمْ . يَحْلِفُونَ خَمْسِينَ يَمِينًا . تَكُونُ عَلَى قَسْمِ مَوَارِيثِهِمْ مِنَ الدِّيَةِ . فَإِنْ كَانَ فِى الأَيْمَانِ كُسُورٌ إِذَا قُسِمَتْ بَيْنَهُمْ ، نُظِرَ إِلَى الَّذِى يَكُونُ عَلَيْهِ أَكْثَرُ تِلْكَ الأَيْمَانِ إِذَا قُسِمَتْ . فَتُجْبَرُ عَلَيْهِ تِلْكَ الْيَمِينُ .

قَالَ مَالِكٌ : فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لِلْمَقْتُولِ وَرَثَةٌ إِلاَّ النِّسَاءُ . فَإِنَّهُنَّ يَحْلِفْنَ وَيَأْخُذْنَ الدِّيَةَ . فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَارِثٌ إِلاَّ رَجُلٌ وَاحِدٌ ، حَلَفَ خَمْسِينَ يَمِينًا وَأَخَذَ الدِّيَةَ . وَإِنَّمَا يَكُونُ ذٰلِكَ فِى قَتْلِ الْخَطَأِ وَلاَ يَكُونُ فِى قَتْلِ الْعَمْدِ .

İmam Malik der ki: *Hata yoluyla adam öldürmede kan davacıları yemin ederler ve yeminleriyle kana hak kazanırlar. Bunlar elli yemin ederler. Yeminlerinin sayısı, diyetteki hisseleri oranında olur. Elli yemin davacılara taksim edilince, eksik kalan yemin taksimde kendisine en çok yemin düşene yaptırılır.*

İmam Malik der ki: *Öldürülenin kadınlardan başka varisleri yoksa, yemini bunlar ederler ve diyeti alırlar. Sadece bir erkek varisi varsa, elli yemin eder ve diyeti alır. Bu hüküm, kasden öldürmede değil, hata yoluyla öldürmededir.*

4. KASAMEDE MİRAS

قَالَ يَحْيَى : قَالَ مَالِكٌ : إِذَا قَبِلَ وُلاَةُ الدَّمِ الدِّيَةَ فَهِيَ مَوْرُوثَةٌ عَلَى كِتَابِ اللهِ . يَرِثُهَا بَنَاتُ الْمَيِّتِ وَأَخَوَاتُهُ . وَمَنْ يَرِثُهُ مِنَ النِّسَاءِ . فَإِنْ لَمْ يَحْرِزِ النِّسَاءُ مِيرَاثَهُ كَانَ مَا بَقِيَ مِنْ دِيَتِهِ لأَوْلَى النَّاسِ بِمِيرَاثِهِ مَعَ النِّسَاءِ .

قَالَ مَالِكٌ : إِذَا قَامَ بَعْضُ وَرَثَةِ الْمَقْتُولِ الَّذِي يُقْتَلُ خَطَأً ، يُرِيدُ أَنْ يَأْخُذَ مِنَ الدِّيَةِ بِقَدْرِ حَقِّهِ مِنْهَا . وَأَصْحَابُهُ غُيَّبٌ . لَمْ يَأْخُذْ ذَلِكَ . وَلَمْ يَسْتَحِقَّ مِنَ الدِّيَةِ شَيْئًا ، قَلَّ وَلاَ كَثُرَ . دُونَ أَنْ يَسْتَكْمِلَ الْقَسَامَةَ . يَحْلِفُ خَمْسِينَ يَمِينًا . فَإِنْ حَلَفَ خَمْسِينَ يَمِينًا اسْتَحَقَّ حِصَّتَهُ مِنَ الدِّيَةِ . وَذَلِكَ أَنَّ الدَّمَ لاَ يَثْبُتُ إِلاَّ بِخَمْسِينَ يَمِينًا . وَلاَ تَثْبُتُ الدِّيَةُ حَتَّى يَثْبُتَ الدَّمُ . فَإِنْ جَاءَ . بَعْدَ ذَلِكَ مِنَ الْوَرَثَةِ أَحَدٌ ، حَلَفَ مِنَ الْخَمْسِينَ يَمِينًا بِقَدْرِ مِيرَاثِهِ . وَأَخَذَ حَقَّهُ حَتَّى يَسْتَكْمِلَ الْوَرَثَةُ حُقُوقَهُمْ . إِنْ جَاءَ أَخٌ لأُمٍّ فَلَهُ السُّدُسُ . وَعَلَيْهِ مِنَ الْخَمْسِينَ يَمِينًا ، السُّدُسُ . فَمَنْ حَلَفَ اسْتَحَقَّ مِنَ الدِّيَةِ . وَمَنْ نَكَلَ بَطَلَ حَقُّهُ . وَإِنْ كَانَ بَعْضُ الْوَرَثَةِ غَائِبًا أَوْ صَبِيًّا لَمْ يَبْلُغْ ، حَلَفَ الَّذِينَ حَضَرُوا خَمْسِينَ يَمِينًا . فَإِنْ جَاءَ الْغَائِبُ بَعْدَ ذَلِكَ ، أَوْ بَلَغَ الصَّبِيُّ الْحُلُمَ ، حَلَفَ كُلٌّ مِنْهُمَا . يَحْلِفُونَ عَلَى قَدْرِ حُقُوقِهِمْ مِنَ الدِّيَةِ . وَعَلَى قَدْرِ مَوَارِيثِهِمْ مِنْهَا .

قَالَ يَحْيَى : قَالَ مَالِكٌ : وَهَذَا أَحْسَنُ مَا سَمِعْتُ .

İmam Malik der ki: *Öldürülenin yakınları (kısastan vazgeçip) diyeti kabul edince Allah'ın kitabında belirttiği taksim üzere miras alırlar. Buna ölünün kızları, kız kardeşleri ve mirasçı olabilen diğer kadınlar da varis olurlar. Şayet kadınlar hissesini aldıktan sonra diyet artarsa, o zaman kalanı kadınlarla beraber en yakın erkeklere ait olur.*

İmam Malik der ki: *Hata yoluyla öldürülen maktulün bir kısım varisleri yok iken, bulunanlardan biri kendi hissesine düşen miktarı almak istese, kasame tamam olup elli yemin yapıncaya kadar bunu alamaz ve diyetten ne az ve ne de çok hiç bir şeye hak kazanamaz. Fakat elli yemin ederse, o zaman diyetten hissesine*

düşen miktarı alır. Zira kan ancak elli yeminle sabit olur. Kan sabit oluncaya kadar diyet sabit olmaz. Bundan sonra o gaib varislerden biri gelirse elli yeminden miras miktarı oranınca yemin eder ve diyetten hakkını alır. Bütün varisler diyet haklarını alıncaya kadar bu iş böyle devam eder. Mesela anabir erkek kardeş gelirse miras hakkı altıda birdir. Elli yeminin altıda birini yapar. Yemin eden kimse diyetten hakkını alır. Yeminden kaçınanan hakkı ise yok olur. Varislerin bir kısmı gaib veya buluğa ermemiş çocuk olursa, hazır olanlar elli yemin ederler. Bundan sonra gaib gelir veya çocuk büluğa ererse, bunlardan her biri diyetteki hakları ve mirasları oranınca yemin ederler.

İmam Malik der ki: *Bu işittiklerimin en güzelidir.*

5. KÖLELERDE KASAME

قَالَ يَحْيَىٰ : قَالَ مَالِكٌ : الأَمْرُ عِنْدَنَا فِى الْعَبِيدِ . أَنَّهُ إِذَا أُصِيبَ الْعَبْدُ عَمْدًا أَوْ خَطَأً ، ثُمَّ جَاءَ سَيِّدُهُ بِشَاهِدٍ ، حَلَفَ مَعَ شَاهِدِهِ يَمِينًا وَاحِدَةً ثُمَّ كَانَ لَه قِيمَةُ عَبْدِهِ . وَلَيْسَ فِى الْعَبِيدِ قَسَامَةٌ فِى عَمْدٍ وَلا خَطَأٍ . وَلَمْ أَسْمَعْ أَحَدًا مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ قَالَ ذٰلِكَ .

قَالَ مَالِكٌ : فَإِنْ قُتِلَ الْعَبْدُ عَمْدًا أَوْ خَطَأً ، لَمْ يَكُنْ عَلَى سَيِّدِ الْعَبْدِ الْمَقْتُولِ قَسَامَةٌ وَلا يَمِينٌ . وَلاَ يَسْتَحِقُّ سَيِّدُهُ ذٰلِكَ إِلاَّ بِبَيِّنَةٍ عَادِلَةٍ . أَوْ بِشَاهِدٍ . فَيَحْلِفُ مَعَ شَاهِدِهِ .

قَالَ يَحْيَىٰ : قَالَ مَالِكٌ : وَهٰذَا أَحْسَنُ مَا سَمِعْتُ .

İmam Malik der ki: *Bize göre, kölelerin durumu şöyledir: Köle kasden veya hata yoluyla öldürülür, sonra efendisi (bunu falan öldürdü diye) bir şahit getirirse, şahitle beraber kendisi de bir yemin ettikten sonra öldürülenin bedelini alır. Hataen ve kasden öldürülen kölelerde kasame (elli yemin) yoktur. Kasame gerekir diyen hiç bir ilim sahibini işitmedim.*

İmam Malik der ki: *Köle kasden veya hata yoluyla öldürülürse efendisine kasame de yoktur, yemin de gerekmez. Efendisi buna ancak ya iki adil şahitle ya da bir şahitle beraber kendi yeminiyle hak kazanır.*

İmam Malik der ki: *Bu, işittiklerimin en güzelidir.*[14]

(14) Kasame konusu biterken ehemmiyetine binaen şu hususları belirtmek istiyoruz:

a) Kasamenin uygulanması, muayyen kimselerden meydana gelen mahalle veya semt halkını daha dikkatli veya uyanık bulundurur. Bölgeleri içerisindeki faili meçhul cinayet olaylarının meydana gelmesini önlemeye çalışırlar.

b) Cemiyet içerisinde katil olayı elbetteki fevkalade mühim bir hadisedir. Kasame neticesinde maktulün yakınlarına diyet vermekle bu acı nisbeten hafifletilmiş olup, böylece onların maddi ve manevi yardımına koşulmuş olur.

c) Katili bilinmeyen öldürme hadisesinde bir kısım kimseler töhmet altında bulunabilir. Kasame ile bu da giderilmiş olur. Böylece cemiyetin dirlik ve düzenliği sağlanmış olur.

٤٥ - كتاب الجامع

45

MUHTELİF KONULAR KİTABI[1]

(1) İbnül-Arabî der ki: Hadis tasnifinde belirli konuların dışında muhtelif konuları beyan etmek için bab ve kitaplara ilk defa bu ismi veren İmam Malik'dir. Bunun iki faydası vardır:
a) Müellif belirli bir hüküm ve konuyla bağlı olma külfetinden kurtulmuş olup serbest hareket eder.
b) Öteden beri alışılagelen belirli konulara girmeyen değişik şeyler olabilir. Bu isim altında onlar da serbestçe ifade edilebilir.

1. MEDİNE VE MEDİNE'LİLERE RESÛLULLAH (S.A.V.)'İN DUASI[2]

١ - وحدّثني يحْيَى بْنُ يحْيَى قَالَ :

حدّثني مَالِكٌ عَنْ إِسْحَقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ الأَنْصَارِيِّ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِي مِكْيَالِهِمْ . وَبَارِكْ لَهُمْ فِي صَاعِهِمْ وَمُدِّهِمْ » يَعْنِي أَهْلَ الْمَدِينَةِ .

1. Enes b. Malik (r.a.)'dan: Resûlullah (s.a.v.), Medine halkı için şöyle dua etti: **«Allahım! Onların ölçeklerini bereketlendir. Sa' ve müdlerini bereketli kıl.»**[3]

٢ - وحدّثني يحْيَى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّهُ قَالَ : كَانَ النَّاسُ إِذَا رَأَوْا أَوَّلَ الثَّمَرِ جَاءُوا بِهِ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ . فَإِذَا أَخَذَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ قَالَ « اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي ثَمَرِنَا . وَبَارِكْ لَنَا فِي مَدِينَتِنَا . وَبَارِكْ لَنَا فِي صَاعِنَا . وَبَارِكْ لَنَا فِي مُدِّنَا . اللَّهُمَّ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَبْدُكَ وَخَلِيلُكَ وَنَبِيُّكَ . وَإِنِّي عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ . وَإِنَّهُ دَعَاكَ لِمَكَّةَ . وَإِنِّي أَدْعُوكَ لِلْمَدِينَةِ بِمِثْلِ مَا دَعَاكَ بِهِ لِمَكَّةَ ، وَمِثْلَهُ مَعَهُ » ثُمَّ يَدْعُو أَصْغَرَ وَلِيدٍ يَرَاهُ . فَيُعْطِيهِ ذَلِكَ الثَّمَرَ .

(2) Medine'nin daha öceki ismi «Yesrib» idi. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de el-Ahzâb sûresi 13. âyetinde bu isimle zikredilmektedir. Daha sonra Peygamber Efendimiz (s.a.v.) 622 Milâdî tarihinde Mekke'den Medine'ye hicret buyurunca bu ismin yerini, peygamberin şehri anlamına gelen «Medinetü'n-Nebî» almıştır. Daha sonra bu isim çok kullanıldığı için kısa olması bakımından sonundaki «en-Nebî» atılmış, Medine olarak kalmıştır. Aslında «Medine» şehir demektir. Fakat Peygamberimizin şehrine alem olmuştur. Bu sebeple Medine denilince, Peygamberimiz (s.a.v.)'in hicret edip medfun bulunduğu şehir akla gelir.

(3) Buharî, Buyu, 34/53; Müslim, Hac, 15/85, no: 465.
Sa'; 1040 dirhem yani 2.176 gram ağırlığında hububat alan bir ölçektir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in: **«Medine halkının sa' ve müdlerini bereketlendir»** buyurması, bu ölçeklerle ölçülen gıda maddelerini bereketlendir, anlamınadır. Burada mecaz vardır. Bu sebeple, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in üstün ifade gücünü görmekteyiz.

2. Ebû Hüreyre (r.a.) şunları anlattı: İnsanlar turfanda meyveyi gördüklerinde Resûlullah (s.a.v.)'e getirirler, o da meyveyi eline alınca:

«— **Allah'ım! meyvelerimizi bize bereketlendir, Medine'mizde bize bolluk ver, sa' ve müddümüzde bize bereketler ihsan eyle, Allah'ım Şüphesiz ki İbrahim senin kulun, halil'in (dostun) ve peygamberindir. Ben de senin kulun ve peygamberinim. O Mekke için sana dua etti. Ben de Medine için sana dua ediyorum. Onun Mekke için senden talep ettiğinin benzerini ve bir misli fazlasını senden talep ediyorum»** Sonra Resûlullah (s.a.v.) gördüğü en küçük çocuğu çağırır, bu meyveyi ona verirdi.[4]

(4) Müslim, Hac, 15/85, no:483.
Ashabın ilk çıkan meyveyi, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e getirmeleri onun duasını almayı arzu ettiklerinden dolayı idi.
Hz. İbrahim (a.s.)'in Mekke için yapmış olduğu dua Kur'an-ı Kerim'de İbrahim sûresinin 35-37. âyetlerinde zikredilmektedir ki anlamı şöyledir:
«— ***(Habibim) hatırla o zamanı ki, İbrahim: Rabbim, demişti, bu şehri (Mekke-i Mükerreme'yi) emniyetli kıl. Beni de oğullarımı da putlara tapmaktan uzak tut... Ey Rabbimiz! Ben evladlarımdan kimini (İsmail a.s.) ile validesini (Hacer'i) senin mukaddes olan evinin yanında ekinsiz bir vadiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz! Onları bu vadiye yerleştirmemin sebebi dosdoğru namazlarını kılmaları içindir. Artık sen insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir ve onları bir kısım meyvelerle rızıklandır. Umulur ki onlar bu sebeple şükrederler.»***
Hadis-i Şerif'in son bölümünde Resûl-i Ekrem (s.a.v.)'in çocuklara karşı olan şefkat ve merhameti ile onları sevindirmeye verdiği itinayı görüyoruz.

2. MEDİNE'DE İKAMET ETME VE ORADAN GÖÇ

٣ - حدّثني يحيى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ قَطَنِ بْنِ وَهْبِ بْنِ عُمَيْرِ بْنِ الأجْدَعِ ؛ أنّ يُحَنَّسَ مَوْلَى الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ أخْبَرَهُ ، أنّهُ كانَ جَالِسًا عِنْدَ عَبْدِ الله بْنِ عُمَرَ فِي الْفِتْنَةِ . فَأتَتْهُ مَوْلاةٌ لَهُ تُسَلِّمُ عَلَيْهِ . فَقَالَتْ : إنّي أرَدْتُ الْخُرُوجَ يَا أبَا عَبْدِ الرَّحْمٰنِ . اشْتَدَّ عَلَيْنَا الزَّمَانُ . فَقَالَ لَهَا عَبْدُ الله بْنُ عُمَرَ : اقْعُدِي لُكَعُ . فَإنّي سَمِعْتُ رَسُولَ الله ﷺ يَقُولُ « لا يَصْبِرُ عَلَى لأوَائِهَا وَشِدَّتِهَا أحَدٌ ، إلاّ كُنْتُ لَهُ شَفِيعًا أوْ شَهِيدًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ » .

3. Zübeyr b. Avvam'ın azadlı kölesi Yuhannes şunları anlattı: «Fitne (karışıklık) zamanında Abdullah b. Ömer (r.a.)'ın yanında oturuyordum. Azat ettiği bir cariye gelerek ona selam verdi ve:

«— Ya Eba Abdurrahman ben Medine'den çıkmak istiyorum. Açlık sıkıntısı çekiyoruz.» deyince:

«— Otur ey akılsız! Şüphesiz ki ben Resûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu işittim: **«Medine'nin mihnet ve sıkıntısına sabreden kimseye, kuşkusuz kıyamet gününde şefaatçı veya şahid olurum.»**[5]

٤ - وحدّثني يحيى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ الله ؛ أنّ أعْرَابِيًّا بَايَعَ رَسُولَ الله ﷺ عَلَى الإسْلامِ . فَأصَابَ الأعْرَابِيَّ وَعْكٌ بِالْمَدِينَةِ . فَأتَى رَسُولَ الله ﷺ فَقَالَ : يَا رَسُولَ الله أقِلْنِي بَيْعَتِي . فَأبَى رَسُولُ الله ﷺ . ثُمّ جَاءَهُ فَقَالَ : أقِلْنِي بَيْعَتِي . فَأبَى . ثُمّ جَاءَهُ فَقَالَ أقِلْنِي بَيْعَتِي . فَأبَى . فَخَرَجَ الأعْرَابِيُّ فَقَالَ رَسُولُ الله ﷺ « إنّمَا الْمَدِينَةُ كَالْكِيرِ . تَنْفِي خَبَثَهَا . وَيَنْصَعُ طَيِّبُهَا » .

(5) Müslim, Hac, 15/85, no:482.
Hadis-i Şerif, Medine-i Münevvere'de oturmanın ve oradaki mihnet ve sıkıntılara katlanmanın sevap ve faziletli olduğuna delildir. Resûlullah (s.a.v.)'in Medine halkına şahid veya şefaatçi olması şöyle izah edilmiştir. Medine halkının bir kısmına şahid ve bir kısmına da şefaatçi olur. Bu da ya günahkarlara şefaatçi, itaatkârlara şahid veya kendi seadet zamanında ölenlere şahid, daha sonra ölenlere şefaatçi olur, demektir.

4. Cabir b. Abdullah anlatıyor: «Bir bedevi Resûlullah (s.a.v.)'e müslüman olmak üzere biat etti. Daha sonra Medine'de sıtma hastalığına yakalanınca Resûlullah (s.a.v.)'e gelip:

«— Ya Resûlallah! Biatımı boz. (Medine'den ayrılmama müsade buyur)» dedi. Resûlullah (s.a.v.) kabul etmedi. Daha sonra tekrar gelip:

«— Biatımı boz» dedi. Resûlullah (s.a.v.) yine kabul etmeyince bedevi tekrar gelip:

«— Benim biatımı boz» dedi. Bu defa da Resûlullah (s.a.v.) isteğini kabul etmeyince, bedevi çıkıp gitti. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.):

«— **Şüphesiz ki Medine şehri demirci körüğü gibidir. (Nasıl ki körük demir üzerindeki kir ve pası giderirse) Medine şehri de kötüleri atar. İyiler orada kalır»** buyurdu.[6]

٥ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ؛ أَنَّهُ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْحُبَابِ سَعِيدَ بْنَ يَسَارٍ يَقُولُ : سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ : يَقُولُ « أُمِرْتُ بِقَرْيَةٍ تَأْكُلُ الْقُرَى . يَقُولُونَ : يَثْرِبُ . وَهِيَ الْمَدِينَةُ . تَنْفِي النَّاسَ كَمَا يَنْفِي الْكِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ » .

5. Ebu Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.)'i işittim şöyle buyurdu:

«— **Rabbim bana öyle bir şehre hicret etmemi emretti ki bu diğer bütün şehirlere galip gelip hükmeder. İnsanlar ona Yesrib diyorlar, onun ismi Medine'dir. Körüğün demirin pasını giderdiği gibi Medine de kötü insanları yok eder, dışarı atar.»**[7]

٦ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « لا يَخْرُجُ أَحَدٌ مِنَ الْمَدِينَةِ رَغْبَةً عَنْهَا ، إِلاَّ أَبْدَلَهَا اللهُ خَيْرًا مِنْهُ » .

6. Urve'den: Resûlullah (s.a.v.): «**Medine'den hoşlanmıyarak sevabını istemeyerek çıkan birinin yerine Allah daha hayırlı kimseleri getirir»** buyurdu.

(6) Buharî, Ahkâm, 93/47; Müslim, Hacc, 15/88, no:489; Şeybanî, 89.
(7) Buharî, Fedâilu'l-Medîne, 29/2; Müslim, Hac, 15/88, no:488.

٧ - وحدثني مالك عن هشام بن عروة، عن أبيه، عن عبد الله بن الزبير، عن سفيان ابن أبي زهير؛ أنه قال: سمعت رسول الله ﷺ يقول «تفتح اليمن. فيأتي قوم يبسون. فيتحملون بأهليهم ومن أطاعهم. والمدينة خير لهم لو كانوا يعلمون. وتفتح الشام. فيأتي قوم يبسون. فيتحملون بأهليهم ومن أطاعهم. والمدينة خير لهم لو كانوا يعلمون. وتفتح العراق. فيأتي قوم يبسون. فيتحملون بأهليهم ومن أطاعهم. والمدينة خير لهم لو كانوا يعلمون».

7. Ebû Züheyr oğlu Süfyan'dan: Resûlullah (s.a.v.)'ı işittim Şöyle buyurdu: «**Yemen fethedilecektir. Medine'lilerden bir grup ailelerini ve kendilerine tabi olanları alıp Yemen'e göçeceklerdir. Halbuki —bilseler— Medine kendileri için daha hayırlıdır. Şam da fethedilecektir. O zaman Medine'lilerden bir grup ailelerini ve kendilerine uyanları alıp Şam'a göçeceklerdir. Halbuki —bilseler— Medine kendileri için daha hayırlıdır. Irak da fethedilecektir. O zaman da Medine halkından bir grup ailelerini ve kendilerine uyanları alıp Irak'a göç edeceklerdir. Bilseler Medine kendileri için daha hayırlıdır.**»[8]

٨ - وحدثني يحيى عن مالك عن ابن حماس، عن عمه، عن أبي هريرة، أن رسول الله ﷺ قال: «لتتركن المدينة على أحسن ما كانت. حتى يدخل الكلب أو الذئب فيغذي على بعض سواري المسجد. أو على المنبر» فقالوا: يا رسول الله. فلمن تكون الثمار ذلك الزمان؟ قال «للعوافي. الطير والسباع».

(8) Buharî, Fedâilu'l-Medîne, 29/5; Müslim, Hac, 15/90, no:497.
Bu hadis-i Şerifte, Resûl-i Ekrem Efendimizin (s.a.v.) bir kaç mucizesini görüyoruz:
a) Yemen, Şam ve Irak'ın fethedileceği haber verilmiştir. Gerçekten bunları belirtilen sıraya uygun olarak fethedilmiştir. Yemen, Resûlullah (s.a.v.) zamanında, diğerleri de daha sonra fethedilmiştir.
b) Resûlullah (s.a.v.) ashabının bir kısmının Medine'yi terkedip oralara göçeceklerini haber vermiştir ki bu da gerçekleşmiştir.
c) Bunların Medine'de kalmalarının daha hayırlı olacağı bildirilmiştir. Birçok fitne ve kargaşa Medine terkedildikten sonra meydana gelmiştir.

8. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.):

«— **Medine şu en güzel haliyle terkedilecek. Hatta köpek ve kurt mescide girip, mescidin bir kısım direklerine veya minbere siğecek** (çişleyecek).» buyurunca:

«— Ya Resûlallah o zaman meyveler kimin olacak?» dediler.

«— **Rızıklarını arayan kuş ve yırtıcı hayvanların olacak**» buyurdu.[9]

٩ – وحدّثنى مَالِكٌ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنْ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ حِينَ خَرَجَ مِنَ الْمَدِينَةِ الْتَفَتَ إِلَيْهَا ، فَبَكَىٰ . ثُمَّ قَالَ : يَا مُزَاحِمُ . أَتَخْشَى أَنْ نَكُونَ مِمَّنْ نَفَتِ الْمَدِينَةُ ؟ .

9. İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Ömer b. Abdülaziz, Medine'den çıkacağı zaman ona yönelip ağladı, sonra yanında bulunan arkadaşına seslenerek:

«— Ey Müzahim! Medine'nin barındırmayıp dışarı sürdüğü kimselerden olmamızdan korkuyor musun?» dedi.

(9) Buharî, Fedâilu'l-Medîne, 29/5; Müslim, Hac, 15/91, no:499.
Kadı Iyad'ın belirttiğine göre Medine bu hale İslamın ilk asrında düşmüştür. Daha önce İslamiyetin merkezi, ashab ve tabiinin barınağı, müslümanların en mamur ve medeni şehri olan Medine-i Münevvere, daha sonra bu en güzel haliyle bırakılarak Hilafet merkezi Şam'a ve Irak'a (önce Küfe'ye, sonra Bağdat'a) nakledilmiştir. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) hadis-i şeriflerinde belirttiği haller birer mucize olarak vuku bulmuştur.
İmam Nevevî'ye göre ise, Medine-i Münevvere bu hale kıyametin kopması yaklaştığı bir zamanda düşecektir.

3. MEDİNE'NİN HAREM (KUTSAL) KILINMASI

١٠ - حدثني يحيى عن مالك، عن عمرو مولى المطلب، عن أنس بن مالك؛ أن رسول الله ﷺ طلع له أحد. فقال: «هذا جبل يحبنا ونحبه. اللهم إن إبراهيم حرم مكة. وأنا أحرم ما بين لابتيها».

10. Enes b. Malik'ten: Resûlullah (s.a.v.), Uhud dağı görününce şöyle dedi: **«Bu öyle bir dağdır ki biz onu severiz, o da bizi sever. Allahım! İbrahim, Mekke'yi harem (kutsal) kıldığı gibi, ben de iki kara taşlığın arasındaki Medine'yi harem kılıyorum.»**

١١ - وحدثني مالك عن ابن شهاب، عن سعيد بن المسيب، عن أبي هريرة؛ أنه كان يقول: لو رأيت الظباء بالمدينة ترتع ما ذعرتها. قال رسول الله ﷺ «ما بين لابتيها حرام».

11. Ebû Hüreyre (r.a.) şöyle derdi: «Ben Medine'de ceylanları otlar halde görsem onları ürkütmem. Çünkü Resûlullah (s.a.v.) **«İki kara taşlığın arasındaki Medine haremdir (kutsaldır. Hiç bir şeye ve hiç kimseye tecavüz edilemez)»** buyurdu.[10]

(10) Buharî, Fedailu'l-Medine, 29/
Harem: Taaarruzdan korunmuş, menedilmiş bu bölgede, diğer normal yerlerde yapılan bir takım işleri yapmak yasak kılınmıştır. Oradaki ağaçları kesmek, otları koparmak, hayvanları avlamak gibi. Bu bölge Medine civarındaki Ayir dağı ile Uhud dağı arasındaki bölgedir. Üç mezhebe göre hüküm böyle olmakla beraber, Hanefilere göre Medine'de, Mekke'de olduğu gibi harem bölge yoktur. Resûlullah (s.a.v.) Medine'nin güzelliğini ve kutsiyetini korumak için «Medine, Haremdir» buyurmuştur. Medeni şehircilik ve çevre açısından ot, ağaç ve etrafındaki hayvanların şehrin güzelliği için ne kadar önemli olduğunu izahata lüzum yok sanırız.

١٢ - وحدّثنى مَالِكٌ عَنْ يُونُسَ بْنِ يُوسُفَ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ أَبِى أَيُّوبَ الأَنْصَارِىِّ ؛ أَنَّهُ وَجَدَ غِلْمَانًا قَدْ أَلْجَئُوا ثَعْلَبًا إِلَى زَاوِيَةٍ . فَطَرَدَهُمْ عَنْهُ .

قَالَ مَالِكٌ : لا أَعْلَمُ إِلاَّ أَنَّهُ قَالَ : أَفِى حَرَمِ رَسُولِ اللهِ ﷺ يُصْنَعُ هٰذَا ؟

12. Ebû Eyyüb el-Ensârî (r.a.)'den: «Bir grup çocuğun bir tilkiyi avlamak için Medine'nin bir köşesine sıkıştırdıklarını görünce onları kovdum tilkiyi kurtardım» dedi. İmam Malik der ki: Ebû Eyyüb el-Ensârî, çocuklara:

«— Resûlullah (s.a.v.)'in hareminde bu yapılır mı?» demiştir.

١٣ - وحدّثنى يَحْيَى عَنْ مَالِكٍ عَنْ رَجُلٍ ؛ قَالَ : دَخَلَ عَلَىَّ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَأَنَا بِالأَسْوَافِ . قَدِ اصْطَدْتُ نُهَسًا . فَأَخَذَهُ مِنْ يَدِى فَأَرْسَلَهُ .

13. İmam Malik'e rivayet edildiğine göre bir adam: «Ben Medine'nin Esvaf mevkiinde bir kuş avladığım sırada Zeyd b. Sabit yanıma gelerek kuşu elimden alıp serbest bıraktı» dedi.

4. MEDİNE'DE VEBA HASTALIĞIYLA İLGİLİ HADİSLER

١٤ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ ؛
أَنَّهَا قَالَتْ : لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْمَدِينَةَ ، وُعِكَ أَبُو بَكْرٍ وَبِلاَلٌ . قَالَتْ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِمَا
فَقُلْتُ : يَا أَبَتِ كَيْفَ تَجِدُكَ ؟ وَيَا بِلاَلُ كَيْفَ تَجِدُكَ ؟ قَالَتْ فَكَانَ أَبُو بَكْرٍ إِذَا أَخَذَتْهُ
الْحُمَّى يَقُولُ :

كُلُّ امْرِىءٍ مُصَبَّحٌ فِى أَهْلِهِ   وَالْمَوْتُ أَدْنَى مِنْ شِرَاكِ نَعْلِهِ

وَكَانَ بِلاَلٌ إِذَا أُقْلِعَ عَنْهُ يَرْفَعُ عَقِيرَتَهُ فَيَقُولُ :

أَلاَ لَيْتَ شِعْرِى هَلْ أَبِيتَنَّ لَيْلَةً   بِوَادٍ ، وَحَوْلِى إِذْخِرٌ وَجَلِيلُ ؟
وَهَلْ أَرِدَنْ يَوْمًا مِيَاهَ مَجَنَّةٍ ؟   وَهَلْ يَبْدُوَنْ لِى شَامَةٌ وَطَفِيلُ ؟

قَالَتْ عَائِشَةُ : فَجِئْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَأَخْبَرْتُهُ . فَقَالَ « اللَّهُمَّ حَبِّبْ إِلَيْنَا الْمَدِينَةَ . كَحُبِّنَا
مَكَّةَ أَوْ أَشَدَّ . وَصَحِّحْهَا وَبَارِكْ لَنَا فِى صَاعِهَا وَمُدِّهَا وَانْقُلْ حُمَّاهَا فَاجْعَلْهَا بِالْجُحْفَةِ » .

14. Müminlerin annesi Hz.Aişe (r.a.) şunları anlattı: Resûlullah (s.a.v.), Medine'ye gelince Ebu Bekir ve Bilal (r.a.) sıtma hastalığına yakalandılar. Ben kendilerini ziyaret edip,

«— Babacığım! Kendini nasıl hissediyorsun? Ey Bilal, kendini nasıl buluyorsun?» dedim. Ebû Bekir (r.a.)'ı sıtma humması tutunca (şu beyti) söylerdi:

«Herkes evinde mutludur.
Ölüm ona takunya kayışından daha yakındır.»

Bilal-i Habeşi (r.a.) de sıtma nöbeti geçince yüksek sesle şöyle derdi:

«Bir bilebilseydim: Mekki vadisinde güzel kokulu yumuşak otların arasında geceleyebilecek miyim?
Bir gün Mecenne sularına varabilecek miyim?
Mekke'nin Şame ve Tafil dağlarını görebilecek miyim?»

Hz. Aişe (r.a.) derki: Resûlullah (s.a.v.)'e gelip bunu haber verdiğimde şöyle niyaz etti: **«Ya Rab! Bize Medine'yi, Mekke'den daha çok sevdir. Onu vebadan kurtar. Ölçeklerini (ölçekle satılan şeylerini) bize bereketlendir. Medine'nin sıtma hastalığını da Cuhfe'ye götür.»**[11]

(11) Buharî, Menâkıbu'l-Ensâr, 63/46; Müslim, Hac, 15/86, no:480.
Cuhfe, Mekke'ye 82 mil mesafede bir köydür.

١٥ - قَالَ مَالِكٌ :

وحدّثني يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ ؛ أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ : وَكَانَ عَامِرُ بْنُ فُهَيْرَةَ يَقُولُ :

قَدْ رَأَيْتُ الْمَوْتَ قَبْلَ ذَوْقِهِ   إِنَّ الْجَبَانَ حَتْفُهُ مِنْ فَوْقِهِ

15. Hz. Aişe (r.a.) der ki Amir b. Füheyre şöyle diyordu: «Ölümü tatmadan şiddetini hissettim. Korkak kimsenin ölümü tepesinden iner (beklemediği yönden gelir).»[12]

١٦ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ عَنْ نُعَيْمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْمُجْمِرِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « عَلَى أَنْقَابِ الْمَدِينَةِ مَلاَئِكَةٌ . لاَ يَدْخُلُهَا الطَّاعُونُ وَلاَ الدَّجَّالُ » .

16. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Medine kapılarında melekler vardır. Oraya veba salgını ve Deccal giremez.»**[13]

(12) Hadiste inkıta vardır. Çünkü Yahya, Hz. Aişe'yi görmemiştir.

(13) Buharî, Fedâilu'l-medîne, 29/9; Müslim, Hac, 15/87, no:485.
Bu hadis-i şerife biraz açıklık getiren Buhari'deki şu iki hadis-i şerifi faydalı olur kanaatiyle kaydetmek istiyoruz:
a) «Enes b. Malik (r.a.)'dan: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Mekke ve Medine dışında Deccal (orduların)ın çiğnemediği hiç bir belde kalmaz. Medine'nin bütün giriş yerlerini saf saf melekler muhafaza ederler. Sonra Medine, halkıyle beraber üç defa sarsılır. Allahu Teâlâ, Medine'de bulunan kâfir ve münafıkların, oradan çıkarır, onlar da Deccal'in ordusuna karışırlar.»** (Buhari, Kitabü fedaili'l-Medine, b. La Yehulüd-Deccâlü el-Medinete)
b) «EbûSaid el-Hudri (r.a.) den, Resûlullah (s.a.v.) bize Deccal'dan uzun uzadıya bahsettiği hadiste şöyle buyurdu:
«Deccal (Medine'ye) gelecektir. Fakat ona Medine'ye girmek nasib olmayacak. Ancak Medine çevresindeki bazı çorak araziye inecektir. O gün, iyi insanlardan biri Deccal'a karşı çıkar ve: Şehadet ederim ki sen Resûlullah (s.a.v.)'in bize hadisi ile haber verdiği Deccal'sın, der. Bunun üzerine Deccal (etrafında bulunan avanesine): «Şimdi ben bu adamı öldürür, sonra diriltirsem hakkımda şüphe eder misiniz?» der. Onlar da: «Hayır» deyince Deccal bu adamı öldürüp sonra diriltir. Bunun üzerine ölüp dirilen kimse: «Vallahi senin Deccal'lığın hakkındaki inancım şimdi öncekinden daha da kuvvetlendi» deyince, Deccal: «Artık bunu öldürün» dedi. Fakat ona bir şey yapamaz, öldüremez» (Buharî, belirtilen yer.)

5. YAHUDİLERİN MEDİNE'DEN ÇIKARILIP SÜRÜLMESİ

١٧ - وحدثنى عن مالك، عن إسمعيل بن أبى حكيم؛ أنه سمع عمر بن عبد العزيز يقول: كان من آخر ما تكلم به رسول الله ﷺ أن قال «قاتل الله اليهود والنصارى. اتخذوا قبور أنبيائهم مساجد. لا يبقين دينان بأرض العرب».

17. Ebû Hakim oğlu İsmail'den: Ömer b. Abdulaziz'in şöyle dediğini işittim: Resûlullah (s.a.v.)'in (vefatından önceki) son sözü şu oldu: **«Allah yahudileri ve hıristiyanları kahretsin. Onlar Peygamberlerinin mezarlarını mescidler edindiler. Arap diyarında iki din bir arada kalmayacaktır»**[14]

١٨ - وحدثنى عن مالك عن ابن شهاب؛ أن رسول الله ﷺ قال «لا يجتمع دينان فى جزيرة العرب».

قال مالك: قال ابن شهاب: ففحص عن ذلك عمر بن الخطاب حتى أتاه الثلج واليقين، أن رسول الله ﷺ قال «لا يجتمع دينان فى جزيرة العرب» فأجلى يهود خيبر.

18. İbn Şihab'dan: Resûlullah (s.a.v.) **«Arab yarımadasında iki din bir arada bulunmayacak»** buyurdu.

İbn Şihab der ki: Ömer b. Hattâb (r.a.) bu hadisi araştırdı. Resûlullah (s.a.v.)'in: **«Arab yarımadasında iki din bir arada bulunmayacak»** buyruğunu kesin olarak anlayınca, Hayber'den yahudileri çıkarıp sürdü.[15]

١٩ - قال مالك: وقد أجلى عمر بن الخطاب يهود نجران وفدك. فأما يهود خيبر فخرجوا منها ليس لهم من الثمر ولا من الأرض شىء. وأما يهود فدك فكان لهم نصف الثمر ونصف الأرض. لأن رسول الله ﷺ كان صالحهم على نصف الثمر ونصف الأرض. فأقام لهم عمر نصف الثمر ونصف الأرض. قيمة من ذهب وورق وإبل وحبال وأقتاب. ثم أعطاهم القيمة وأجلاهم منها.

(14) Mürseldir. Sahihayn'da Hz. Aişe'den mevsuldür: Buharî, Cenaiz, 23/62; Müslim, Mesacid, 5/3, no:19.

(15) Mürseldir. Sahihayn'da İbn Abbas'tan mevsuldür: Buharî, cizye, 58/6; Müslim, Vasiyyet, 25/5, no: 20; Şeybanî, 874.

19. İmam Malik der ki: Ömer b. Hattab (r.a.), Necran ve Fedek'den yahudileri çıkardı. Hayber yahudilerine gelince, bunlar hurma ve arazilerini bırakarak Hayber'i terketmişlerdir. Fedek yahudilerinin hurma ve arazilerinin yarısı kendilerine aitti. Çünkü Resûl-i Ekrem (s.a.v.), onlarla arazi ve hurmalarının yarısı kendilerine kalmak üzere anlaşma yapmıştı. Hz. Ömer (r.a.), onların arazi ve bahçelerinin bedelini altın, gümüş, deve, urgan ve semer olarak verip onları Fedekten sürdü.[16]

(16) Hayber, Medine'nin kuzey doğusunda hurmalıklarıyle, bahçeleriyle ve kaleleriyle meşhur güzel bir yerdir. Hz. Peygamber (s.a.v) devrinde Hayber, Yahudilerin merkezi, fitne ve fesat yuvası olmuştu. Resûlullah (s.a.v.), bunlarla anlaşmak istiyordu. Halbuki bunlar müşriklerle işbirliği yaparak müslümanların aleyhine çalışıyorlardı. Bu sebeple Resûlullah (s.a.v.), Hicretin 7 inci yılı Muharrem ayında Hayberi muhasara etti. Çetin muharebeden sonra Hayber kalesi zabtedildi. Yahudiler, Resûlullah (s.a.v.)'a müracaat ederek arazilerinde yarıcı olarak çalışmak istediklerini belirttiler. Resûlullah (s.a.v.) de kabul buyurdu. Bu cihetle Resûlü Ekrem (s.a.v.), her sene mahsül mevsimi Abdullah b. Revaha'yı Hayber'e gönderir, o da mahsulü ikiye böler, yarısını Yahudilere bırakır, yarısını Medine'ye gönderirdi.

Fedek, Medine'ye iki günlük mesafede, akar suları ve güzel hurmalıkları bulunan bir Yahudi kasabası idi. Hayber muhasarası esnasında Resûlullah (s.a.v.), bunlara da davetçi gönderip kendilerini İslama davet etmişti. Fakat bunlar reislerini göndererek arazilerini Resûlullah'a teslim edip yarıcı olarak çalışmak istediklerini bildirdiler. Bunların istedikleri kabul edildi.

Necran ise, Yemen cihetinde bir yerdir. Burada Hıristiyan ve Yahudiler yaşıyordu. Buradan gelen 60 kişilik bir heyetle Resûl-i Ekrem arasında geçen tartışma Ali İmran sûresinin ilk âyetlerinde yer alır.

Yahudiler, Resûlullah (s.a.v.)'in bu fani alemden göçüşünden sonra rahat durmadılar. İlk halife Hz. Ebû Bekir (r.a.), irtidad (dinden dönme) ve isyan olaylarını bastırıp devletin birliğini sağlamlaştırmakla meşgul olduğu için, diğer ikinci derecedeki işlere el atmadı. Hz. Ömer (r.a.), Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in son günlerindeki, Arap yarımadasında İslâm dininin dışında diğer dinlerin barınmayacağı vasiyetini nazarı dikkate alarak, oralardan Yahudi ve Hıristiyanları arazi ve meyveliklerinin değerini verip Arap yarımadası dışına sürmüştür.

(Geniş bilgi için Bk. Sahih-i Buhari, Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi c. 10, s. 282, 383 ve c. 7, s. 166-167).

6. MEDİNE İLE İLGİLİ DİĞER HADİSLER

٢٠ – وحدّثني عَنْ مَالِكٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ طَلَعَ لَهُ أُحُدٌ .
فَقَالَ « هٰذَا جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ » .

20. Hişam babası Urve (r.a.)'dan: Resûlullah (s.a.v.)'e Uhud dağı görününce şöyle buyurdu: **«Bu, bizi seven, bizim de sevdiğimiz bir dağdır.»**[17]

٢١ – وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ الْقَاسِمِ ؛ أَنَّ أَسْلَمَ مَوْلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ أَخْبَرَهُ ؛ أَنَّهُ زَارَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَيَّاشٍ الْمَخْزُومِيَّ . فَرَأَى عِنْدَهُ نَبِيذاً وَهُوَ بِطَرِيقِ مَكَّةَ . فَقَالَ لَهُ أَسْلَمُ : إِنَّ هٰذَا الشَّرَابَ يُحِبُّهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ . فَحَمَلَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَيَّاشٍ قَدَحاً عَظِيماً . فَجَاءَ بِهِ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَوَضَعَهُ فِي يَدَيْهِ . فَقَرَّبَهُ عُمَرُ إِلَى فِيهِ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ . فَقَالَ عُمَرُ : إِنَّ هٰذَا لَشَرَابٌ طَيِّبٌ . فَشَرِبَ مِنْهُ . ثُمَّ نَاوَلَهُ رَجُلاً عَنْ يَمِينِهِ . فَلَمَّا أَدْبَرَ عَبْدُ اللهِ ، نَادَاهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ : أَأَنْتَ الْقَائِلُ لَمَكَّةُ خَيْرٌ مِنَ الْمَدِينَةِ ؟ فَقَالَ عَبْدُ اللهِ : فَقُلْتُ هِيَ حَرَمُ اللهِ وَأَمْنُهُ وَفِيهَا بَيْتُهُ . فَقَالَ عُمَرُ : لاَ أَقُولُ فِي بَيْتِ اللهِ وَلاَ فِي حَرَمِهِ شَيْئاً . ثُمَّ قَالَ عُمَرُ : أَأَنْتَ الْقَائِلُ لَمَكَّةُ خَيْرٌ مِنَ الْمَدِينَةِ ؟ قَالَ : فَقُلْتُ هِيَ حَرَمُ اللهِ وَأَمْنُهُ وَفِيهَا بَيْتُهُ . فَقَالَ عُمَرُ : لاَ أَقُولُ فِي حَرَمِ اللهِ وَلاَ فِي بَيْتِهِ شَيْئاً . ثُمَّ انْصَرَفَ .

21. Kasım oğlu Abdurrahman'dan: Ömer b. Hattab (r.a.)'ın azadlı kölesi Eslem bana şunları anlattı: Mekke yolunda Mahzum kabilesinden Abdullah b. Ayyaş'ı ziyaret ettiğimde, yanında nebiz (hurma ve üzüm şerbeti) görünce:

«Bu şerbeti Ömer b.Hattab (r.a.) çok seviyor» dedim. Bunun üzerine Abdullah b. Ayyaş, büyük bir kadeh nebiz alarak getirilip Ömer b. Hattab'ın önüne koydu. Hz. Ömer (r.a.) kadehi ağzına yaklaştırdı, sonra başını kaldırıp:

(17) Malik'in bütün ravilerine göre mürseldir.

«— Bu güzel bir şerbettir» dedi, sonra birazını içip kalanı sağındaki bir adama verdi. Bu arada Abdullah dönüp gitmeye başlayınca Ömer b. Hattab (r.a.) ona seslenerek:

«— Sen mi, elbette Mekke, Medine'den hayırlıdır, diyorsun?» dedi. Abdullah da:

«— Mekke, Allah'ın haremi, emin kıldığı yerdir. Beytullah da oradadır» deyince Hz. Ömer (r.a.):

«— Ne beytullah ve ne de haremi hakkında bir şey söylemiyorum, deyip, sonra devamla: «Sen mi Mekke, Medine'den daha hayırlıdır, diyorsun?» dedi. Abdullah da yine:

«— Mekke, Allah'ın Haremi ve emin kıldığı yerdir. Beytullah da oradadır» dedi. Hz. Ömer (r.a.) yine:

«— Allah'ın Haremi ve evi hakkında bir şey demiyorum» dedi, sonra Abdullah dönüp gitti.

7. VEBA HASTALIĞIYLA İLGİLİ HADİSLER

٢٢ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ زَيْدِ ابْنِ الْخَطَّابِ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ نَوْفَلٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ : أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ خَرَجَ إِلَى الشَّامِ . حَتَّى إِذَا كَانَ بِسَرْغَ لَقِيَهُ أُمَرَاءُ الأَجْنَادِ . أَبُو عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ وَأَصْحَابُهُ . فَأَخْبَرُوهُ أَنَّ الْوَبَأَ قَدْ وَقَعَ بِأَرْضِ الشَّامِ . قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ ، فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ : ادْعُ لِي الْمُهَاجِرِينَ الأَوَّلِينَ . فَدَعَاهُمْ فَاسْتَشَارَهُمْ . وَأَخْبَرَهُمْ أَنَّ الْوَبَأَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ . فَاخْتَلَفُوا . فَقَالَ بَعْضُهُمْ : قَدْ خَرَجْتَ لأَمْرٍ . وَلا نَرَى أَنْ تَرْجِعَ عَنْهُ . وَقَالَ بَعْضُهُمْ : مَعَكَ بَقِيَّةُ النَّاسِ وَأَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ ﷺ . وَلا نَرَى أَنْ تُقْدِمَهُمْ عَلَى هٰذَا الْوَبَإِ . فَقَالَ عُمَرُ : ارْتَفِعُوا عَنِّي . ثُمَّ قَالَ : ادْعُ لِي الأَنْصَارَ . فَدَعَوْتُهُمْ فَاسْتَشَارَهُمْ . فَسَلَكُوا سَبِيلَ الْمُهَاجِرِينَ . وَاخْتَلَفُوا كَاخْتِلاَفِهِمْ . فَقَالَ : ارْتَفِعُوا عَنِّي . ثُمَّ قَالَ : ادْعُ لِي مَنْ كَانَ هَاهُنَا مِنْ مَشْيَخَةِ قُرَيْشٍ . مِنْ مُهَاجِرَةِ الْفَتْحِ . فَدَعَوْتُهُمْ فَلَمْ يَخْتَلِفْ عَلَيْهِ مِنْهُمُ اثْنَانِ . فَقَالُوا : نَرَى أَنْ تَرْجِعَ بِالنَّاسِ وَلا تُقْدِمَهُمْ عَلَى هٰذَا الْوَبَإِ . فَنَادَى عُمَرُ فِي النَّاسِ : إِنِّي مُصْبِحٌ عَلَى ظَهْرٍ . فَأَصْبِحُوا عَلَيْهِ . فَقَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ : أَفِرَارًا مِنْ قَدَرِ اللهِ ؟ فَقَالَ عُمَرُ : لَوْ غَيْرُكَ قَالَهَا يَاأَبَا عُبَيْدَةَ ؟ نَعَمْ نَفِرُّ مِنْ قَدَرِ اللهِ إِلَى قَدَرِ اللهِ . أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ لَكَ إِبِلٌ فَهَبَطَتْ وَادِيًا لَهُ عُدْوَتَانِ . إِحْدَاهُمَا مُخْصِبَةٌ وَالأُخْرَى جَدْبَةٌ ، أَلَيْسَ إِنْ رَعَيْتَ الْخَصِبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللهِ ؟ وَإِنْ رَعَيْتَ الْجَدْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللهِ ؟ فَجَاءَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ عَوْفٍ ، وَكَانَ غَائِبًا فِي بَعْضِ حَاجَتِهِ ، فَقَالَ : إِنَّ عِنْدِي مِنْ هٰذَا عِلْمًا . سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ « إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلاَ تَقْدَمُوا عَلَيْهِ . وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا ، فَلاَ تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ » قَالَ فَحَمِدَ اللهَ عُمَرُ ، ثُمَّ انْصَرَفَ .

22. Abdullah b. Abbas (r.a.)'dan: Ömer b. Hattab (r.a.) Şam'a gitti. Serg'e[18] varınca kendisini ordu komutanları Ebu Ubeyde b. el-Cerrah ve arkadaşları karşıladılar ve Şam diyarında veba salgınının baş gösterdiğini haber verdiler. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.):

«— Bana ilk muhacirleri çağır» dedi. Ben de çağırdım. Hz. Ömer (r.a.) onlara veba hastalığının meydana geldiğini haber vererek, istişarede bulundu. Aralarında ihtilâf çıktı. Bunlardan bir kısmı:

«— Sen bir görev için çıktın. Bundan geri dönmeni uygun görmüyoruz» dediler. Bir kısmı da:

«— İnsanların geri kalanı ve Resûlullah (s.a.v.)'in ashabı seninle beraberdirler, onları vebaya atmanı doğru görmüyoruz» deyince, Hz. Ömer (r.a.):

«— Yanımdan uzaklaşın,» deyip, sonra «bana Ensarı çağırın» buyurdu. Ben de onları çağırdım. Hz. Ömer (r.a.) onlarla da istişarede bulundu. Onlar da muhacirlerin dediklerini söyleyip ihtilâf ettiler. Hz. Ömer (r.a.) onlara da:

«— Benden uzaklaşın» dedi, sonra:

«— Bana burada bulunan Mekke fethi muhacirlerini, Kureyş büyüklerini çağır» dedi. Ben de onları çağırdım. Onlardan hiç biri ihtilâf etmedi ve:

«— Adamlarla beraber geri dönmen ve onları veba tehlikesine atmaman kanaatindeyiz» dediler. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.), insanlara şöyle seslendi: «Ben sabahleyin hayvanıma binerek Medine'ye geri döneceğim. Siz de buna göre hazırlanın», deyince, Ebû Ubeyde (r.a.):

«— Allah'ın kaderinden mi kaçıyorsun?» dedi. Hz. Ömer (r.a.) şöyle cevap verdi:

«— Ey Ebû Ubeyde, keşke bunu senden başkası söyleseydi! Evet Allah'ın kaderinden yine Allah'ın kaderine kaçıyoruz.[19]

(18) Serg, Tebuk vadisinde bir kasabadır. Medine'ye 13 konak uzaklıktadır.

(19) Resûl-i Ekrem (s.a.v.) bir defa yıkılmaya yüz tutmuş bir duvarın yanından giderken oradan süratle geçtiğinde, kendisine
«— Ya Resûlullah (s.a.v.), Allah'ın kazasından mı kaçıyorsunuz?»denince:
«— Allah'ın kazasından Allah'ın kaderine sığınıyorum» buyurmuştur. İşte Hz. Ömer (r.a.)'ın yukarıdaki cevabı, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in bu buyruğundan alınmıştır.

Bana söyle bakalım: Senin develerin olsa, iki yamaçlı bir vadiye inseler. Bu yamaçlardan biri otlu diğeri çorak, otsuz olsa, sen develeri bol otlu yerde otlatsan, Allah'ın kaderiyle otlatmış olmaz mısın? Çorak yerde de otlatsan yine Allah'ın kaderiyle otlatmış olmaz mısın?» Bu sırada, daha önce bir işi için aralarından ayrılmış olan Abdurrahman b. Avf (r.a.) gelip:

«— Bu hususta benim bilgim var. Resûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim: **«Bir yerde veba hastalığını işitirseniz oraya gitmeyiniz. Bir yerde de veba hastalığı çıkar da siz orada bulunursanız vebadan kaçarak oradan çıkmayınız»** Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.), Allah'a hamdedip Medine'ye döndü.[20]

٢٣ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ ، وَعَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِى النَّضْرِ ، مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِى وَقَّاصٍ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّهُ سَمِعَهُ يَسْأَلُ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ : مَا سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِى الطَّاعُونِ ؟ فَقَالَ أُسَامَةُ : قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « الطَّاعُونُ رِجْزٌ أُرْسِلَ عَلَى طَائِفَةٍ مِنْ بَنِى إِسْرَائِيلَ ، أَوْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ ، فَإِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلاَ تَدْخُلُوا عَلَيْهِ . وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ » .

قَالَ مَالِكٌ : قَالَ أَبُو النَّضْرِ : لاَ يُخْرِجُكُمْ إِلا فِرَارٌ مِنْهُ .

23. Amir'in babası Sa'd b. Ebî Vakkas (r.a.) anlattı: Üsame b. Zeyd (r.a.)'a:

«— Vaba hastalığı hakkında Resûlullah (s.a.v.)'den ne işittin?» diye sorduğumda:

«— Resûlullah (s.a.v.): **«Veba, yahudilerden bir gruba veya sizden önce yaşayan bir ümmete gönderilmiş bir azabdır. Siz bir yerde bu hastalığın çıktığını duyarsanız oraya girmeyiniz. Sizin bulunduğunuz bir yerde de bu hastalık çıkarsa hastalıktan kaçarak oradan çıkmayınız»** buyurdu»[21] dedi.

Malik der ki: Ebu'n-Nadr «Sizi oradan sadece kaçış çıkarır» demiştir.

(20) Buharî, Tıb, 76/30; Müslim,Selam, 39/32, no:98.
(21) Buharî, Enbiya, 60/34; Müslim, Selâm, 39/32, no:92.

٢٤ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ؛ أَنَّ عُمَرَ ابْنَ الْخَطَّابِ خَرَجَ إِلَى الشَّامِ. فَلَمَّا جَاءَ سَرْغَ، بَلَغَهُ أَنَّ الْوَبَأَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ. فَأَخْبَرَهُ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ عَوْفٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ «إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدَمُوا عَلَيْهِ. وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ» فَرَجَعَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ مِنْ سَرْغَ.

24. Rabia oğlu Amir oğlu Abdullah'dan: Ömer b. Hattab (r.a.) Şam'a gitti. Serg'e varınca Şam'da veba salgını çıktığı kendisine haber verildi. Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf (r.a), Hz. Ömer (r.a.)'a Resûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu haber verdi;

«— **Bir yerde veba salgını çıktığını duyarsanız oraya gitmeyiniz. Bulunduğunuz bir yerde de veba çıkarsa bundan kaçarak oradan çıkmayınız.**» Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.), Serg'den geri döndü.[22]

(22) Buharî, Tıb, 76/30; Müslim, Selâm, 39/32, no:100.
Suriye, Mısır ve Irak'ı istila eden bu korkunç veba salgını hicri 17. yılda baş göstermiş ve aylarca devam etmişti. Hz. Ömer (r.a.), bu salgın haberi gelince olayı yerinde tetkik etmek üzere Medine'den hareket etmiş, Serge gelince, yukarıda kaydedilen sebeplerle Medine'ye geri dönmüştü. Hz. Ömer (r.a.) bir müddet sonra Suriye Emiri Ebû Ubeydeyi bir iş için yanına çağırmış, fakat Ebû Ubeyde şu cevabı vermişti: «Allah'ın kaderi değişmez. Ölümüm mukadder ise nerede olsam ölürüm. İslâm ordusunu terkederek yalnız başıma emin bir yere hareket etmiyeceğim. Malumunuz olsun.» Hz.Ömer bu mektubu okuyunca gözleri yaşarmıştı. Bu salgında Ebû Ubeyde ve ashabın bir kısım büyükleri de dahil olmak üzere tam 25 bin kişi ölmüştü. (Daha geniş bilgi için Bk. Şibli, Asr-ı saadet, c.4, s. 291 vd.)
Hadis-i şerifden bir yerde veba, kolera gibi salgın hastalık belirirse oraya girmememiz emrediliyor. Böyle bir yere girmek, kendimizi bilerek tehlikeye atmak demektir. Yüce Rabbimiz, el-Bakara sûresinin 195. âyet-i kerimesinde *«Canlarınızı kendi ellerinizle tehlikeye atmayın»* buyurur. Yine Hadis-i şerifin veba çıkan yerde bulunuyorsak başka yere gitmemiz hakkındaki bölümüne alimler değişik açıklamalarda bulunmuşlardır. Her halde bunun sebebi de hastalığı diğer yerlerdeki insanlara bulaştırmak ihtimali olsa gerektir.
Bugün modern tıbbın tatbik ettiği karantina usûlü de budur.

٢٥ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ ، عنْ سالم بْن عبْدِ الله ؛ أنْ عُمرَ بْنَ الْخطّاب إنَّما رَجعَ بالنَّاسِ مِنْ سَرْغ ، عَنْ حَدِيثِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْن عوْفٍ .

25. Salim b. Abdillah der ki: Ömer b. Hattab (r.a.) ordusuyla Serg'den Abdurrahman b. Avf (r.a.)'ın rivayet ettiği hadisden dolayı geri döndü.

٢٦ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ : أنّهُ قَالَ : بَلَغَني أنْ عُمَرَ بْنَ الْخَطّاب قَالَ : لَبَيْتٌ بِرُكْبَةَ أحَبُّ إلَيَّ مِنْ عَشَرَةِ أبْيَاتٍ بِالشَّامِ .

قَالَ مَالِكٌ : يُرِيدُ لِطُولِ الأعْمَارِ وَالْبَقَاءِ . وَلِشِدَّةِ الْوَبَإِ بِالشَّامِ .

26. İmam Malik'e Ömer b. Hattab (r.a.)'ın şöyle dediği rivayet edildi:

«— Şüphesiz ki Rukbe'deki[23] bir ev bana göre Şam'daki on evden daha hayırlıdır.»

İmam Malik der ki: *Hz. Ömer (r.a.) bu sözüyle Şam'da şiddetli vebaya yakalanmaktansa vadide sağlıklı yaşamak daha hayırlıdır demek istiyor.*

(23) el-Bâcî der ki: Rukbe, Mekke ile Irak arasında olup Amir oğullarının yeridir. İbn Abdülber ise Taif'de bir vadidir, demiştir.

٤٦ - كتاب القدر

46

KADER KİTABI

1. KADER HAKKINDA KONUŞMANIN YASAKLANMASI

١ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أَبِى الزِّنَادِ ، عَنِ الأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ : أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « تَحَاجَّ آدَمُ وَمُوسَىٰ . فَحَجَّ آدَمُ مُوسَىٰ . قَالَ لَهُ مُوسَىٰ : أَنْتَ آدَمُ الَّذِى أَغْوَيْتَ النَّاسَ وَأَخْرَجْتَهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ ؟ فَقَالَ لَهُ آدَمُ : أَنْتَ مُوسَىٰ الَّذِى أَعْطَاهُ اللهُ عِلْمَ كُلِّ شَيْءٍ . وَاصْطَفَاهُ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِهِ ؟ قَالَ : نَعَمْ . قَالَ : أَفَتَلُومُنِى عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِّرَ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ أُخْلَقَ ؟ »

1. Ebû Hüreyre'den (r.a.) Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «Adem ile Musa münazara etti de Adem, Musa'ya üstün geldi. Musa Adem'e:

«— Sen insanları azdıran ve cennetten çıkaran Adem misin?» dedi. Adem de ona:

«— Sen Allah'ın her şeyin ilmini kendisine verdiği ve risaletiyle insanlar üzerine seçtiği Musa mısın?» dedi. Musa:

«— Evet.» deyince, Adem:

«— Ben yaratılmadan önce bana takdir edilen şey dolayısıyla mı beni ayıplıyorsun?» dedi.[1]

٢ - وحدّثنى يَحْيَىٰ عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِى أُنَيْسَةَ ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ زَيْدِ بْنِ الْخَطَّابِ ؛ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ عَنْ مُسْلِمِ بْنِ يَسَارٍ الْجُهَنِيِّ ؛ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ سُئِلَ عَنْ هٰذِهِ الآيَةِ ﴿ وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِى آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غَافِلِينَ ﴾ فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يُسْأَلُ عَنْهَا . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى خَلَقَ آدَمَ . ثُمَّ مَسَحَ ظَهْرَهُ بِيَمِينِهِ فَاسْتَخْرَجَ مِنْهُ ذُرِّيَّةً . فَقَالَ : خَلَقْتُ هٰؤُلَاءِ لِلْجَنَّةِ وَبِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ يَعْمَلُونَ . ثُمَّ مَسَحَ ظَهْرَهُ فَاسْتَخْرَجَ مِنْهُ ذُرِّيَّةً . فَقَالَ : خَلَقْتُ هٰؤُلَاءِ لِلنَّارِ وَبِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ يَعْمَلُونَ » فَقَالَ رَجُلٌ : يَا رَسُولَ اللهِ . فَفِيمَ الْعَمَلُ ؟ قَالَ ، فَقَالَ

(1) Müslim, Kader, 46/2, no:14.

رَسُولُ اللهِ ﷺ « إنَّ اللهَ إذَا خَلَقَ الْعَبْدَ لِلْجَنَّةِ ، اسْتَعْمَلَهُ بِعَمَلِ أهْلِ الْجَنَّةِ . حَتَّى يَمُوتَ عَلَى عَمَلٍ مِنْ أعْمَالِ أهْلِ الْجَنَّةِ . فَيُدْخِلَهُ بِهِ الْجَنَّةَ . وَإذَا خَلَقَ الْعَبْدَ لِلنَّارِ . اسْتَعْمَلَهُ بِعَمَلِ أهْلِ النَّارِ . حَتَّى يَمُوتَ عَلَى عَمَلٍ مِنْ أعْمَالِ أهْلِ النَّارِ . فَيُدْخِلَهُ بِهِ النَّارَ » .

2. Cühen kabilesinden Yesar oğlu Müslim rivayet eder: Ömer b. Hattab (r.a.)'a: ***«Rabbim, Adem oğullarının sulbünden soyunu çıkarmış onlara: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? demiş ve buna kendilerini şahit tutmuştu. Onlar da: Evet: (Rabbimizsin) buna şehadet ettik demişlerdi.(İşte bu itiraf ettirme) kıyamet günü «Bizim bundan haberimiz yoktu» dememeniz içindi».***[2] *âyetin manası sorulunca:*

«— Resûlullah (s.a.v.)'i işittim. Ona bu ayetin manası sorulduğunda şöyle buyurdu, dedi: **«Şüphesiz ki Allah Teâlâ Adem'i yarattı. Sonra kudret eliyle sırtını sıvazlayıp ondan zürriyetini çıkardı ve «bunları cennet için yarattım. cennetliklerin amelini işleyecekler» dedi. Sonra Adem'in sırtına yine dokunup ondan bir nesil daha çıkardı ve «bunları cehennem için yarattım. Cehennem ehlinin amelini işleyecekler»** buyurdu. Bunun üzerine bir adam:

«— Ya Resûlullah! O zaman amelin ne yararı var?» deyince Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«— **Şüphesiz ki Allah, kulu cennetlik yaratınca ölünceye kadar ona cennet ehlinin amelini işletir. Bu sebeple onu cennete sokar. Bir kul da cehennem için yaratılınca, ona ölünceye kadar cehennem ehlinin amelini işletir. Bu sebeple onu cehenneme sokar.»**[3]

٣ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ؛ أنَّهُ بَلَغَهُ أنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ : « تَرَكْتُ فِيكُمْ أمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا مَسَكْتُمْ بِهِمَا : كِتَابَ اللهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ » .

3. İmam Malik'e şu rivayet edildi: Resûlullah (s.a.v.): **«Size iki şey bırakıyorum. Bunlara sımsıkı bağlandığınız sürece, asla doğru yoldan sapmayacaksınız. Bunlar, Allah'ın kitabı ve Peygamberinin sünnetidir.»** buyurmuştur.

(2) A'raf, 172.
(3) Ebu Davud, Sünnet, 39/16; Tirmizî, Tefsir, 44/7, no:2.

٤ - وحدثني يحيى عن مالك، عن زياد بن سعد، عن عمرو بن مسلم، عن طاوس اليماني: أنه قال: أدركت ناسا من أصحاب رسول الله ﷺ يقولون: كل شيء بقدر.

قال طاوس: وسمعت عبد الله بن عمر يقول: قال رسول الله ﷺ «كل شيء بقدر حتى العجز والكيس، أو الكيس والعجز».

4. Tavüs el-Yemani'den: «Resûlullah (s.a.v.)'in ashabından bir takım insanlara yetişdim. Onlar, her şey kader iledir.» diyorlardı.

Abdullah b. Ömer (r.a.)'ın da şöyle dediğini işittim: «Resûlullah (s.a.v.) dedi ki: **«Her şey kader iledir. Hatta acizlik ile zekâ bile.»**[4]

٥ - وحدثني مالك عن زياد بن سعد، عن عمرو بن دينار؛ أنه قال: سمعت عبد الله ابن الزبير يقول في خطبته. إن الله هو الهادي والفاتن.

5. Amr b. Dinar'dan: Abdullah b. Zübeyr (r.a.)'ın hutbesinde şöyle dediğini işittim: «Hidayete erdiren ve dalâlete düşüren Allah'tır.»

٦ - وحدثني عن مالك، عن عمه أبي سهيل بن مالك: أنه قال: كنت أسير مع عمر ابن عبد العزيز. فقال: ما رأيك في هؤلاء القدرية؟ فقلت: رأيي أن تستتيبهم. فإن تابوا، وإلا عرضتهم على السيف. فقال عمر بن عبد العزيز: وذلك رأيي.

قال مالك: وذلك رأيي.

6. İmam Malik'in amcası İbn Malik oğlu Ebi Süheyl'den: Ömer b. Abdulaziz ile gidiyordum. Bana

«— Şu kaderiyye grubu hakkındaki görüşün nedir?» deyince:

«— Görüşüm, onları tevbeye davet etmendir. Tevbe ederlerse (ne alâ) etmezlerse onları kılıçtan geçirirsin» dedim. Ömer b. Abdulaziz:

«— Benim görüşüm de budur» dedi.

İmam Malik der ki: *Benim görüşüm de böyledir.*

(4) Müslim, Kader, 46/40, no:18.

2. KADERCİLERLE İLGİLİ HADİSLER

٧ – وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أبي الزِّنَادِ ، عَنِ الأعْرَجِ ، عَنْ أبي هُرَيْرَةَ ؛ أنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ : لا تَسْألِ الْمَرْأةُ طَلاقَ أخْتِهَا لِتَسْتَفْرِغَ صَحْفَتَهَا ، وَلِتَنْكِحَ . فَإنَّمَا لَهَا مَا قُدِّرَ لَهَا » .

7. Ebu Hüreyre (r.a.)'dan: Resûlullah (s.a.v.): «**Bir kadın, kendisi evlenmek için kızkardeşinin boşanmasını istemesin. Çünkü kendisi için takdir edilen ne ise o olur.**» buyurdu.[5]

٨ – وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ الْقُرَظِيِّ . قَالَ : قَالَ مُعَاوِيَةُ بْنُ أبي سُفْيَانَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ : أيُّهَا النَّاسُ إنَّهُ لا مَانِعَ لِمَا أعْطَى اللهُ . وَلا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعَ اللهُ . وَلا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْهُ الْجَدُّ . مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ . ثُمَّ قَالَ مُعَاوِيَةُ : سَمِعْت هؤُلاَءِ الْكَلِمَاتِ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ . عَلَى هذِهِ الأعْوَادِ .

8. Ka'b oğlu Muhammed el-Kurazî anlattı: Muaviye b. Ebî Süfyan minberden şöyle hitabetti:

«— **Ey insanlar! Allah'ın verdiğine hiç bir şey engel olamaz. Allah'ın vermediğini de hiç kimse veremez. Güçlü kimseye, Allah'ın gücü karşısında hiç kimsenin gücü fayda vermez. Allah, hakkında hayır dilediği kimseyi dinde derin anlayışlı kılar.**» sonra Muaviye: «Ben bu kelimeleri bu minber üzerinde Resûlullah (s.a.v.)'den işittim» dedi.

٩ – وحدّثني يَحْيَى عَنْ مَالِكٍ ؛ أنَّهُ بَلَغَهُ أنَّهُ كَانَ يُقَالُ : الْحَمْدُ للهِ الَّذِي خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ كَمَا يَنْبَغِي . الَّذِي لا يَعْجَلُ شَيْءٌ أنَاهُ وَقَدَّرَهُ . حَسْبِيَ اللهُ وَكَفَى سَمِعَ اللهُ لِمَنْ دَعَا . لَيْسَ وَرَاءَ اللهِ مَرْمَى .

9. İmam Malik'e rivayet edildiğine göre şöyle denildi: «Her şeyi gerektiği şekilde yaratan, hiç bir şey, takdir edip tayin ettiği

(5) Buharî, Kader, 82/4.

vakti geçmeyen Allah'a hamdolsun. Bana Allah yeter. Allah, dua edeni işitir. Allah'dan başka dua edilecek bir makam yoktur.»

١٠ - وحدّثني عن مالك ؛ أنّه بلغه أنّه كان يقال : إنّ أحدًا لن يموت حتّى يستكمل رزقه . فأجملوا في الطّلب .

10. İmam Malik'e şöyle denildiği rivayet edildi: Hiç bir kimse rızkını tamamlamadan ölmez. O halde rızkınızı helal yoldan arayınız.[6]

(6) Cabir'den manaca merfu olarak gelmiştir: İbn Mace,Ticarat, 12/2.

٤٧ - كتاب حسن الخلق

47

GÜZEL AHLÂK KİTABI

1. GÜZEL AHLÂKLA İLGİLİ HADİSLER

١ - وحدّثني عن مالك؛ أنّ معاذ بن جبل قال: آخر ما أوصاني به رسول الله ﷺ حين وضعتُ رجلي في الغرز. أن قال «أحسن خلقك للنّاس. يا معاذ بن جبل».

1. İmam Malik'den: Muaz b. Cebel (r.a.): (Yemen'e vali olarak giderken) «Ayağımı üzengiye koyduğum zaman Resûlullah (s.a.v.)'in bana son tavsiyesi şu oldu: **Ey Muaz b. Cebel! İnsanlar için ahlâkını güzelleştir.»**[1]

٢ - وحدّثني عن مالك، عن ابن شهاب، عن عروة بن الزّبير، عن عائشة زوج النّبيّ ﷺ؛ أنّها قالت: ما خُيّر رسول الله ﷺ في أمرين قطّ إلاّ أخذ أيسرهما. ما لم يكن إثمًا. فإن كان إثمًا، كان أبعد النّاس منه. وما انتقم رسول الله ﷺ لنفسه، إلاّ أن تُنتهك حرمة الله. فينتقم لله بها.

2. Peygamber efendimizin zevcesi Hz. Aişe (r.a.) şöyle dedi: «Resûlullah (s.a.v.), iki şey arasında serbest bırakılınca, günah olmadığı müddetçe, bunun en kolayını alırdı. Şayet günah ise, insanların en fazla ondan uzaklaşanı olurdu. Resûlullah (s.a.v.), kendi şahsı için kimseden intikam almamıştır. Ancak, Allah'ın mukaddes kıldığı şeyler çiğnenmişse, o zaman Allah için onların intikamını alırdı.»[2]

(1) Bu, Muvatta'dan başkasında mevsul olarak bulunmayan dört hadisten biridir. Sufyan b. Uyeyne'nin hakkında şu sözleri söylediği Malik'e bu durum zarar vermez: Belag sözcüğüyle Malik'in naklettiği hadis, sahih hadistir. "Belaganî" (bana geldi) dediğinde, bu sahih, bir isnaddır. Sonrakilerin bu hadisin mevsul olduğunu görmeyişleri ona zarar vermez. Belki de onlara ulaşmayan kitaplarda mevsuldür.

(2) Buharî, Menakıb, 61/23; Müslim, Fedail, 43/20, no:77.

٣ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَالاَ يَعْنِيهِ » .

3. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Talib'den: Resûlullah (s.a.v.): **«Kişinin kendisini ilgilendirmeyen şeyleri terketmesi, müslümanlığının güzelliğindendir»** buyurdu.[3]

٤ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا قَالَتْ : اسْتَأْذَنَ رَجُلٌ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ . قَالَتْ عَائِشَةُ : وَأَنَا مَعَهُ فِي الْبَيْتِ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « بِئْسَ ابْنُ الْعَشِيرَةِ » ثُمَّ أَذِنَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ . قَالَتْ عَائِشَةُ : فَلَمْ أَنْشَبْ أَنْ سَمِعْتُ ضَحِكَ رَسُولِ اللهِ ﷺ مَعَهُ . فَلَمَّا خَرَجَ الرَّجُلُ . قُلْتُ : يَارَسُولَ اللهِ ، قُلْتَ فِيهِ مَا قُلْتَ . ثُمَّ لَمْ تَنْشَبْ أَنْ ضَحِكْتَ مَعَهُ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « إِنَّ مِنْ شَرِّ النَّاسِ مَنِ اتَّقَاهُ النَّاسُ لِشَرِّهِ » .

4. Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in zevcesi Hz. Aişe (r.a.)'dan: Ben Resûlullah (s.a.v.) ile beraber iken, bir adam huzuruna girmek için izin istedi. Resûlullah (s.a.v.): **«O, kabilenin en kötü oğludur»** dedi. Sonra ona izin verdi. Aradan fazla zaman geçmeden Resûlullah (s.a.v.)'in onunla beraber güldüğünü işittim. Adam çıkınca:

«— Ya Resûlallah! Biraz önce sen o adam hakkında söyleyeceğini söyledin. Sonra aradan zaman geçmeden onunla beraber güldün» dediğimde, Resûlullah (s.a.v.):

«— İnsanların en kötüsü, şerrinden dolayı insanların kendisinden korunduğu kimsedir» buyurdu.[4]

٥ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ عَمِّهِ أَبِي سُهَيْلِ بْنِ مَالِكٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ كَعْبِ الأَحْبَارِ ؛ أَنَّهُ قَالَ : إِذَا أَحْبَبْتُمْ أَنْ تَعْلَمُوا مَا لِلْعَبْدِ عِنْدَ رَبِّهِ ، فَانْظُرُوا مَاذَا يَتْبَعُهُ مِنْ حُسْنِ الثَّنَاءِ .

(3) Malik'in ravilerine göre, mürseldir.
Hadis, hasendir, hatta sahihtir. Zührî-Ebu Seleme-Ebu Hureyre senediyle rivayet edilmiştir: Tirmizî, Zühd, 34/11; İbn Mace, Fiten, 36/12; Şeybanî, 949.

(4) Sufyan b. Uyeyne - Muhammed b. Munkedır - Urve - Aişe senediyle rivayet edilmiştir: Buharî, Edeb, 78/8; Müslim, Edeb, 45/22, no:73.

5. Ka'b el-Ahbâr şöyle derdi: «Kişinin Allah katındaki değerini öğrenmeyi seviyorsanız, ölümünden sonra kendisini takib eden güzel övgüye bakınız.»

٦ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يحْيَى بْن سَعِيدٍ ؛ أنَّهُ قَالَ : بَلَغَنِي أنَّ الْمَرْءَ لَيُدْرِكُ بِحُسْنِ خُلُقِه دَرَجَةَ الْقَائِمِ بِاللَّيْلِ ، الظَّامِي بِالْهَوَاجِرِ .

6. Yahya b. Said şöyle dedi: Bana rivayet edildi ki: «Kişi ahlakının güzelliğiyle, geceleyin namaz kılan ve şiddetli sıcakta oruç tutarak susuz kalan kimsenin derecesine yükselir.»[5]

٧ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ؛ أنَّهُ قَالَ : سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ يَقُولُ : ألا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ كَثِيرٍ مِنَ الصَّلاَةِ وَالصَّدَقَةِ ؟ قَالُوا : بَلَى . قَالَ : إِصْلاَحُ ذَاتِ الْبَيْنِ . وَإِيَّاكُمْ وَالْبِغْضَةَ . فَإنَّهَا هِيَ الْحَالِقَةُ .

7. Yahya b. Said'den: Said b. Müseyyeb'i işittim: «Size çok namaz kılıp sadaka vermekten daha üstün bir şeyi haber vereyim mi?» dedi.

«— Evet, haber ver.» dediler.

«— İki kişinin arasını düzeltip, dargınları barıştırmaktır. Bir de çok buğz etmekden kaçınınız. Çünkü buğz (iyi huyları) kökünden yok eder» dedi.[6]

٨ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ؛ أنَّهُ قَدْ بَلَغَهُ أنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « بُعِثْتُ لأُتَمِّمَ حُسْنَ الأَخْلاَقِ » .

8. İmam Malik'e Resûlullah (s.a.v.)'in: «**Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim**» buyurduğu rivayet edildi.[7]

(5) Ebu Davud, 40/7.
(6) Malik'in bütün ravilerine mevkuftur.
(7) İbn Abdilber der ki: Ebu Hureyre ve başkalarından çeşitli yollarla sahih-muttasıldır.

2. HAYA İLE İLGİLİ HADİSLER

٩ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ صَفْوَانَ بْنِ سَلَمَةَ الزُّرَقِىِّ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ طَلْحَةَ بْنِ رُكَانَةَ . يَرْفَعُهُ إِلَى النَّبِىِّ ﷺ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : « لِكُلِّ دِينٍ خُلُقٌ . وَخُلُقُ الإِسْلاَمِ الْحَيَاءُ » .

9. Rekâne oğlu Talha oğlu Zeyd, Resûlullah (s.a.v.)'e isnad ederek şöyle dedi. Resûlullah (s.a.v.): **«Her dinin bir ahlâkı vardır. İslâm'ın ahlâkı da hayadır.»**[8]

١٠ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ مَرَّ عَلَى رَجُلٍ وَهُوَ يَعِظُ أَخَاهُ فِى الْحَيَاءِ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « دَعْهُ . فَإِنَّ الْحَيَاءَ مِنَ الإِيمَانِ » .

10. Abdullah b. Ömer anlattı: Resûlullah (s.a.v.), utangaçlığından dolayı din kardeşini ayıplayan bir adamın yanına varınca:

«— Onu kendi haline bırak. Çünkü haya imandandır.» buyurdu.[9]

(8) İbn Abdilber der ki: Malik'in çoğu ravileri mürsel olarak rivayet eder. Şeybanî, 950.
(9) Buharî, İman, 2/16; Müslim, İman, 1/12, no:59. Şeybanî, 950.

3. ÖFKE İLE İLGİLİ HADİSLER

١١ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ ؛ أَنَّ رَجُلاً أَتَى إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ . فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ عَلِّمْنِي كَلِمَاتٍ أَعِيشُ بِهِنَّ . وَلا تُكْثِرْ عَلَيَّ فَأَنْسَى . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : « لا تَغْضَبْ » .

11. Avf oğlu Abdurrahman oğlu Hümeyd'den: Bir adam, Resûlullah (s.a.v.)'e gelip:

«— Ya Resûlullah! Bana hayatıma uygulayacağım bir kaç kelime öğret (öğüt ver). Unutacağım çok şey söyleme» deyince, Resûlullah (s.a.v.):

«— **Hiç bir şeye kızma.**» buyurdu.[10]

١٢ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرَعَةِ . إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ » .

12. Ebû Hüreyre (r.a.)'dan: Resûlullah (s.a.v.):

«**Pehlivan (güreş meydanlarında başkalarını) yenen değildir. Asıl pehlivan kızgınlık anında nefsine hakim olan kimsedir**» buyurdu.[11]

(10) Çoğunluğa göre mürseldir.
Buharî, Edeb, 78/76.
(11) Buharî, Edeb, 78/76; Müslim, Birr, 45/30; no:107.

4. KÜS DURMAMA İLE İLGİLİ HADİSLER

١٣ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الأَنْصَارِيِّ : أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « لا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يُهَاجِرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلاَثِ لَيَالٍ . يَلْتَقِيَانِ . فَيُعْرِضُ هٰذَا . وَيُعْرِضُ هٰذَا . وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلاَمِ » .

13. Ebû Eyyûb el-Ensari (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.):

«— Hiç bir müslümana, din kardeşini üç günden fazla terkedip küs durması helâl olmaz. Onlar karşılaştıklarında biri yüzünü bir tarafa, diğeri de diğer tarafa çevirir. Onların en hayırlısı, önce selam vererek barışandır» buyurdu.[12]

١٤ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ : أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « لا تَبَاغَضُوا وَلا تَحَاسَدُوا وَلا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ إِخْوَانًا . وَلا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يُهَاجِرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلاثِ لَيَالٍ » :

قَالَ مَالِكٌ : لا أَحْسِبُ التَّدَابُرَ إِلاَّ الإِعْرَاضَ عَنْ أَخِيكَ الْمُسْلِمِ . فَتُدْبِرَ عَنْهُ بِوَجْهِكَ .

14. Enes b. Malik (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.): **«Birbirinize buğzetmeyiniz, birbirinize hased etmeyiniz ve birbirinize sırt çevirmeyiniz. Ey Allah'ın kulları, birbirinizle kardeş olunuz. Hiç bir müslümana, din kardeşini üç günden fazla terkedip küs durması helâl olmaz.»** buyurdu.[13]

İmam Malik der ki: *Hadiste geçen "tedâbir", müslüman kardeşinden yüzçevirmek demektir. Ondan yüzçevirmenle olur.*

(12) Müslim, Bir, 45/8, no:25.
(13) Buharî, Edeb, 78/62; Müslim, Bir, 45/7, no:23.

١٥ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ، عَنْ أبي الزّنَادِ، عن الأعْرَجِ، عَنْ أبي هُرَيْرَةَ؛ أنّ رَسُول
الله ﷺ قَالَ «إيّاكُمْ وَالظّنّ. فَإنّ الظّنّ أكْذَبُ الْحدِيثِ. وَلا تَجَسّسُوا وَلا تَحَسّسُوا وَلا
تَنَافَسُوا وَلا تَحَاسَدُوا وَلا تَبَاغَضُوا وَلا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ إخْوَانًا».

15. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Sû-i zandan (müslümana yersiz töhmetten) sakınınız. Zira sû-i zan, sözlerin en yalanıdır. Birbirinizin gizli hal ve kusurunu araştırmayın. Kötülükte yarışmayın, birbirinizi kıskanmayın, birbirinize buğzetmeyin, birbirinize arka çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları, kardeş olunuz.»**[14]

١٦ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أبي مُسْلِمٍ عَبْدِ اللهِ الْخُرَاسَانِيّ، قَالَ: قَالَ
رَسُولُ اللهِ ﷺ: «تَصَافَحُوا يَذْهَبِ الْغِلّ. وَتَهَادَوْا تَحَابّوا، وَتَذْهَبِ الشّحْنَاءُ».

16. Ebû Müslim oğlu Ata Abdullah el-Horasânî'den: Resûlullah (s.a.v.): **«Musafaha ediniz (tokalaşınız), aranızdaki kin gider. Birbirinize hediye veriniz ki, sevişirsiniz ve aranızdaki düşmanlık gider»** buyurdu.[15]

١٧ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أبي صَالِحٍ، عَنْ أبِيهِ، عَنْ أبي هُرَيْرَةَ؛ أنّ
رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ «تُفْتَحُ أبْوَابُ الْجَنّةِ يَوْمَ الاثْنَيْنِ وَيَوْمَ الْخَمِيسِ. فَيُغْفَرُ لِكُلّ عَبْدٍ مُسْلِمٍ
لا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا. إلاّ رَجُلاً كَانَتْ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أخِيهِ شَحْنَاءُ. فَيُقَالُ أنْظِرُوا هٰذَيْنِ حَتّى
يَصْطَلِحَا. أنْظِرُوا هٰذَيْنِ حَتّى يَصْطَلِحَا».

17. Ebû Hüreyre (r.a.)'dan: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Cennetin kapıları, pazartesi ve perşembe günü açılır. Allah'a hiç bir şeyi eş koşmayan her müslüman kul affedilir. Ancak kendisiyle (din) kardeşi arasında düşmanlık olan affedilmez. Bu iki kişiyi anlaşıncaya kadar bekletiniz, barışıncaya kadar bekletiniz, denilir.»**[16]

(14) Buharî, Edeb, 78/58; Müslim, Bir, 45/9, no:28.
(15) İbn Abdilber der ki: Bu hadis çeşitli yollarla muttasıldır ve hepsi de hasendir.
(16) Müslim, Bir, 45/11, no:34.

١٨ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ السَّمَّانِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّهُ قَالَ : تُعْرَضُ أَعْمَالُ النَّاسِ كُلَّ جُمُعَةٍ مَرَّتَيْنِ . يَوْمَ الاثْنَيْنِ وَيَوْمَ الْخَمِيسِ . فَيُغْفَرُ لِكُلِّ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ . إِلاَّ عَبْدًا كَانَتْ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَخِيهِ شَحْنَاءُ . فَيُقَالُ اتْرُكُوا هٰذَيْنِ حَتَّى يَفِيئَا . أَوِ ارْكُوا هٰذَيْنِ حَتَّى يَفِيئَا .

18. Ebû Hüreyre (r.a.) şöyle dedi: «İnsanların amelleri her hafta iki defa, pazartesi ve perşembe günü Allah'a arzedilir. Her mü'min kul affedilir. Ancak (din) kardeşiyle arasında düşmanlık olan affedilmez. Bu iki kişiyi düşmanlıklarından dönünceye kadar bırakınız; bu iki kişiyi düşmanlıklarından dönüp barışıncaya kadar bekletiniz denilir.»[17]

(17) Müslim, Bir, 45/11, no:36.

٤٨ - كتـاب اللبـاس

48

GİYİM-KUŞAM KİTABI

1. SÜSLENME MAKSADIYLA ELBİSE GİYME

١ - وحدّثني عن مالك، عن زيد بن أسلم، عن جابر بن عبد الله الأنصاريّ؛ أنه قال: خرجنا مع رسول الله ﷺ في غزوة بني أنمار. قال جابر: فبينا أنا نازل تحت شجرة، إذا رسول الله ﷺ. فقلت: يا رسول الله هلمّ إلى الظلّ. قال، فنزل رسول الله ﷺ فقمت إلى غرارة لنا. فالتمست فيها شيئا فوجدت فيها جرو قثاء. فكسرته. ثم قرّبته إلى رسول الله ﷺ. فقال «من أين لكم هذا؟» قال فقلت: خرجنا به يا رسول الله من المدينة. قال جابر: وعندنا صاحب لنا نجهّزه. يذهب يرعى ظهرنا. قال فجهّزته. ثم أدبر يذهب في الظهر وعليه بردان له قد خلقا. قال فنظر رسول الله ﷺ إليه فقال «أما له ثوبان غير هذين؟» فقلت: بلى يا رسول الله. له ثوبان في العيبة. كسوته إياهما. قال «فادعه فمره فليلبسهما». قال فدعوته فلبسهما. ثم ولّى يذهب. قال فقال رسول الله ﷺ «ما له ضرب الله عنقه. أليس هذا خيرا له؟» قال فسمعه الرجل. فقال: يا رسول الله، في سبيل الله. فقال رسول الله ﷺ «في سبيل الله» قال فقتل الرجل في سبيل الله.

1. Cabir b. Abdullah el-Ensârî (r.a.) şunları anlattı: Resûlullah (s.a.v.) ile Benî Enmâr gazvesine çıktık. Ben bir ağacın altında konaklamıştım. O sırada Resûlullah (s.a.v.) geldi:

«— Ya Resûlullah, gölgeye buyur!» dedim. O da geldi. (Erzak koyduğumuz) çuvalımıza bakıp (yiyecek) bir şey aradım. Orada küçük bir acur buldum. Doğrayıp Resûlullah (s.a.v.)'e sunduğumda:

«— **Bunu nereden aldınız?**» buyurdu.

«— Medine'den getirdik, ya Resûlallah!» dedim. O sırada yanımızda hayvanlarımızı otlatmaya gitmesi için hazırladığımız bir arkadaşımız vardı. Onun hazırlığını yaptım. Üzerinde eskimiş iki hırkasiyle hayvanları gütmeye gitti. Resûlullah (s.a.v.) ona bakıp:

«— **Bu adamın bunlardan başka elbiseleri yok mu?**» dedi. Ben:

«— Var, heybede yedek elbiseleri var, ya Resûlallah!» dedim. Resûlullah (s.a.v):

«— O halde onu çağır, ona söyle iyi elbiselerini giysin» buyurdu. Ben de onu çağırdım. Elbiselerini giydi, sonra dönüp gitti. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.):

«— Allah boynuna vurasıcaya ne oluyor (da yeni elbisesi varken eskileri giyiyor). Bu kendisi için daha hayırlı değil midir?» dedi. Hayvan otlatmaya giden adam bunu işitip:

«— Ya Resûlullah! Allah yoluna cihadda da mı?» deyince, Resûlullah (s.a.v.):

«— Cihadda da (yeni elbiselerini giymesi güzeldir)!» buyurdu. O zat savaşta şehid düştü.

٢ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَالَ : إِنِّي لأُحِبُّ أَنْ أَنْظُرَ إِلَى الْقَارِىءِ أَبْيَضَ الثِّيَابِ .

2. İmam Malik'e rivayet edildiğine göre, Ömer b. Hattab (r.a.) şöyle dedi: «Şüphesiz ben beyaz elbiseli hafız'a (Kur'an okuyana) bakmayı seviyorum.»

٣ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ أَبِي تَمِيمَةَ ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ ؛ قَالَ : قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ : إِذَا أَوْسَعَ اللهُ عَلَيْكُمْ فَأَوْسِعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ . جَمَعَ رَجُلٌ عَلَيْهِ ثِيَابَهُ .

3. İbni Sirin'den: Ömer b. Hattab (r.a.) şöyle dedi: «Allah size bol verince siz de kendinize iyi bakınız (temiz giyiniz). Herkes giyimine önem versin.»[1]

(1) Bu, Buharî'nin, Hammad b. Zeyd - Eyyub - Muhammed b. Sîrîn - Ebu Hureyre senediyle gelen hadisin bir bölümüdür: Buharî, Salat, 8/9.
Her müslümanın, avret mahallerini örtecek, vücudunu sıcak ve soğuktan koruyacak şekilde elbise giymesi farzdır. Müslüman her konuda olduğu gibi elbise giymede de orta yolu tutmalıdır. Elbisesi ne son derece kötü, âdi ve ne de son derece lüks olmayıp ikisi arasında olmalıdır. Çünkü Resûlullah (s.a.v.): **«Giyimde sadelik imandandır»** buyurmuştur. Allahu Teâlâ'nın kendisine vermiş olduğu nimeti belirtmek için, çok güzel elbise giymesi de müstehabdır. Çünkü Peygamber Efendimiz (s.a.v.): **«Allahü Teâlâ sana lütuf ve ihsanda bulunduğu gibi, sen de kendi nefsine lütuf ve iyilikte bulun», «Allahü Teâlâ vermiş olduğu nimetinin belirtisini kulunun üzerinde görmeyi sever»** buyurmuştur. Bilhassa Cuma ve bayramlar gibi önemli günlerde ve toplantılarda güzel ve temiz elbiseler giyilmelidir. Yüce Allah, Araf sûresinin 31 ve 32'nci âyetlerinde şöyle buyurmuştur: ***«Ey Adem oğulları! Her mescide güzel elbiselerinizi giyinerek gidin, yiyin, için, fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.***

2. BOYALI ELBİSE GİYME VE ALTIN ZİYNET TAKMA

٤ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ نَافِعٍ : أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ يَلْبَسُ الثَّوْبَ الْمَصْبُوغَ بِالْمِشْقِ . وَالْمَصْبُوغَ بِالزَّعْفَرَانِ .

قَالَ يَحْيَى : وَسَمِعْتُ مَالِكًا يَقُولُ : وَأَنَا أَكْرَهُ أَنْ يَلْبَسَ الْغِلْمَانُ شَيْئًا مِنَ الذَّهَبِ . لأَنَّهُ بَلَغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى عَنْ تَخَتُّمِ الذَّهَبِ .

قَالَ يَحْيَى : وَسَمِعْتُ مَالِكًا يَقُولُ فِي الْمَلاَحِفِ الْمُعَصْفَرَةِ فِي الْبُيُوتِ لِلرِّجَالِ ، وَفِي الأَفْنِيَةِ . قَالَ : لاَ أَعْلَمُ مِنْ ذٰلِكَ شَيْئًا حَرَامًا . وَغَيْرُ ذٰلِكَ مِنَ اللِّبَاسِ أَحَبُّ إِلَيَّ .

4. Nafi'den: «Abdullah b. Ömer (r.a.) kırmızı toprak ve zaferanla boyanmış elbise giyerdi.»

Yahya der ki, İmam Malik'in şöyle dediğini işittim: *«Erkek çocukların altın takmalarını mekruh görüyorum. Çünkü bana Resûlullah (s.a.v.)'in altın yüzük takınmayı yasakladığı rivayet*

De ki: Allah'ın kulları için yarattığı zineti, temiz ve hoş rızıkları kim haram etmiş? De ki: O (onlar), dünya hayatında iman edenler içindir. Kıyamet günü ise yalnız onlara mahsustur.» Aynı sûrenin 26'ncı âyet-i kerimesinde ise şöyle buyurulur:
«Ey Âdem oğulları! Size avret mahallerinizi örten ve sizi süsleyen elbise indirdik. Takva elbisesi ise daha hayırlıdır.» Şu halde, elbise giymekten maksat, sadece vücudu örtmek değildir. Aynı zamanda vücuda yakışması gerekir.
Hz. Ebû Hüreyre (r.a.)'ın rivayet ettiği bir hadisde güzel giyinen bir sahabi Resûlullah (s.a.v.)'ın huzuruna gelerek:
«— Ya Resûlallah! Ben güzelliğe aşık biriyim. Bana gördüğün güzellik verilmiştir. Ayakkabılarımın bağının güzelliğinde bile kimsenin beni geçmesini istemiyorum, bu kibir midir?» deyince, Resûlullah (s.a.v):
«— Hayır bu, kibir değildir. Kibir benlikten dolayı hakkı inkâr etmek ve insanları küçük göstermektir.» buyurdu.
Ebû Davud, K el-Libas, B. macâe fil-Kibri.

edildi. Bu sebeple ben erkeklerin, büyüklerinin olduğu gibi küçüklerinin de altın takmalarını kerih görüyorum.»[2]

İmam Malik der ki: *Erkeklerin evlerde ve dışarıda kırmızı renkli kumaştan yorgan yüzü (yatak çarşafı) ve elbise yapmalarını haram görüyorum. Fakat bana göre diğer renkler daha iyidir.»*[3]

(2) Buharî, Libas, 77/45; Müslim, Libas, 37/11, no:51.

(3) İmam Malik, kırmızı renk elbise ve çarşafı hoş görmüyor. Psikologlar da renk üzerinde araştırmalarında şu neticeye varmışlardır: Kırmızı renge çok bakmak insanı asabileştirir. Onun için asabî mizaclı ve sinir hastaları kırmızı renklerden, yatak odalarını kırmızıya boyamakdan ve kırmızı abajur kullanmaktan kaçınmalıdırlar.

3. İPEK ELBİSE GİYİLMESİ

٥ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ ؛ أَنَّهَا كَسَتْ عَبْدَ اللهِ بْنَ الزُّبَيْرِ مِطْرَفَ خَزٍّ كَانَتْ عَائِشَةُ تَلْبَسُهُ .

5. Urve, Peygamberimiz (s.a.v)'in zevcesi Hz. Aişe (r.a.)'ın giydiği ipek ve yün karışımı çizgili elbisesini Abdullah b. Zübeyr'e giydirdiğini rivayet etti.

4. KADINLARIN GİYMESİ MEKRUH OLAN ELBİSELER

٦ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ أبي عَلْقَمَةَ ، عَنْ أُمِّهِ ؛ أَنَّهَا قَالَتْ : دَخَلَتْ حَفْصَةُ بِنْتُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ عَلَى عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ . وَعَلَى حَفْصَةَ خِمَارٌ رَقِيقٌ . فَشَقَّتْهُ عَائِشَةُ ، وَكَسَتْهَا خِمَارًا كَثِيفًا .

6. Ebû Alkame oğlu Alkame'nin anası şöyle anlattı:

«Abdurrahman'ın kızı Hafsa (saçlarını gösteren) ince bir baş örtüsüyle Peygamberimiz (s.a.v)'in hanımı Hz. Aişe (r.a.)'ın yanına girince, ince baş örtüsünü yırtıp Hafsa'ya kalın bir baş örtüsü giydirdi.»

٧ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ أبي مَرْيَمَ ، عَنْ أبي صَالِحٍ ، عَنْ أبي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّهُ قَالَ : نِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ عَارِيَاتٌ . مَائِلَاتٌ مُمِيلَاتٌ . لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ . وَلَا يَجِدْنَ رِيحَهَا . وَرِيحُهَا يُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ .

7. Ebû Hüreyre (r.a.)'dan: «Vücudlarını gösteren ince elbiseler giyinip salınarak yürüyen kadınlar cennete giremezler ve kokusunu da alamazlar. Halbuki cennetin kokusu beşyüz senelik mesafeden alınır.»[4]

٨ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَامَ مِنَ اللَّيْلِ . فَنَظَرَ فِي أُفُقِ السَّمَاءِ فَقَالَ « مَاذَا فُتِحَ اللَّيْلَةَ مِنَ الْخَزَائِنِ ؟ وَمَاذَا وَقَعَ مِنَ الْفِتَنِ ؟ كَمْ مِنْ كَاسِيَةٍ فِي الدُّنْيَا ، عَارِيَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . أَيْقِظُوا صَوَاحِبَ الْحُجَرِ » .

8. İbn Şihab'dan: Resûlullah (s.a.v.) bir gece kalkıp ufuklara bakarak: «**Bu gece nice hazineler açıldı, ne kadar fitneler meydana geldi. Dünyada nice giyinik kadınlar var ki ahirette çıplaktırlar. Hanımları namaza kaldırınız**» buyurdu.[5]

(4) Yahya'nın ve Abdullah b. Nafi dışındaki Malik'in ravileri bu şekilde mevkuf rivayet ederler.
Müslim'de, cerir - Suheyl b. Ebî Salih -babası-Ebu Hureyre senediyle rivayet edilir: Müslim, Libas, 37/34, no: 125.

(5) Mürseldir. Buharî'de (İlm, 3/40), Ma'mer - Zührî- Hind bintu el-Haris - Ummu Seleme yoluyla mevsuldür.

5. ERKEĞİN ELBİSESİNİ UZATIP SARKITMASI

٩ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « الَّذِى يَجُرُّ ثَوْبَهُ خُيَلاَءَ ، لاَ يَنْظُرُ اللهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » .

9. Abdullah b. Ömer (r.a.)'dan: Resûlullah (s.a.v.): **«Kibirlenerek elbisesini yerde sürükleyen kimseye Allahü Teâlâ kıyamet gününde bakmaz (acıyıp bağışlamaz)»** buyurdu.

١٠ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أَبِى الزِّنَادِ ، عَنِ الأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « لاَ يَنْظُرُ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ، يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، إِلَى مَنْ يَجُرُّ إِزَارَهُ بَطَرًا » .

10. Ebû Hüreyre'den: Resûlullah (s.a.v.):

«Allahü Teâlâ kıyamet gününde eteklerini büyüklenerek yerde sürükleyen kimseye (rahmet gözüyle) bakmaz.» buyurdu.[6]

١١ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ نَافِعٍ وَعَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ ، وَزَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ . كُلُّهُمْ يُخْبِرُهُ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « لاَ يَنْظُرُ اللهُ ، يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، إِلَى مَنْ يَجُرُّ ثَوْبَهُ خُيَلاَءَ » .

11. Abdullah b. Ömer (r.a.)'dan: Resûlullah (s.a.v.):

«Allahü Teâlâ kıyamet gününde büyüklük taslayarak eteğini yerde sürükleyen kimseye (rahmet gözüyle) bakmaz.)» buyurdu.[7]

(6) Buharî, Libas, 77/5.
(7) Buharî, Libas, 77/1; Müslim, Libas, 37/9, no:42.

١٢ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنِ الْعَلاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّهُ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ عَنِ الإِزَارِ ؟ فَقَالَ : أَنَا أُخْبِرُكَ بِعِلْمٍ. سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ « إِزْرَةُ الْمُؤْمِنِ إِلَى أَنْصَافِ سَاقَيْهِ . لا جُنَاحَ عَلَيْهِ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَعْبَيْنِ . مَا أَسْفَلَ مِنْ ذٰلِكَ فَفِي النَّارِ . مَا أَسْفَلَ مِنْ ذٰلِكَ فَفِي النَّارِ . لا يَنْظُرُ اللهُ ، يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، إِلَى مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ بَطَرًا » .

12. Alâ, babası Abdurrahman'dan şunları rivayet etti: Ebû Said el-Hudri'ye etekleri ne kadar uzatmalı diye sorduğumda:

«— Sana bildiğim doğru cevabı vereceğim. Resûlullah (s.a.v.):'ı şöyle derken işittim: **«Mü'min erkeğin etekleri bacaklarının yarısına kadar inmelidir. Topuklarına kadar uzanınca da ona günah yoktur. Topuklardan aşağıda olan şey cehennemdedir. Allahü Teâlâ kıyamet gününde eteğini büyüklük taslayarak yerde sürükleyen kimseye (rahmet gözüyle) bakmaz.»** buyurdu.[8]

(8) Ebu Davud, Libas, 31/27; Müslim, Libas, 32/7.
Dinimize göre erkeklerin eteklerinin veya pantolonlarının yere kadar uzatılması mekruhtur. Hele bu hal kibrinden dolayı ise haramdır. Zira eteklerin fazla uzaması hem israf, hem temizliğe aykırı ve hem de normal harekete mani olur.

6. KADININ ELBİSESİNİ UZATMASI

١٣ - وحدّثني عن مالك، عن أبي بكر بن نافع، عن أبيه نافع مولى ابن عمر، عن صفيّة بنت أبي عبيد؛ أنّها أخبرته عن أمّ سلمة زوج النبيّ ﷺ أنّها قالت، حين ذكر الإزار: فالمرأة يا رسول الله؟ قال «ترخيه شبرا» قالت أمّ سلمة: إذا ينكشف عنها. قال «فذراعا لا تزيد عليه».

13. Ebû Ubeyde kızı Safiyye şunları anlattı:

«Peygamber efendimiz (s.a.v.)'in zevcesi Ümmü Seleme (r.a.) elbiseden (izar'dan) söz edilince:

«— Ya Resûlullah! Kadın elbisesini ne kadar uzatacak?» dedi. Resûlullah (s.a.v.):

«— **Bir karış fazla uzatır.**» buyurdu. Ümmü Seleme (r.a.):

«— O zaman (kadın yürürken) bacakları gözükür» dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.):

«— **Öyleyse bir zira (yaklaşık 50 cm) uzatır, daha fazlasına lüzum yok**» buyurdu.[9]

(9) Ebu Davud, Libas, 31/37.
Yukarıdaki hadislerde erkeklerin giydikleri elbisenin boylarından kısa olması tavsiye edilmişti. Bu hadisde ise kadınların elbisesinin uzun olması söyleniyor. Zira kadınların durumu erkeklerden ayrıdır. Erkeklerde avret mahalli diz kapağı ile göbek arasıdır. Burasını kapatmak farzdır. Gerisi örf ve adetlere göre değişebilir. Kadınların ise vücudlarının tamamı avret mahallidir, örtülmesi gerekir. Resûlullah (s.a.v.) zamanında o zamanın adet ve ekonomi durumu icabı bazı kadınlar yalınayak gezerlerdi. Bu yüzden yürürken ayaklarının açılmaması için eteklerinin uzatılması emredilmiştir. Günümüzde ise durum değişiktir. Kadınların giydiği kapalı ayakkabı ve çorap ayaklarını kapattığı için eteklerin yerde sürünmesi gerekmez.

7. AYAKKABI GİYMEK

١٤ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أَبِى الزِّنَادِ ، عَنِ الأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ : أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « لا يَمْشِيَنَّ أَحَدُكُمْ فِى نَعْلٍ وَاحِدَةٍ . لِيَنْعِلْهُمَا جَمِيعًا أَوْ لِيُحْفِهِمَا جَمِيعًا » .

14. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.): **«Sizden biri tek ayakkabı ile yürümesin, ya ikisini birden giysin veya her ikisini de çıkarsın, yalınayak gezsin»** buyurdu.[10]

١٥ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أَبِى الزِّنَادِ ، عَنِ الأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ : أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « إِذَا انْتَعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيَمِينِ . وَإِذَا نَزَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشِّمَالِ . وَلْتَكُنِ الْيُمْنَى أَوَّلَهُمَا تُنْعَلُ . وَآخِرَهُمَا تُنْزَعُ » .

15. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.): **«Sizden biri ayakkabı giyerken önce sağ ayağını giysin, çıkarırken de önce sol ayakkabısını çıkarsın. Sağ ayakkabı ilk giyilen ve sol ayakkabı ilk çıkarılan olsun»** buyurdu.[11]

١٦ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ عَمِّهِ أَبِى سُهَيْلِ بْنِ مَالِكٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ كَعْبِ الأَحْبَارِ : أَنَّ رَجُلاً نَزَعَ نَعْلَيْهِ . فَقَالَ : لِمَ خَلَعْتَ نَعْلَيْكَ ؟ لَعَلَّكَ تَأَوَّلْتَ هٰذِهِ الآيَةَ ﴿ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِى الْمُقَدَّسِ طُوًى ﴾ قَالَ ثُمَّ قَالَ كَعْبٌ لِلرَّجُلِ : أَتَدْرِى مَا كَانَتْ نَعْلاَ مُوسَى ؟ قَالَ مَالِكٌ : لاَ أَدْرِى مَا أَجَابَهُ الرَّجُلُ . فَقَالَ كَعْبٌ : كَانَتَا مِنْ جِلْدِ حِمَارٍ مَيِّتٍ .

16. Süheyl'in babası Malik, Ka'b el-Ahbar'dan naklen şöyle rivayet etti: Bir adam ayakkabılarını çıkartınca Ka'b el-Ahbar:

«— Ayakkabılarını niçin çıkarttın? Galiba: ***«(Ey Musa!) Haydi pabuçlarını çıkar. Çünki sen mukaddes vadide,***

(10) Buharî, Libas, 77/40; Müslim, Libas, 37/19, no:68.
(11) Buharî, Libas, 77/39.

Tuva'dasın (Turi Sinadasın)»[12] ayetini yorumladın.» deyip sonra adama:

«— Musa'nın pabuçları ne idi biliyor musun?» dedi.

İmam Malik der ki: *Adamın ne cevap verdiğini bilmiyorum.*

Ka'b: «Musa (a.s.)'ın pabuçları eşek derisindendi» dedi.

(12) Tâhâ, 12

8. ELBİSE GİYMEK

١٧ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أبِي الزِّنَادِ ، عَنِ الأعْرَجِ ، عَنْ أبِي هُرَيْرَةَ ؛ أنَّهُ قَالَ : نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ لِبْسَتَيْنِ . وَعَنْ بَيْعَتَيْنِ . عَنِ الْمُلاَمَسَةِ وَعَنِ الْمُنَابَذَةِ . وَعَنْ أنْ يَحْتَبِيَ الرَّجُلُ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ لَيْسَ عَلَى فَرْجِهِ مِنْهُ شَيْءٌ . وَعَنْ أنْ يَشْتَمِلَ الرَّجُلُ بِالثَّوْبِ الْوَاحِدِ عَلَى أحَدِ شِقَّيْهِ .

17. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) iki çeşit elbise giyme ile iki çeşit satışı yasakladı. (Bunlar) münabeze ve mülamese yoluyla satışla, kilot giymeksizin bir entari giyip dizlerini dikerek oturup avret mahallerinin gözükmesi ve vücudunun bir tarafını kapatıp diğer tarafını açık bırakan elbise giymesidir.»[13]

١٨ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَأى حُلَّةً سِيَرَاءَ تُبَاعُ عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ . فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ . لَوِ اشْتَرَيْتَ هٰذِهِ الْحُلَّةَ فَلَبِسْتَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلِلْوُفُودِ إذَا قَدِمُوا عَلَيْكَ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « إنَّمَا يَلْبَسُ هٰذِهِ مَنْ لاَ خَلاَقَ لَهُ فِي الآخِرَةِ » ثُمَّ جَاءَ رَسُولَ اللهِ ﷺ مِنْهَا حُلَلٌ . فَأعْطَى عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ مِنْهَا حُلَّةً . فَقَالَ عُمَرُ : يَا رَسُولَ اللهِ أكَسَوْتَنِيهَا وَقَدْ قُلْتَ فِي حُلَّةِ عُطَارِدٍ مَا قُلْتَ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « لَمْ أكْسُكَهَا لِتَلْبَسَهَا » فَكَسَاهَا عُمَرُ أخًا لَهُ مُشْرِكًا بِمَكَّةَ .

18. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den: Babam Ömer b. Hattab mescidin kapısında satılık ipek kumaştan kaftan görünce:

(13) Buharî, Libas, 77/21.
Münabeze ve mülamese cahiliye devri alış veriş şekillerindendi. Resûlullah (s.a.v.) bu tür alış verişleri yasaklamıştır.
Mülamese: Müşterinin alacağı şeye dürülü olarak veya karanlıkta dokununca onu mutlaka alması gerekirdi. Artık malı görünce geri verme hakkı kalmazdı.
Münabeze ise, satılan şeyi satıcı müşterinin üzerine atıyor, bununla müşteri razı olmasa da satış kesinleşiyordu.

«— Ya Resûlullah! Bu kaftanı alsan da cuma günleri ve yanına elçiler geldiği zaman giysen.» dedi. Resûlullah (s.a.v.)'da:

«— **Bunu ancak ahiretten nasibi olmayan giyer**» buyurdu. Daha sonra Resûlullah (s.a.v.)'e ipek kaftanlardan gelince, Ömer b. Hattab (r.a.)'e ondan bir kaftan verdi. Hz. Ömer (r.a.)'da:

«— Ya Resûlallah! Onu bana mı verdin? Halbuki sen Utarid'in[14] elbisesi hakkında neler söylemiştin» deyince Resûlullah (s.a.v.):

«— **Onu sana giymen için vermedim.**» buyurdu.

Hz. Ömer de (r.a.) bu elbiseyi Mekke'deki müşrik kardeşine verdi.[15]

١٩ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ إِسْحٰقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِى طَلْحَةَ ؛ أَنَّهُ قَالَ : قَالَ أَنَسُ ابْنُ مَالِكٍ : رَأَيْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ ، وَهُوَ يَوْمَئِذٍ أَمِيرُ الْمَدِينَةِ ، وَقَدْ رَقَعَ بَيْنَ كَتِفَيْهِ بِرُقَعٍ ثَلَاثٍ . لَبَّدَ بَعْضَهَا فَوْقَ بَعْضٍ .

19. Enes b. Malik der ki: Ömer b. Hattab (r.a.) Halife iken onu Medine'de gördüm, elbisesinin iki omuzu arasındaki yırtığına birbirine tutturulmuş üç yama dikmişti.

(14) Utarid, Temim oğulları elçisi ile Medine'ye gelip müslüman olmuş biridir ki hadisi şerifin baş tarafında zikredilen ipekli kaftanı mescidin kapısına satmaya getiren kişidir.

(15) Buharî, Cum'a, 11/7; Müslim, Libas, 37/2, no:6; Şeybanî, 870.

٤٩ - كتاب صفة النبيّ صلى الله عليه وسلم

49

HZ. PEYGAMBER (S.A.V.)'İN NİTELİKLERİ KİTABI

1. HZ. PEYGAMBER (S.A.V.) EFENDİMİZ'İN VASIFLARI

١ - حدّثني عن مالك، عن ربيعة بن أبي عبد الرحمن، عن أنس بن مالك؛ أنّه سمعه يقول: كان رسول الله ﷺ ليس بالطويل البائن ولا بالقصير. وليس بالأبيض الأمهق ولا بالآدم. ولا بالجعد القطط ولا بالسبط. بعثه الله على رأس أربعين سنة. فأقام بمكة عشر سنين. وبالمدينة عشر سنين وتوفاه الله عزّ وجلّ على رأس ستين سنة. وليس في رأسه ولحيته عشرون شعرة بيضاء ﷺ.

1. Enes b. Malik, Resûlullah (s.a.v.)'ın vasıflarını anlatarak der ki: Resûlullah (s.a.v.)'ın boyu ne fazla uzun, ne de fazla kısa idi. Teninin rengi, ne çok (kireç) beyaz, ne de fazla esmerdi. Saçları ne (Habeşlilerin saçı gibi) çok kıvırcıklı, ne de çok düzdü. Kırk yaşını doldurunca Allah O'nu Peygamber olarak gönderdi. On sene Mekke'de, on sene de Medine'de ikamet etti. Saçındaki ve sakalındaki ak kıllar yirmiye ulaşmadan ve altmış yaşını tamamlayınca Allah (c.c.), Resûlullah (s.a.v.)'ın ruhunu aldı.[1]

(1) Buharî, Menakı, 61/23; Müslim, Fedail, 43/31, no:113;
Ulemanın çoğunluğunun görüşüne göre, Peygamber Efendimiz altmış üç yaşında vefat etmiştir. Zira diğer sahih hadislerde bu şekilde ifadeler mevcuttur.

2. MERYEM OĞLU İSA (A.S.) VE DECCAL'IN VASIFLARI

٢ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « أَرَانِي اللَّيْلَةَ عِنْدَ الْكَعْبَةِ . فَرَأَيْتُ رَجُلاً آدَمَ . كَأَحْسَنِ مَا أَنْتَ رَاءٍ مِنْ أُدْمِ الرِّجَالِ . لَهُ لِمَّةٌ كَأَحْسَنِ مَا أَنْتَ رَاءٍ مِنَ اللِّمَمِ . قَدْ رَجَّلَهَا فَهِيَ تَقْطُرُ مَاءً . مُتَّكِئًا عَلَى رَجُلَيْنِ ، أَوْ عَلَى عَوَاتِقِ رَجُلَيْنِ . يَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ . فَسَأَلْتُ : مَنْ هٰذَا ؟ قِيلَ : هٰذَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ . ثُمَّ إِذَا أَنَا بِرَجُلٍ جَعْدٍ قَطَطٍ . أَعْوَرِ الْعَيْنِ الْيُمْنَى . كَأَنَّهَا عِنَبَةٌ طَافِيَةٌ . فَسَأَلْتُ : مَنْ هٰذَا ؟ فَقِيلَ لِي : هٰذَا الْمَسِيحُ الدَّجَّالُ » .

2. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Bu gece (rüyamda) Ka'be'de idim. Orada bir esmer adam gördüm. Sanki gördüğüm, esmer adamların en güzeli idi. Omuzlarına sarkan saçları vardı. Sanki bu saçlar gördüğüm omuzlara sarkmış saçların en güzeli idi. Taramış olduğu saçlarından su damlıyordu. İki adama ve iki adamın omuzlarına dayanarak Ka'be'yi tavaf ediyordu.**

«— Bu kim?» diye sordum.

«— Bu Meryem'in oğlu İsa» diye cevap verildi.

Sonra aniden saçları (zenci saçı gibi) çok kıvırcıklı ve (salkımdaki üzüm tanesi gibi) sağ gözü dışarı fırlamış bir adamla karşılaştım.

«— Bu kim?» diye sordum. Bana:

«— Mesih Deccal'dır» diye cevap verildi.»[2]

(2) Buharî, Libas, 77/68; Müslim, İman, 1/73, no:273.

3. İNSANÎ GÜZEL ADETLER

٣ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَة ؛ قَالَ : خَمْسٌ مِنَ الْفِطْرَةِ . تَقْلِيمُ الأَظْفَارِ ، وَقَصُّ الشَّارِبِ ، وَنَتْفُ الإِبْطِ ، وَحَلْقُ الْعَانَةِ ، وَالاخْتِتَانُ .

3. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: (Resûlullah şöyle) buyurdu: «**İnsanî (fıtraten) beş özellik vardır: Tırnakları kesmek, bıyığı kısaltmak, koltuk altındaki kılları yolmak, edep yerini tıraş etmek ve sünnet olmak.**» Bunlar yaratılışın icabı olup önceki peygamberler tarafından yapılagelmiştir.[3]

٤ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ ؛ أَنَّهُ قَالَ : كَانَ إِبْرَاهِيمُ ﷺ أَوَّلَ النَّاسِ ضَيَّفَ الضَّيْفَ . وَأَوَّلَ النَّاسِ اخْتَتَنَ . وَأَوَّلَ النَّاسِ قَصَّ الشَّارِبَ . وَأَوَّلَ النَّاسِ رَأَى الشَّيْبَ ، فَقَالَ : يَارَبِّ . مَا هٰذَا ؟ فَقَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : وَقَارٌ يَا إِبْرَاهِيمُ . فَقَالَ : رَبِّ . زِدْنِي وَقَارًا .

قَالَ يَحْيَى : وَسَمِعْتُ مَالِكًا يَقُولُ : يُؤْخَذُ مِنَ الشَّارِبِ حَتَّى يَبْدُوَ طَرَفُ الشَّفَةِ . وَهُوَ الإِطَارُ . وَلَا يَجُزُّهُ فَيُمَثِّلُ بِنَفْسِهِ .

4. Said b. Müseyyeb (r.a.) der ki: İlk misafir kabul eden, ilk sünnet olan, ilk bıyık kesen ve ilk saçında ak gören insan İbrahim (a.s.)'dır. Saçının ağardığını görünce şöyle dedi:

«— Allah'ım! Bu, neye alamettir?» Yüce Allah:

«— Kemal işareti, ya İbrahim.» buyurdu. O da:

«— Kemalimi artır, ya Rabbi.» diye dua etti.[4]

İmam Malik der ki: *Bıyık, dudağı çevreleyen et görününceye kadar kısaltılır. Bir müslüman, bıyığın diğer yerlerini kesmeyerek kendi haline bırakır.*[5]

(3) Bütun Muvatta ravilerince mevkuftur. İbn Abdilber der ki: Malik'tensahihtir.

(4) Sahîhayn'da Zührî - Saîd b. el-Museyyeb - Ebu Hureyre yoluyla yer alır: Buharî, Libas, 77/63; Müslim, Taharet, 2/16, no:49.

(5) Şeybanî, 980.

4. SOL ELLE YEMENİN CAİZ OLMAYIŞI

٥ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ السَّلَمِيِّ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى أَنْ يَأْكُلَ الرَّجُلُ بِشِمَالِهِ . أَوْ يَمْشِيَ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ . وَأَنْ يَشْتَمِلَ الصَّمَّاءَ . وَأَنْ يَحْتَبِيَ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ كَاشِفًا عَنْ فَرْجِهِ .

5. Cabir b. Abdullah es-Selemi (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.), bir kişinin sol elle yemek yemesini veya (bir ayağı yalın, diğer ayağına) bir tek ayakkabı giyerek yürümesini, bir omuzu kapatan, diğer omuzu açık bırakan ve kolunu çıkartacak yeri olmayan bir elbise giymesini ve uylukları üzerine ayaklarını dikerek oturup üzerine bir parça elbise örtmesini yasak etti.[6]

٦ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْكُلْ بِيَمِينِهِ وَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ . فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ وَيَشْرَبُ بِشِمَالِهِ » .

6. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: Sizden biri yemek yediğinde sağ eliyle yesin, bir şey içerken sağ eliyle içsin. Çünki şeytan sol eliyle yer ve sol eliyle içer.[7]

(6) Müslim, Libas, 37/20, no:70.
Yemek yemek, su içmek, ayakkabı giymek, mest giymek, pantalon giymek, ceket giymek, başı tıraş etmek ve taramak, bıyık kesmek, koltuk altı kıllarını yolmak, misvak kullanmak, sürme çekmek, tırnak kesmek, abdest almak ve gusletmek, teyemmüm etmek, camiye girmek, heladan çıkmak, sadaka vermek gibi süslenmeyi ve temizliği ifade eden şeylere sağ taraftan başlamak müstehabdır. Bunların karşıtlarını yaparken de soldan başlamak müstehabdır.
Bir tek ayakkabı ile yürümenin yasak edilmesi, ağır başlılığa muhalif oluşundan ve ayağın birisi kısa, ayakkabı giyilen bacak uzun olacağından yürümede güçlük meydana gelmesindendir. Böyle yapmamak müstehabtır. Omuza atılan ve elleri çıkaracak bir yeri bulunmayan elbise giymek, ihtiyacı gidermeye engel olacağından mekruh, şayet avret yeri görülecek olursa haram olur. Çömelerek bacaklar üzerine atılan elbiseyi giymek, avret yerlerinin görülmesine sebeb olacağından haramdır.
(7) Müslim, Eşribe, 36/13, no: 105; Şeybanî, 883.

5. YOKSULLAR

٧ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أبى الزّنَادِ ، عَنِ الأعْرَجِ ، عَنْ أبى هُرَيْرَةَ : أنّ رَسُولَ الله ﷺ قَالَ « لَيْسَ الْمِسْكِينُ بِهٰذَا الطّوّافِ الّذى يَطُوفُ عَلَى النّاسِ . فَتَرُدُّهُ اللُّقْمَةُ وَاللُّقْمَتَانِ . وَالتّمْرَةُ وَالتّمْرَتَانِ » قَالُوا : فَمَا الْمِسْكِينُ يَا رَسُولَ اللهِ ؟ قَالَ « الّذى لا يَجِدُ غِنىً يُغْنِيهِ . وَلاَ يَفْطُنُ النّاسُ لَهُ فَيُتَصَدّقَ عَلَيْهِ . وَلا يَقُومُ فَيَسْأَلُ النّاسَ » .

7. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu; **İnsanları dolaşıp kendisine bir-iki lokma veya bir-iki hurma verilen bu gezgin, yoksul sayılmaz.**

Dediler ki:

«— Gerçek yoksul kim ya Resûlallah?»

Resûlullah (s.a.v.) şöyle cevap verdi:

«— Gerçek yoksul, ihtiyacını karşılayacak kadar geliri olmayan ve insanlar onu tanımadığı için kendisine sadaka verilmeyen ve kalkıp insanlardan dilenmeyen kimsedir.»[8]

٨ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أسْلَمَ ، عَنِ ابْنِ بُجَيْدٍ الأنْصَارِىّ ثُمّ الْحَارِثِىّ ، عَنْ جَدّتِهِ : أنّ رَسُولَ الله ﷺ قَالَ « رُدّوا الْمِسْكِينَ وَلَوْ بِظِلْفٍ مُحْرَقٍ » .

8. İbn Büceyd el-Ensarî el-Harisî, nenesinden rivayet etti: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Kızartılmış koyun ve sığır tırnağı bile olsa yoksula veriniz.»**[9]

(8) Buharî, Zekât, 24/53; Müslim, Zekât, 12/34, no:101.

(9) Nesaî, Zekât, 23/70.
Burada Resûlullah (s.a.v.), azlıktan kinaye yapmış, az da olsa yoksula birşey vermenin iyi olacağını ve onu boş çevirmenin hoş bir hareket olmadığını ifade buyurmuştur.

6. KÂFİRİN ÇOK YİYEREK KARNINI ŞİŞİRMESİ

٩ - حدّثني عن مالك ، عن أبي الزّناد ، عن الأعرج ، عن أبي هريرة قال : قال رسول الله ﷺ « يأكل المسلم في معى واحد . والكافر يأكل في سبعة أمعاء » .

9. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: Müslüman, bir midesini doyurmak için yer. Kâfir ise yedi bağırsağını doldurmak için yer.[10]

١٠ - وحدّثني عن مالك ، عن سهيل بن أبي صالح ، عن أبيه ، عن أبي هريرة : أنّ رسول الله ﷺ ضافه ضيف كافر . فأمر له رسول الله ﷺ بشاة . فحلبت فشرب حلابها . ثمّ أخرى فشربه . ثمّ أخرى فشربه . حتّى شرب حلاب سبع شياه . ثمّ إنّه أصبح فأسلم . فأمر له رسول الله ﷺ بشاة . فحلبت فشرب حلابها . ثمّ أمر له بأخرى فلم يستتمّها . فقال رسول الله ﷺ « المؤمن يشرب في معى واحد . والكافر يشرب في سبعة أمعاء » .

10. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.)'a bir kâfir, misafir oldu. Resûlullah (s.a.v.) onun için bir koyun (getirip sağılmasını) emretti. Koyun sağıldı; kâfir misafir, onun sütünü içti. Sonra Resûlullah (s.a.v.) başka bir koyunun sağılmasını emretti. Misafir onun sütünü de içti. Sonra başka bir koyunun. Böylece yedi koyunun sütünü içti. Sonra sabah oldu ve kâfir müslüman oldu. Resûlullah (s.a.v.) da onun için bir koyun (sağılarak sütünün getirilmesini) emretti. O koyunun sütünü içti. Sonra ikinci bir koyunun (sütünün) getirilmesini) emretti. Bu koyunun sütünü bitiremedi. Bu münasebetle Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Mü'min bir midesini doyurmak için içer. Kafir yedi bağırsağını doldurmak için içer.»**[11]

(10) Buharî, Etıme, 70/12; Müslim, Eşribe, 36/34, no:185; Şeybanî, 958.
Bu hadisi şerifte Resûlullah (s.a.v.) Mü'min bir kimsenin yemek yerken nekadar yemesi gerektiğini beyan etmektedir. Mü'min obur olmamalı ve lüzumundan fazla yememelidir. Hatta sofradan daha iştahı varken kalkmalıdır. Çok obur olmak, mü'minin değil, bilakis inanmayanların adetidir. Bu hüküm, genel olarak böyledir. Yoksa, mü'minlerden çok yiyen, kâfirlerden de az yiyenler vardır. Bu inkâr edilemez.

(11) Müslim, Eşribe, 36/34, no:86.

7. GÜMÜŞ KAPTAN İÇMEK VE İÇİLECEK ŞEYE ÜFLEMEK

١١ - حدثني عن مالك ، عن نافع ، عن زيد بن عبد الله بن عمر بن الخطاب ، عن عبد الله بن عبد الرحمن بن أبي بكر الصديق ، عن أم سلمة زوج النبي ﷺ : أن رسول الله ﷺ قال « الذي يشرب في آنية الفضة إنما يجرجر في بطنه نار جهنم » .

11. Resûlullah (s.a.v.)'ın hanımı Ümmü Seleme (r.a.)'den: Allah'ın Resûlü şöyle buyurdu: **«Gümüş kaptan meşrubat içen, cehennem ateşini lıkır lıkır karnına doldurmuş olur».**[12]

١٢ - وحدثني عن مالك ، عن أيوب بن حبيب مولى سعد بن أبي وقاص ، عن أبي المثنى الجهني ؛ أنه قال : كنت عند مروان بن الحكم . فدخل عليه أبو سعيد الخدري . فقال له مروان بن الحكم : أسمعت من رسول الله ﷺ أنه نهى عن النفخ في الشراب ؟ فقال له أبو سعيد : نعم . فقال له رجل : يا رسول الله إني لا أروى من نفس واحد . فقال له رسول الله ﷺ « فأبن القدح عن فيك ثم تنفس » قال : فإني أرى القذاة فيه . قال « فأهرقها » .

12. Ebû el-Müsenna el-Cüheni der ki: Ben Mervan b. Hakem'in yanında idim. Mervanın yanına Ebû Said el-Hudri girince, Mervan O'na:

«— Resûlullah (s.a.v.)'ın içeceğe üfürmeyi yasak ettiğini duydun mu?» diye sordu.

Ebu Said ona şöyle cevap verdi

«— Evet. Bir adam Resûlullah (s.a.v.)'a: «Ya Resûlullah, ben bir nefeste içemiyorum» deyince Resûlullah (s.a.v.) ona: **«Bardağı ağzından uzaklaştır, sonra nefes al.»** buyurdu.

Adam dedi ki: «(Bardağın) içinde çöp benzeri bir şey görürsem (ne yapayım)?» Resûlullah (s.a.v.): **«Onu akıt»** buyurdu.[13]

(12) Buharî, Eşribe, 74/28; Müslim, Libas, 37/1, no:1; Şeybanî, 882.
(13) Tirmizî, Eşribe, 24/15.

8. AYAKTA SU İÇMEK

١٣ - حدّثني عَنْ مَالِكٍ ؛ أنّهُ بَلَغَهُ أنّ عُمَرَ بْنَ الْخَطّابِ وَعَلِيَّ بْنَ أبي طَالِبٍ وَعُثْمَانَ ابْنَ عَفّانَ كَانُوا يَشْرَبُونَ قِيَامًا .

13. İmam Malik'e şöyle rivayet olundu: Ömer b. el-Hattab, Ali b. Ebî Talib ve Osman b. Affan ayakta iken (su) içerlerdi.[14]

١٤ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ : أنّ عَائِشَةَ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ وَسَعْدَ بْنَ أبي وَقّاصٍ كَانَا لاَ يَرَيَانِ بِشُرْبِ الإنْسَانِ ، وَهُوَ قَائِمٌ ، بأْسًا .

14. İbn Şihab'tan: Mü'minlerin annesi Hz. Aişe ve Sa'd b. Ebî Vakkas, insanın ayakta su içmesinde bir mahzur görmüyorlardı.

١٥ - وحدّثني مَالِكٌ ، عَنْ أبي جَعْفَرٍ الْقَارِيّ : أنّهُ قَالَ : رَأيْتُ عَبْدَ الله بْنَ عُمَرَ يَشْرَبُ قَائمًا .

15. Ebû Ca'fer el-Kârî der ki: Abdullah b. Ömer'i ayakta (su) içerken gördüm.[15]

١٦ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِ الله بْنِ الزُّبَيْرِ ، عَنْ أبِيهِ : أنّهُ كَانَ يَشْرَبُ قَائمًا .

16. Amir b. Abdullah'dan: Babası Abdullah b. ez-Zübeyr ayakta (su) içerdi.

(14) Şeybanî, 881.
(15) Şeybanî, 880.

9. SÜT, SU VE BENZERİ İÇECEKLERİ İÇTİKTEN SONRA SAĞDAKİNE VERMEK

١٧ - حدثني عن مالك، عن ابن شهاب، عن أنس بن مالك: أن رسول الله ﷺ أتي بلبن قد شيب بماء من البئر. وعن يمينه أعرابي. وعن يساره أبو بكر الصديق. فشرب. ثم أعطى الأعرابي. وقال «الأيمن فالأيمن».

17. Enes b. Malik (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.)'a içine kuyu suyu karıştırılmış süt getirildi. Sağında bir bedevi, solunda Ebû Bekir oturuyordu. Sütü (önce kendisi), içti sonra bedeviye verdi ve şöyle buyurdu:

«— Sağınıza verin, sağdan devam edin.»[16]

١٨ - وحدثني عن مالك، عن أبي حازم بن دينار، عن سهل بن سعد الأنصاري: أن رسول الله ﷺ أتي بشراب. فشرب منه. وعن يمينه غلام وعن يساره الأشياخ. فقال للغلام «أتأذن لي أن أعطي هؤلاء؟» فقال الغلام: لا والله يا رسول الله. لا أوثر بنصيبي منك أحدا. قال فتله رسول الله ﷺ في يده.

(16) Buharî, Eşribe, 74/81; Müslim, Eşribe, 36/17, no:124; Şeybanî, 884.
Bu hadis, içecek şeyleri ikram ederken dahi sağdan başlamanın sünnet olduğunu gösterir. Burada Resûlullah, bundan sonraki hadiste olduğu gibi, Hz. Ebû Bekir, bedeviden fazilet bakımından daha üstün olduğu halde önce Hz. Ebû Bekir'in içmesi için bedeviden izin istememiştir. Zira bedeviler inanç yönünden daha zayıf ve henüz imanı tam olgunlaşmamış olması dolayısıyla bu hareket bedevi üzerinde olumsuz bir etki meydana getirebilirdi. Resûlullah (s.a.v.) bu ince noktayı hesaba katmış olmalıdır.
Bu hadiste sütün içine su karıştırılması, onu ya soğutmak ya da herkesin içmesini temin etmek için onu çoğaltmak maksadıyla yapılmıştır. Yoksa süt satıcılarının süte su katmaları caizmiş gibi bir hüküm ifade etmez. Bu katiyetle haramdır. Faziletli dururken suyun fazilet bakımından daha aşağıda bulunan bir kişiye verilmesi, sağdan başlamanın ehemmiyyetini ortaya koyması bakımından son derece önemlidir.

18. Sehl b. Sa'd el-Ensarî (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.)'a bir içecek getirildi ve onu içti. Sağında bir çocuk, solunda da yaşlı kişiler bulunuyordu. Resûlullah çocuğa:

«— **Şu yaşlı kişilere önce vermeme izin verir misin?**» diye sordu.

Çocuk da:

«— Hayır! Vallah (izin veremem) ya Resûlullah! İçeceğin senden bana verilmesi hakkımı kimseye vermem,» deyince Resûlullah (s.a.v.) da içeceği onun eline verdi.[17]

(17) Buharî, Eşribe, 74/19; Müslim, Eşribe, 36/17, no:127.
Burada söz konusu olan çocuk İbn Abbas'dır. Yaşlılar da onun yakınlarıdır. İbn Abbas, izin istendiği zaman olumsuz bir tesir altında kalmayacağına güvendiği için, Resûlullah (s.a.v.) ondan izin istemiştir. O da izin vermemiş, hakkını almıştır ki bu noktada Peygamber Efendimizin eşine rastlanmayan üstün ahlakı ve kurallara bağlılığı ortaya çıkıyor. Çocuktur deyip onun hakkına bir vecibe olmadığı halde riayet ederek ondan izin isteme nezaketini gösteriyor ve izin vermeyince de ona karşı olumsuz bir davranış göstermeden haklıya hakkını teslim ediyor.
Bu hadis, ayrıca sağda bir kişi dururken ondan izin almadan başkasına verilemeyeceğini ve izin istemenin bir mahzuru olmadığını da gösterir. Ayrıca, dini bir menfaat ve uhrevî bir fazilet varsa, izin istemeyi terketmek lâzım geldiğini de ifade eder.

10. YEME-İÇME İLE İLGİLİ DİĞER HADİSLER

١٩ - حدثني عن مالك، عن إسحاق بن عبد الله بن أبي طلحة؛ أنه سمع أنس بن مالك يقول: قال أبو طلحة لأم سليم: لقد سمعت صوت رسول الله ﷺ ضعيفا. أعرف فيه الجوع. فهل عندك من شيء؟ فقالت: نعم. فأخرجت أقراصا من شعير. ثم أخذت خمارا لها. فلفت الخبز ببعضه. ثم دسته تحت يدي. وردتني ببعضه. ثم أرسلتني إلى رسول الله ﷺ. قال فذهبت به. فوجدت رسول الله ﷺ جالسا في المسجد ومعه الناس. فقمت عليهم. فقال رسول الله ﷺ «أرسلك أبو طلحة؟» قال فقلت: نعم قال «للطعام؟» فقلت: نعم. فقال رسول الله ﷺ لمن معه «قوموا» قال فانطلق. وانطلقت بين أيديهم. حتى جئت أبا طلحة فأخبرته. فقال أبو طلحة: يا أم سليم. قد جاء رسول الله ﷺ بالناس. وليس عندنا من الطعام ما نطعمهم. فقالت: الله ورسوله أعلم. قال فانطلق أبو طلحة، حتى لقي رسول الله ﷺ. فأقبل رسول الله ﷺ وأبو طلحة معه حتى دخلا. فقال رسول الله ﷺ «هلمي يا أم سليم. ما عندك؟» فأتت بذلك الخبز. فأمر به رسول الله ﷺ ففت. وعصرت عليه أم سليم عكة لها. فآدمته. ثم قال رسول الله ﷺ ما شاء الله أن يقول. ثم قال «ائذن لعشرة بالدخول» فأذن لهم فأكلوا حتى شبعوا ثم خرجوا. ثم قال «ائذن لعشرة» فأذن لهم فأكلوا حتى شبعوا ثم خرجوا. ثم قال «ائذن لعشرة» فأذن لهم فأكلوا حتى شبعوا ثم خرجوا. ثم قال «ائذن لعشرة» حتى أكل القوم كلهم وشبعوا. والقوم سبعون رجلا، أو ثمانون رجلا.

19. Enes b. Malik der ki: Ebû Talha, Ümmü Süleym'e şöyle dedi:

«— Resûlullah (s.a.v.)'in sesinin çok zayıf çıktığını işittim. Bundan onun aç olduğu anlamını çıkarıyorum. Yanında yiyecek bir şey var mı?»

Ümmü Süleym:

«— Evet» diye cevap verdi.

Bunun üzerine arpa ekmeğinden parçalar çıkardı. Sonra kendi baş örtüsünü alarak bir tarafıyla ekmeği sardı, ekmeği kolumun altına gizledi ve baş örtüsünün bir kısmını da benim üzerime gömlek gibi örttü. Sonra beni Resûlullah (s.a.v.)'a gönderdi. Resûlullah (s.a.v.)'a Ümmü Süleym'in gönderdiği ekmeği götürdüm. O'nu ashabıyla birlikte mescitte otururken buldum ve yanlarına dikildim. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.):

«— **Seni Ebû Talha mı gönderdi?**» diye sordu. Ben de:

«— Evet» diye cevap verdim.

«— **Yemek için mi?**» diye sorunca:

«— Evet» diye cevap verdim.

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) yanındaki ashabına:

«— **Kalkın**» diye emir buyurdu. Ashabıyla Resûlullah (s.a.v.), aralarında da ben, Ebû Talha'nın yanına gelinceye kadar yürüdük. Ben Ebû Talha'ya (durumu) haber verince, Ebû Talha:

«— Ya Ümmü Süleym. Resûlullah (s.a.v.) ashabını getirdi. Yanımızda onlara yetecek kadar yiyecek yok (ne yapacağız?)» dedi.

Ümmü Süleym:

«— Allah ve Rasûlu iyi bilir.» cevabını verdi.

Ebû Talha, Resûlullah (s.a.v.)'i karşılamaya gitti. Resûlullah (s.a.v.), beraberinde Ebû Talha ile geldi ve eve girdiler.

Resûlullah (s.a.v.):

«— **Yanında olanı getir, Ya Ümmü Süleym!**» deyince Ümmü Süleym de o ekmeği getirdi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) ekmeğin doğranmasını emretti ve ekmek doğrandı. Ümmü Süleym ekmeğin üzerine, içinde yağ ve bal bulunan tulumu sıkarak ekmeğe katık yaptı. Sonra Resûlullah (s.a.v.), Allah (c.c.)'ın söylemesini istediği sözleri söyleyerek dua etti. Sonra şöyle dedi:

«— **On kişinin girmesine izin ver.**» bunun üzerine Ebû Talha, on kişiye izin verdi. Onlar doyuncaya kadar (o yemekten yediler), sonra çıktılar. Sonra Resûlullah (s.a.v.):

«— **On kişiye daha izin ver**» diye emretti.

Ebû Talha on kişiye müsaade etti. Onlar da doyuncaya kadar yediler ve çıktılar. Sonra Resûlullah (s.a.v.):

«— **On kişiye müsaade et**» buyurdu. Ebû Talha, o on kişiye de müsaade etti, onlar da doyuncaya kadar yediler ve çıktılar.

Sonra Resûlullah (s.a.v.):

«— **On kişiye daha izin ver**» buyurdu. O da on kişiye daha izin verdi, onlar da doyuncaya kadar yediler ve çıktılar. Sonra Resûlullah (s.a.v.), cemaatın hepsi yiyip doyuncaya kadar «**Onar kişi içeri al**» buyurdu. Cemaat, yetmiş ya da seksen kişi kadardı.[18]

٢٠ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أَبِى الزِّنَادِ ، عَنِ الأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ : أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « طَعَامُ الاِثْنَيْنِ كَافِى الثَّلاَثَةِ . وَطَعَامُ الثَّلاَثَةِ كَافِى الأَرْبَعَةِ » .

20. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.): şöyle buyurdu: İki kişinin yiyeceği, üç kişiye; üç kişinin yiyeceği de dört kişiye yeter.[19]

(18) Buharî, Et'ıme, 70/11; Müslim, Eşribe, 36/20, no: 142.
Bu hadisi şeriften çıkaracağımız sonuçlar şunlardır: Peygamberlerin açlık ve benzeri meşakkatlarla imtihan edilmeleri, bu meşakkatlara sabredip sevab ve derecelerinin artması içindir. Başa gelen bazı zorluklara katlanmasını bilip onları hemen dışarı vurmamak ve gizlemek lâzımdır. Ebû Talha'nın yaptığı gibi, sahabenin Resûlullah (s.a.v.) Efendimize gereken ihtimam ve titizliği göstermeleri gerekmektedir. Bu hadis, gönderilen kişinin derecesi yüksek ve gönderilen hediyye az da olsa, hediye göndermenin müstehab olduğunu gösterir.
Ayrıca hadis, yemek yediren kişinin misafirlerini karşılamasının ve onların arasında yürümesinin müstehab olduğunu da gösterir. Bir de «Allah ve Resûlü iyi bilir» diyerek evindeki yemeğin azlığına bakmadan, Resûlullah (s.a.v.) Efendimizin ashabıyla beraber gelmesini hoş karşılayan ve orada bir hikmetin olduğunu farkeden Ümmü Süleym'in ince anlayış sahibi bir kadın olduğunu ifade eder. Sanki burada Ebû Talha'ya şöyle demek istemiştir: «Sen üzülme şayet Resûlullah (s.a.v.) kalabalık bir cemaatı getirmekte bir maksat olmasa idi, bu kadar çok cemaatı getirmezdi.»
(19) Buharî Et'ıme, 70/11; Müslim, Eşribe, 36/33, no:178.

٢١ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ الْمَكِّيِّ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « أَغْلِقُوا الْبَابَ . وَأَوْكُوا السِّقَاءَ . وَأَكْفِئُوا الإِنَاءَ ، أَوْ خَمِّرُوا الإِنَاءَ . وَأَطْفِئُوا الْمِصْبَاحَ . فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لا يَفْتَحُ غَلَقًا . وَلا يَحُلُّ وِكَاءً . وَلا يَكْشِفُ إِنَاءً . وَإِنَّ الْفُوَيْسِقَةَ تُضْرِمُ عَلَى النَّاسِ بَيْتَهُمْ » .

21. Cabir b. Abdurrahman (r.a.)'dan: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «**Kapıyı kilitleyin, su tulumlarının ağzını bağlayın, kablarınızın ağzını kapatın, yatarken lambayı söndürün. Çünkü şeytan kilitli kapıyı açamaz, ipi çözemez kapalı kapları açamaz. Fare insanların evlerini çok çabuk yakar.**»[20]

٢٢ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ ، عَنْ أَبِي شُرَيْحٍ الْكَعْبِيِّ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ . وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ . وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ . جَائِزَتُهُ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ . وَضِيَافَتُهُ ثَلاثَةُ أَيَّامٍ . فَمَا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ فَهُوَ صَدَقَةٌ . وَلا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَثْوِيَ عِنْدَهُ حَتَّى يُحْرِجَهُ » .

22. Ebû Şüreyh el-Ka'bî (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «**Allah'a ve ahiret gününe inanan kişi, ya hayır konuşsun ya da sussun. Kim Allah (c.c.)'a ve ahiret gününe inanmış ise, komşusuna iyi davransın. Kim Allah (c.c.)'a ve ahiret gününe inanmış ise, misafirine ikram etsin. Bir gün bir gece ona gereken önemi vererek misafir olarak ağırlar. Üç gün ise normal olarak yediklerinden yedirmek suretiyle misafir eder. Üç gün sonra vermiş olduğu şeyler sadaka olur. Misafirin ev sahibini sıkıntıya düşürecek kadar uzun süre kalması helal olmaz.**»[21]

(20) Müslim, Eşribe, 36/12, no:96; Şeybanî, 957.
Bu hadiste, bazı şer kuvvetlerin pençesinden kurtulmak için, Resûlullah (s.a.v.) bize kurtuluş sebeplerini beyan buyuruyor ve bizi uyarıyor. Gelebilecek bir zararın tedbirini daha önceden almamızı istiyor. Maddi ve manevi bütün şer güçlerden sakınmamız lâzım geldiğini tavsiye ediyor.
(21) Buharî, Edeb, 78/31; Müslim, Lukata, 31/3, no:14.

٢٣ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ سُمَيٍّ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ السَّمَّانِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ إِذِ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ ، فَوَجَدَ بِئْرًا . فَنَزَلَ فِيهَا ، فَشَرِبَ ، وَخَرَجَ . فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ . يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ الْعَطَشِ . فَقَالَ الرَّجُلُ : لَقَدْ بَلَغَ هٰذَا الْكَلْبَ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلُ الَّذِي بَلَغَ مِنِّي . فَنَزَلَ الْبِئْرَ فَمَلأَ خُفَّهُ . ثُمَّ أَمْسَكَهُ بِفِيهِ حَتَّى رَقِيَ فَسَقَى الْكَلْبَ . فَشَكَرَ اللهُ لَهُ فَغَفَرَ لَهُ . فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللهِ ، وَإِنَّ لَنَا فِي الْبَهَائِمِ لأَجْرًا ؟ فَقَالَ « فِي كُلِّ ذَاتِ كَبِدٍ رَطْبَةٍ أَجْرٌ » .

23. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Bir zaman adamın biri yolda yürürken çok susadı ve bir kuyu buldu. Kuyuya indi, suyu içti ve dışarı çıktı. Çıkar çıkmaz dilini hararetten çıkarmış şiddetli nefes alan ve susuzluktan nemli toprağı yalayan bir köpekle karşılaştı. Adam (kendi kendine) «Benim başıma gelen susuzluk bu köpeğin başına da gelmiş» diyerek, kuyuya indi ve ayakkabısının birisini (çıkararak) su doldurdu. Sonra suyla dolu ayakkabıyı ağzıyla tutarak kuyudan dışarı çıktı ve köpeği suladı. Bundan dolayı Allah adamın bu amelini kabul etti ve günahlarını bağışladı.»**

Ashab:

«— Hayvanlara yapılan iyiliklerde de bizim için sevap var mı Ya Resûlallah?» deyince Resûlullah (s.a.v.):

«— **Her canlı hayvana iyilikte sevab vardır.**» buyurdu.[22]

(22) Buharî, Şurb, 42/9; Müslim, Selâm, 39/41, no:153.
Nevevi'nin dediğine göre iyilik yapılarak yardım edilen hayvanlar genellikle öldürülmeleri emredilmeyen hayvanlarıdır. Bunlara yapılacak iyi muameleden dolayı insan sevab kazanır. Bu iyilik, hadiste beyan edildiği gibi, sadece hayvanların susuzluğunu gidermeye de mahsus değildir. Onları doyurmak gibi şeyler de bunun içersine girer.
Bu hadisi şerif, suyun Allah (c.c.)'ın rızasını kazanmanın başında geldiğini göstermektedir.
Bazı salih kişiler, günahı çok olan kimselere günahlarının affedilmesi için suyla ihsanda bulunmalarını tavsiye etmişlerdir. İşte bu hadis köpeği sulayan adamın günahlarının Allah tarafından bağışlandığını ifade ederek bu kişilerin yapmış oldukları tavsiyelerin de yerindeliğine bir delil olmuş bulunuyor.

٢٤ - وحدّثني عن مالك، عن وهب بن كيسان، عن جابر بن عبد الله؛ أنّه قال: بعث رسول الله ﷺ بعثًا قبل السّاحل. فأمّر عليهم أبا عبيدة بن الجرّاح. وهم ثلاثمائة. قال وأنا فيهم. قال فخرجنا. حتّى إذا كنّا ببعض الطّريق فني الزّاد. فأمر أبو عبيدة بأزواد ذلك الجيش فجمع ذلك كلّه. فكان مزودي تمر. قال فكان يقوّتناه كلّ يوم قليلاً قليلاً. حتّى فني. ولم تصبنا إلاّ تمرةٌ تمرةٌ. فقلت: وما تغني تمرةٌ؟ فقال: لقد وجدنا فقدها حين فنيت. قال ثمّ انتهينا إلى البحر. فإذا حوتٌ مثل الظّرب. فأكل منه ذلك الجيش ثماني عشرة ليلةً. ثمّ أمر أبو عبيدة بضلعين من أضلاعه فنصبا. ثمّ أمر براحلة فرحلت. ثمّ مرّت تحتهما ولم تصبهما.

قال مالكٌ: الظّرب الجبيل.

24. Cabir b. Abdullah der ki: Resûlullah (s.a.v) deniz kenarına bir müfreze gönderdi. Ebû Ubeyde b. Cerrah'ı onlara komutan tayin etti. Ordu üçyüz kişiden ibaretti. Ben de içlerinde bulunuyordum. Yola çıktık, yolun bir kısmını katetmiştik ki yiyeceğimiz tükenmeye yüz tuttu. Bunun üzerine Ebû Ubeyde bütün müfrezenin azıklarının toplanmasını emretti ve hepsi toplandı. Tamamı iki azık torbası kadar hurma idi. Ebû Ubeyde bize onu her gün azar azar yediriyordu. Bitinceye kadar böyle devam etti. Herbirimize birer hurma düşüyordu. Bunun üzerine Vehb b. Keysan der ki Cabire:

«— Bir hurma açlığı giderir mi?» demem üzerine Cabir:

«— Tükenince yokluğu bize daha çok tesir edecek.» dedi.

Sonra deniz sahiline ulaştık. Ulaşır ulaşmaz da küçük bir dağ gibi bir balıkla karşılaştık. Bu müfreze bu balığı on sekiz gün yedi. Sonra Ebû Ubeyde balığın iki kaburga kemiğinin dikilmesini emretti. Kemiklerin köprü şeklinde çatılmasını söyledi. Sonra (bu çatılı iki kemiğin altından geçmesi için) bir deve sürülmesini emretti. Deve sürüldü. Sonra deve bu iki kaburga kemiğinin altından değmeden geçti.[23]

Malik der ki: Hadisteki "zarib", küçük dağ demektir.

(23) Buharî, Şirket, 47/1; Müslim, Sayd, 34/4, no:17-21.
Cabir (r.a.)'e bir hurma ile nasıl idare ettikleri sorulunca «çocuğun meme emdiği gibi onu emer sonra üzerine su içerdik ve bize o gün akşam oluncaya kadar yeterdi»diye cevap vermiştir.

٢٥ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ ، عَنْ جَدَّتِهِ : أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « يَا نِسَاءَ الْمُؤْمِنَاتِ . لاَ تَحْقِرَنَّ إِحْدَاكُنَّ لِجَارَتِهَا ، وَلَوْ كُرَاعَ شَاةٍ مُحْرَقًا » .

25. Amr b. Sa'd b. Muaz ninesinden şöyle rivayet etti: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «**Ey mü'min hanımlar! Sizden biri (kendisine verilen) kızartılmış koyun parçası dahi olsa komşusu olan kadının verdiği hediyeyi küçümsemesin.**»[24]

٢٦ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِى بَكْرٍ ؛ أَنَّهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « قَاتَلَ اللهُ الْيَهُودَ . نُهُوا عَنْ أَكْلِ الشَّحْمِ فَبَاعُوهُ فَأَكَلُوا ثَمَنَهُ » .

26. Abdullah b. Ebû Bekir (r.a.) der ki: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «**Allah (c.c.) yahudileri helak etsin, iç yağının yenilmesini yasak ediyorlar, onu satıp parasını yiyorlar.**[25]

٢٧ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ : أَنَّ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ كَانَ يَقُولُ : يَا بَنِى إِسْرَائِيلَ عَلَيْكُمْ بِالْمَاءِ الْقَرَاحِ . وَالْبَقْلِ الْبَرِّىِّ . وَخُبْزِ الشَّعِيرِ . وَإِيَّاكُمْ وَخُبْزَ الْبُرِّ . فَإِنَّكُمْ لَنْ تَقُومُوا بِشُكْرِهِ .

27. Malik'e şöyle rivayet olundu: Meryem'in oğlu İsa (a.s.) şöyle derdi: «Ey İsrail oğulları! Saf su için, karada biten yeşil sebzeleri ve arpa ekmeğini yiyin. Buğday ekmeğinden sakının. Çünkü siz

(24) Sahîhayn'da Saîdet -Makberî - Ebu Hureyre yoluyladır: Buharî, Hibe, 51/1; Müslim, Zekât, 12/29, no:90.
Bir kişinin kendisine verilen hediyeyi küçümsememesi gerekir. Çünkü küçük hediye hiç vermemekten daha iyidir. Burada Resûlullah (s.a.v.) az bir şey verme hususunda ve bu hediyeyi kabul etmekle tarafların verdiğini ve aldığını küçümsememelerini anlatmak için bu şekilde konuyu mübalağlı olarak anlatmıştır Hediye aradaki sevgi ve samimiyeti artırır.

(25) Mürseldir. Sahîhayn'da Ebu Hureyre'den Mevsuldür: Buharî, Buyû, 34/103; Müslim, Musâkat, 22/12, no:23.
Bu hadisi şerif, yenmesi haram edilen şeyin satılmasının da haram olduğuna delalet eder. Bunun gibi, domuz eti yemek haram olduğu için, satıp parasını yemek de haramdır. Şarap içmek haram olduğu için, şarabı satıp parasını yemek de haramdır.

onun şükrünü yerine getiremezsiniz.»[26]

٢٨ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ : أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَوَجَدَ فِيهِ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ وَعُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ . فَسَأَلَهُمَا . فَقَالاَ : أَخْرَجَنَا الْجُوعُ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « وَأَنَا أَخْرَجَنِي الْجُوعُ » فَذَهَبُوا إِلَى أَبِي الْهَيْثَمِ بْنِ التَّيِّهَانِ الأَنْصَارِيِّ . فَأَمَرَ لَهُمْ بِشَعِيرٍ عِنْدَهُ يُعْمَلُ . وَقَامَ يَذْبَحُ لَهُمْ شَاةً . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « نَكِّبْ عَنْ ذَاتِ الدَّرِّ » فَذَبَحَ لَهُمْ شَاةً . وَاسْتَعْذَبَ لَهُمْ مَاءً . فَعُلِّقَ فِي نَخْلَةٍ . ثُمَّ أُتُوا بِذٰلِكَ الطَّعَامِ . فَأَكَلُوا مِنْهُ . وَشَرِبُوا مِنْ ذٰلِكَ الْمَاءِ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « لَتُسْأَلُنَّ عَنْ نَعِيمِ هٰذَا الْيَوْمِ » .

28. İmam Malik'e şöyle rivayet olundu: Resûlullah (s.a.v.) mescide girdi, orada Ebû Bekir es-Sıddık ile Ömer b. el-Hattab'ı buldu ve onlara (neden mescidde bulunduklarını) sordu. Onlar da şöyle cevap verdiler:

«— Bizi açlık (dışarı) çıkardı.» Bunun üzerine Resûlullah(s.a.v.):

«— **Beni de açlık (dışarı) çıkardı.**» buyurdu. Birlikte Ebû El-Heysem b. et-Tayyihan el-Ensârî'nin evine gittiler. O da evde yapılmış arpa ekmeğinin onlara getirilmesini emretti ve misafirleri için bir koyun kesmeye kalkınca Resûlullah (s.a.v.):

«— **Sütlü koyunu kesme**» buyurdu ve bir koyun kesti. Onlara tatlı su getirdi ve bir hurma ağacına asıldı. Sonra bu yiyeceği getirdiler ve ondan yediler ve bu sudan içtiler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.): «**Bu gün yediğiniz bu nimetten mutlaka sorulursunuz, yediğinizin şükrünü eda edin**» buyurdu.[27]

٢٩ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ؛ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ كَانَ يَأْكُلُ خُبْزًا بِسَمْنٍ . فَدَعَا رَجُلاً مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ فَجَعَلَ يَأْكُلُ وَيَتَّبِعُ بِاللُّقْمَةِ وَضَرَ الصَّحْفَةِ . فَقَالَ عُمَرُ : كَأَنَّكَ مُقْفِرٌ . فَقَالَ : وَاللهِ مَا أَكَلْتُ سَمْنًا وَلا رَأَيْتُ أَكْلاً بِهِ مُنْذُ كَذَا وَكَذَا . فَقَالَ عُمَرُ : لا آكُلُ السَّمْنَ حَتَّى يَحْيَا النَّاسُ مِنْ أَوَّلِ مَا يَحْيَوْنَ .

(26) Burada şükrünü eda edememe korkusuyla, basit bir şekilde yaşamak, kimsenin hakkı karışmayan şeylerden faydalanmak isteniyordu ki bu bizdeki zühd ve takvaya mutabıktır.

(27) Müslim, Eşribe, 36/20, no:40.

29. Yahya b. Said'den: Ömer b. el-Hattab, tereyağı ile ekmek yerken, bedevi bir adamı davet etti. Adam da yemeğe başladı ve tabağın dibindeki yağları bir lokma ekmeğine aldırdı. Bunun üzerine Hz. Ömer:

«— Sen katığı olmayan birine benziyorsun» deyince adam:

«— Vallahi, şu kadar zamandan beri tereyağı yemedim ve onun yenmesini de görmedim.» dedi.

Bunun üzerine Hz. Ömer:

«— Yağmur yağıp halk bolluğa kavuşuncaya kadar tereyağı yemiyeceğim» dedi.

٣٠ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ إِسْحٰقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِى طَلْحَةَ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ قَالَ : رَأَيْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ ، وَهُوَ يَوْمَئِذٍ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ، يُطْرَحُ لَهُ صَاعٌ مِنْ تَمْرٍ فَيَأْكُلُهُ حَتَّى يَأْكُلَ حَشَفَهَا .

وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّهُ قَالَ : سُئِلَ عُمَرُ ابْنُ الْخَطَّابِ عَنِ الْجَرَادِ فَقَالَ : وَدِدْتُ أَنَّ عِنْدِى قَفْعَةً . نَأْكُلُ مِنْهُ .

30.Enes b. Malik der ki: Ömer b. el-Hattab, mü'minlerin emiri olduğu günlerde kendisine bir sa' hurma verilir ve onu kurutulmuş çürüklerine varıncaya kadar yerdi.

Abdullah b. Ömer der ki: Ömer b. el-Hattab'a çekirgenin helal olup olmadığı soruldu. Bunun üzerine o da:

«— Ondan yanımda bir küfe dolusu olsa da yesem.» diye cevap verdi.

٣١ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَلْحَلَةَ ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ مَالِكِ بْنِ خُثَيْمٍ ؛ أَنَّهُ قَالَ : كُنْتُ جَالِسًا مَعَ أَبِى هُرَيْرَةَ بِأَرْضِهِ بِالْعَقِيقِ . فَأَتَاهُ قَوْمٌ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ عَلَى دَوَابَّ . فَنَزَلُوا عِنْدَهُ . قَالَ حُمَيْدٌ ، فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : اذْهَبْ إِلَى أُمِّى فَقُلْ : إِنَّ ابْنَكِ يُقْرِئُكِ السَّلاَمَ وَيَقُولُ : أَطْعِمِينَا شَيْئًا . قَالَ فَوَضَعَتْ ثَلاَثَةَ أَقْرَاصٍ فِى صَحْفَةٍ ، وَشَيْئًا مِنْ زَيْتٍ وَمِلْحٍ ، ثُمَّ وَضَعَتْهَا عَلَى رَأْسِى ، وَحَمَلْتُهَا إِلَيْهِمْ . فَلَمَّا وَضَعْتُهَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ ، كَبَّرَ أَبُو هُرَيْرَةَ . وَقَالَ : الْحَمْدُ للهِ الَّذِى أَشْبَعَنَا مِنَ الْخُبْزِ بَعْدَ أَنْ لَمْ يَكُنْ طَعَامُنَا إِلا الأَسْوَدَيْنِ الْمَاءَ وَالتَّمْرَ . فَلَمْ يُصِبِ الْقَوْمُ مِنَ الطَّعَامِ شَيْئًا . فَلَمَّا انْصَرَفُوا ، قَالَ : يَا ابْنَ أَخِى . أَحْسِنْ إِلَى غَنَمِكَ .

وَامْسَحِ الرُّعَامَ عَنْهَا . وَأَطِبْ مُرَاحَهَا . وَصَلِّ فِى نَاحِيَتِهَا فَإِنَّهَا مِنْ دَوَابِّ الْجَنَّةِ . وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَيُوشِكُ أَنْ يَأْتِىَ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ تَكُونُ الثُّلَّةُ مِنَ الْغَنَمِ أَحَبَّ إِلَى صَاحِبِهَا مِنْ دَارِ مَرْوَانَ .

31. Humeyd b. Malik b. Huseym der ki: Ebû Hüreyre ile birlikte Akik denen yerdeki tarlasında oturuyordum.Ebû Hüreyre'nin yanına, binekleri üzerinde Medine'li bir cemaat geldi ve yanına indiler. Ebû Hüreyre (bana):

«— Anneme git ve ona oğlun sana selam ediyor ve bize bir şeyler yedirsin, diyor şeklinde söyle.» dedi.

(Annesine oğlunun dediklerini söyleyince) Bir tepsiye üç parça ekmek ve (yanına) biraz zeytinyağı ve tuz koydu.

Sonra o tepsiyi de başıma koydu, onu orada bulunan topluluğa getirdim. Tepsiyi önlerine koyunca Ebû Hüreyre «Allahü Ekber» diye tekbir aldı ve şöyle dedi:

«— Kara su ve kara hurmadan başka yemeğimiz yokken, sonradan bizi ekmek ile doyuran Allah (c.c.)'a hamdederim.»

Cemaat yemekten yemedi (ve gittiler), onlar gidince Ebû Hüreyre (bana) dedi ki:

«— Yeğenim, koyununa iyi bak, burun akıntılarını sil, ağılını temizle ve namazını onun yanında kıl.Çünki koyun cennet hayvanlarındandır. Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, yakında insanlar öyle bir zaman gelecek üç-beş koyun, sahibinin yanında (Medine valisi) Mervan b. Hakem'in sarayından daha sevimli olacak.[28]

(28) Ebû Hüreyre'nin yanına gelen bu cemaat ondan birşeyler öğrenmek için gelmişlerdir. Bu münasebetle, onlara yiyecek bir şeyler takdim etmiş, fakat onlar bu yemekten yememişlerdir. Bunun sebebi, oruçlu olmalarıdır. Gerçi nafile oruç tutan kişilere ziyafet esnasında oruçlarını bozma ruhsatı var ise de onlar bozmamayı tercih etmişlerdir.

٣٢ - وحدّثني عن مالك، عن أبي نُعيم وهب بن كيسان؛ قال: أُتي رسول الله ﷺ بطعام، ومعه ربيبه عمر بن سلمة. فقال له رسول الله ﷺ «سمّ الله وكل مما يليك».

32. Vehb b. Keysan (r.a.)'dan: Resûlullah (s.a.v.)'a bir yemek getirildi. Resûlullah (s.a.v)'ın yanında hanımı (Ümmü Seleme)'nin oğlu Ömer b. Seleme vardı. Ona Resûlullah (s.a.v.):

«— **Besmele çek ve önünden ye.**» buyurdu.[29]

٣٣ - وحدّثني عن مالك، عن يحيى بن سعيد؛ أنه قال: سمعت القاسم بن محمد يقول: جاء رجل إلى عبد الله بن عباس فقال له: إن لي يتيما. وله إبل. أفأشرب من لبن إبله؟ فقال ابن عباس: إن كنت تبغي ضالّة إبله، وتهنأ جرباها، وتلطّ حوضها، وتسقيها يوم وردها، فاشرب غير مضرّ بنسل، ولا ناهك في الحلب.

33. Kasım b. Muhammed der ki: Bir adam Abdullah b. Abbas'a gelerek ona:

«— Benim bir yetimim var, onun da develeri var. Develerinin sütünden içebilir miyim?» diye sordu.İbn Abbas şöyle cevap verdi:

«— Kaybolan develerini ararsan, uyuzlarını katranlarsan, su içecekleri havuzun akan yerlerini toprakla tıkar isen ve su içmeye geldiklerinde onları sular isen, yavrularına zarar vermemek ve sütünü tamamen sağmamak şartıyla (sütlerini) iç.»

(29) Buharî, Et'ıme, 70/3.
Bu hadisi şerif, yemeğe başlarken besmele çekmenin sünnet olduğuna ve birlikte bir kabtan yemek yerken önünden yemenin de müstehab olduğuna delalet eder. Resûlullah (s.a.v.), Ömer b. Seleme'ye bu sözleri öğretmek ve güzel ahlaka alıştırmak maksadıyla söylemiş olduğundan, müslümanlarında böyle güzel ahlakı yani İslam ahlakını her fırsatta çocuklarına öğretmesi gerektiğini de ayrıca hadis-i şerif ifade etmektedir.

٣٤ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّهُ كَانَ لا يُؤْتَى أَبَدًا بِطَعَامٍ وَلا شَرَابٍ ، حَتَّى الدَّوَاءُ ، فَيَطْعَمَهُ أَوْ يَشْرَبَهُ ، إلا قَالَ : الْحَمْدُ لله الَّذِى هَدَانَا . وَأَطْعَمَنَا وَسَقَانَا . وَنَعَّمَنَا . الله أَكْبَرُ . اللَّهُمَّ أَلْفَتْنَا نِعْمَتُكَ بِكُلِّ شَرٍّ . فَأَصْبَحْنَا مِنْهَا وأَمْسَيْنَا بِكُلِّ خَيْرٍ . نَسْأَلُكَ تَمَامَهَا وَشُكْرَهَا . لا خَيْرَ إلا خَيْرُكَ . وَلا إِلَهَ غَيْرُكَ . إِلَهَ الصَّالِحِينَ . وَرَبَّ الْعَالَمِينَ . الْحَمْدُ لله . وَلا إِلَه إلا الله . مَا شَاءَ اللهُ . وَلا قُوَّةَ إلا بِالله . اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيمَا رَزَقْتَنَا . وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ .

34. Hişam b. Urve babasından şöyle haber verdi: Babam Urve, ilaçlar dahil yediği ve içtiği bütün yiyecek ve içecekler kendisine taksim edildiğinde devamlı şöyle dua ederdi: Bize doğru yolu gösteren, bizi yediren ve içiren, bize çeşitli nimetleri veren Allah (c.c.)'a hamdolsun. Allah herşeyden büyüktür.

Allahım! Bize nimetler verdiğin zaman biz kötülükler içersindeydik. Nimetlerin sebebiyle sabah ve akşamımız iyiliklerle doldu. Senden verdiğin nimetleri tamamlamanı istiyor, karşılığında şükrünü eda edebilmemize yardımcı olmanı diliyoruz. Senin (bize verdiğin) iyilikten başka iyilik, senden başka tanrı yoktur. Ey sâlih kulların tanrısı ve ey bütün varlıkların Rabbi.

Bütün övgüler Allah'a mahsustur. Allah'tan başka tanrı yoktur. Allah dilediğini dilediği gibi yapar. Güçlü olmak ancak Allah'ın yardımıyla mümkündür.

Allahım! Bize verdiğin nimetlerin bereketini arttır ve bizi cehennem azabından koru.

٣٥ - قَالَ يَحْيَى : سُئِلَ مَالِكٌ : هَلْ تَأْكُلُ الْمَرْأَةُ مَعَ غَيرِ ذِى مَحْرَمٍ مِنْهَا أَوْ مَعَ غُلاَمِهَا ؟ فَقَالَ مَالِكٌ لَيسَ بِذَلِكَ بَأْسٌ . إِذَا كَانَ ذَلِكَ عَلَى وَجْهِ مَا يُعْرَفُ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَأْكُلَ مَعَهُ مِنَ الرِّجَالِ .

قَالَ : وَقَدْ تَأْكُلُ الْمَرْأَةُ مَعَ زَوْجِهَا . وَمَعَ غَيْرِهِ مِمَّنْ يُؤَاكِلُهُ . أَوْ مَعَ أَخِيهَا عَلَى مِثْلِ ذَلِكَ . وَيُكْرَهُ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَخْلُوَ مَعَ الرَّجُلِ ، لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا حُرْمَةٌ .

35. Yahya der ki: İmamı Malik'e «Bir kadın, mahremi olmayan yabancı erkeklerle veya kölesiyle yemek yiyebilir mi?» diye soruldu. İmam Malik şöyle cevap verdi: *Bir kadının herhangi bir erkekle yemek yemesi, din yönünden belli kurallara uygun şekilde olursa bir mahzur yoktur. Bir kadın kocasıyla yemek yiyen diğer erkeklerle veya kardeşiyle birlikte yemek yiyen diğer yabancı erkeklerle yemek yiyebilir. Aralarında soydan veya evlenme neticesinde veya süt emme sonucu meydana gelen akrabalık bulunmayan yabancı bir erkekle bir kadının yalnız başlarına kalması mekruhtur.*[30]

(30) İmam Malik yukarıdaki sözleriyle, bir kadının yabancı bir erkekle yemek yemesinin iki şart yerine gelirse mahzurlu olmadığını açıklıyor. Bu şartlardan biri, kadının elleri ve yüzü hariç diğer bütün avret mahalleri kapalı olmalıdır. İkincisi, sofrada mutlaka mahremlerinden yani baba, oğul, kardeş amca ve dayısı gibi bir yakını bulunması lâzımdır. Bu iki şart yerine geldiğinde, beis kelimesini kullandığından efdal olan kadının yabancılarla birlikte yemek yememesidir.
İmam Malik aralarında akrabalık olmayan (mahremi olmayan) bir kadınla birerkeğin başbaşa kalmaları mekruhtur demekle, Allah bilir haramdır demek istiyor. İmam Malik'in bu sözleri kadının ellerine ve yüzüne bakılabileceğine ve bunun bir fitneye sebep olmadıkça mübah olduğuna delalet eder. Zira yemek yemek eller ve yüz açılmaksızın mümkün olmaz.

11. ET YEMEK

٣٦ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ؛ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَالَ: إِيَّاكُمْ
وَاللَّحْمَ. فَإِنَّ لَهُ ضَرَاوَةً كَضَرَاوَةِ الْخَمْرِ.

وحدّثني عَنْ مَالِكٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ أَدْرَكَ جَابِرَ بْنَ
عَبْدِ اللهِ وَمَعَهُ حِمَالُ لَحْمٍ. فَقَالَ: مَا هٰذَا؟ فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ. قَرِمْنَا إِلَى اللَّحْمِ.
فَاشْتَرَيْتُ بِدِرْهَمٍ لَحْمًا. فَقَالَ عُمَرُ: أَمَا يُرِيدُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَطْوِيَ بَطْنَهُ عَنْ جَارِهِ أَوِ ابْنِ عَمِّهِ؟
أَيْنَ تَذْهَبُ عَنْكُمْ هٰذِهِ الآيَةُ ﴿أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا﴾.

36. Yahya b. Saîd'den: Ömer b. el-Hattab şöyle dedi: «Ey yemekten sakının. Çünki et de şarap alışkanlığına benzer bir alışkanlık meydana getirir.»[31]

Yahya b. Saîd'den: Cabir b.Abdullah et yüklenmiş giderken, ona Hz. Ömer b. el-Hattab yetişti ve:

«— Bu ne?» diye sordu. Bunun üzerine Cabir:

«— Ey mü'minlerin emiri, canım et yemeyi çok istedi. Bir dirhem karşılığında et satın aldım.» deyince Hz. Ömer:

«— Sizden biri, komşusunu ve amca oğlunu artan yemekten yararlandırmak için karnını biraz az doyurmayı istemez mi? Şu ayeti kerimeyi unuttun mu? (neden onu gözönünde bulundur muyorsunuz?) ***«(Kıyamet gününde onlara şöyle denilir): Siz bütün güzel ve helal olan lezzetlerden dünya hayatınızda nasibinizi aldınız ve onu tükettiniz.(Onlarla arzularınıza uyup günah işlediniz.)»***[32]

(31) Hz. Ömer bu sözüyle et yemeye fazla devam edilmemesini murad etmiştir. Fazla devam edildiği takdirde alışkanlık meydana geleceğinden terketmek kolay olmayacaktır. Bu münasebetle eti ve benzeri nimetleri aşırı şekilde devamlı yememeyi ve daha ucuz yemekler yiyerek iktisada da riayet edilmesinin mendub olduğunu beyan etmek istemiştir. Yoksa et yemek haramdır demek istememiştir.

(32) Ahkaf sûresi, 20.

12 YÜZÜK TAKMAK

٣٧ - وحدثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كان يَلْبَسُ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ . ثُمَّ قَامَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَنَبَذَهُ . وقَالَ « لا أَلْبَسُهُ أَبَدًا » . قال فَنَبَذَ النَّاسُ خَوَاتِيمَهُمْ .

37. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.), altın yüzük takardı. Sonra Resûlullah (s.a.v.) ayağa kalktı ve o yüzüğü attı ve: «**Onu hiç takmayacağım.**» buyurdu. Bütün ashab da (altın) yüzüklerini çıkardılar.[33]

٣٨ - وحدثني عَنْ مَالِكٍ . عَنْ صَدَقَةَ بْنِ يَسَارٍ ؛ أَنَّهُ قَالَ : سَأَلْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ عَنْ لُبْسِ الْخَاتَمِ ؟ فَقَالَ : الْبَسْهُ : وَأَخْبِرِ النَّاسَ أَنِّي أَفْتَيْتُكَ بِذَلِكَ .

38. Sadaka b. Yesar der ki: Saîd b. el-Müseyyeb'e yüzük takılıp takılamıyacağını sordum, o da bana:

«— Onu tak ve yüzüğün takılmasına benim fetva verdiğimi halka haber ver» dedi.[34]

(33) Buharî, Libas, 77/47; Şeybanî, 871.

(34) Yüzük hakkındaki birinci hadis, önceden altın yüzük takmanın mübah olduğunu, sonradan bu hükmün kaldırılarak haram edildiğini göstermektedir. Zira önceden haram olmuş olsaydı, Resûlullah (s.a.v.) takmazdı. İkinci haberde ise Said b. Müseyyeb yüzüğün takılmasına müsaade etmiştir. Gayet tabiiki buradaki yüzük, altın yüzük değil gümüş yüzüktür. Altının dışında başka madenlerden yapılmış yüzüklerin takılıp takılamayacağı hususunda çeşitli rivayetler vardır. Bunlardan bazıları, sultanın dışındaki kişilerin yüzük takmasının yasak olduğunu bir hadise dayanarak söylemiş iseler de, gümüş yüzük takmasının caiz olduğu hususunda sonradan icma meydana gelmiştir. Yüzük takmayı yasak eden hadisin de zayıf olduğu beyan edilmektedir. (Bâcî, el-Münteka, Şerhu Muvatta, c.7, s. 254).

13. HAYVANLARIN BOYNUNDAKİ ÇINGIRAK VE TAKILARI ÇIKARTMAK

٣٩ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ ؛ أَنَّ أَبَا بَشِيرٍ الأَنْصَارِيَّ أَخْبَرَهُ : أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ . قَالَ فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ رَسُولاً . قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ : حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ : وَالنَّاسُ فِي مَقِيلِهِمْ « لَا تَبْقَيَنَّ فِي رَقَبَةِ بَعِيرٍ قِلَادَةٌ مِنْ وَتَرٍ ، أَوْ قِلَادَةٌ ، إِلَّا قُطِعَتْ » .

39. Ebû Beşir (r.a.)'den: —seferlerinden birinde Resûlullah (s.a.v.) ile beraberdi— Resûlullah (s.a.v.), insanlar istirahat yerlerindeyken bir elçi göndererek (şöyle demesini emretti):

«Hiç bir devenin boynunda ok yayı kirişi veya gerdanlık kalmasın, hepsi kesilsin!»[35]

İmam Malik der ki: *Bunların, göz değmesinden korunmak için takılmış olduğunu zannediyorum.*[36]

(35) Buharî, Cihad, 56/139; Müslim, Libas, 37/28, no:105.

(36) Cahiliye halkı develerin boynuna böyle şeyler takıyorlar ve bunların göz değmesine mani olacağını zannediyorlardı. İşte Resûl-i Ekrem bunu yasakladı. Bu bakımdan, gerek hayvanlara ve gerekse insanlara bu amaçla bir şey takmak caiz değildir. (Bk. Bâcî, el-Münteka, c.7, s. 255).

٥٠ - كتـاب العـين

50

NAZAR (GÖZ DEĞMESİ) **KİTABI**

1. GÖZ DEĞMESİNDEN[1] DOLAYI ABDEST ALMAK

١ - وحدّثني يَحْيَىٰ عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَاهُ يَقُولُ : اغْتَسَلَ أَبِي ، سَهْلُ بْنُ حُنَيْفٍ ، بِالْخَرَّارِ . فَنَزَعَ جُبَّةً كَانَتْ عَلَيْهِ . وَعَامِرُ بْنُ رَبِيعَةَ يَنْظُرُ . قَالَ وَكَانَ سَهْلٌ رَجُلاً أَبْيَضَ حَسَنَ الْجِلْدِ قَالَ فَقَالَ لَهُ عَامِرُ بْنُ رَبِيعَةَ : مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ . وَلا جِلْدَ عَذْرَاءَ . قَالَ فَوُعِكَ سَهْلٌ مَكَانَهُ . وَاشْتَدَّ وَعْكُهُ . فَأُتِيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَأُخْبِرَ : أَنَّ سَهْلاً وُعِكَ . وَأَنَّهُ غَيْرُ رَائِحٍ مَعَكَ يَا رَسُولَ اللهِ . فَأَتَاهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ . فَأَخْبَرَهُ سَهْلٌ بِالَّذِي كَانَ مِنْ شَأْنِ عَامِرٍ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « عَلَامَ يَقْتُلُ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ ؟ أَلا بَرَّكْتَ . إِنَّ الْعَيْنَ حَقٌّ . تَوَضَّأْ لَهُ » فَتَوَضَّأَ لَهُ عَامِرٌ . فَرَاحَ سَهْلٌ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ لَيْسَ بِهِ بَأْسٌ .

1. Sehl b. Huneyf'in torunu Muhammed b. Ebû Ümame'den: Babamın şöyle dediğini duydum:

«— Babam, Sehl b. Huney, Harrar'da[2] gusül yaptı. Üzerindeki cübbesini çıkarmıştı. Âmir b. Rebîa da bakıyordu. Sehl, cildi güzel, beyaz bir adamdı.»

Ebû Ümame devamla diyor ki, Âmir b. Rebia ona:

«— Bakirelerin cildi bile bugün gördüğüm gibi değildir.» deyince Sehl olduğu yere yıkıldı, elem ve acıları şiddetlendi. Resûlullah (s.a.v.)'e:

(1) Göz değmesi; haktır. Etkisi Allah'ın kudretiyle olur. Canlılar ve mallar üzerindeki tesirinde şüphe yoktur. Bu mevzuda, çok şeyler söylenmiştir. Fakat en doğrusu şu ki, Allah Teâlâ, âdeti böyle takdir etmiştir. Yani insan bir şeyi çok beğenir ve «Allah mübarek kılsın» diye bereketle dua etmeden o beğendiği şey hakkında konuşursa ve o esnada kalbinde başkalarında olmayan bir kıskançlık duygusu ve haset bulunursa, o canlıda hastalanma, bozulma ve değişikliğe uğrama gibi şeyler meydana gelebilir. Hasedle olan bu bakışta, Allah'ın kudreti ile meydana gelen bir mana, karşı tarafı etkilemektedir. Ancak bakan ve baktığı şeyi çok beğenen kimse, «Allah mübarek kılsın» diye dua ederse, isabet edeceğinden korkulan bu mana iptal olur, tesiri kalmaz. Ama böyle bir duada bulunmazsa, Allah'ın takdir dediği şekilde bir tesir cereyan eder. (Bâcî, el-Münteka, c.7, s. 256).

(2) Medine'de bir su veya bir yer, ya da vadi adı.

«— Sehl rahatsızlandı, seninle gidemiyecek.» dediler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) Sehl'in yanına gidince ona Âmir'in kendine bakışını ve dediklerini anlattı.» Resûlullah (s.a.v.) de (Âmir'e hitaben):

«— Sizden biri kardeşini neden öldürüyor? Allah mübarek kılsın demeliydin! Göz değmesi vakidir; onun için (Sehl için) abdest al.» dedi.[3] Âmir de onun (iyileşmesi) için abdest alınca Sehl Resûlullah (s.a.v.) ile beraber gitti, hiçbir şikayeti kalmadı, rahatladı.[4]

٢ - وحدّثني مَالكٌ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ ؛ أَنَّهُ قَالَ : رَأَى عَامِرُ بْنُ رَبِيعَةَ سَهْلَ بْنَ حُنَيْفٍ يَغْتَسِلُ . فَقَالَ : مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ وَلا جِلْدَ مُخْبَأَةٍ . فَلُبِطَ سَهْلٌ . فَأُتِيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَقِيلَ : يَا رَسُولَ اللهِ . هَلْ لَكَ فِي سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ . وَاللهِ مَا يَرْفَعُ رَأْسَهُ . فَقَالَ « هَلْ تَتَّهِمُونَ لَهُ أَحَدًا » قَالُوا : نَتَّهِمُ عَامِرَ بْنَ رَبِيعَةَ . قَالَ فَدَعَا رَسُولُ اللهِ ﷺ عَامِرًا ، فَتَغَيَّظَ عَلَيْهِ . وَقَالَ « عَلامَ يَقْتُلُ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ ؟ أَلا بَرَّكْتَ . اغْتَسِلْ لَهُ » فَغَسَلَ عَامِرٌ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ ، وَمِرْفَقَيْهِ وَرُكْبَتَيْهِ ، وَأَطْرَافَ رِجْلَيْهِ ، وَدَاخِلَةَ إِزَارِهِ ، فِي قَدَحٍ . ثُمَّ صُبَّ عَلَيْهِ . فَرَاحَ سَهْلٌ مَعَ النَّاسِ ، لَيْسَ بِهِ بَأْسٌ .

2. Sehl b. Huneyf'in oğlu Ebû Ümame'den: Âmir b. Rebia, Sehl b. Huneyf'i gusül yaparken gördü ve:

«— Hiç güneş görmeyen ciltler bile bugünki gördüğüm gibi değildir. demesiyle Sehl yıkıldı. Resûlullah (s.a.v.)'e gelerek:

«— Ya Resûlullah, Sehl b. Huneyf hakkında yapacak bir şeyin var mı? Vallahi başını kaldıramıyor.» dediler.

(3) Burada abdest, bundan sonraki hadisi şerifte ise gusül zikredilmektedir. Bu mevzuyla ilgili açıklama, bundan sonraki hadisi şerifte yapılacaktır. Ancak burada Sünen-i Ebî Davud'da zikredilen şu hadisi şerifi de kayd etmek, istiyoruz:
«Hz. Aişe'den (r.a.): Nazar eden kimseye abdest alması emredilirdi. Sonra da o suyla nazara uğrayan (göz değen) kimse yıkanırdı.» (Sünen-i Ebû Davud, c.4, s.9, Hadis no: 3880).

(4) Görünüşüyle mürseldir. Ala, Ebu Umame'nin bu hadisi babasından duyduğuna yorulur. Bazı senedlerinde Ebu Umame, "babam bana yıkandığını anlattı" şeklindedir.
Mevsul rivayetleri şöyledir: Buharî, 76- Tıb, 36; Müslim, 39- Selâm, 16, no 41.

Resûlullah (s.a.v.):

«— (Ona nazar eden) birini itham ediyor musunuz?» diye sorduğunda:

«— Âmir b. Rebia'yı itham ediyoruz.» dediler. Resûlullah (s.a.v.) Âmir'i çağırarak kızdı ve:

«— Sizden biri kardeşini neden (gözle) öldürüyor? Ona bereketle dua etseydin ya! Şimdi onun için yıkan.» dedi. Amir de yüzünü, ellerini, dirsek ve dizlerini, ayak topuklarını ve böğürlerini bir kab içersinde yıkıldı. Sonra (O su) Sehl'in üzerine döküldü. Sehl de iyileşerek oradakilerle beraber gitti, hiç bir şikâyeti kalmadı.[5]

(5) Görünüşte mürseldir. Ancak bu hadis babasından duyulmuştur. Ayrıca bkz. İbn Mâce, 31-Tıb, 32.
Bundan önceki hadisi şerifte abdest, burada ise yıkanma (gusül) zikredilmiştir. Ancak buradaki gusül de abdestteki fiillerle açıklanmıştır.Çünkü abdest bilindiği üzere belirli azaların yıkanmasıdır. Göz değmesinden dolayı alınan abdesti alimler şöyle tarif etmişlerdir: Bir kab içersinde su getirilir ve yere konulmadan biraz yüksekçe tutulur. Nazar eden kimse o sudan bir avuç alır, mazmaza yapar (ağzına alır) sonra geri kaba boşaltır. Sonra oradan su alır, bir defa yüzünü kabda yıkar. Sonra sol eliyle alır, sağ eline döker, sonra sağ eliyle alır, sol elinin tersine (üzerine) döker. Sol eliyle sağ dirseğini, sağ eliyle de sol dirseğini yıkar. Aynı şekilde, sol eliyle sağ ayağına, sağ eliyle sol ayağına su döker. Bundan sonra, yine aynı şekilde sol eliyle sağ dizine, sağ eliyle de sol dizine su döker. Bunların hepsi kabın üzerinde olur. Sonra da sağ böğrünü kabdaki suya sokar. Bileğinden dirseğe kadar ve ayak topuğundan dizine kadar olan kısımları yıkamaz. Bu şekilde abdest işi bitince, o su göz değen kimsenin arka taraftan başına dökülür.
Yukarıdaki hadisi şeriflerde, Sehl ve Âmir (r.a.)'nın Resûlullah (s.a.v.)'in emrine uygun olarak böyle davranmaları neticesi, Sehl'in kendisine isabet eden göz değmesi rahatsızlığından kurtulduğunu görüyoruz.
Fakat buradaki hikmet ve sebeplerin tahlilini yapmak mümkün değildir. Çünkü akıl her şeyin sırrını çözemez. Bundaki mananın akıl yoluyla anlaşılmaması, bunu reddetmeyi gerektirmez. (Bâcî, el-Münteka, c.7, s. 256-57 ve Sünen-i İbn Mâce, s. 2, s. 1160'daki 3510 no.lu hadisin dipnotu).

2. GÖZ DEĞENE OKUMAK

٣ - حدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ قَيْسٍ المَكّىّ : أَنَّهُ قَالَ : دَخَلَ عَلَى رَسُولِ الله ﷺ بِابْنَىْ جَعْفَرِ بْنِ أَبِى طَالِبٍ . فَقَالَ لِحَاضِنَتِهِمَا « مَالِى أَرَاهُمَا ضَارِعَيْنِ » فَقَالَتْ حَاضِنَتُهُمَا : يَا رَسُولَ الله . إِنَّهُ تَسْرَعُ إِلَيْهِمَا الْعَيْنُ . وَلَمْ يَمْنَعْنَا أَنْ نَسْتَرْقِىَ لَهُمَا إِلا أَنَّا لا نَدْرِى مَا يُوَافِقُكَ مِنْ ذٰلِكَ . فَقَالَ رَسُولُ الله ﷺ « اسْتَرْقُوا لَهُمَا . فَإِنَّهُ لَوْ سَبَقَ شَىْءٌ الْقَدَرَ ، لَسَبَقَتْهُ الْعَيْنُ » .

3. Humeyd b. Kays'dan: Cafer b. Ebi Talib'in iki oğlu Resûlullah'ın (s.a.v.) huzuruna getirildiğinde onların bakıcılarına (dadılarına):

«— **Bunları zayıf görüyorum, neden?**» diye sordu. O da:

«— Ya Resûlullah, onlara göz değiyor. Uygun görüp görmüyeceğini bilmediğimiz için onları okutmadık.» deyince Resûlullah (s.a.v.):

«— **Onları okutunuz, çünkü eğer kaderin önüne birşey geçecek olsaydı bu, nazar olurdu.**» buyurdu.[6]

٤ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ : أَنَّ عُرْوَةَ بْنَ الزُّبَيْرِ حَدَّثَهُ : أَنَّ رَسُولَ الله ﷺ دَخَلَ بَيْتَ أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِىِّ ﷺ . وَفِى الْبَيْتِ صَبِىٌّ يَبْكِى . فَذَكَرُوا لَهُ أَنَّ بِهِ الْعَيْنَ . قَالَ عُرْوَةُ . فَقَالَ رَسُولُ الله ﷺ « أَلا تَسْتَرْقُونَ لَهُ مِنَ الْعَيْنِ ؟ »

4. Urve b. Zübeyr (r.a.) den: Resûlullah (s.a.v.) hanımı Ümmü Seleme'nin evine girdi. Orada bir çocuk ağlıyordu. Ona göz değdi-

(6) Mu'daldir, İbn Vehb Cami'inde Malik -Humeyd- İkrime yoluyla mürsel olarak rivayet etmiştir. Esma b. Umeys'ten mevsulen gelmiştir: Tirmizî, 26- Tıb, 17; İbn Mâce, 31- Tıb, 33.

ğini söylediklerinde Resûlullah (s.a.v.):

«— Ona göz değmesinden (korunmak) için okutsaydınız.» buyurdu.[7]

(7) Ebu Ömer der ki: Bütün Muvatta ravilerinde mürseldir. Manası çeşitli sağlam yollarla sabit olduğundan sahihdir. Ayrıca bkz. Buharî, 76- Tıb, 35; Müslim, 39, Selâm, 21, no: 59.
Bu hadisi şerifte göz değmesinden dolayı okumanın caiz olduğuna işaret edilmektedir. Ancak okunan şeyler, küfür ehlinin sözlerinden değil, Allah'ın kelamından olmalı ve meşru ölçüleri çerisinde bulunmalıdır. Cenab-ı Hak, fiziki sebeblerden meydana gelen hastalığın devasını o hastalıklara uygun gelecek bir takım ilaçlarda yarattığı gibi, manevi sebeblere dayanan bazı hastalıkların şifasını da,manevi yollardan halk eder.
Bu ve bundan önceki hadiste görüldüğü üzere, Resûlullah (s.a.v.) gusül ve abdesti değil, okumayı emretmiştir. Çünkü gusül ve abdest, nazar eden belli olduğu zaman mümkün olur. Belli olmadığı zaman ise, herhangi birinin bu iş için abdest olması cihetine gidilmez. Bu durumda, onun eziyetlerinin okuma ile ortadan kaldırılması yoluna gidilir. Böyle durumlarda, göz değene okumakta, herhangi bir mahzur yoktur. Ancak okunacak şeyler, Allah'ın adıyla, onun kitabı ve zikriyle okunmalıdır. Aksi takdirde küfür ehlinin sözlerinden bazı şeyler okuyup efsunlamak caiz değildir. (Bâcî, el-Münteka, c. 7, s. 258).
Tecrid-i Sarih tercümesinde, büyük muhaddis ve Sahih-i Buharî şarihi Hattabi'den nakledildiğine göre, Resûlullah (s.a.v.)'in nazara ve göz değmesine karşı okunmasını emrettiği âyet el-kürsi gibi Allah'ın isim ve sıfatlarını ve O'nun zikrini içine alan âyetlerin temiz kalb sahiplerinin diliyle, göz değmesinden rahatsız olan hastalara okunmasıdır. Bu bir ruhi tedavidir. Meşru olmayan efsun ise, bu işi meslek haline getirerek kazanç sağlayan cincilerin yaptığı iştir. (Tecrid-i Sarih Tercümesi, c.12, s.90'dan özetle)

3. HASTALARIN ALACAĞI ECİR

٥ - حدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « إِذَا مَرِضَ الْعَبْدُ بَعَثَ اللهُ تَعَالَى إِلَيْهِ مَلَكَيْنِ . فَقَالَ : انْظُرَا مَاذَا يَقُولُ لِعُوَّادِهِ . فَإِنْ هُوَ ، إِذَا جَاءُوهُ ، حَمِدَ اللهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ . رَفَعَا ذٰلِكَ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ . وَهُوَ أَعْلَمُ . فَيَقُولُ : لِعَبْدِي عَلَيَّ إِنْ تَوَفَّيْتُهُ ، أَنْ أُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ . وَإِنْ أَنَا شَفَيْتُهُ أَنْ أُبْدِلَ لَهُ لَحْمًا خَيْرًا مِنْ لَحْمِهِ وَدَمًا خَيْرًا مِنْ دَمِهِ . وَأَنْ أُكَفِّرَ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ » .

5. Atâ b. Yesar'dan: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: Kul hastalandığı zaman Allah Teâlâ ona iki melek gönderir ve der ki:

«— Bakınız, ziyaretçilerine ne söylüyor?» Eğer hasta, ziyaretçiler geldiğinde Allah'a hamdü sena ediyorsa melekler bunu her şeyi iyi bilen aziz ve celil olan Allah'a ulaştırırlar. Bunun üzerine Allah da şöyle buyurur:

«— Eğer o kulumu öldürürsem cennete koyarım. Şifa verir iyileştirirsem ona hastalığından dolayı zayi ettiği etinden ve kanından daha hayırlısını halk ederim, günahlarını da bağışlarım.»[8]

٦ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ ؛ أَنَّهُ قَالَ : سَمِعْتُ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ تَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « لَا يُصِيبُ الْمُؤْمِنَ مِنْ مُصِيبَةٍ . حَتَّى الشَّوْكَةُ . إِلَّا قُصَّ بِهَا . أَوْ كُفِّرَ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ » . لَا يَدْرِي يَزِيدُ ، أَيُّهُمَا قَالَ عُرْوَةُ .

6. Urve b. Zübeyr der ki: Resûlullah (s.a.v.)'ın hanımı Aişe (r.a.)'in şöyle dediğini işittim:

Resûlullah (s.a.v.): «Bir diken batması bile olsa mü'min uğradığı bütün musibetlerin mükafaatını görür,» yahut da «karşılaştığı sıkıntılar hatalarına keffaret olur.» buyurdu.[9]

(8) İbn Abdilber, Abbad b. Kesîr el-Mekkî yoluyla mevsul rivayet etmiştir.

(9) Müslim, Bir, 45/14, no:50.
Ravilerden Yezid, Urve'nin mükafat veya keffaretten hangisini dediğini kesin olarak bilemediği için ikisini de söylemiştir.

٧ - وحدّثنى مَالكٌ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أبِى صعْصَعَة ؛ أنَّهُ قَالَ : سَمِعْتُ أبَا الْحُبَابِ سَعِيدَ بْنَ يَسَارٍ يَقُولُ : سَمِعْتُ أبَا هُرَيْرَةَ يقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خيْرًا يُصِبْ مِنْهُ » .

7. Ebû Hüreyre (r.a.) den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Allah kimin hayırlı olmasını isterse, onu musibete uğratır.»**[10]

٨ - وحدّثنى عَنْ مَالكٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ؛ أنَّ رَجُلاً جَاءَهُ الْمَوْتُ فِى زَمَانِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فقَالَ رَجُلٌ : هَنِيئًا لَهُ . مَاتَ وَلَمْ يُبْتَلَ بمَرَضٍ . فقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : « وَيْحَكَ . وما يُدْرِيكَ لَوْ أنَّ اللهَ ابْتَلاَهُ بمَرَضٍ ، يُكَفِّرْ بِهِ مِنْ سَيِّئَاتِهِ » .

8. Yahya b. Said'den: Resûlullah (s.a.v.) zamanında ölen bir zat hakkında birisi:

«— Ne mutlu ona! Bir hastalığa tutulmadan vefat etti.» dediğinde, Resûlullah (s.a.v.):

«— Vah yazık! Bilmiyorsun ki eğer Allah onu bir hastalığa müptela kılsaydı, onu günahlarına kefaret kılardı. (Bununla günahlarını bağışlardı)» buyurdu.

(10) Buharî, Merdâ, 75/1.
Yani, günahlardan temizlemek ve derecesini yükseltmek için, ona musibet verir. Musibet, hoşa gitmeyen şeylerdir. Musibetlere mübtela kılmak, insanı tehlikeli günah ve hastalıklara karşı tedavi eden ilahi bir tıp gibidir.

4. HASTALARA OKUMAK

٩ – حدثني عن مالك، عن يزيد بن خصيفة؛ أن عمرو بن عبد الله بن كعب السلمي
أخبره: أن نافع بن جبير أخبره، عن عثمان بن أبي العاص؛ أنه أتى رسول الله ﷺ. قال
عثمان: وبي وجع قد كاد يهلكني. قال: فقال رسول الله ﷺ «امسحه بيمينك سبع مرات.
وقل: أعوذ بعزة الله وقدرته من شر ما أجد» قال فقلت ذلك فأذهب الله ما كان بي.
فلم أزل آمر بها أهلي وغيرهم.

9. Osman b. Ebu'l-Âs (r.a.) şöyle anlatır: Resûlullah (s.a.v.)'e geldim. Ağrımdan kıvranıyordum. Bu halimi gören Resûlullah (s.a.v.): **«Duyduğum ağrının şerrinden Allah Teâlâ'nın kudret ve azametine sığınıyorum, diyerek ağrıyan yeri yedi kere sıvazla»** buyurdu. Ben de böyle yaptım. Allah hastalığımı giderdi. O günden beri aileme ve başkalarına öyle (yapmalarını) tavsiye ediyorum.[11]

١٠ – وحدثني عن مالك، عن ابن شهاب، عن عروة بن الزبير، عن عائشة؛ أن
رسول الله ﷺ كان، إذا اشتكى، يقرأ على نفسه بالمعوذات وينفث. قالت فلما اشتد وجعه،
كنت أنا أقرأ عليه وأمسح عليه بيمينه. رجاء بركتها.

10. Aişe (r.a.) den: Resûlullah (s.a.v.) hastalandığı zaman kendi kendisine muavvizeteyn -felak ve nas surelerini- okur ve üflerdi.[12] Ağrısı şiddetlendiği zaman da ona ben okur, bereketini umarak kendisinin sağ eliyle ağrının üzerine meshederdim.[13]

(11) Ebu Davud, Tıb, 27/19; Tirmizî, Tıb, 26/29.

(12) Yani Resûlullah (s.a.v.), ellerini birleştiriyor, onlara okuyup üflüyor, sonra da ağrının bulunduğu yere sürüyordu. Yahut da elini vücudundaki ağrıyan yere koyarak okuyordu. Bu sûrelerin okunması da, onlarda bütün kötülüklerden ve zararlardan Allah'a sığınma manası olduğundan dolayıdır.

(13) Buharî, Fedâilu'l-Kur'an, 66/14; Müslim, Selâm, 39/20, no:50.

١١ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ؛ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ دَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ وَهِيَ تَشْتَكِي . وَيَهُودِيَّةٌ تَرْقِيهَا . فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ : ارْقِيهَا بِكِتَابِ اللهِ .

11. Abdurrahman'ın kızı Amr'e (r.a.) şöyle rivayet etti: Ebû Bekr (r.a.), Hz. Aişe (r.a.)'nin huzuruna girdi. O hastaydı. Bir yahudi kadını da ona okuyordu. Ebû Bekr (r.a.):

«— Ona, Allah'ın kitabından oku» dedi.

5. HASTALARIN TEDAVİSİ

١٢ - حدّثني عن مالكٍ، عن زيد بن أسلم؛ أنّ رجلاً في زمان رسول الله ﷺ أصابه جرحٌ. فاحتقن الجرحُ الدّمَ. وأنّ الرّجلَ دعا رجلين من بني أنمارٍ. فنظرا إليه. فزعما أنّ رسول الله ﷺ قال لهما «أيّكما أطبُّ؟» فقالا: أوَ في الطّبِّ خيرٌ يا رسول الله؟ فزعم زيدٌ أنّ رسول الله ﷺ قال «أنزل الدّواءَ الّذي أنزل الأدواء».

12. Zeyd b. Eslem şunları anlattı: Resûlullah (s.a.v.) zamanında bir kişi yaralandı ve çok kan kaybetti. Bu adam, Enmar oğullarından kendisine bakacak iki kişi çağırdı. Bunların anlattığına göre, Resûlullah (s.a.v.) kendilerine:

«— **Tıbbı hanginiz daha iyi biliyor?**» diye sorduğunda onlar da:

«— Tıbda (tıbbî müdahalere) bir fayda var mı, ya Resûlallah?» dediler. (Bunun üzerine) Zeyd'in ifadesine göre, Resûlullah (s.a.v.):

«— **Hastalıkları indiren, deva ve çarelerini de indirmiştir.**» buyurdu.[14]

١٣ - وحدّثني عن مالكٍ، عن يحيى بن سعيدٍ؛ قال: بلغني أنّ سعد بن زُرارة اكتوى في زمان رسول الله ﷺ من الذّبحة، فمات.

13. Yahya b. Said der ki: Bana Resûlullah (s.a.v.) zamanında, Sa'd b. Zürare'nin boğazındaki iltihabı (bademciklerini) bağlamasından öldüğü rivayet edildi.[15]

(14) Bütün ravilerce mürseldir. Ama sağlam ve sahih şahidleri çoktur. Mesela bkz. Buharî, Tıbb, 76/1; Müslim, Selâm, 39/26, no:69.

(15) İbn Mace, Tıb, 31/24.

١٤ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ نَافِعٍ : أَنَّ عبْد الله بْن عُمر اكْتوى مِنَ اللَّقْوَةِ . وَرُقِيَ مِنَ الْعَقْرَبِ .

14. Nafi der ki: Abdullah b. Ömer (r.a.) yüz felcini dağladı ve akrep (sokmasına) karşı okundu.[1]

(16) Burada yüz felcini dağlamış olması onu mübah görmesinden dolayıdır. Akrep sokmasına karşı okunması da böyledir. Resûl-i Ekrem'in dağlamayı yasaklaması, her yerde gelişi güzel yapıldığında tehlikeli olduğu içindir.

6. SITMAYA KARŞI SOĞUK SU İLE YIKANMAK

١٥ - حدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْمُنْذِرِ : أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ كَانَتْ ، إِذَا أُتِيَتْ بِالْمَرْأَةِ وَقَدْ حُمَّتْ تَدْعُو لَهَا ، أَخَذَتِ الْمَاءَ فَصَبَّتْهُ بَيْنَهَا وَبَيْنَ جَيْبِهَا . وَقَالَتْ : إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَأْمُرُنَا أَنْ نُبْرِدَهَا بِالْمَاءِ .

15. Münzir'in kızı Fatıma der ki: Ebû Bekir'in kızı Esma'ya sıtmaya yakalanıp çaresini arayan bir kadın getirildiğinde, biraz su alır, boynundan göğsüne doğru döker ve:

«— Resûlullah (s.a.v.) bize sıtmanın hararetini, suyla düşürmemizi emrederdi.» derdi.[17]

١٦ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « إِنَّ الْحُمَّى مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ فَابْرُدُوهَا بِالْمَاءِ » .

وحدّثني مَالِكٌ ، عَنْ نَافِعٍ ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « الْحُمَّى مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ فَأَطْفِئُوهَا بِالْمَاءِ » .

16. Hişam, babası Urve'den şöyle rivayet etti: Resûlullah (s.a.v.): **«Humma (sıtma veya ateş yükselmesi) hastalığı, cehennemin şiddetli hararetinden bir parçadır.[18] Onun hararetini su ile düşürünüz»** buyurdu.[19]

İbn Ömer'den gelen bir rivayette de Resûlullah (s.a.v.): **«Humma, cehennemin şiddetli hararetinden bir parçadır. Siz onu su ile söndürünüz.»** buyurdu.[20]

(17) Buharî, Tıb, 76/28; Müslim, 39/26, no: 82.
(18) Burada bir teşbih yapılarak, hastalık ateşinin şiddeti, cehennemin hararetine benzetilmiştir.
(19) Ma'n b. İsa dışındaki bütün ravilerce mürseldir. Muvatta'da Malik - Hişam -babası- Aişe senediyle rivayet eder.
Buharî, Tıb, 76/28; Müslim, Selam, 39/26, no: 81.
(20) Buharî, Tıb, 76/28; Müslim, Selâm, 39/26, no:79.

7. HASTA ZİYARETİ VE UĞURSUZLUK

١٧ - حدّثني عَنْ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ : أَنْ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « إِذَا عَادَ الرَّجُلُ الْمَرِيضَ خَاضَ الرَّحْمَةَ . حَتّى إِذَا قَعَدَ عِنْدَهُ قَرَّتْ فِيهِ » . أَوْ نَحْوَ هٰذَا .

17. Cabir b. Abdullah (r.a.) Resûlullah (s.a.v.)'in buyurduğunu rivayet etti: «**Bir kimse, hasta ziyaretine gidince, ilâhi rahmetin içine dalmış olur. Hastanın yanında oturunca da onun hakkında rahmet sabit olur (gerçekleşir)**»

١٨ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الأَشَجِّ ، عَنِ ابْنِ عَطِيَّةَ ؛ أَنْ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « لا عَدْوَى وَلا هَامَ وَلا صَفَرَ . وَلا يَحُلُّ الْمُمْرِضُ عَلَى الْمُصِحِّ . وَلْيَحْلُلِ الْمُصِحُّ حَيْثُ شَاءَ » فقَالُوا : يَا رَسُولَ اللهِ . وَمَا ذَاكَ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « إِنَّهُ أَذًى » .

18. İbn Atiyye, Resûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: «**Hastaların hastalığı diğerlerine geçmez.**[21] **Baykuş**

(21) Arapların inancına göre, sağlıklı kimseler hastalarla beraber oturunca, onların hastalığı sağlam insanlara geçer diyerek, hastaya yaklaşmak istemezlerdi. Resûlullah (s.a.v.) hastaları bakımsız bırakmamak için, her hastalığın başkalarına geçmediğini belirterek «**hastalık geçmez**» buyurmuştur.
Bununla birlikte, başka bir hadisde: «**Cüzzamlıdan aslandan kaçar gibi kaçınız**» buyurmasında ise, bazı hastalıkların geçmesinin bir gerçek olduğu anlaşılmaktadır. Bu da Allah'ın takdiriyle meydana gelmektedir. Nitekim, Resûlullah (s.a.v.): «**Hastalığın sirayeti yoktur**» buyurunca orada bulunan bir bedevî:
«- Ya Resûlullah, benim geyikler gibi kumluk arazide yaşayan sağlam develerime ne dersiniz? Bu develerim arasına hariçten uyuz bir deve gelip sokulunca develerimi uyuz ediyor» dedi. Resûl-i Ekrem de:
«- **Ya ilk uyuz deveye bu hastalığı kim sirayet ettirdi?**» diye cevap verdi.
Yani, ilk önce uyuz hastalığına tutulan devenin hastalığının sirayetle olmayıp Allah'ın takdiri ile meydana geldiği şüphesizdir. Bunun gibi senin develerine sirayeti de Allah'ın takdiriyledir, demek istedi. (Tecrid-i Sarih Tercümesi, c.12, s.84-86).

uğursuz sayılmaz,[22] karnında yılan olmaz (veya safer ayı haram aylardan sayılmaz).[23] Hastalıklı hayvanlar sağlam hayvanların arasına karışmasın.Sağlam hayvanlar ise istediği yerde dolaşıp otlayabilir.»

«— Bu neden böyle oluyor ya Resûlallah?» diye sorduklarında, Resûlullah (s.a.v.):

«— **Çünkü hastaları sağlamlarına karıştırmak, zarar getirir.»** buyurdu.[24]

(22) Araplar bir nevi gece kuşu olan baykuşu uğursuz sayarlar ve bir evin üzerine baykuş konunca o evden ölü çıkacak derlerdi. İşte Resûlullah (s.a.v.), bu tür batıl inanışları yasaklıyor ve kalblerden siliyor. (Suyûtî, Tenvirul-Havalik, c.3, s.123).

(23) Hadisi şerifte geçen «safer» kelimesi, Araplar tarafından insan ve hayvanların karnında bulunan yılan manasına kullanıldığı gibi, ayni zamanda kameri aylardan birinin de adıdır. Araplar o yılanı uyuzdan daha geçici kabul ederlerdi. Aynı zamanda, sahibini onun öldürdüğüne inanırlardı. Resûlullah (s.a.v.), bu batıl inancı reddetmiş ve herkesin kendi eceliyle öldüğünü bildirmişti. Yahut da «Safer»den murad, bildiğimiz Safer ayıdır ki, Araplar, onu haram aylardan sayar ve onun yerine Muharrem ayını helal kabul ederlerdi. İslamiyet gelince bu adeti kaldırmıştır.

(24) Burada hastalıklı hayvanların sağlam hayvanların yanına gelmesiyle, hastalığın onlara da bulaşacağı belirtilerek, sağlamlarına gelebilecek zarar önlenmiş oluyor.

٥١ - كتاب الشَّعَر

51

SAÇ VE SAKAL KİTABI

1. SAÇ VE SAKALDA SÜNNET

١ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أبي بَكْرِ بْنِ نَافِعٍ ، عَنْ أبيهِ نَافِعٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أنْ رَسُولَ اللهِ ﷺ أمَرَ بِإحْفَاءِ الشَّوَارِبِ وَإعْفَاءِ اللِّحَى .

1. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) bıyıkları kısaltıp sakalları uzatmayı emretti.[1]

٢ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ ؛ أنّهُ سَمِعَ مُعَاوِيَةَ بْنَ أبي سُفْيَانَ ، عَامَ حَجَّ ، وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ ، وَتَنَاوَلَ قُصَّةً مِنْ شَعَرٍ كَانَتْ فِي يَدِ حَرَسِيٍّ . يَقُولُ : يَا أهْلَ الْمَدِينَةِ . أيْنَ عُلَمَاؤُكُمْ ؟ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَنْهَى عَنْ مِثْلِ هٰذِهِ . وَيَقُولُ « إنَّمَا هَلَكَتْ بَنُو إسْرَائِيلَ حِينَ اتَّخَذَ هٰذِهِ نِسَاؤُهُمْ » .

2. Abdurrahman b. Avf'ın oğlu Humeyd'den: Muaviye b. Ebî Süfyan (r.a.)'ın hacc ettiği yıl minberin üzerindeyken muhafızlarından birinin elindeki bir bölük saçı alarak şöyle dediğini duydum:

«— Ey Medineliler! Alimleriniz nerede? Resûlullah (s.a.v.)'in böyle şeyleri yasakladığını ve İsrail oğulları ancak kadınları bunu adet edindiği zaman helâk oldular, buyurduğunu duydum» dedi.[2]

(1) Müslim, Taharet, 2/16, no:53.
Bıyıkları kısaltmaktan maksat,dudakların üzerinde uzayan kısmını kesmektir. Sakala gelince, Abdullah b. Ömer ile Ebû Hüreyre (r.a.)'ın sakallarının bir tutamdan fazlasını kestikleri rivayet edilmiştir. (Bâcî, el-Munteka, c.7, s. 266).

(2) Buharî, Enbiya, 60/54; Müslim, Libas, 37/33, no:122.

٣ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ زِيَادِ بْنِ سَعْدٍ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ؛ أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ : سَدَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ نَاصِيَتَهُ مَا شَاءَ اللهُ . ثُمَّ فَرَقَ بَعْدَ ذٰلِكَ .

قَالَ مَالِكٌ : لَيْسَ عَلَى الرَّجُلِ يَنظُرِ إِلَى شَعَرِ امْرَأَةِ ابْنِهِ ، أَوْ شَعَرِ أُمِّ امْرَأَتِهِ ، بَأْسٌ .

3. İbn Şihab şöyle rivayet eder:

Resûlullah (s.a.v.) saçlarını alnına aşağı indirdi (taradı), sonra da ortasından iki yana ayırdı.[3]

İmam Malik der ki: *Bir kimsenin gelini ile kayın validesinin saçlarına bakmasında bir mahzur yoktur.*

٤ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّهُ كَانَ يَكْرَهُ الإِخْصَاءَ . وَيَقُولُ : فِيهِ تَمَامُ الْخَلْقِ .

4. Nafi'den: Abdullah b. Ömer (r.a.) yumurtaları çıkarıp burması (hadım yapmayı) hoş karşılamaz ve «yaratılışının tamam olması onun kalmasıyle olur» derdi.

٥ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ ، لَهُ أَوْ لِغَيْرِهِ ، فِي الْجَنَّةِ كَهَاتَيْنِ . إِذَا اتَّقَى » وَأَشَارَ بِإِصْبَعَيْهِ الْوُسْطَى وَالَّتِي تَلِي الإِبْهَامَ .

5. Süleym oğlu Safvan'a şöyle rivayet edildi: Resûlullah (s.a.v.): **«Kendisinin ya da başkasının yetimine bakıp işlerini yürüten kimse, haksızlıktan sakındığı takdirde, cennette benimle şöyle (yan yana) dır.»** dedi ve işaret parmağı ile orta parmağını gösterdi.[4]

(3) İbn Abdilber der ki: Malik'in ravileri böylece mürsel olarak rivayet etmiştir. Sahîhayn'da İbn Abbas'tan mevsuldür: Buharî, Libas, 77/70; Müslim, Fedail, 43/24.

(4) Malik'in bu konuda, Müslim'de yer alan başka bir senedi daha var: Müslim'de yer alan başka bir senedi daha var: Müslim, Zühd, 53/2, no:42 Ayrıca bkz. Buharî, Edeb, 78/24.

2. SAÇLARI DÜZELTMEK

٦ - حَدَّثَنِي عَنْ مَالِكٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ؛ أَنَّ أَبَا قَتَادَةَ الأَنْصَارِيَّ قَالَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ: إِنَّ لِي جُمَّةً. أَفَأُرَجِّلُهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «نَعَمْ. وَأَكْرِمْهَا». فَكَانَ أَبُو قَتَادَةَ رُبَّمَا دَهَنَهَا فِي الْيَوْمِ مَرَّتَيْنِ. لِمَا قَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ «وَأَكْرِمْهَا».

6. Yahya b. Said'den: Ebû Katade el-Ensari (r.a.) Resûlullah (s.a.v.)'e:

«— Benim saçlarım omuzlarıma kadar uzanıyor. Onları tarayayım mı?» diye sorduğunda, Resûlullah (s.a.v.):

«— **Evet, aynı zamanda onlara iyi bak**» diye cevap verdi. Resûlullah (s.a.v.) kendisine «onlara iyi bak» dediği için Ebû Katade bazan saçlarını günde iki defa yağlardı.

٧ - وَحَدَّثَنِي عَنْ مَالِكٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ؛ أَنَّ عَطَاءَ بْنَ يَسَارٍ أَخْبَرَهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي الْمَسْجِدِ. فَدَخَلَ رَجُلٌ ثَائِرَ الرَّأْسِ وَاللِّحْيَةِ. فَأَشَارَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِيَدِهِ أَنِ اخْرُجْ. كَأَنَّهُ يَعْنِي إِصْلاَحَ شَعَرِ رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ. فَفَعَلَ الرَّجُلُ ثُمَّ رَجَعَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «أَلَيْسَ هٰذَا خَيْراً مِنْ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدُكُمْ ثَائِرَ الرَّأْسِ كَأَنَّهُ شَيْطَانٌ؟».

7. Ata b. Yesar şunları anlattı: Resûlullah (s.a.v.) mescidde idi. İçeri saçı sakalı dağınık bir adam girdi. Resûlullah (s.a.v.) eliyle ona: «Çık» diye işaret etti. Sanki saçını ve sakalını düzeltmesini kast ediyordu. Adam da saçını sakalını düzelttikten sonra gelince, Resûlullah (s.a.v.) (onu göstererek):

«— **Herhangi birinizin şeytan gibi[5] saçı başı dağınık bir halde gelmesinden böyle gelmesi daha iyi değil mi?**» buyurdu.[6]

(5) Yani çirkin görünüşlü demektir. Çirkin bir şeyi şeytana benzetmek, Arapların adetlerindendi. Burada da onların örfüne göre kullanılmış ve üstü başı dağınık, çirkin bir görüntüyle cemiyet içerisine çıkmanın uygun olmayacağı anlatılmak istenmiştir.

(6) Ebu Ömer der ki: Mürselliğinde Malik'ten ihtilaf yoktur. Cabir ve başkalarından manaca mevsul olarak gelmiştir.

3. SAÇLARI BOYAMAK

٨ - حدثني عن مالك، عن يحيى بن سعيد، قال: أخبرني محمد بن إبراهيم التيمي، عن أبي سلمة بن عبد الرحمن؛ أن عبد الرحمن بن الأسود بن عبد يغوث قال: وكان جليسا لهم. وكان أبيض اللحية والرأس. قال: فغدا عليهم ذات يوم وقد حمرهما. قال فقال له القوم: هذا أحسن. فقال: إن أمي عائشة، زوج النبي ﷺ، أرسلت إلي البارحة جاريتها نخيلة. فأقسمت علي لأصبغن. وأخبرتني أن أبا بكر الصديق كان يصبغ.

قال يحيى: سمعت مالكا يقول، في صبغ الشعر بالسواد: لم أسمع في ذلك شيئا معلوما. وغير ذلك من الصبغ أحب إلي.

قال: وترك الصبغ كله واسع إن شاء الله. ليس على الناس فيه ضيق.

قال: وسمعت مالكا يقول: في هذا الحديث بيان أن رسول الله ﷺ لم يصبغ. ولو صبغ رسول الله ﷺ لأرسلت بذلك عائشة إلى عبد الرحمن بن الأسود.

8. Abdurrahman oğlu Ebû Seleme'den: Saçı sakalı ağarmış olan Abdurrahman b. Esved bir cemaatle beraber oturuyordu. Ertesi gün o cemaatin yanına geldiğinde saçlarını kırmızıya boyamıştı. Oradakiler kendisine: «— Bu daha güzel» dediklerinde, o da: «—Resûlullah (s.a.v.)'in hanımı validem Aişe (r.a.) dün akşam cariyesi Nuhayle'yi bana gönderdi, ısrarla boyamamı istedi ve Ebû Bekir (r.a.)'in boyadığını söyledi.» dedi.

Yahya'nın anlattığına göre İmam Malik der ki:

«Saçların siyaha boyanması hususunda, belli bir şey duymadım. Ama başka bir renge boyamak, bana göre daha iyidir. Hiç boyamasa da olur. Bu hususta, insanlar için bir zorluk yoktur. Resûlullah (s.a.v.),saç ve sakalını boyamamıştır. Eğer boyamış olsaydı Aişe (r.a.), Abdurrahman b. Esvede bunu bildirirdi.[7]

(7) Şeybanî, 937.

4. KÖTÜLÜKTEN KORUNMAK İÇİN OKUNACAK DUALAR

٩ - حدّثني عن مالك، عن يحيى بن سعيد، قال: بلغني أنّ خالد بن الوليد قال لرسول الله ﷺ: إنّي أروّع في منامي. فقال له رسول الله ﷺ «قل: أعوذ بكلمات الله التّامّة. من غضبه وعقابه وشرّ عباده. ومن همزات الشّياطين. وأن يحضرون».

9. Yahya b. Said şöyle rivayet eder: Halid b.Velid (r.a.), Resûlullah (s.a.v.)'e

«— Rüyamda korkuyorum.» dedi.Resûlullah (s.a.v.)'de şunları oku buyurdu: **«Allah'ın gazabından, azabından, kullarının kötülüklerinden, şeytanların vesvesesinden ve benimle beraber bulunup bana zarar vermelerinden Allah'ın noksanlıktan uzak, tam ve üstün kelimelerine sığınırım.»**

١٠ - وحدّثني عن مالك، عن يحيى بن سعيد؛ أنّه قال: أسري برسول الله ﷺ فرأى عفريتا من الجنّ. يطلبه بشعلة من نار. كلّما التفت رسول الله ﷺ رآه. فقال له جبريل: أفلا أعلّمك كلمات تقولهنّ. إذا قلتهنّ طفئت شعلته، وخرّ لفيه؟ فقال رسول الله ﷺ «بلى» فقال جبريل: فقل: أعوذ بوجه الله الكريم. وبكلمات الله التّامّات. اللاتي لا يجاوزهنّ برّ ولا فاجر. من شرّ ما ينزل من السّماء وشرّ ما يعرج فيها. وشرّ ما ذرأ في الأرض وشرّ ما يخرج منها. ومن فتن اللّيل والنّهار. ومن طوارق اللّيل والنّهار. إلاّ طارقا يطرق بخير. يا رحمن.

10. Yahya b. Said'den: Resûlullah (s.a.v.) geceleyin götürüldüğü bir yerde ateşten bir meşaleyle kendisini arayan bir cin gördü. Nereye dönse onu arıyordu. Cebrail kendisine:

«— Sana, okuduğun zaman ateşini söndürecek ve onu yüz üstü düşürecek bir kaç kelime öğreteyim mi?» dediğinde Resûlullah (s.a.v.):

«— **Evet, öğret**» deyince Cebrail: «Şunları oku» dedi:

«Gökten inen azabından, yerden yükselen kötülüklerin şerrinden, Allah'ın, yerin altında ve üstünde yarattığı mahlûkların şerrinden, gece ve gündüzün fitnelerinden, gece ve gündüz meydana gelen hayırlı şeylerin dışındaki felaketlerden Allah'a ve onun noksanlıktan uzak, hiç bir iyinin ve kötünün ulaşamayacağı kelimelerine sığınırım.»

١١ - وحدّثنى مَالكٌ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِى صَالِحٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَجُلاً مِنْ أَسْلَمَ قَالَ : مَا نِمْتُ هٰذِهِ اللَّيْلَةَ . فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰه ﷺ « مِنْ أَىِّ شَىْءٍ ؟ » فَقَالَ : لَدَغَتْنِى عَقْرَبٌ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « أَمَا إِنَّكَ لَوْ قُلْتَ حِينَ أَمْسَيْتَ : أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ، لَمْ تَضُرَّكَ » .

11. Ebû Hüreyre (r.a.) der ki: Eslem kabilesinden bir adam:

«— Ben bu gece uyumadım.» dedi. Resûlullah (s.a.v.):

«— **Neden?**» diye sorunca:

«— Beni bir akrep soktu.»diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.):

«— **Eğer akşamleyin: Yarattığı şeylerin şerrinden, Allah'ın noksanlıktan uzak, tam ve üstün kelimelerine sığınırım, deseydin sana zarar veremezdi.**» buyurdu.[8]

١٢ - وحدّثنى عَنْ مَالكٍ ، عَنْ سُمَىٍّ مَوْلَى أَبِى بَكْرٍ ، عَنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ حَكِيمٍ ؛ أَنَّ كَعْبَ الأَحْبَارِ قَالَ : لَوْلاَ كَلِمَاتٌ أَقُولُهُنَّ لَجَعَلَتْنِى يَهُودُ حِمَارًا . فَقِيلَ لَهُ : وَمَا هُنَّ ؟ فَقَالَ : أَعُوذُ بِوَجْهِ اللهِ الْعَظِيمِ الَّذِى لَيْسَ شَىْءٌ أَعْظَمَ مِنْهُ . وَبِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ الَّتِى لا يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَلا فَاجِرٌ . وَبِأَسْمَاءِ اللهِ الْحُسْنَى كُلِّهَا . مَا عَلِمْتُ مِنْهَا وَمَا لَمْ أَعْلَمْ . مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَبَرَأَ وَذَرَأَ .

(8) Müslim, Zikr, 48/16, no:55.

12. Ka'kâ b. Hakîm'den: Ka'bül-Ahbar «Eğer söylediğim bir kaç kelime olmasaydı, yahudiler beni merkep yapacaklardı.»[9] dedi. Kendisine:

«— O kelimeler nedir?» diye sorulduğunda, şöyle dedi:

«— Yaratıp çoğalttığı şeylerin şerrinden, kendisinden daha büyük bir şey olmayan Allah'a, hiçbir iyinin ve kötünün ulaşamıyacağı noksanlıktan uzak, tam ve üstün kelimelerine, Allah'ın bildiğim ve bilmediğim bütün güzel isimlerine sığınırım.»[10]

(9) Burada beni ahmaklaştırarak doğru yolumdan saptıracaklardı, hiçbirşeybilmeyen ve anlamayan bir merkep gibi yapacaklardı, demek istiyor. Çünkü merkep, anlayış kıtlığı ve bilgisizlikte darbı mesel olmuştur.

(10) Burada iki şey düşünülebilir: Ya başkaları bilse bile kendisinin bilmediği esmai hüsnanın varlığına inanıyor, ya da esmai hüsna arasında hiç kimsenin bilmediği isimler olabileceğini kast ediyor. (Bâci, el-Münteka, c. 7, s. 272).

5. ALLAH İÇİN BİRBİRİNİ SEVMEK

١٣ - وحدثني عن مالك، عن عبد الله بن عبد الرحمن بن معمر، عن أبي الحباب سعيد بن يسار، عن أبي هريرة؛ أنه قال: قال رسول الله ﷺ: «إن الله تبارك وتعالى يقول يوم القيامة: أين المتحابون لجلالي. اليوم أظلهم في ظلي. يوم لا ظل إلا ظلي».

13. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Allah Teâlâ kıyamet günü şöyle buyurur:**

«— Nerede benim rızam için birbirini sevenler? Benim gölgemden[11] başka hiçbir gölgenin bulunmadığı bu günde onları kendi gölgemde gölgelendireceğim.»[12]

١٤ - وحدثني عن مالك، عن خبيب بن عبد الرحمن الأنصاري، عن حفص بن عاصم، عن أبي سعيد الخدري، أو عن أبي هريرة؛ أنه قال: قال رسول الله ﷺ «سبعة يظلهم الله في ظله. يوم لا ظل إلا ظله. إمام عادل. وشاب نشأ في عبادة الله. ورجل قلبه متعلق بالمسجد، إذا خرج منه حتى يعود إليه. ورجلان تحابا في الله، اجتمعا على ذلك وتفرقا عليه. ورجل ذكر الله خاليا ففاضت عيناه. ورجل دعته ذات حسب وجمال. فقال: إني أخاف الله. ورجل تصدق بصدقة فأخفاها حتى لا تعلم شماله ما تنفق يمينه».

14. Ebû Hüreyre (r.a.)'den Resûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu rivayet edildi: **«Kendi gölgesinden başka hiç bir gölgenin bulunmadığı günde (kıyamet gününde) Allah yedi kişiyi kendi gölgesinde gölgelendirir (rahmetiyle muamele eder):**

(11) Allah'ın gölgesinden, murad, onun rahmeti, ihsanı ve himayesidir. Yahut da birçok hadislerde de belirttiği üzere arşı â'lâ'nın gölgesidir.
(12) Müslim, Bir, 45/12, no:37.
Yani onların dünyadaki iyi davranışlarının mükafatını vereceğim.

1) Âdil devlet başkanı,

2) Allah'a ibadetle yetişen genç,

3) Mescidden çıktığı zaman tekrar dönünceye kadar kalbi oraya bağlı olan adam,

4) Allah yolunda sevişen, bu sevgiyle birleşen ve bu sevgiyle ayrılan iki kişi,

5) Allah Teâlâ'yı tenha bir yerde zikredip gözlerinden yaş akıtarak ağlayan adam.

6) Güzelce soylu bir kadın kendisini davet ettiğinde: «Ben Allah'tan korkarım» diyen kimse

7) Sadaka verdiğinde sağ elinin verdiğini sol eli bilmeyecek şekilde onu gizleyen kimse.»[13]

١٥ - وحدّثنى عن مالك ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِى صَالِحٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ ؛ أَنْ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « إِذَا أَحَبَّ اللهُ الْعَبْدَ ، قَالَ لِجِبْرِيلَ : قَدْ أَحْبَبْتُ فُلاَنًا فَأَحِبَّهُ . فَيُحِبُّهُ جِبْرِيلُ . ثُمَّ يُنَادِى فِى أَهْلِ السَّمَاءِ : إِنَّ اللهَ قَدْ أَحَبَّ فُلاَنًا فَأَحِبُّوهُ . فَيُحِبُّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ . ثُمَّ يُوضَعُ لَهُ الْقَبُولُ فِى الأَرْضِ .

15. Ebû Hüreyre'den (r.a.) Resûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu rivayet edildi: **«Allah bir kulunu sevdiği zaman, Cebraile:**

«— Ben filan kimseyi sevdim (ondan razı oldum), onu sen de sev.» buyurur. Onu Cebrail de sever, sonra gök halkına seslenerek:

«— Allah filan kimseyi sevdi siz de seviniz.» der. Onu gök halkı da sever. Sonra onun sevgisi yeryüzünde halk arasında da yayılır.»[14]

İmam Malik diyor ki: *Allah bir kula buğz edince, buğz etme hususunda da böyle söylediğini zannediyorum.*[15]

(14) Buharî, Tevhîd, 97/33; Müslim, Bir, 45/48, no: 157.
Yani onu tanıyan müslümanlar arasında demektir.

(15) Yani Allah bir kişiye buğz edince Cebrail'e:
«Ben filan kimseyi sevmiyorum, sen de sevme! diye emreder. Onu Cebrail de sevmez. Sonra gök halkına seslenerek:
«— Allah filan kimseyi sevmiyor. Onu siz de sevmeyiniz.» der. Bunun üzerine yerdeki insanlar ondan nefret ederler. (Bâcî, el-Münteka, c.7, s. 274).

١٦ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أَبِى حَازِمِ بْنِ دِينَارٍ ، عَنْ أَبِى إِدْرِيسَ الْخَوْلاَنِىِّ ؛ أَنَّهُ قَالَ : دَخَلْتُ مَسْجِدَ دِمَشْقَ . فَإِذَا فَتًى شَابٌّ بَرَّاقُ الثَّنَايَا . وَإِذَا النَّاسُ مَعَهُ ، إِذَا اخْتَلَفُوا فِى شَيْءٍ ، أَسْنَدُوا إِلَيْهِ . وَصَدَرُوا عَنْ قَوْلِهِ . فَسَأَلْتُ عَنْهُ ، فَقِيلَ : هٰذَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ . فَلَمَّا كَانَ الْغَدُ ، هَجَّرْتُ . فَوَجَدْتُهُ قَدْ سَبَقَنِى بِالتَّهْجِيرِ . وَوَجَدْتُهُ يُصَلِّى . قَالَ فَانْتَظَرْتُهُ حَتَّى قَضَى صَلاَتَهُ . ثُمَّ جِئْتُهُ مِنْ قِبَلِ وَجْهِهِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ . ثُمَّ قُلْتُ . وَاللهِ إِنِّى لأُحِبُّكَ للهِ . فَقَالَ : آللهِ ؟ فَقُلْتُ : آللهِ . فَقَالَ : آللهِ ؟ فَقُلْتُ : آللهِ . فَقَالَ : آللهِ ؟ فَقُلْتُ : آللهِ . قَالَ ، فَأَخَذَ بِحُبْوَةِ رِدَائِى فَجَبَذَنِى إِلَيْهِ . وَقَالَ : أَبْشِرْ . فَإِنِّى سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ « قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : وَجَبَتْ مَحَبَّتِى لِلْمُتَحَابِّينَ فِىَّ . وَالْمُتَجَالِسِينَ فِىَّ . وَالْمُتَزَاوِرِينَ فِىَّ . وَالْمُتَبَاذِلِينَ فِىَّ » .

16. Ebû İdris el-Hâvlânî'den: Dımaşk camiine (Şam Ümeyye camiine) girdim, bir de baktım ki dişleri parlak, güzel yüzlü bir genç ve etrafında insanlar toplanmış, bir şey hakkında ihtilaf edince ona müracaat ediyorlar ve onun sözünü kabul ediyorlardı. Onun kim olduğunu sorduğumda:

«— Bu, Muaz b. Cebel» dediler. Ertesi gün erkenden (mescide) gittim. Onu bulduğumda benden daha erken gelmiş namaz kılıyordu. Namazını bitirinceye kadar onu bekledim. Sonra huzuruna gittim, selam verdim ve dedim ki:

«— Vallahi ben seni Allah rızası için seviyorum.»
«— Vallahi mi?» dedi.
«— Vallahi!» dedim. Tekrar:
«— Vallahi mi?» dedi.
«— Vallahi!» dedim Yine:
«— Vallahi mi?» dedi.
«— Vallahi!» dedim.[16]

Bunun üzerine abamdan tuttu, beni yanına çekti ve dedi ki:

(16) Bu da gösteriyor ki, yemin o günkü Arapça'da bazan bir haberin, bir sözün tekid ve tahkik edilmesi için kullanılıyordu.

«— Sana müjdeler olsun: Ben Resûlullah (s.a.v.)'in **«Allah Teâlâ buyuruyor ki, benim rızam için birbirini seven, benim rızam için bir arada oturan, benim rızam için birbirini ziyaret eden ve kendilerini benim rızama adayan kimselere benim muhabbetim vaciptir.»**[17] buyurduğunu duydum.[18]

١٧ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، أنّهُ بَلَغَهُ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبّاسٍ ؛ أنّهُ كانَ يَقُولُ : القَصْدُ وَالتُّودَةُ وَحُسْنُ السَّمْتِ ، جُزْءٌ مِنْ خَمْسَةٍ وَعِشْرِينَ جُزْءًا مِنَ النُّبُوَّةِ .

17. İmam Malik'e Abdullah b. Abbas (r.a.)'ın şu hadisi rivayet edildi: İşlerde iktisatlı olmak, yumuşak davranmak, (din ve görünüş bakımından) güzel bir yol tutmak Nübüvvetin yirmi beşte biridir.[19]

(17) Yani gerek düşmanlara karşı cihad hususunda ve gerekse kendisine emredilen diğer hususlarda, Allah'ın rızasını gözeterek hareket edenlere, Cenab-ı Hak bol sevap ve mükafat vereceğini vad ediyor (Bâcî, Münteka, c.7, s. 275).

(18) Mevkuftur. Merfu hürmüne sahiptir. Çünkü böylesi kendi fikri olarak söylenmez. Tabaranî, el-Mucemu'l-Kebir'de Abdullah b. Serahsi'den rivayet etmiştir.
Bu hadis sahihtir. Hakim der ki: Buharî ve Müslim'in şartları üzeredir. İbn Abdilber der ki: Bu, sahih bir isnaddır.

(19) Yani bunlar nebilerin ahlâkındandır. onlara emredilen sıfatlardandır. Biz bu tecezziye (taksimata) inanırız, fakat mahiyetini bilemeyiz. Çünkü bu peygamberlik bilgilerindendir. Bunu düşünce ve istinbat yoluyla anlamak mümkün değildir.

٥٢ - كتـاب الـرؤيـا

52

RÜYA KİTABI

1. RÜYA HAKKINDAKİ RİVAYETLER

١ - حدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ إِسْحٰقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ الأَنْصَارِيِّ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « الرُّؤْيَا الْحَسَنَةُ ، مِنَ الرَّجُلِ الصَّالِحِ ، جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النُّبُوَّةِ » .

وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ ، عَنِ الأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ بِمِثْلِ ذٰلِكَ .

1. Enes b. Malik (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Salih bir kimsenin gördüğü sadık (doğru) ve sevindirici rüya Nübüvvetin kırk altıda biridir.»**[1]

Bu hadis, Ebû Hüreyre (r.a.)'den de aynı şekilde rivayet edilmiştir.

٢ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ إِسْحٰقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ ، عَنْ زُفَرَ بْنِ صَعْصَعَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ ، إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاةِ الْغَدَاةِ ، يَقُولُ « هَلْ رَأَى أَحَدٌ مِنْكُمُ اللَّيْلَةَ رُؤْيَا ؟ » وَيَقُولُ « لَيْسَ يَبْقَى بَعْدِي مِنَ النُّبُوَّةِ ، إِلَّا الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ » .

2. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) sabah namazını kılıp cemaate dönünce:

«— **İçinizde bu gece rüya gören var mı?**» diye sorar ve:

«— Benden sonra Nübüvvet kalmayacak, ancak sadık (doğru)

(1) Buharî, Ta'biî, 91/2.
Bu ve benzeri hadislerde zikredilen Nebiliğin cüzlerinden ve mahiyetinden asıl maksadın ne olduğunu ancak peygamberler bilebilir. Peygamber Efendimizin Nübüvveti yirmi üç yıl olup bunun ilk altı ayı sadık rüyalar halinde olmuştur ki bu da yirmi üç yılın kırk altıda biri eder. Nitekim Aişe (r.a)'dan rivayet edilen bir hadisi şerifte Resûlullah (s.a.v.)'e gelen ilk vahiyler sadık rüyalar halindeydi, buyurulmuştur. (Bâcî, el-Münteka, c.7, s. 276).

rüyalar kalacak.» buyururdu.

٣ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ : أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « لَنْ يَبْقَى بَعْدِي مِنَ النُّبُوَّةِ إِلا الْمُبَشِّرَاتُ » فَقَالُوا : وَمَا الْمُبَشِّرَاتُ يَا رَسُولَ اللهِ ؟ قَالَ « الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ يَرَاهَا الرَّجُلُ الصَّالِحُ . أَوْ تُرَى لَهُ . جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءاً مِنَ النُّبُوَّةِ » .

3. Atâ b. Yesar'dan: Resûlullah (s.a.v.): «**Benden sonra Nübüvvetten, müjdeleyicilerden başka bir şey kalmayacak.**» buyurduğunda, oradakiler:

«— Müjdeleyiciler nedir ya Resûlallah?» diye sordular, o da:

«— **Salih kimsenin gördüğü, yahut da başkasının onun için gördüğü sadık (doğru) rüylardır. O rüyalar, nübüvvetin kırkaltıda biridir.**» buyurdu.[2]

٤ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ : أَنَّهُ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا قَتَادَةَ بْنَ رِبْعِيٍّ يَقُولُ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ « الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ مِنَ اللهِ . وَالْحُلْمُ مِنَ الشَّيْطَانِ . فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمُ الشَّيْءَ يَكْرَهُهُ فَلْيَنْفُثْ عَنْ يَسَارِهِ ثَلاثَ مَرَّاتٍ إِذَا اسْتَيْقَظَ . وَلْيَتَعَوَّذْ بِاللهِ مِنْ شَرِّهَا . فَإِنَّهَا لَنْ تَضُرَّهُ إِنْ شَاءَ اللهُ » قَالَ أَبُو سَلَمَةَ : إِنْ كُنْتُ لأَرَى الرُّؤْيَا هِيَ أَثْقَلُ عَلَيَّ مِنَ الْجَبَلِ . فَلَمَّا سَمِعْتُ هٰذَا الْحَدِيثَ ، فَمَا كُنْتُ أُبَالِيهَا .

4. Ebû Seleme'den: Ebû Katade b. Rib'î diyor ki: Resûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu duydum: «**Güzel rüya Allah'tan, kötü rüya da şeytandandır. Herhangi biriniz hoşlanmadığı bir şey görürse, uyandığı zaman sol tarafına üç kere üflesin ve o kötü rüyanın şerrinden Allah'a sığınsın. Böylece o rüya, kendisine zarar veremez inşaallah**»

Ebû Seleme diyor ki:

«Bana dağlardan daha ağır gelecek bir rüya görseydim, bu hadisi duyunca artık ona aldırış etmezdim.»[3]

(2) Mürseldir. Buharî, Zührî -Saîd b. el-Museyyeb- Ebu Hureyre yoluyla mevsul yapmıştır. Buharî, Ru'ya, 91/5.

(3) Buharî, Tıb, 76/39; Müslim, Ru'ya, 4262. Şeybanî, 921.

٥ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ ، فِي هٰذِهِ الآيَةِ ﴿ لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ ﴾ .

قَالَ : هِيَ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ يَرَاهَا الرَّجُلُ الصَّالِحُ أَوْ تُرَى لَهُ .

5. Hişam'ın babası Urve: ***«Dünya hayatında da, ahirette de onlar için müjdeler vardır.»***[4] ayeti kerimesindeki müjde hakkında:

«O, salih kimsenin gördüğü veya başkasının onun için gördüğü sadık (doğru) rüyalardır.» diyor.[5]

(4) Yunus, 10/64.

(5) Bu âyeti kerimenin tefsirinde Kâdî Beydâvî de şöyle diyor: Dünya hayatındaki müjde, Kur'an ve Resûlullah lisaniyle müttekilere verilen sevindirici haberler, onlara gösterilen salih rüyalar, onlara açılan keşifler ve son nefeste meleklerin kendilerine verdiği müjdelerdir. Ahiretteki müjde ise meleklerin kendilerini karşılıyarak vereceği kurtuluş ve saadet müjdeleridir. (el-Beydâvî, Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vîl, c.1, s.443).

2. TAVLA OYNAMAK

٦ - حدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ مُوسَى بْنِ مَيْسَرَةَ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِنْدٍ ، عَنْ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِيِّ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « مَنْ لَعِبَ بِالنَّرْدِ فَقَدْ عَصَى اللهَ وَرَسُولَهُ » .

وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ أَبِي عَلْقَمَةَ ، عَنْ أُمِّهِ ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهَا : أَنَّ أَهْلَ بَيْتٍ فِي دَارِهَا كَانُوا سُكَّانًا فِيهَا . وَعِنْدَهُمْ نَرْدٌ . فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِمْ : لَئِنْ لَمْ تُخْرِجُوهَا لأُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ دَارِي . وَأَنْكَرَتْ ذٰلِكَ عَلَيْهِمْ .

6. Ebû Musa el-Eşari (r.a)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Tavla oynayan kimse Allah'a ve Resûlüne âsî olmuş olur.»**[6]

Resûlullah (s.a.v.)'in hanımı Aişe (r.a.)'nın evinde oturmakta olan Ehl-i beytin yanında tavla olduğu haberi kendisine ulaşınca onlara: «Eğer onu (tavlayı) çıkarmazsanız, ben sizi evimden çıkaracağım» diye haber gönderdi ve onların bu hareketini hoş karşılamadı.

٧ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّهُ كَانَ ، إِذَا وَجَدَ أَحَدًا مِنْ أَهْلِهِ يَلْعَبُ بِالنَّرْدِ ، ضَرَبَهُ وَكَسَرَهَا .

قَالَ يَحْيَى : وَسَمِعْتُ مَالِكًا يَقُولُ : لَا خَيْرَ فِي الشِّطْرَنْجِ . وَكَرِهَهَا .

وَسَمِعْتُهُ يَكْرَهُ اللَّعِبَ بِهَا وَبِغَيْرِهَا مِنَ الْبَاطِلِ . وَيَتْلُو هٰذِهِ الآيَةَ ﴿ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ ﴾ .

7. Nafi'den: Abdullah b. Ömer (r.a.) ailesinden birini tavla oynarken bulduğu zaman onu döver, tavlayı da kırardı.[7]

Yahya diyor ki: İmam Malik: «*Satrançta hayır yoktur.*» dedi ve onu hoş karşılamadı. O, satranç ve diğer batıl şeyleri oynamayı hoş karşılamaz ve şu ayeti okurdu: ***«Artık Haktan ayrıldıktan sonra sapıklıktan başka ne kalır?»***[8]

(6) Ebu Davud, Edeb, 40/56. Hakim der ki: Buharî ve Müslim'in şartları üzere sahihtir. Zehrebî de bunu kabul etmiştir.
(7) Dövmesi terbiye için, tavlayı kırması da onda hiçbir fayda olmadığından mani olmak içindi.
(8) Yunus 10/32

٥٣ - كتـاب الســلام

53

SELÂM KİTABI

1. SELAMLAŞMA ŞEKLİ

١ - حدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلَى الْمَاشِى . وَإِذَا سَلَّمَ مِنَ الْقَوْمِ وَاحِدٌ أَجْزَأَ عَنْهُمْ » .

1. Zeyd b. Eslem'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Binekli olan yaya yürüyene selam verir. Bir topluluktan birisi selam verince diğerlerine de kâfi gelir.»**[1]

٢ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ وَهْبِ بْنِ كَيْسَانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَطَاءٍ ؛ أَنَّهُ قَالَ : كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ . فَدَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ . فَقَالَ : السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ . ثُمَّ زَادَ شَيْئًا مَعَ ذلك أَيْضًا . قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ ، وَهُوَ يَوْمَئِذٍ قَدْ ذَهَبَ بَصَرُهُ : مَنْ هٰذَا ؟ قَالُوا : هٰذَا الْيَمَانِىُّ الَّذِى يَغْشَاكَ . فَعَرَّفُوهُ إِيَّاهُ . قَالَ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ : إِنَّ السَّلاَمَ انْتَهَى إِلَى الْبَرَكَةِ .

قَالَ يَحْيَىٰ : سُئِلَ مَالِكٌ ، هَلْ يُسَلَّمُ عَلَى الْمَرْأَةِ ؟ فَقَالَ : أَمَّا الْمُتَجَالَّةُ ، فَلاَ أَكْرَهُ ذٰلِكَ . وَأَمَّا الشَّابَّةُ ، فَلاَ أُحِبُّ ذٰلِكَ .

2. Amr b. Atâ'nın oğlu Muhammed şunları anlattı:Abdullah b. Abbas (r.a.)'ın yanında oturuyordum. Onun huzuruna Yemen halkından bir adam girdi ve: «Esselâmü aleyküm ve rahmetullahi ve berakâtuh» diye selam verdi. Sonra bir şeyler daha ilâve etti. O zamanlar gözleri âmâ olan İbn Abbas:

(1) Ravilerin ittifakıyla mürseldir.
Selam vermek sünnet, almak ise farzdır. Selam vermenin sünnet oluşu Resûlullah (s.a.v.)'in çeşitli hadisi şerifleriyle sabittir. Almanın farz oluşu da ***«Size biri selam verdiğinde siz onun selamını daha güzel bir şekilde alın veya onu aynen karşılayın»*** (Nisa: 4/86) âyeti kerimesiyle sabittir. Ebû Hüreyre'den rivayet edilen bir hadisi şerifte de Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **«Selamı küçük büyüğe, binekli olan yüreyene, yürüyen oturana ve az olan kalabalık olana verir.»** (Bâcî, el-Münteka, c.7, s.279).

«— Bu kim?» diye sordu. Oradakiler de:

«— Bu sana gelen bir Yemen'lidir.» diye onu kendisine tanıttılar. Bunun üzerine İbn Abbas dedi ki:

«— Selam bereketle tamamlanır.»[2]

Yahya diyor ki: İmam Malik'e:

«— Kadına selam verilir mi?» diye sorulduğunda şu cevabı verdi:

Yaşlı kadınlara verilmesinde bir mahzur görmüyorum, ama genç kadınlara verilmesini hoş karşılamıyorum.[3]

(2) Yani «ve berakâtüh» sözü ile tamamlanır. Bundan başka bir şeyler ilâve etmeye lüzum yoktur.

(3) Şeybanî, 914.

2. YAHUDİ VE HRİSTİYANLARA SELAM VERMEK

٣ - حدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ : أَنَّهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « إِنَّ الْيَهُودَ إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَحَدُهُمْ ، فَإِنَّمَا يَقُولُ : السَّامُ عَلَيْكُمْ . فَقُلْ : عَلَيْكَ » .

قَالَ يَحْيَى : وَسُئِلَ مَالِكٌ عَمَّنْ سَلَّمَ عَلَى الْيَهُودِيِّ أَوِ النَّصْرَانِيِّ هَلْ يَسْتَقِيلُهُ ذٰلِكَ ؟ فَقَالَ : لَا .

3. Abdullah b. Ömer (r.a.)'dan: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Yahudilerden biri size selam verdiğinde: «Essâmü aleyküm = ölüm sizin üzerinize olsun.» der. Siz de: «Aleyke= senin üzerine olsun» diye karşılık veriniz.»**[4]

Yahya diyor ki: İmam Malik'e:

«— Yahudi veya hristiyana selam veren kimse bundan dönüp selamını bozacak mı?» diye sorulduğunda:

«— Hayır» diye cevap verdi.[5]

(4) Buharî, İsti'zân, 79/22; Müslim, Selâm, 39/4, no:8.

(5) Şeybanî, 911.
Çünkü bunu bozmakta herhangi bir fayda ve mana yoktur. Çünkü ona selâm vermek iyi bir şey ise dönmek gerekmez. Kötü birşey ise, keffareti Yahudinin elinde değildir. Zira selâm yahudinin hukukundan değil, Cenab-ı Hakk'ın hukukundan sayılır. (Bâcî, el-Münteka, c.7, s. 282).

3. SELAM HAKKINDA ÇEŞİTLİ RİVAYETLER

٤ - حدّثني عن مالك، عن إسحق بن عبد الله بن أبي طلحة، عن أبي مرّة مولى عقيل بن أبي طالب، عن أبي واقد الليثيّ؛ أنّ رسول الله ﷺ، بينما هو جالس في المسجد والنّاس معه. إذ أقبل نفر ثلاثة. فأقبل اثنان إلى رسول الله ﷺ وذهب واحد. فلمّا وقفا على مجلس رسول الله ﷺ سلّما. فأمّا أحدهما فرأى فرجة في الحلقة فجلس فيها. وأمّا الآخر فجلس خلفهم. وأمّا الثّالث فأدبر ذاهبا. فلمّا فرغ رسول الله ﷺ قال «ألا أخبركم عن النّفر الثّلاثة؟ أمّا أحدهم فأوى إلى الله فآواه الله. وأمّا الآخر فاستحيا فاستحيا الله منه وأمّا الآخر فأعرض فأعرض الله عنه».

4. Ebû Vâkid el-Leysî (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) mescidde ashabıyla otururken üç kişi geldi. İkisi Resûlullah'a doğru yöneldi, biriside gitti. Bu iki kişi, Resûlullah (s.a.v.)'ın meclisinde durup selam verdiler. Onlardan biri halkada bir boş yer gördü ve oraya oturdu. Diğeri de oradakilerin arkasına oturdu. Üçüncüye gelince dönüp gitti. Resûlullah (s.a.v.) (sözünü) bitirince şöyle buyurdu: **«Şu üç kişinin durumunu size haber vereyim. Onlardan biri Allah'a sığındı (meclise girdi), Allah da onu himayesine aldı. Diğeri çekindi (zahmet vermek istemedi), Allah da ona azab etmekten çekindi (af etti), öbürü ise (Resûlullah'ın (s.a.v.) meclisinden) yüz çevirdi. Allah da ondan (gazap ederek) yüz çevirdi.»**[6]

٥ - وحدّثني عن مالك، عن إسحق بن عبد الله بن أبي طلحة، عن أنس ابن مالك؛ أنّه سمع عمر بن الخطّاب، وسلّم عليه رجل فردّ عليه السّلام. ثمّ سأل عمر الرّجل: كيف أنت؟ فقال أحمد إليك الله. فقال عمر: ذلك الّذي أردت منك.

5. Enes. b. Malik (r.a.)'den: Ömer b. Hattab (r.a.)'ı dinledim.

(6) Buharî, İlim, 3/8; Müslim, Selâm, 39/10, no:26.

Bir adam ona selâm verdi. O da selâmını aldı. Sonra adama:

«— Nasılsın?» diye sorunca adam:

«— Allah'a hamdolsun» diye karşılık verdi. Ömer (r.a.):

«— Senden istediğim işte budur.» dedi.[7]

٦ - وحدثني عن مالك، عن إسحق بن عبد الله بن أبي طلحة؛ أن الطفيل بن أبي ابن كعب أخبره: أنه كان يأتي عبد الله بن عمر. فيغدو معه إلى السوق. قال فإذا غدونا إلى السوق، لم يمر عبد الله بن عمر على سقاط ولا صاحب بيعة ولا مسكين ولا أحد إلا سلم عليه. قال الطفيل: فجئت عبد الله بن عمر يوما. فاستتبعني إلى السوق. فقلت له: وما تصنع في السوق، وأنت لا تقف على البيع ولا تسأل عن السلع، ولا تسوم بها، ولا تجلس في مجالس السوق؟ قال وأقول: اجلس بنا ههنا نتحدث. قال فقال لي عبد الله بن عمر: يا أبا بطن! وكان الطفيل ذا بطن: إنما نغدو من أجل السلام. نسلم على من لقينا.

6. Abdullah b. Ebû Talha'dan: Übey b. Kâ'b'ın oğlu Tufeyl bana Abdullah b. Ömer (r.a.)'e geldiğini ve beraberce çarşıya gittiklerini haber vererek şöyle dedi: Çarşıya gittiğimizde Abdullah b. Ömer (r.a.), uğradığı satıcılara, ticaret erbabına, fakirlere ve herkese mutlaka selâm verirdi.

Bir gün yine Abdullah b. Ömer (r.a.)'e gittim. Kendisiyle beraber çarşıya çıkmamı istedi. Ben de ona:

«— Çarşıda ne yapacaksın? Sen satıcıların yanında durmazsın. Bir mal sormazsın, bir şey almazsın ve çarşıdaki meclislerde de oturmazsın. Ben diyorum ki, burada bizimle otur, konuşalım.» dediğimde bana:

«— Ey şişman! (Tufeyl büyük karınlı bir kişi idi) Biz selâm için gideceğiz, karşılaştığımız kimselere selam veririz.» dedi.[8]

(7) Yani iyilik ve nimetleri ihsan eden Allah olduğu için, ona daima hamd etmek gerektiğini anlatmak istedi.

(8) Ya maksadını anlamadığı için onu azarlamak suretiyle böyle demiştir, ya da lakabı böyle olup onunla tanındığı için aynı lakapla hitap etmiştir.

٧ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ؛ أَنَّ رَجُلاً سَلَّمَ عَلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ . فَقَالَ : السَّلاَمُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ . وَالْغَادِيَاتُ وَالرَّائِحَاتُ . فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ : وَعَلَيْكَ ، أَلْفاً . ثُمَّ كَأَنَّهُ كَرِهَ ذٰلِكَ .

7. Yahya b. Said'den: Bir adam Abdullah b. Ömer (r.a.)'e selâm verdi ve:

«— Esselâmü aleyke ve rahmetullahi ve berakâtuhu vel gâdiyatü ver-raihât = Allah'ın selamı, rahmeti, bereketi ve sabah akşam gidip gelenler (insanoğlunun amellerini yazmak için gelen melekler) senin üzerine olsun.» dedi.

Abdullah b. Ömer (r.a.) de:

«— Bin kere de senin üzerine olsun.» dedi ve sanki bunu hoş karşılamadı.[9]

٨ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ : إِذَا دَخَلَ الْبَيْتَ غَيْرَ الْمَسْكُونِ يُقَالُ : السَّلاَمُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ .

8. İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: İçinde kimse olmayan bir eve girildiğinde:

«— Esselâmü aleynâ ve alâ ibadillahis-sâlihîn = Allah'ın selamı bizim ve Allah'ın iyi kullarının üzerine olsun.» denilir.[10]

(9) Yani senin selâmın gibi bin selâm da sana olsun dedi ve bu çeşit selâmı, «ve berekâtuh» kelimesinde bitirmeyip, daha başka ilaveler yaptığı için mekruh saydı ve hoş karşılamadı.

(10) İçinde selâm verilecek kimse olmayan bir eve girildiğinde kendine ve Allah'ın iyi kullarına selâm verilir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur: «**Evlere girdiğiniz vakit Allah tarafından mübarek ve pek güzel bir sağlık (dilemiş) olmak üzere kendi kendinize selam verin.**» (Nur, 24/61).

٥٤ - كتـاب الاسـتئـذان

54
İZİN İSTEME KİTABI

1. İÇERİ GİRMEK İÇİN İZİN İSTEMEK

١ - حدّثني مَالِك عن صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ ، عَنْ عطاء بْنِ يسَارٍ : أنْ رَسُولَ اللهِ ﷺ سَألَهُ رَجُلٌ فقَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ ! أَسْتَأْذِنُ عَلَى أُمّي ؟ فقَالَ « نَعَمْ » قَالَ الرَّجُلُ : إنّي مَعَهَا فِي الْبَيْتِ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « اسْتَأْذِنْ عَلَيْهَا » فقَالَ الرَّجُلُ : إنّي خَادِمُهَا . فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ « اسْتَأْذِنْ عَلَيْهَا . أتُحِبُّ أنْ تَرَاهَا عُرْيَانَةً ؟ » قَالَ : لا . قَالَ « فَاسْتَأْذِنْ عَلَيْهَا » .

1. Yesar oğlu Atâ şunları anlatır: Bir adam Resûlullah (s.av.)'e:

«— Ya Resûlallah! Annemin huzuruna girmek için izin isteyecek miyim?» diye sordu. O da:

«— **Evet**» buyurdu. Adam:

«— Ben evde onunla beraber oturuyorum.» deyince Resûlullah (s.a.v.):

«— **Ondan izin iste**» dedi. Adam:

«— Ona ben hizmet ediyorum.» dediğinde Resûlullah (s.a.v.) yine:

«— **Ondan izin iste, onu çıplak olarak görmek ister misin?**» dedi. Adam:

«— Hayır» dedi. Resûlullah (s.a.v.):

«— **O halde, izin almadan yanına girme**» buyurdu.[1]

(

٢ - وحدّثني مَالِكٌ ، عَنِ الثّقَةِ عِنْدَهُ ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الأَشَجِّ ، عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ، عَنْ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِيِّ : أنَّهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « الاِسْتِئْذَانُ ثَلاَثٌ . فَإنْ أُذِنَ لَكَ فَادْخُلْ . وَإلا فَارْجِعْ » .

(1.) Ebu Ömer der ki: Mürseldir, sahihtir. Sahih veya sâlih herhangi bir yoldan müsned olduğunu bilmiyorum
Şeybani, 902.

2. Ebû Musâ el-Eşârî (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: « (Birinin yanına gittiğinde aralıklı) **üç defa izin iste.** (Üç kez kapıyı çal), **izin veriliyorsa, gir, yoksa geri dön.**»

٣ - وحدّثنى مَالِكٌ عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِى عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ، عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ مِنْ عُلَمَائِهِمْ ؛ أَنَّ أَبَا مُوسٰى الأَشْعَرِىَّ جَاءَ يَسْتَأْذِنُ عَلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ . فَاسْتَأْذَنَ ثَلاَثاً ثُمَّ رَجَعَ . فَأَرْسَلَ عُمَرُ ابْنُ الْخَطَّابِ فِى أَثَرِهِ فَقَالَ : مَالَكَ لَمْ تَدْخُلْ ؟ فَقَالَ أَبُو مُوسٰى : سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ « الاسْتِئْذَانُ ثَلاَثٌ . فَإِنْ أُذِنَ لَكَ فَادْخُلْ وَإِلاَّ فَارْجِعْ » . فَقَالَ عُمَرُ : وَمَنْ يَعْلَمُ هٰذَا ؟ لَئِنْ لَمْ تَأْتِنِى بِمَنْ يَعْلَمُ ذٰلِكَ لأَفْعَلَنَّ بِكَ كَذَا وَكَذَا . فَخَرَجَ أَبُو مُوسٰى حَتَّى جَاءَ مَجْلِساً فِى الْمَسْجِدِ يُقَالُ لَهُ مَجْلِسُ الأَنْصَارِ . فَقَالَ : إِنِّى أَخْبَرْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ ؛ أَنِّى سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ « الاسْتِئْذَانُ ثَلاَثٌ . فَإِنْ أُذِنَ لَكَ فَادْخُلْ وَإِلا فَارْجِعْ » فَقَالَ : لَئِنْ لَمْ تَأْتِنِى بِمَنْ يَعْلَمُ هٰذَا لأَفْعَلَنَّ بِكَ كَذَا وَكَذَا . فَإِنْ كَانَ سَمِعَ ذٰلِكَ أَحَدٌ مِنْكُمْ فَلْيَقُمْ مَعِى . فَقَالُوا لأَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ : قُمْ مَعَهُ . وَكَانَ أَبُو سَعِيدٍ أَصْغَرَهُمْ . فَقَامَ مَعَهُ . فَأَخْبَرَ بِذٰلِكَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ . فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ لأَبِى مُوسٰى : أَمَا إِنِّى لَمْ أَتَّهِمْكَ . وَلٰكِنْ خَشِيتُ أَنْ يَتَقَوَّلَ النَّاسُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ .

3. Ebû Abdurrahman oğlu Rebia ve diğer bazı ulemadan şöyle rivayet edildi: Ebû Musâ el-Eşari (r.a.), Ömer b. Hattab'ın huzuruna girmek için izin istedi ve üç defa izin isteğini tekrarladı. (İçerden ses gelmeyince) geri döndü. Ömer (r.a.) arkasından adam göndererek (çağırdı ve):

«— Niçin girmedin?» diye sordu. Ebû Musâ (r.a.):

«— Resûlullah (s.a.v.)'in «**Üç defa izin istenir. Eğer sana müsaade edilirse girersin yoksa dönersin,**» buyurduğunu duydum.» dedi. Ömer (r.a.):

«— Bunu başka kim biliyor? Eğer bana bunu bilen birisini getirmezsen, sana şöyle şöyle yaparım.» dedi Ebû Musa (r.a.) çıktı ve mesciddeki Ensar meclisi denilen bir meclise geldi ve:

«— Ben Ömer b. Hattab (r.a.)'a Resûlullah (s.a.v.)'den, **izin isteme üçtür, yoksa dönersin** buyurduğunu duyduğumu haber verdim. O da: Eğer bana bunu bilen başka birisini getirmezsen sana şöyle şöyle yaparım (cezalandırırım) dedi. Eğer aranızda bunu işiten varsa benimle gelsin.» deyince oradakiler aralarında

gençleri olan Ebû Said el-Hudri'ye:

«— Kalk, onunla git.» dediler. O da gidip Hz. Ömer'e ayni hadisi söyleyince Hz. Ömer (r.a.) Ebû Musa (r.a.)'ya:

«— Ben seni itham etmiyorum. Fakat insanların Resûlullah adına (s.a.v.) yalan uydurmalarından korktum.» dedi.[2]

(2) Buharî, Buyû, 34/9; Müslim, Âdâb, 38/7, no:36
Hz. Ömer (r.a.)'in şahit istemesi de bu korkudan doğmuştur. Bu sebeple, Resûl-i Ekrem'e nispet edilen şeylerin tahkik edilmesi gerektiğine dikkati çekmiştir. Başka bir rivayette Übey b. Kâ'b da bu hususta şahitlik yapmış ve «Ey Hattaboğlu, Resûlullah (s.a.v.)'in ashabı üzerinde bir azab olma!» deyince, Hz. Ömer (r.a.): «Sübhanellah! Ben bir şey duydum, onu tesbit etmek istedim» demiştir. (Bâcî, el-Münteka, c.7, s. 285).

2. AKSIRANA «Yerhamükellah» DEMEK

٤ - حدثني مالك عن عبد الله بن أبي بكر، عن أبيه؛ أن رسول الله ﷺ قال «إن عطس فشمته. ثم إن عطس فشمته. ثم إن عطس فشمته. ثم إن عطس فقل: إنك مضنوك». قال عبد الله بن أبي بكر: لا أدري. أبعد الثالثة أو الرابعة؟

4. Abdullah b. Ebû Bekr (r.a)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «**Eğer biri aksırırsa ona «yerhamükellah = Allah sana rahmet eylesin, ömür versin» diye hayır ve bereketle dua et, sonra yine aksırırsa aynını söyle. Tekrar aksırırsa yine aynen karşılık ver. Bundan sonra yine aksırırsa:**

"**— Sen nezle olmuşsun = üşütmüşsün" de.**» Abdullah b. Ebû Bekr (r.a.), yalnız bunun üçüncüden sonra mı, yoksa dördüncüden sonra mı olduğunu bilmiyorum, demiştir.[3]

٥ - وحدثني مالك عن نافع؛ أن عبد الله بن عمر كان إذا عطس، فقيل له: يرحمك الله. قال: يرحمنا الله وإياكم، ويغفر لنا ولكم.

5. Nafi'den: Abdullah b. Ömer (r.a.) aksırdığı zaman ona: «Yerhamükellah» denilince «yerhamünallahü ve iyyaküm ve yağfiru lenâ ve leküm = Allah bize de size de rahmet eyleyip mağfiret buyursun.» derdi.

(3) Ebu Davud, Edeb, 40/92;
Şeybanî, 954.

3. RESİM VE HEYKELLER

٦ - حدثني مالك عن إسحق بن عبد الله بن أبي طلحة : أن رافع بن إسحق مولى الشفاء أخبره ، قال : دخلت أنا وعبد الله بن أبي طلحة على أبي سعيد الخدري نعوده . فقال لنا أبو سعيد : أخبرنا رسول الله ﷺ « أن الملائكة لا تدخل بيتا فيه تماثيل أو تصاوير » شك إسحق لا يدري ، أيتهما قال أبو سعيد .

6. Abdullah b. Ebû Talha'nın oğlu İshak'dan: Şifa'nın azatlı kölesi Râfi b. İshak bana şöyle dedi: Abdullah b. Ebû Talha ile beraber Ebû Said el-Hudrî (r.a.)'yi hastalığında ziyarete gittik. Ebû Said bize dedi ki: Resûlullah (s.a.v.), **«İçersinde heykel veya resim bulunan bir eve melekler girmez.»** buyurdu.

Ravi İshak, burada Ebû Said (r.a.)'in (resim ve heykelden) hangisini söylediği hususunda şüphe etti.[4]

٧ - وحدثني مالك عن أبي النضر ، عن عبيد الله بن عبد الله بن عتبة بن مسعود ؛ أنه دخل على أبي طلحة الأنصاري يعوده . قال فوجد عنده سهل بن حنيف . فدعا أبو طلحة إنسانا . فنزع نمطا من تحته . فقال له سهل بن حنيف : لم تنزعه ؟ قال : لأن فيه تصاوير . وقد قال فيها رسول الله ﷺ ما قد علمت . فقال سهل : ألم يقل رسول الله ﷺ « إلا ما كان رقما في ثوب » ؟
قال : « بلى . ولكنه أطيب لنفسي .

(4) İbn Abdilber der ki: Bu, konuyla ilgili en sahih ve senedi en güzel hadistir. Zurkanî der ki: Yani en sahih ve en güzeldir.
Burada, heykel ve resmin her ikisinin birden kast edilmiş olma ihtimali bulunduğu gibi, hadisi şerifte geçen «timsal» kelimesinin başlı başına müstakil resimler, «suret» kelimesinin de başka bir şey üzerine nakış veya süsleme olarak yapılan resimler olma ihtimali de vardır. (Bâcî, el-Münteka, c.7, s. 287).

7. Utbe b. Mesud'un torunu Ubeydullah b. Abdullah'dan şöyle rivayet edildi: Ubeydullah, Ebû Talha el-Ensari'yi hastalığında ziyarete gitti. Yanına vardığında Sehl b. Huneyf de orada idi. Ebû Talha bir adam çağırdı, altındaki sergiyi çıkarttırdı. Sehl b. Huneyf kendisine:

«— Onu neden çıkartıyorsun?» diye sordu. O da:

«— Çünkü onda resimler var. Onlar hakkında da Resûlullah (s.a.v.)'in ne söylediğini biliyorsun» dedi. Sehl de:

«— Resûlullah (s.a.v.) kumaşlardaki nakış ve süslemeler hariç dememiş miydi?» deyince Ebû Talha:

«— Evet. demişti ama çıkartmak kalbime daha hoş geldi.» diye cevap verdi.[5]

٨ - وحدثني مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ: أَنَّهَا اشْتَرَتْ نُمْرُقَةً فِيهَا تَصَاوِيرُ. فَلَمَّا رَآهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ قَامَ عَلَى الْبَابِ فَلَمْ يَدْخُلْ. فَعَرَفَتْ فِي وَجْهِهِ الْكَرَاهِيَةَ. وَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ أَتُوبُ إِلَى اللهِ. وَإِلَى رَسُولِهِ. فَمَاذَا أَذْنَبْتُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «فَمَا بَالُ هٰذِهِ النُّمْرُقَةِ؟» قَالَتِ: اشْتَرَيْتُهَا لَكَ تَقْعُدُ عَلَيْهَا وَتَوَسَّدُهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «إِنَّ أَصْحَابَ هٰذِهِ الصُّوَرِ يُعَذَّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. يُقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ» ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ الصُّوَرُ لا تَدْخُلُهُ الْمَلائِكَةُ».

8. Aişe (r.a.)'dan: O, üzerinde hayvan resimleri bulunan bir küçük yastık satın aldı. Resûlullah (s.a.v.) onu görünce kapının önünde durdu, içeri girmedi. Hz. Aişe onun yüzündeki hoşnutsuzluğu anladı ve:

«— Ya Resûlullah, (yaptığım hatadan) Allah'a ve onun Resûlüne dönüyorum. Ne suç işledim ki?» diye sordu. Resûlullah (s.a.v.):

«— Bu resimli yastık ne oluyor?» dedi. Hz. Aişe (r.a.)'da:

«— Onu senin için aldım. Üzerine oturur ve ona yaslanırsın.» deyince Resûlullah (s.a.v.):

(5) Muvatta ravileri, bu hadisin isnadında ve metninde ihtilafsızdır. Şeybanî, 904.

«— Bu resimleri yapanlar kıyamet günü azab çekecekler. Onlara: Yaptığınız bu suretlere can veriniz, denilecek,» buyurdu. Sonra da devamla:

«— İçerisinde resim bulunan eve melekler girmez.» buyurdu.[6]

(2) Buharî, Buyû, 34/40; Müslim, Libas, 37/26, no:96; Şeybanî, 903.

4. KELER YEMEK

٩ - حدَّثني مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي صَعْصَعَةَ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ ؛ أَنَّهُ قَالَ : دَخَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بَيْتَ مَيْمُونَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ . فَإِذَا ضِبَابٌ فِيهَا بَيْضٌ . وَمَعَهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبَّاسٍ وَخَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ . فَقَالَ « مِنْ أَيْنَ لَكُمْ هٰذَا ؟ » فَقَالَتْ : أَهْدَتْهُ لِي أُخْتِي هُزَيْلَةُ بِنْتُ الْحَارِثِ . فَقَالَ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ وَخَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ « كُلَا » فَقَالاَ : أَوَلاَ تَأْكُلُ أَنْتَ يَا رَسُولَ اللهِ ؟ فَقَالَ « إِنِّي تَحْضُرُنِي مِنَ اللهِ حَاضِرَةٌ » قَالَتْ مَيْمُونَةُ : أَنَسْقِيكَ يَا رَسُولَ اللهِ مِنْ لَبَنٍ عِنْدَنَا ؟ فَقَالَ « نَعَمْ » فَلَمَّا شَرِبَ قَالَ « مِنْ أَيْنَ لَكُمْ هٰذَا » فَقَالَتْ : أَهْدَتْهُ لِي أُخْتِي هُزَيْلَةُ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « أَرَأَيْتَكِ جَارِيَتَكِ الَّتِي كُنْتِ اسْتَأْمَرْتِينِي فِي عِتْقِهَا . أَعْطِيهَا أُخْتَكِ . وَصِلِي بِهَا رَحِمَكِ تَرْعَى عَلَيْهَا . فَإِنَّهُ خَيْرٌ لَكِ » .

9. Süleyman b. Yesar der ki: Yanında Abdullah b. Abbas (r.a.) ve Halid b. Velid (r.a.) olduğu halde Resûlullah (s.a.v.) Haris'in kızı Meymune'nin evine girdi. Orada beyaz kelerler görünce:

«— **Bunlar size nereden geldi?**» diye sordu. O da:

«— Onu bana kardeşim Haris kızı Hüzeyle hediye etti» diye cevap verince Resûlullah (s.a.v.): Abdullah b. Abbas ve Halid b. Velid'e:

«— **Yiyin!**» buyurdu. Bunun üzerine onlar da:

«— Sen de yemez misin ya Resûlallah?» diye sordular. Resûlullah (s.a.v.) da:

«— **Bana Allah tarafından bir melek topluluğu geliyor** (meşgulüm).» dedi. Meymune (r.a):

«— Ya Resûlullah sana içmen için yanımızda bulunan sütten verelim mi.» deyince Resûlullah (s.a.v.):

«— **Verin**» dedi ve sütü içince şöyle buyurdu:

«— **Bu size nereden geldi?**» Meymune:

«— Onu bana kız kardeşim Huzeyle hediye etti» diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«— Benden hürriyete kavuşması için izin istediğin cariyen hakkında ne dersin. Onu kız kardeşine ver ve onunla, bakmakla yükümlü olduğun kardeşine sıla-i rahimde bulun. Bu senin için daha hayırlıdır.»[7]

١٠ – وحدّثني مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ
بْنِ عَبَّاسٍ ، عَنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ بْنِ الْمُغِيرَةِ ؛ أَنَّهُ دَخَلَ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ بَيْتَ مَيْمُونَةَ زَوْجِ
النَّبِيِّ ﷺ . فَأُتِيَ بِضَبٍّ مَحْنُوذٍ . فَأَهْوَى إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِيَدِهِ . فَقَالَ بَعْضُ النِّسْوَةِ اللَّاتِي
فِي بَيْتِ مَيْمُونَةَ : أَخْبِرُوا رَسُولَ اللهِ ﷺ بِمَا يُرِيدُ أَنْ يَأْكُلَ مِنْهُ . فَقِيلَ : هُوَ ضَبٌّ يَا رَسُولَ
اللهِ . فَرَفَعَ يَدَهُ . فَقُلْتُ : أَحَرَامٌ هُوَ يَا رَسُولَ اللهِ ؟ فَقَالَ « لَا . وَلٰكِنَّهُ لَمْ يَكُنْ بِأَرْضِ
قَوْمِي ، فَأَجِدُنِي أَعَافُهُ . » قَالَ خَالِدٌ : فَاجْتَرَرْتُهُ فَأَكَلْتُهُ . وَرَسُولُ اللهِ ﷺ يَنْظُرُ .

10. Muğire'nin oğlu Halid b. Velid'den: Resûlullah (s.a.v.) ile beraber hanımı Meymune (r.a.)'nin evine girdiğimizde içeriye kızartılmış keler getirildi. Resûlullah (s.a.v.) ona elini uzatınca Meymune'nin evinde bulunan bazı kadınlar, şöyle dediler:

«— Resûlullah (s.a.v.)'in yemek istediği şeyin ne olduğunu ona bildirin.» Bunun üzerine:

«— O kelerdir ya Resûlallah!» denilince Resûlullah (s.a.v.) elini çekti. Ben de:

«— Yoksa bu haram mı ya Resûlallah?» diye sordum. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.):

«— Hayır, fakat o benim kavmimin topraklarında bulunmaz, bu yüzden onu canım çekmedi» buyurdu. Halid der ki: Onu önüme çektim ve Resûlullah (s.a.v.)'in gözü önünde yedim.[8]

(7) Mürseldir. İbn Abdilber der ki: Bubeyr b. el-Eşecc, Süleyman b. Yesar- Meymune yoluyla rivayet eder.

(8) Buharî, Zebâih, 72/33; Müslim, Sayd, 34/7,no: 43. Bkz. Zurkanî, 44, s.193 (1278 basımı)

١١ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ : أَنَّ رَجُلاً نَادَى رَسُولَ اللهِ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ ! مَا تَرَى فِي الضَّبِّ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « لَسْتُ بِآكِلِهِ وَلاَ بِمُحَرِّمِهِ » .

11. Abdullah b. Ömer (r.a.) der ki: Bir zat Resûlullah (s.a.v.)'e seslenerek şöyle sordu:

«— Ya Resûlallah! Keler hakkında ne buyurursun?» Resûlullah (s.a.v.) de:

«— **Onu ne yer, ne de haram ederim**» buyurdu.[9]

(9) Tirmizî, Et'ıme, 23/3 (Bu, sahih-hasen bir hadistir).

5. KÖPEKLERLE İLGİLİ RİVAYETLER

١٢ - حدّثني مالكٌ عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ ؛ أَنَّ السَّائِبَ بْنَ يَزِيدَ أَخْبَرَهُ : أَنَّهُ سَمِعَ سُفْيَانَ ابْنَ أَبِي زُهَيْرٍ ، وَهُوَ رَجُلٌ مِنْ أَزْدِ شَنُوءَةَ ، مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ ، وَهُوَ يُحَدِّثُ نَاسًا مَعَهُ عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ ، فَقَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ « مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا لا يُغْنِي عَنْهُ زَرْعًا وَلا ضَرْعًا نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ » قَالَ : أَنْتَ سَمِعْتَ هٰذَا مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ ؟ فَقَالَ : إِي وَرَبِّ هٰذَا الْمَسْجِدِ .

12. Sahabeden Süfyan b. Ebî Züheyr, mescidin kapısında yanındakilere hadis rivayet ederek dedi ki: Resûlullah (s.a.v.)'i şöyle derken işittim:

«Bir kimse bahçesini ve hayvanlarını korumayan bir köpek edinirse, bu köpek o kişinin amelinden her gün bir kırat eksiltir.» Saib:

«— Bunu sen Resûlullah (s.a.v.)'den mi işittin?» diye sorunca, Süfyan:

«— Mescidin Rabbine yemin ederim ki evet.» diye cevap verdi.[10]

١٣ - وحدّثني مالكٌ عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « مَنِ اقْتَنَى كَلْبًا . إِلاَّ كَلْبًا ضَارِيًا . أَوْ كَلْبَ مَاشِيَةٍ . نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ » .

13. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Av köpeği veya davar köpeği dışında köpek besleyen kimsenin amelini bu köpek her gün iki kırat eksiltir.»**[11]

(10) Buharî,Hars, 41/3; Müslim, Musâkat, 22/10, no:61; Şeybanî, 892.
(11) Buharî, Zebaih, 72/6; Müslim, Musâkat, 22/10, no:50; Şeybanî, 893.

١٤ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَمَرَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ.

14. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) (başıboş) köpeklerin öldürülmesini emretti.[12]

(12) Buharî, Bed'u'l-Halk, 59/17; Müslim, Musâkat, 22/10, no:43.

6. KOYUNLAR HAKKINDAKİ RİVAYETLER

١٥ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ أبي الزِّنَادِ ، عَنِ الأعْرَجِ ، عَنْ أبي هُرَيْرَةَ : أنّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قالَ « رَأسُ الكُفْرِ نَحْوَ المَشْرِقِ ، وَالفَخْرُ وَالخُيَلاءُ فِي أهْلِ الخَيْلِ وَالإبِلِ ، وَالفَدّادِينَ أهْلِ الوَبَرِ . وَالسَّكِينَةُ فِي أهْلِ الغَنَمِ » .

15. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.): **«Küfrün başı doğu taraflarındadır. Büyüklük iddiası ve başkasını küçük görmek deve ve at sahiplerindedir. (Yani çölde yaşayanlardadır.) Vakar ve alçakgönüllülük koyun sahiplerindedir.»**[13]

١٦ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ أبي صَعْصَعَةَ ، عَنْ أبِيهِ ، عَنْ أبي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ ؛ أنّهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « يُوشِكُ أنْ يَكُونَ خَيْرُ مَالِ المُسْلِمِ غَنَمًا يَتْبَعُ بِهَا شَعَفَ الجِبَالِ وَمَوَاقِعَ القَطْرِ . يَفِرُّ بِدِينِهِ مِنَ الفِتَنِ » .

16. Ebû Said el-Hudri (r.a.) der ki: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Müslümanın en hayırlı malı, dağ başlarında ve vadilerde arkasında dolaştığı koyunları olacak. O dinine bağlılığı sebebiyle fitnelerden kaçar.»**[14]

١٧ - حَدّثني مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ ؛ أنّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « لا يَحْتَلِبَنّ أحَدٌ مَاشِيَةَ أحَدٍ بِغَيْرِ إذْنِهِ . أيُحِبُّ أحَدُكُمْ أنْ تُؤْتَى مَشْرُبَتُهُ ، فَتُكْسَرَ خِزَانَتُهُ ، فَيُنْتَقَلَ طَعَامُهُ ؟ وَإنّمَا تَخْزُنُ لَهُمْ ضُرُوعُ مَوَاشِيهِمْ أطْعِمَاتِهِمْ . فَلا يَحْتَلِبَنّ أحَدٌ مَاشِيَةَ أحَدٍ إلا بِإذْنِهِ » .

17. İbn Ömer (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Hiç bir kimse diğerinin davarını izni olmaksızın sağmasın. Sizden biri odasının kendine verilmesini ve deposu-**

(13) Buharî, Bed'u'l-Halk, 59/15; Müslim, İman, 1/21,no:85.
(14) Buharî, Bed'u'l-Halk, 59/15.

nun kırılıp yiyeceğinin alınmasını ister mi? Bunun gibi davarlarının memeleri de onların yiyeceklerini depo eder. O halde, hiç bir kimse diğerinin davarını izni olmaksızın sağmasın.»[15]

١٨ - وحدثني مَالكَ ؛ أنّهُ بَلغَهُ أنْ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « مَا مِنْ نَبِيٍّ إلا قَدْ رَعَى غَنَمًا ، قِيلَ : وَأنتَ يَا رَسُولَ اللهِ ؟ قَالَ « وَأنَا » .

18. İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Resûlullah (s.a.v.): «**Koyun gütmemiş hiç bir peygamber yoktur.**» buyurdu.

«— Sen de mi? Ya Resûlallah!» denilince:

«— **Ben de**» buyurdu.[16]

(15) Buharî, Lukata, 45/8; Müslim, Lukata, 31/2, no:13.
(16) Bu duyma (belağ), Abdurrahman b. Avf, Cabir ve Ebu Hureyre'den mevsul olarak gelmiştir: Buharî, İcare, 37/2.

7. YAĞ İÇERSİNE FARE DÜŞMESİ VE NAMAZDAN ÖNCE YEMEĞE BAŞLAMAK

١٩ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ : أَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ يُقَرَّبُ إِلَيْهِ عَشَاؤُهُ . فَيَسْمَعُ قِرَاءَةَ الإِمَامِ وَهُوَ فِي بَيْتِهِ . فَلا يَعْجَلُ عَنْ طَعَامِهِ حَتَّى يَقْضِيَ حَاجَتَهُ مِنْهُ .

19. Nafi'den: İbn Ömer'e akşam yemeği getirilir, bu arada evinde iken imamın kıraatını işitir, yemeğini yiyinceye kadar acele etmezdi.

٢٠ - وحدّثني مالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ ، عَنْ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ : أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ سُئِلَ عَنِ الْفَأْرَةِ تَقَعُ فِي السَّمْنِ فَقَالَ « انْزِعُوهَا . وَمَا حَوْلَهَا فَاطْرَحُوهُ » .

20. Peygamber efendimiz (s.a.v.)'in zevcesi Meymune (r.a)'dan

Resûlullah (s.a.v.)'e yağ içerisine düşen farenin durumu sorulunca:

«— **Fareyi ve etrafında bulunan yağı çıkartıp atınız»** buyurdu.[17]

(17) Buharî, Zebâih, 72/34; Şeybanî, 984

8. UĞURSUZLUKTAN SAKINMAK

٢١ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ أبي حَازِمِ بْنِ دِينَارٍ ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ ؛ أنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « إنْ كَانَ ، فَفِي الْفَرَسِ وَالْمَرْأَةِ وَالْمَسْكَنِ » يَعْنِي الشُّؤْمَ .

21. Sehl b. Sa'd es-Sâidî (r.a.)'dan:

Resûlullah (s.a.v.): **«Uğursuzluk varsa atta, kadında ve evde olur»** buyurdu.[18]

٢٢ - وحدّثني مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ حَمْزَةَ وَسَالِمِ ابْنَيْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « الشُّؤْمُ فِي الدَّارِ وَالْمَرْأَةِ وَالْفَرَسِ » .

22. Abdullah b. Ömer (r.a.)'dan:

Resûlullah (s.a.v.): **«Uğursuzluk evde, kadında ve attadır»** buyurdu.[19]

٢٣ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ؛ أنَّهُ قَالَ : جَاءَتِ امْرَأَةٌ إلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَتْ : يَا رَسُولَ اللهِ ! دَارٌ سَكَنَّاهَا وَالْعَدَدُ كَثِيرٌ وَالْمَالُ وَافِرٌ ، فَقَلَّ الْعَدَدُ وَذَهَبَ الْمَالُ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « دَعُوهَا ذَمِيمَةً » .

23. Yahya b. Said'den:

Bir kadın Resûlullah (s.a.v.)'e gelip:

«— Ya Resûlallah! Oturduğumuz bir evimiz var. Nüfusumuz kalabalık, malımız çoktu. Şimdi nüfusumuz azaldı, mal yok oldu» deyince, Resûlullah (s.a.v.):

«— O evi uğursuz sayarak terkediniz.» buyurdu.[20]

(18) Buharî, Cihad, 56/47; Müslim, Selâm, 39/34, no:119.
(19) Buharî, Nikâh, 67/17; Müslim, Selâm, 39/34, no:115.
Aslında İslâm uğursuzluk inancını reddeder. Bu üç uğursuz varlığın zikredilmesi iki şekilde yorumlanmıştır:
1) Hz. Aişe'nin belirttiğine göre, Rasûlullah bu hadiste cahiliye inanışını dile getirmiş ve "onlar bu üç şeyi uğursuz sayardı" demiştir.
2) Bazı âlimler ise, bu üç şeyin genel hükümden istisna tutulduğunu, bu takdirde onları terketmek gerektiğini söylemişlerdir.
(20) İbn Abdilber der ki: Enes ve başkalarından gelen bir hadistir. Ebu Davud, Tıb, 27/24.

9. MEKRUH OLAN İSİMLER

٢٤ - حدثني مالك عن يحيى بن سعيد : أن رسول الله قال للقحة تحلب « من يحلب هذه ؟ » فقام رجل . فقال له رسول الله ﷺ « ما اسمك ؟ » فقال له الرجل : مرة . فقال له رسول الله ﷺ « اجلس » ثم قال « من يحلب هذه ؟ » فقام رجل . فقال له رسول الله ﷺ « ما اسمك ؟ » فقال : حرب . فقال له رسول الله ﷺ « اجلس » ثم قال « من يحلب هذه ؟ » فقام رجل . فقال له رسول الله ﷺ « ما اسمك » فقال : يعيش . فقال له رسول الله ﷺ « احلب » .

24. Yahya b. Said der ki: Resûlullah (s.a.v.)'in sağılır bir deve hakkında:

«— **Bunu kim sağacak?**» diye sorması üzerine, bir zat kalktı. Resûlullah da ona:

«— **Adın ne?**» diye sordu. Adam Resûlullah (s.a.v.)'e:

«— Mürre» diye cevap verince, Resûlullah (s.a.v.):

«— **Otur**» dedi. Sonra:

«— **Bunu kim sağacak?**» diye sorunca, başka bir zat kalktı. Resûlullah (s.a.v.) Ona da:

«— **Adın ne?**» dedi. Adam:

«— Harb» diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) Ona da:

«— **Otur**» dedi. Sonra yine:

«— **Bunu kim sağacak?**» diye sordu. Bu kez başka bir zat kalktı. Resûlullah (s.a.v.) ona da:

«— **Adın ne?**» diye sordu. Adam da:

«— Yeîş» diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) ona:

«— **Sen sağ**» buyurdu.[21]

(21) Mürsel ve müdaldir. İbn Abdilber, İbnVehb - İbn Lehîa - el-Haris b. Yezid - Abdurrahman b. Cubeyr. -Yaîş el-Gıfasî yoluyla mevsul olarak rivayet eder.

٢٥ - وحدثني مالك عن يحيى بن سعيد: أن عمر بن الخطاب قال لرجل:
ما اسمك؟ فقال: جمرة. فقال: ابن من؟ فقال: ابن شهاب. قال: ممن؟ قال: من
الحرقة. قال: أين مسكنك؟ قال: بحرة النار. قال: بأيها؟ قال: بذات لظى. قال
عمر: أدرك أهلك فقد احترقوا. قال فكان كما قال عمر بن الخطاب رضى الله عنه.

25. Yahya b. Said'den: Ömer b. Hattab bir zata:
«— Adın ne?» diye sordu. O da
«— Cemre» diye cevap verdi. Ömer (r.a.):
«— Kimin oğlusun?» diye sordu.
«— Şihab'in oğluyum» dedi. Ömer (r.a.):
«— Kimlerdensin?» diye sordu. O da:
«— Huraka'dan» diye cevap verdi. Ömer (r.a.):
«— Evin nerede?» dedi. Adam
«— Haratün-Nâr'da»[22] diye cevap verdi. Ömer (r.a.):
«— Hangisi?» diye sorunca adam:
«— Alevlisi» diye cevap verdi. Ömer (r.a.):
«— (Öyle ise) ailene yetiş, yandılar» dedi. Adam:
«— Olay, Ömer b. Hattab'ın dediği gibi oldu» dedi.[23]

(22) Sıcak veya ateşten taşları yanmış gibi kararmış bir yer anlamında Medine yakınlarında bir mevkii ismi.
(23) Munkatıdır. Ebu'l-Kasım b. Bişran, Fevâid'inde Musa b. Ukbe - Nafi - İbn Ömer yoluyla mevsul olarak rivayet eder.
Şeybanî, 988

10. KAN ALMAK VE KAN ALANIN ÜCRETİ

٢٦ - حدثني مالك عن حميد الطويل، عن أنس بن مالك؛ أنه قال: احتجم رسول الله ﷺ. حجمه أبو طيبة. فأمر له رسول الله ﷺ بصاع من تمر. وأمر أهله أن يخففوا عنه من خراجه.

26. Enes b. Malik (r.a.) der ki: Resûlullah (s.a.v.) kan aldırdı, kanını Ebu Taybe aldı. Resûlullah (s.a.v.) de ona bir sa' hurma verilmesini ve memurlarına da onun haracını hafifletmelerini emretti.[24]

٢٧ - وحدثني مالك؛ أنه بلغه أن رسول الله ﷺ قال «إن كان دواء يبلغ الداء، فإن الحجامة تبلغه».

27. İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «**Bir ilaç hastalığı tedavi ederse, kan almak da onu öyle tedavi eder.**»[25]

٢٨ - وحدثني مالك عن ابن شهاب، عن ابن محيصة الأنصاري أحد بني حارثة؛ أنه استأذن رسول الله ﷺ في إجارة الحجام فنهاه عنها. فلم يزل يسأله ويستأذنه حتى قال «اعلفه نضاحك». يعني رقيقك.

28. Harise oğullarından biri olan Ensar'dan İbn Muhayyise kan alan bir adamı ücretle çalıştırmak hususunda Resûlullah (s.a.v.)'den izin istedi. Resûlullah (s.a.v.) ona izin vermedi. Adam, Resûlullah (s.a.v.)'a «Onu (ücreti) kölelerine yedir» deyinceye kadar izin istemeye devam etti.[26]

(24) Buharî, Buyû, 34/39.
(25) Bu haber, Ebu Hureyre, Enes ve Semura b. Cendub'tan manaca sahihtir.
(26) İbn Abdilber der ki: Yahya ve İbnu'l-Kasım, böylece rivayet ederler. Bu yanlıştır, hiçbir bilgin bu konuda şüphe duymaz. Sa'd b. Mahîsa'nın sahabiliği yokken, oğlu Hiram'ın nasıl olsun? Şüphesiz ki bu hadisi Zührî'den rivayet eden Hiram b. Sa'd b. Mahîsa'dır. Bkz. Tirmizî, Buyû, 12/47; İbn Mace, Ticârât, 12/10.

11. DOĞU KONUSUNDAKİ RİVAYETLER

٢٩ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّهُ قَالَ : رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يُشِيرُ إِلَى الْمَشْرِقِ وَيَقُولُ « هَا . إِنَّ الْفِتْنَةَ هٰهُنَا . إِنَّ الْفِتْنَةَ هٰهُنَا . مِنْ حَيْثُ يَطْلُعُ قَرْنُ الشَّيْطَانِ » .

29. Abdullah b. Ömer (r.a.) şöyle rivayet eder: Resûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurarak doğuya işaret ettiğini gördüm: **«İşte fitne buradadır. Şeytanın boynuzunun doğduğu yerde.»**[27]

٣٠ - وحدّثني مَالِكٌ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ أَرَادَ الْخُرُوجَ إِلَى الْعِرَاقِ . فَقَالَ لَهُ كَعْبُ الْأَحْبَارِ : لَا تَخْرُجْ إِلَيْهَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ . فَإِنَّ بِهَا تِسْعَةَ أَعْشَارِ السِّحْرِ . وَبِهَا فَسَقَةُ الْجِنِّ . وَبِهَا الدَّاءُ الْعُضَالُ .

30. İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Ömer b. Hattab (r.a.) Irak'a gitmek isteyince Ka'bül-Ahbar ona:

«— Ey Mü'minlerin emiri, Irak'a gitme. Zira sihrin onda dokuzu orada, cinlerin fasıkları orada ve devasız hastalıklar da oradadır.» dedi.

(27) Buharî, Bedu'l-Halk, 59/11; Müslim, Fiten, 52/16, no: 45-49.

12. YILANLARI ÖLDÜRMEK

٣١ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ، عَنْ أَبِي لُبَابَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى عَنْ قَتْلِ الْحَيَّاتِ الَّتِي فِي الْبُيُوتِ .

31. Ebû Lübabe'den: Resûlullah (s.a.v.) yuvalarındaki yılanları öldürmeyi yasakladı.

٣٢ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ، عَنْ سَائِبَةَ ، مَوْلاَةٍ لِعَائِشَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَهَى عَنْ قَتْلِ الْجِنَّانِ الَّتِي فِي الْبُيُوتِ إِلا ذَا الطُّفْيَتَيْنِ وَالأَبْتَرَ . فَإِنَّهُمَا يَخْطِفَانِ الْبَصَرَ . وَيَطْرَحَانِ مَا فِي بُطُونِ النِّسَاءِ .

32. Hz. Aişe (r.a.)'in azatlı cariyesi Sâibe'den: Resûlullah (s.a.v.) evlerdeki küçük yılanları öldürmeyi yasakladı. Ancak kuyruğu kısa ve sırtında iki beyaz çizgisi olanlar hariç. Çünkü bu iki çeşit yılan, gözün nurunu alır ve kadınların çocuk düşürmesine sebep olurlar.[28]

٣٣ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ صَيْفِيٍّ مَوْلَى ابْنِ أَفْلَحَ ، عَنْ أَبِي السَّائِبِ مَوْلَى هِشَامِ بْنِ زُهْرَةَ ؛ أَنَّهُ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ . فَوَجَدْتُهُ يُصَلِّي . فَجَلَسْتُ أَنْتَظِرُهُ حَتَّى قَضَى صَلاَتَهُ . فَسَمِعْتُ تَحْرِيكًا تَحْتَ سَرِيرٍ فِي بَيْتِهِ . فَإِذَا حَيَّةٌ . فَقُمْتُ لأَقْتُلَهَا . فَأَشَارَ أَبُو سَعِيدٍ أَنِ اجْلِسْ . فَلَمَّا انْصَرَفَ أَشَارَ إِلَى بَيْتٍ فِي الدَّارِ . فَقَالَ : أَتَرَى هٰذَا الْبَيْتَ ؟ فَقُلْتُ : نَعَمْ . قَالَ : إِنَّهُ قَدْ كَانَ فِيهِ فَتًى حَدِيثُ عَهْدٍ بِعُرْسٍ . فَخَرَجَ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِلَى الْخَنْدَقِ . فَبَيْنَا هُوَ بِهِ إِذْ أَتَاهُ الْفَتَى يَسْتَأْذِنُهُ . فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ ائْذَنْ لِي أُحْدِثُ بِأَهْلِي عَهْدًا . فَأَذِنَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ . وَقَالَ « خُذْ عَلَيْكَ سِلاَحَكَ . فَإِنِّي أَخْشَى عَلَيْكَ بَنِي قُرَيْظَةَ » فَانْطَلَقَ الْفَتَى إِلَى أَهْلِهِ . فَوَجَدَ امْرَأَتَهُ قَائِمَةً بَيْنَ الْبَابَيْنِ . فَأَهْوَى إِلَيْهَا بِالرُّمْحِ لِيَطْعُنَهَا . وَأَدْرَكَتْهُ غَيْرَةٌ .

(28) Mürseldir. Sahîhayn'de İbn Ömer, Aişe ve Ebu Lubâbe'den benzeri mevsul hadis vardır: Buharî, Bedu'l-Halk, 59/15; Müslim, Selâm, 39/37, no: 128-134.

فَقَالَتْ : لَا تَعْجَلْ حَتَّى تَدْخُلَ وَتَنْظُرَ مَا فِي بَيْتِكَ . فَدَخَلَ فَإِذَا هُوَ بِحَيَّةٍ مُنْطَوِيَةٍ عَلَى فِرَاشِهِ . فَرَكَزَ فِيهَا رُمْحَهُ . ثُمَّ خَرَجَ بِهَا فَنَصَبَهُ فِي الدَّارِ . فَاضْطَرَبَتِ الْحَيَّةُ فِي رَأْسِ الرُّمْحِ . وَخَرَّ الْفَتَى مَيِّتًا . فَمَا يُدْرَى أَيُّهُمَا كَانَ أَسْرَعَ مَوْتًا . الْفَتَى أَمِ الْحَيَّةُ ؟ فَذَكَرَ ذٰلِكَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ « إِنَّ بِالْمَدِينَةِ جِنًّا قَدْ أَسْلَمُوا . فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهُمْ شَيْئًا فَآذِنُوهُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ . فَإِنْ بَدَا لَكُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ فَاقْتُلُوهُ . فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ » .

33. Hişam b. Zühre'nin azatlı kölesi Ebû Sâib der ki: Ebû Said el-Hudrî'nin yanına girdim ve onu namaz kılarken buldum. Namazını eda edinceye kadar oturup onu bekledim. Evinde sedirin altında bir hareket hissettim. Baktım ki bir yılan! Onu öldürmek için ayağa kalktım. Ebû Said «Otur» diye işaret etti. Namazı bitirince evde bir odayı göstererek dedi ki:

«— Şu odayı görüyor musun?» Ben de:

«— Evet» dedim. Ebû Said:

«— Orada yeni gerdeğe girmiş bir genç vardı. Bu genç Resûlullah (s.a.v) ile beraber Hendek savaşına katıldı. Resûlullah (s.a.v.) Hendek'de iken, bu genç gelerek, ondan izin istedi ve şöyle dedi:

«— Ya Resûlallah ben yeni evliyim, bana izin ver» Resûlullah (s.a.v.) ona izin verdi ve şöyle emretti:

«— **Silâhını yanına al. Zira Beni Kurayza'nın sana bir şey yapmalarından korkuyorum.**» Genç evine gittiğinde, karısını iki kapı arasında ayakta dururken gördü. Onu vurmak için mızrağa elini uzattı ve ona izzeti nefis galip geldi. Bunun üzerine hanım: «Evine girip içerdekini görmeden acele etme» dedi. Genç de eve girdi yatağının üzerinde kıvrılmış bükülmüş bir yılan gördü. Ona mızrağını sapladı. Sonra dışarı çıkarıp mızrağını eve dikti. Mızrağın ucunda yılan titredi ve genç ölü olarak yere yıkıldı. Genç mi yoksa yılan mı daha önce öldü bilinmiyor. Bu durum Resûlullah (s.a.v.)'a anlatılınca şöyle buyurdu:

«**Medine'de müslüman olmuş cinler vardır. Onlardan birini görürseniz, üç gün mühlet verin. Ondan sonra isterseniz öldürün. Zira o, şeytandır.**»

(29) Müslim, Selâm, 39/37, no:129.

13. YOLCULUKTA SÖYLENECEK ŞEYLER

٣٤ – حدّثنى مَالكٌ ؛ أنّهُ بَلَغَهُ أنّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كانَ إذَا وَضَعَ رِجْلَهُ فِى الْغَرْزِ وَهُوَ يُرِيدُ السَّفَرَ يَقُولُ « بِاسْمِ اللهِ . اللّهُمّ أنْتَ الصّاحِبُ فِى السّفَرِ . وَالْخَلِيفَةُ فِى الأهْلِ . اللّهُمّ ازْوِ لَنَا الأرْضَ . وَهَوّنْ عَلَيْنَا السّفَرَ . اللّهُمّ إنّى أعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السّفَرِ . وَمِنْ كَآبَةِ الْمُنْقَلَبِ وَمِنْ سُوءِ الْمَنْظَرِ فِى الْمَالِ وَالأهْلِ » .

وحدّثنى مَالكٌ عَنِ الثّقَةِ عِنْدَهُ ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الأشَجّ ، عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ سَعْدِ بْنِ أبِى وَقّاصٍ ، عَنْ خَوْلَةَ بِنْتِ حَكِيمٍ ؛ أنّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « مَنْ نَزَلَ مَنْزِلاً فَلْيَقُلْ : أعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التّامّاتِ مِنْ شَرّ مَا خَلَقَ . فَإنّهُ لَنْ يَضُرّهُ شَىْءٌ حَتّى يَرْتَحِلَ » .

34. İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Resûlullah (s.a.v.) sefere çıkmak maksadıyla ayağını üzengiye koyunca şöyle derdi: **«Allah'ın adıyla! Allahım, seferde sahip sensin, ailem hakkında vekil sensin. Allahım, yeryüzünü bizim için dür ve yolculuğu bize kolaylaştır. Allahım, yolculuğun şiddet ve eziyetlerinden, yolculukta üzüntü verici bir şeye uğramaktan, mal ve çoluk, çocuk bakımından kötü bir manzara ile karşılaşmaktan sana sığınırım.»**[30]

Hakimin kızı Havle'den şöyle rivayet edildi: Resûlullah (s.av.): **«Bir yerde konaklayan bir kimse şöyle desin, buyurdu:**

«— Yarattığı şeylerin şerrinden Allah'ın tam ve noksansız kelimelerine sığınırım,» çünkü (öyle derse) oradan göç edinceye kadar ona hiç bir şey zarar veremez.»[31]

(30) Bu haber, Abdullah b. Serahsî, İbn Ömer, Ebu Hureyre ve başkalarından sahihtir. Bkz. Müslim, Hac, 15/75, no:425.

(31) Müslim, Zikr, 48/16, no:54, 55.

14. YOLCULUKTA YALNIZ BULUNMAK

٣٥ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ حَرْمَلَةَ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ جَدِّهِ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « الرَّاكِبُ شَيْطَانٌ . وَالرَّاكِبَانِ شَيْطَانَانِ . وَالثَّلاثَةُ رَكْبٌ » .

35. Amr b. Şuayb dedesinden şöyle rivayet etti: Resûlullah (s.a.v.) **«Tek yolcu şeytandır.**[32] **Çift yolcu iki şeytandır. Üç tanesi ise bir cemaattir.»**[33]

٣٦ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ حَرْمَلَةَ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ ؛ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « الشَّيْطَانُ يَهُمُّ بِالْوَاحِدِ وَالاثْنَيْنِ . فَإِذَا كَانُوا ثَلاثَةً لَمْ يَهُمَّ بِهِمْ » .

36. Said b. Müseyyeb der ki: Şeytan bir ve iki yolcuya musallat olur. Üç kişi olursa onlara musallat olamaz.[34]

٣٧ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « لا يَحِلُّ لامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ . تُسَافِرُ مَسِيرَةَ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ . إلا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ مِنْهَا » .

37. Ebû Hüreyre (r.a.) şöyle rivayet etti: Resûlullah (s.a.v.): **«Allah'a ve ahiret gününe inanan bir kadın için, yanında mahremi olmadan bir gün bir gecelik mesafeye yolculuk yapması helal olmaz,»** buyurdu.[35]

(32) Ünsiyet ve iyi davranış hususunda hayırdan uzaktır.
(33) Ebu Davud, Cihad, 15/79; Tirmizî, Cihad, 21/4.
(34) Ebu Ömer der ki: Muvatta ravilerinin ittifakıyla mürseldir.
Kasım b. Asbag, Abdurrahman b. Ebi'z-Zinâd-Abdurrahman b. Harmele - Said b. el-Museyyeb - Ebu Hureyre yoluyla mevsul olarak rivayet eder.
(35) Buharî, Taksîru's-Salât, 18/4; Müslim, Hac, 25/74, no: 421.

15. YOLCULUKTA YAPILACAK İŞLER

٣٨ - حدثني مالك عن أبي عبيد مولى سليمان بن عبد الملك، عن خالد بن معدان؛ يرفعه «إن الله تبارك وتعالى رفيق يحب الرفق، ويرضى به. ويعين عليه ما لا يعين على العنف. فإذا ركبتم هذه الدواب العجم. فأنزلوها منازلها. فإن كانت الأرض جدبة فانجوا عليها بنقيها. وعليكم بسير الليل. فإن الأرض تطوى بالليل ما لا تطوى بالنهار. وإياكم والتعريس على الطريق. فإنها طرق الدواب ومأوى الحيات».

38. Halid b. Mâdân merfu olarak rivayet ettiği hadisinde der ki: **«Allah Teâlâ lûtuf sahibidir. Kolaylığı sever, ondan hoşlanır, şiddet ve meşakkate karşı göstermediği yardımı ona gösterir. Siz dilsiz hayvanlara bindiğinizde, onları alışılmış yerlerine indiriniz. Eğer yer kurak ve çorak ise, ilikleri erimeden oradan süratlice geçiriniz. Gece yolculuğunu tercih ediniz. Çünkü gündüz alınamayan yol, gece alınır. Siz yol üzerinde sabaha karşı konaklamak[illegible] sakının. Zira yol hayvanların gelip geçeceği ve yılanların sığınacağı yerdir.»**[36]

٣٩ - وحدثني مالك عن سمي مولى أبي بكر، عن أبي صالح، عن أبي هريرة؛ أن رسول الله ﷺ قال «السفر قطعة من العذاب. يمنع أحدكم نومه وطعامه وشرابه. فإذا قضى أحدكم نهمته من وجهه، فليعجل إلى أهله».

39. Ebû Hüreyre (r.a.), Resûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: **«Yolculuk azabdan bir parçadır. Sizden birinin uyumasına, yemesine ve içmesine engel olur. Herhangi biriniz ihtiyacını giderince (işini görünce), ailesine dönmeye acele etsin.»**[37]

(36) İbn Abdilber der ki: Bu, pekçok yoldan müsned bir hadistir. Bunlar mahfuz pekçok hadistir.

(37) Buharî, Umre, 26/19; Müslim, İmaret, 33/55, no:179.

16. KÖLELERE YUMUŞAK DAVRANMAK

٤٠ - حدثني مالك: أنه بلغه أن أبا هريرة قال: قال رسول الله ﷺ «للمملوك طعامه وكسوته بالمعروف. ولا يكلف من العمل إلا ما يطيق».

40. Ebû Hüreyre (r.a.) Resûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: «**Normal bir şekilde yedirilip giydirilmesi, kölelerin hakkıdır. Ona gücünün yetmeyeceği iş yaptırılamaz.**»[38]

٤١ - وحدثني مالك أنه بلغه: أن عمر بن الخطاب كان يذهب إلى العوالي كل يوم سبت. فإذا وجد عبدا في عمل لا يطيقه، وضع عنه منه.

41. İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Ömer b. Hattab (r.a.), her cumartesi günü Medine'nin kenar semtlerine gider, bir köleyi gücü yetmeyeceği bir işte çalışırken görürse o işi ona yaptırmazdı.

٤٢ - وحدثني مالك عن عمه أبي سهيل بن مالك، عن أبيه: أنه سمع عثمان بن عفان وهو يخطب، وهو يقول: لا تكلفوا الأمة، غير ذات الصنعة، الكسب. فإنكم متى كلفتموها ذلك، كسبت بفرجها. ولا تكلفوا الصغير الكسب. فإنه إذا لم يجد سرق. وعفوا إذ أعفكم الله. وعليكم، من المطاعم، بما طاب منها.

42. Ebû Süheyl'in babası Malik, Osman b. Affan (r.a.)'ı hutbe okurken dinledi. Osman (r.a.) şöyle diyordu: «**Sanatı olmayan cariyeyi kazanç sağlamaya zorlamayın. Siz onu kazanca zorlarsanız, namusunu satarak kazanır. Küçükleri de kazanç sağlamaya zorlamayın. Zira o bulamazsa çalar. Onlardan müstağni kalınız. Helal olan yiyecekleri arayınız.**»

(38) Müslim, Eyman, 27/10, no:41.

17. KÖLE VE BAĞIŞI HAKKINDAKİ RİVAYETLER

٤٣ – حدّثني مَالكٌ عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « الْعَبْدُ . إِذَا نَصَحَ لِسَيِّدِهِ . وَأَحْسَنَ عِبَادَةَ اللهِ . فَلَهُ أَجْرُهُ مَرَّتَيْنِ » .

43. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: **«Köle efendisine samimi davranırsa ve Allah'a karşı ibadetini güzel ifa ederse ona iki kat sevap verilir.»**[39]

٤٤ – وحدّثني مَالكٌ أَنَّهُ بَلَغَهُ ؛ أَنَّ أَمَةً كَانَتْ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ . رَآهَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَقَدْ تَهَيَّأَتْ بِهَيْئَةِ الْحَرَائِرِ . فَدَخَلَ عَلَى ابْنَتِهِ حَفْصَةَ . فَقَالَ : أَلَمْ تَرَ أَجَارِيَةَ أَخِيكِ تَجُوسُ النَّاسَ ، وَقَدْ تَهَيَّأَتْ بِهَيْئَةِ الْحَرَائِرِ ؟ وَأَنْكَرَ ذٰلِكَ عُمَرُ .

44. İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Ömer b. Hattab (r.a.) oğlu Abdullah'ın cariyesinin hür kadınlar gibi giyindiğini görünce kızı Hafsa'nın yanına giderek: «Kardeşinin cariyesinin hür kadınların şekline bürünerek insanlar arasında dolaştığını görmeyeyim» dedi ve bunu hoş karşılamadı.

(39) Buharî, Itk, 49/16; Müslim, Eyman, 27/11, no: 43.

٥٥ - كتـاب البيعـة

55

BEY'AT KİTABI

1. BEY'AT HAKKINDAKİ RİVAYETLER

١ - حدّثني مالك عن عبد الله بن دينار: أنّ عبد الله بن عمر قال: كنّا إذا بايعنا رسول الله ﷺ على السّمع والطّاعة. يقول لنا رسول الله ﷺ «فيما استطعتم».

1. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den: Biz Resûlullah (s.a.v.)'e (Emir ve yasaklarını) duyduğumuza ve (Allah'a, Resûlüne ve ulul-emre) itaat edeceğimize dair bey'at ettiğimizde bize:

«— **Gücünüzün yettiği hususlarda!**» diye buyurdu.[1]

٢ - وحدّثني مالك عن محمّد بن المنكدر، عن أميمة بنت رقيقة؛ أنّها قالت: أتيت رسول الله ﷺ في نسوة بايعنه على الإسلام. فقلن: يا رسول الله! نبايعك على أن لا نشرك بالله شيئا، ولا نسرق، ولا نزني، ولا نقتل أولادنا، ولا نأتي ببهتان نفتريه بين أيدينا وأرجلنا، ولا نعصيك في معروف. فقال رسول الله ﷺ «فيما استطعتنّ وأطقتنّ» قالت فقلن: الله ورسوله أرحم بنا من أنفسنا. هلمّ نبايعك يا رسول الله! فقال رسول الله ﷺ «إنّي لا أصافح النّساء. إنّما قولي لمائة امرأة كقولي لامرأة واحدة. أو مثل قولي لامرأة واحدة».

2. Rukayka'nın kızı Ümeyme (r.a.) der ki:

İslam üzere Resûlullah (s.a.v.)'a bey'at eden kadınlar arasında ben de geldim. Onlar şöyle dediler:

«— Ya Resûlullah, Allah'a hiç bir ortak koşmayacağımıza, hırsızlık yapmayacağımıza, zina etmeyeceğimize, çocuklarımızı öldürmeyeceğimize, kendi tarafımızdan yapılmış bir iftirada bulunmayacağımıza, iyiliklerde sana karşı gelmeyeceğimize dair sana söz veriyoruz.» Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.):

«— **Gücünüzün yettiği hususlarda!**» buyurdu.

(1) Buharî, Ahkâm, 93/43; Müslim, İmaret, 33/22, no:90.

Onlar:

«— Allah ve Resulü bize, bizden daha merhametlidir. Ya Resûlallah, gel sana bey'at edelim» dediklerinde Resûlullah (s.a.v.):

«— **Ben kadınlarla tokalaşmam, benim yüz kadına söylediğim söz, bir kadına söylediğim söz gibidir.**» buyurdu.[2]

٣ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ ؛ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ كَتَبَ إِلَى عَبْدِ الْمَلِكِ ابْنِ مَرْوَانَ يُبَايِعُهُ . فَكَتَبَ إِلَيْهِ : بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ . أَمَّا بَعْدُ . لِعَبْدِ اللهِ عَبْدِ الْمَلِكِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ سَلاَمٌ عَلَيْكَ . فَإِنِّى أَحْمَدُ إِلَيْكَ اللهَ الَّذِى لا إِلٰهَ إِلا هُوَ . وَأُقِرُّ لَكَ بِالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ . عَلَى سُنَّةِ اللهِ وَسُنَّةِ رَسُولِهِ . فِيمَا اسْتَطَعْتُ .

3. Abdullah b. Dinar şöyle rivayet eder: Abdullah b. Ömer (r.a.) Abdülmelik b. Mervan'a bey'at ettiğini bildiren mektubunda şöyle yazdı:

«— Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla! İmdi, Allah'ın kulu, mü'minlerin emiri Abdülmelik'e:

Sana selâm olsun. Ben senin için kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a hamd ederim. Allah ve Resûlünün emirleri üzerine gücüm yettiği kadar seni dinleyip itaat edeceğime söz veriyorum.»

(2) Tirmizî, Siyer, 19/37; Nesaî, Bey'at, 19/18.

٥٦ - كتاب الكلام

56

KONUŞMA KİTABI

1. SEVİLMEYEN SÖZLER

١ - حدّثنى مَالكٌ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « مَنْ قَالَ لأَخِيهِ : يَا كَافِرُ ، فَقَدْ بَاءَ بِهَا أَحَدُهُمَا » .

1. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den Resûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: «**Bir kimse, müslüman kardeşine: "Ey kâfir" derse ikisinden birisi bu söze dûçar olur.**»[1]

٢ - وحدّثنى مَالكٌ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِى صَالِحٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « إِذَا سَمِعْتَ الرَّجُلَ يَقُولُ : هَلَكَ النَّاسُ . فَهُوَ أَهْلَكُهُمْ » .

2. Ebû Hureyre (r.a.)'den Resûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi:

«**Bir kişinin "insanlar kahrolsun" dediğini işittiğinde (bil ki) o kişi onlardan en çabuk helake uğrayanı olur.**»[2]

٣ - وحدّثنى مَالكٌ عَنْ أَبِى الزِّنَادِ ، عَنِ الأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « لاَ يَقُلْ أَحَدُكُمْ : يَا خَيْبَةَ الدَّهْرِ . فَإِنَّ اللهَ هُوَ الدَّهْرُ » .

3. Ebû Hüreyre (r.a.)'den Resûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: «**Sizden hiç kimse: "Zamanın kötülüğü!" demesin. Zira zamana nisbet edilen şeyi yapan Allah'dır.**»[3]

(1) Buharî, Edeb, 78/13.
(2) Müslim, Bir 45/41, no: 139.
(3) Buharî, Edeb, 78/101; Müslim, Elfaz, 40/1, no:4.

٤ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ : أَنْ عِيسَى بْنَ مَرْيَمَ لَقِيَ خِنْزِيرًا بِالطَّرِيقِ . فَقَالَ لَهُ : انْفُذْ بِسَلاَمٍ . فَقِيلَ لَهُ : تَقُولُ هٰذَا لِخِنْزِيرٍ ؟ فَقَالَ عِيسَى : إِنِّي أَخَافُ أَنْ أُعَوِّدَ لِسَانِي النُّطْقَ بِالسُّوءِ .

4. Yahya b. Said der ki, Meryem oğlu İsa (Hz. İsa) yolda bir domuzla karşılaşınca ona:

«— Emniyetle git» dedi. İsa'ya:

«— Bu sözü domuza mı söylüyorsun? diye sordular. İsa şöyle cevap verdi:

«— Ben dilimi kötü söz söylemeye alıştıracağımdan korkuyorum.»

2. DİLİNE SAHİP OLMAK

٥ - حدّثني مالكٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَلْقَمَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ بِلاَلِ بْنِ الْحَارِثِ الْمُزَنِيِّ : أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ رِضْوَانِ اللهِ . مَا كَانَ يَظُنُّ أَنْ تَبْلُغَ مَا بَلَغَتْ . يَكْتُبُ اللهُ لَهُ بِهَا رِضْوَانَهُ إِلَى يَوْمِ يَلْقَاهُ . وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللهِ . مَا كَانَ يَظُنُّ أَنْ تَبْلُغَ مَا بَلَغَتْ . يَكْتُبُ اللهُ لَهُ بِهَا سَخَطَهُ إِلَى يَوْمِ يَلْقَاهُ » .

5. Bilal b. Haris el-Müzenî şunları rivayet etti: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Bir adam Allah'ın razı olacağı bir söz söyler, o sözün ulaşacağı yere ulaşmadığını zanneder. Allah kıyamet gününe kadar bu söz sebebiyle ondan razı olduğunu yazar. Bir kimse de, Allah'ın gazabını mucip bir söz söyler, o sözün ulaşacağı yere ulaşmadığını zanneder. Bu söz sebebiyle, kıyamet gününe kadar Allah o kişiye gazab ettiğini yazar.»**[4]

٦ - وحدّثني مالكٌ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ السَّمَّانِ : أَنَّهُ أَخْبَرَهُ : أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ : إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مَا يُلْقِي لَهَا بَالاً يَهْوِي بِهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ . وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مَا يُلْقِي لَهَا بَالاً يَرْفَعُهُ اللهُ بِهَا فِي الْجَنَّةِ .

6. Ebû Hüreyre (r.a.) der ki: Bir kişi bir söz söyler de o sözden dolayı cehennem ateşine düşeceği hatırına gelmez. Bir kimse de bir söz söyler, bu sözden dolayı Allah'ın kendisini cennete koyacağı aklına gelmez.[5]

(4) Ebu Hureyre'den buna yakını merfu olarak rivayet edilir. Bkz. Buharî, Rıkâk, 81/23; Müslim, Zühd, 53/6, no:49, 50.

(5) Bu mevkuftur.
Abdurrahman b. Abdillah b. Dinar -babası- Ebu Salih Ebu Hureyre yoluyla merfu olarak rivayet edilir: Buharî, Rıkâk, 81/23.

3. ALLAH'I ANMADAN KONUŞMANIN MEKRUHLUĞU

٧ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّهُ قَالَ : قَدِمَ رَجُلاَنِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَخَطَبَا فَعَجِبَ النَّاسُ لِبَيَانِهِمَا . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « إِنَّ مِنَ الْبَيَانِ لَسِحْرًا » أَوْ قَالَ « إِنَّ بَعْضَ الْبَيَانِ لَسِحْرٌ » .

7. Abdullah b. Ömer (r.a.) der ki: Doğudan iki kişi gelerek hitabede bulundular. Açıklamaları halkın hoşuna gidince Resûlullah (s.a.v.): «**Beyanda sihir vardır**» veya «**Bazı beyanlar sihirdir**» buyurdu.[6]

٨ - وحدّثني مَالِكٌ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ : أَنَّ عِيسَى بْنَ مَرْيَمَ كَانَ يَقُولُ : لاَ تُكْثِرُوا الْكَلاَمَ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللهِ فَتَقْسُوا قُلُوبُكُمْ . فَإِنَّ الْقَلْبَ الْقَاسِيَ بَعِيدٌ مِنَ اللهِ وَلٰكِنْ لاَ تَعْلَمُونَ . وَلاَ تَنْظُرُوا فِي ذُنُوبِ النَّاسِ كَأَنَّكُمْ أَرْبَابٌ . وَانْظُرُوا فِي ذُنُوبِكُمْ كَأَنَّكُمْ عَبِيدٌ . فَإِنَّمَا النَّاسُ مُبْتَلًى وَمُعَافًى . فَارْحَمُوا أَهْلَ الْبَلاَءِ وَاحْمَدُوا اللهَ عَلَى الْعَافِيَةِ .

8. İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Meryem oğlu İsa şöyle derdi: Allah'ı anmaksızın çok konuşmayın. Sonra kalbleriniz katılaşır. Katı kalb ise, Allah'dan uzaktır, fakat siz bilemezsiniz. Siz tanrılarmışcasına insanların günahlarına bakmayınız. Kullar gibi kendi günahlarınıza bakınız. Zira insanlar (günahlara) dûçar olur ve ondan kurtulabilir. Belâya uğrayanlara acıyın. Afiyetten dolayı da Allah'a hamd edin.[7]

٩ - وحدّثني مَالِكٌ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ : أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ كَانَتْ تُرْسِلُ إِلَى بَعْضِ أَهْلِهَا بَعْدَ الْعَتَمَةِ فَتَقُولُ : أَلاَ تُرِيحُونَ الْكُتَّابَ ؟

9. İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Hz. Peygamber'in hanımı Aişe (r.a.) yatsıdan sonra ailesinden bazılarına haber göndererek: «**Kâtip meleklere istirahat vermez misiniz?**» derdi.

(6) Buharî, Tıb, 86/51.
(7) Mürseldir. Alâ b. Abdirrahman b. Ya'kub -babası- Ebu Hureyre senediyle mevsuldür; Müslim, Bir, 45/20, no:70.

4. GIYBET

١٠ - حدّثني مالكٌ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ صَيَّادٍ ؛ أَنَّ الْمُطَّلِبَ بْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ حَنْطَبٍ الْمَخْزُومِيَّ أَخْبَرَهُ : أَنَّ رَجُلاً سَأَلَ رَسُولَ اللهِ ﷺ : مَا الْغِيبَةُ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « أَنْ تَذْكُرَ مِنَ الْمَرْءِ مَا يَكْرَهُ أَنْ يَسْمَعَ » قَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ وَإِنْ كَانَ حَقًّا ؟ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « إِذَا قُلْتَ بَاطِلاً فَذَلِكَ الْبُهْتَانُ » .

10. Mahzum kabilesinden Abdullah b. Hattab'ın oğlu Muttalib derki: Bir zat Resûlullah (s.a.v.)'e:

«— Gıybet nedir?» diye sorunca Resûlullah (s.a.v.):

«— **Bir kişinin duyduğu zaman hoşlanmayacağı şeyleri anlatmandır.**» buyurdu. Adam:

«— Ya Resûlallah gerçek olursa da mı?» diye sordu. Resûlullah (s.a.v.):

«— **Asılsız bir şey söylersen bu iftira olur.**» buyurdu.[8]

(8) Şeybanî, 956.

5. DİLDEN KORKMAK

١١ - حدّثني مالكٌ عن زيدِ بنِ أسلمَ ، عن عطاءِ بنِ يسارٍ ؛ أنّ رسولَ الله ﷺ قال « مَنْ وقاهُ الله شرَّ اثنينِ وَلجَ الجنّةَ » فقال رجلٌ : يا رسولَ الله لا تخبرنا . فسكتَ رسولُ الله ﷺ . ثمّ عادَ رسولُ الله ﷺ فقال مثلَ مقالتِهِ الأولى . فقال لهُ الرّجلُ : لا تخبرنا يا رسولَ الله . فسكتَ رسولُ الله ﷺ . ثمّ قالَ رسولُ الله ﷺ مثلَ ذلكَ أيضًا . فقال الرّجلُ : لا تخبرنا يا رسولَ الله . ثمّ قالَ رسولُ الله ﷺ مثلَ ذلكَ أيضًا . ثمّ ذهبَ الرّجلُ يقولُ مثلَ مقالتِهِ الأولى فأسكتَهُ رجلٌ إلى جنبِهِ . فقال رسولُ الله ﷺ « مَنْ وقاهُ الله شرَّ اثنينِ وَلجَ الجنّةَ . ما بينَ لحييهِ وما بينَ رجليهِ . ما بينَ لحييهِ وما بينَ رجليهِ . ما بينَ لحييهِ وما بينَ رجليهِ » .

11. Atâ b. Yesar, Resûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu rivayet etti: **«Allah bir kimseyi iki şeyin şerrinden korursa, o kişi cennete girer.»** Bunun üzerine bir zat:

«— Ya Resûlallah (bunları) bize söyleme» deyince Resûlullah (sa.v.) da sustu. Sonra dönerek, birinci sözünü aynen tekrar etti. Adam yine ona:

«— (Onları) bize haber verme Ya Resûlallah» dedi. Resûlullah (s.a.v.) yine sustu. Sonra aynı sözünü tekrarladı. Bunun üzerine adam:

«— (Onları) bize haber verme ya Resûlallah!» dedi. Sonra Resûlullah (s.a.v.) yine aynı sözünü tekrarladı. Adam da ilk sözünü söyleme cihetine gidince,yanındaki bir zat onu susturdu. Resûlullah (s.a.v.) bunun üzerine şöyle buyurdu: **«Allah bir kimseyi iki şeyin şerrinden korursa, o kişi cennete girer: Dilinin ve cinsî organlarının! Dilinin ve cinsî organlarının!..»**[9]

(9) Ebu Ömer der ki: Malik'ten, bildiğim kadarıyla ihtilafsız mürseldir. Buharî, Sehl b. Sa'd'den mevsul olarak rivayet eder: Rıkak, 81/23.

١٢ - وحدّثني مَالِكٌ عن زَيْدِ بْنِ أَسْلَم ، عَنْ أبيه ؛ أنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ دَخَلَ عَلى أبي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ وَهُوَ يَجْبِذ لِسَانَهُ . فَقَالَ لَهُ عُمَرُ : مَهْ . غَفَرَ اللهُ لَكَ . فَقَالَ أبُو بَكْرٍ : إنَّ هٰذَا أوْرَدَنِي الْمَوَارِدَ .

12. Zeyd'in babası Eslem şöyle rivayet etti: Ömer b. Hattab, Ebu Bekir dilini çekerken onun yanına girdi ve ona: «Allah seni bağışlasın, yapma!» deyince Ebû Bekir (r.a.):

«— Bu, beni tehlikeye düşürdü» dedi.

6. BİRİNİN YANINDA İKİ KİŞİNİN GİZLİ KONUŞMASI

١٣ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ ؛ قَالَ : كُنْتُ أَنَا وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ عِنْدَ دَارِ خَالِدِ بْنِ عُقْبَةَ الَّتِي بِالسُّوقِ . فَجَاءَ رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يُنَاجِيَهُ . وَلَيْسَ مَعَ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ أَحَدٌ غَيْرِي ، وَغَيْرَ الرَّجُلِ الَّذِي يُرِيدُ أَنْ يُنَاجِيَهُ . فَدَعَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ رَجُلاً آخَرَ حَتَّى كُنَّا أَرْبَعَةً . فَقَالَ لِي وَلِلرَّجُلِ الَّذِي دَعَاهُ : اسْتَأْخِرَا شَيْئًا . فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ « لَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ وَاحِدٍ » .

13. Abdullah b. Dinar der ki: Ben ve Abdullah b. Ömer (r.a.), Utbe oğlu Halid'in çarşıdaki evinde idik. Bir kişi gelerek Abdullah, ile gizli konuşmak istedi. Orada Abdullah ile gizli konuşmak isteyen adamdan ve benden başka kimse yoktu. Abdullah dört kişi olmamız için bir adam daha çağırdı. Bana ve çağırdığı adama şöyle dedi: Biraz bekleyin. Ben Resûlullah (s.a.v.)'i şöyle derken işittim: «**Bir kişinin yanında, iki kişi gizli konuşmasın**»

١٤ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « إِذَا كَانَ ثَلَاثَةٌ فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ وَاحِدٍ » .

14. Abdullah b. Ömer (r.a.)'den Resûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu rivayet edildi: «**Üç kişi birarada bulunduğunda ikisi gizli konuşmasın.**»[10]

(10) Buharî, İsti'zân, 79/45; Müslim, Selâm, 39/15, no:36.

7. YALAN VE DOĞRU SÖZLER

١٥ - حدثني مالك عن صفوان بن سليم؛ أن رجلا قال لرسول الله ﷺ: أكذب امرأتي يا رسول الله؟ فقال رسول الله ﷺ «لا خير في الكذب» فقال الرجل: يا رسول الله! أعدها وأقول لها؟ فقال رسول الله ﷺ «لا جناح عليك».

15. Safvan b. Süleym şöyle rivayet etti: Bir zat Resûlullah (s.a.v.)'e:

«— Hanımıma yalan söyleyebilir miyim ya Resûlallah?»diye sordu. Resûlullah (s.a.v.):

«— **Yalanda hayır yoktur.**» buyurdu. O zat:

«— Ona bir takım vaadlerde bulunup[11] kendisine söyleyebilir miyim?» diye sorunca, Resûlullah (s.a.v.):

«— **Bunda bir günah yoktur.**» buyurdu.[12]

١٦ - وحدثني مالك؛ أنه بلغه: أن عبد الله بن مسعود كان يقول: عليكم بالصدق فإن الصدق يهدي إلى البر. والبر يهدي إلى الجنة. وإياكم والكذب. فإن الكذب يهدي إلى الفجور. والفجور يهدي إلى النار. ألا ترى أنه يقال: صدق وبر. وكذب وفجر.

16. İmam Malik'e rivayet edildiğine göre Abdullah b. Mesud şöyle derdi: Doğru sözden ayrılmayın. Çünkü doğruyu söylemek iyi amel yapmaya, iyi amel yapmak da cennete götürür. Yalandan sakının. Çünkü yalan günaha götürür. Günah ise cehenneme götürür. Nitekim: «Doğru konuştu, iyi amel işledi; yalan konuştu, günaha girdi» sözü meşhurdur.[13]

(11) Yerine getireceğine inandığı vaadler demektir.
(12) Mürseldir. Ebu Ömer der ki: Hiçbir yoldan müsned olduğunu bilmiyorum.
(13) Buharî, Edeb, 78/69; Müslim, Bir, 45/29, no: 103-105.

١٧ - وحدّثنى مَالِكٌ ؛ أنّهُ بَلَغَهُ أنّهُ قِيلَ لِلُقْمَانَ : مَا بَلَغَ بِكَ مَا نَرَى ؟ يُرِيدُونَ الفَضْلَ . فَقَالَ لُقْمَانُ : صِدْقُ الْحَدِيثِ وَأَدَاءُ الأَمَانَةِ . وَتَرْكُ مَا لا يَعْنِينِى .

17. İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Lokman'a ondaki fazileti kast ederek:

«— Gördüğümüz bu fazilete seni ulaştıran nedir? diye sorulduğunda, Lokman:

«Doğru konuşmak, emaneti yerine getirmek ve gereksiz işleri terk etmek» diye cevap verdi.

١٨ - وحدّثنى مَالِكٌ ؛ أنّهُ بَلَغَهُ أنّ عَبْدَ اللهِ بْنَ مَسْعُودٍ كَانَ يَقُولُ : لا يَزَالُ الْعَبْدُ يَكْذِبُ وَتُنْكَتُ فِى قَلْبِهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ ، حَتّى يَسْوَدَّ قَلْبُهُ كُلُّهُ فَيُكْتَبَ عِنْدَ اللهِ مِنَ الْكَاذِبِينَ .

18. İmam Malik'in rivayet ettiğine göre Abdullah b. Mesud (r.a.) şöyle derdi: Kul yalan konuşmaya devam ettikçe, Allah katında yalancılardan yazılıncaya ve kalbinin tamamı kararıncaya kadar kalbinde siyah bir leke belirir.[14]

١٩ - وحدّثنى مَالِكٌ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ ؛ أنّهُ قَالَ : قِيلَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ : أَيَكُونُ الْمُؤْمِنُ جَبَانًا ؟ فَقَالَ « نَعَمْ » فَقِيلَ لَهُ : أَيَكُونُ الْمُؤْمِنُ بَخِيلاً ؟ فَقَالَ « نَعَمْ » فَقِيلَ لَهُ : أَيَكُونُ الْمُؤْمِنُ كَذَّابًا ؟ فَقَالَ « لا » .

19. Safvan b. Süleym der ki: Resûlullah (s.a.v.)'e:

«— Mü'min korkak olur mu?» diye sorulduğunda:

«— **Evet**» diye cevap verdi.

«— Mü'min yalancı olur mu?» diye sorulunca da:

«— **Hayır**» buyurdu.[15]

(14) Mevkuftur, hükmü merfudur. Çünkü bu konuda ictihada yer yoktur.

(15) Mürsel veya mu'daldir. ebu Ömer der ki: Sağlam bir yoldan müsned olarak bilmiyorum. Hasen-mürsel bir hadistir.

8. MALI GEREKSİZ YERLERE HARCAMAK VE İKİ YÜZLÜLÜK

٢٠ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « إِنَّ اللهَ يَرْضَى لَكُمْ ثَلاَثًا . وَيَسْخَطُ لَكُمْ ثَلاَثًا . يَرْضَى لَكُمْ أَنْ تَعْبُدُوهُ وَلا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا . وَأَنْ تَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا . وَأَنْ تَنَاصَحُوا مَنْ وَلاَّهُ اللهُ أَمْرَكُمْ . وَيَسْخَطُ لَكُمْ قِيلَ وَقَالَ . وَإِضَاعَةَ الْمَالِ . وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ » .

20. Ebu Hüreyre (r.a.)'den Resûlullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet edildi: **«Allah sizden üç hususta razı olur ve üç hususta da size gazap eder. Sizin kendisine ibadet edip ona hiçbir ortak koşmamanıza; toptan Kur'an-ı Kerim'e yapışmanıza ve Allah'ın başınıza geçirdiği kişilere itaat etmenize razı olur. Dedikodu yapmanıza, malınızı gereksiz yerlere harcamanıza ve çok soru sormanıza da gazab eder.»**[16]

٢١ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنِ الأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « مِنْ شَرِّ النَّاسِ ذُو الْوَجْهَيْنِ . الَّذِي يَأْتِي هٰؤُلاَءِ بِوَجْهٍ وَهٰؤُلاَءِ بِوَجْهٍ » .

21. Ebû Hüreyre (r.a.)'den Resûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu rivayet edildi: **İnsanların en kötüsü, şunlara bir yüzünü, bunlara da başka bir yüzünü gösteren iki yüzlü kimselerdir.»**[17]

(16) Müslim, Akdıye, 30/5, no:10.
(17) Buharî, Ahkam, 93/27; Müslim, Bir, 43/26, no: 99.

9. BİR KİMSENİN AMELİ YÜZÜNDEN TOPLUMA CEZA VERİLMESİ

٢٢ - حدّثني مَالِكٌ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ : أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ : يَا رَسُولَ اللهِ ! أَنَهْلِكُ وَفِينَا الصَّالِحُونَ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « نَعَمْ . إِذَا كَثُرَ الْخَبَثُ » .

22. İmam Malik'e şöyle rivayet edildi: Hz. Peygamberin hanımı Ümmü Seleme:

«— İçimizde salih kimseler varken biz helak olur muyuz ya Resûlallah?» dediğinde, Resûlullah (s.a.v.):

«— **Evet, kötülük çoğalınca helak olursunuz**» diye cevap verdi.[18]

٢٣ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي حَكِيمٍ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ يَقُولُ : كَانَ يُقَالُ : إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لاَ يُعَذِّبُ الْعَامَّةَ بِذَنْبِ الْخَاصَّةِ . وَلٰكِنْ إِذَا عُمِلَ الْمُنْكَرُ جِهَارًا اسْتَحَقُّوا الْعُقُوبَةَ كُلُّهُمْ .

23. Ömer b. Abdülaziz, şöyle bir söz söylenirdi, dedi: «Yüce Allah bir kişinin günahından dolayı topluma azab etmez, fakat bir kötülük açık olarak işlenirse toplumun hepsi azaba dûçar olurlar.»

(18) İbn Abdilber der ki: Bu hadis Ummu Seleme'den, sadece kuvvetli olmayan bir yoldan bilinir.
Zeyneb b. Cahş'tan bilinmektedir, meşhur ve mahfuzdur.
Bkz. Buharî, Enbiya, 60/7; Müslim, Fiten, 52/1, no:1.

10. TAKVA

٢٤ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ إِسْحٰقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؛ قَالَ : سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ ، وَخَرَجْتُ مَعَهُ حَتَّى دَخَلَ حَائِطًا فَسَمِعْتُهُ وَهُوَ يَقُولُ ، وَبَيْنِي وَبَيْنَهُ جِدَارٌ ، وَهُوَ فِي جَوْفِ الْحَائِطِ : عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! بَخٍ بَخٍ . وَاللهِ لَتَتَّقِيَنَّ اللهَ أَوْ لَيُعَذِّبَنَّكَ .

24. Enes b. Malik (r.a.) der ki: Ömer b. Hattab (r.a.) ile beraber çıkmıştık. O, bahçeye girdi, aramızda bir duvar vardı. Onun şöyle dediğini işittim:

«— Ömer b. Hattab mü'minlerin emiri! Bak, bak!.. Allah'a yemin ederim ki, ya Allah'dan korkarsın veya sana azab eder.»

٢٥ - قَالَ مَالِكٌ : وَبَلَغَنِي أَنَّ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ كَانَ يَقُولُ : أَدْرَكْتُ النَّاسَ وَمَا يَعْجَبُونَ بِالْقَوْلِ .

قَالَ مَالِكٌ : يُرِيدُ ، بِذٰلِكَ ، الْعَمَلَ . إِنَّمَا يُنْظَرُ إِلَى عَمَلِهِ وَلَا يُنْظَرُ إِلَى قَوْلِهِ .

25. Kasım b. Muhammed şöyle derdi: Yapmadıkları bir şeyi konuşmayı sevmeyen insanlarla yaşadım. (Sahabeleri kast ediyor)

İmam Malik der ki: *Kasım, bununla ameli kast etmiştir. Zira kişinin sözüne değil ameline bakılır.*[19]

(19) Nitekim Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmuştur: «*Ey iman edenler! Niçin yapmıyacağınız şeyi söylüyorsunuz? Allah yanında en kötü şey, yapmıyacağınız şeyi söylemektir.*» (Saff, 2-3).

11. GÖK GÜRÜLTÜSÜ DUYULUNCA NE DENİR?

٢٦ - حدّثني مَالِكٌ عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ ؛ أَنَّهُ كَانَ إِذَا سَمِعَ الرَّعْدَ تَرَكَ الْحَدِيثَ وَقَالَ : سُبْحَانَ الَّذِي يُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلاَئِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ . ثُمَّ يَقُولُ : إِنَّ هٰذَا لَوَعِيدٌ ، لأَهْلِ الأَرْضِ شَدِيدٌ .

26. Abdullah b. Zübeyr'in oğlu Âmir, gök gürültüsünü duyduğu zaman konuşmayı bırakır ve şöyle derdi:

«Gök gürlemesi hamd ile, melekler de korku ile onu tesbih eder.»[20] Bundan sonra da: «Bu, elbette ki yeryüzündekilere şiddetli bir tehdittir» derdi.

(20) Râd, 13.

12. RESÛLULLAH (S.A.V.)'İN TERİKESİ

٢٧ - حدثني مالك عن ابن شهاب، عن عروة بن الزبير، عن عائشة أم المؤمنين؛ أن أزواج النبي ﷺ، حين توفي رسول الله ﷺ، أردن أن يبعثن عثمان بن عفان إلى أبي بكر الصديق. فيسألنه ميراثهن من رسول الله ﷺ. فقالت لهن عائشة: أليس قد قال رسول الله ﷺ «لا نورث. ما تركنا فهو صدقة».

27. Mü'minlerin annesi Hz. Aişe (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.v) vefat edince, hanımları Osman b. Affan (r.a.)'ı, Ebû Bekir (r.a.)'e gönderip Resûlullah (s.a.v.)'dan kendilerine düşen mirası ondan istemesini söylediler. Bunun üzerine Hz. Aişe (r.a.) onlara; Resûlullah (s.a.v):

«— Biz miras bırakmayız; bizim bıraktığımız sadakadır.» buyurmamış mıydı? dedi.[21]

٢٨ - وحدثني مالك عن أبي الزناد، عن الأعرج، عن أبي هريرة؛ أن رسول الله ﷺ قال «لا يقتسم ورثتي دنانير. ما تركت، بعد نفقة نسائي ومؤنة عاملي، فهو صدقة».

28. Ebû Hüreyre (r.a.)'den: Resûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu rivayet edildi: **«Benim varislerim altın paraları bölüşmez. Hanımlarımın nafakasından ve işçimin masrafından başka bıraktıklarım sadakadır.»**[22]

(21) Buharî, Feraid, 85/3; Müslim, Cihad, 32/16, no:51.
(22) Buharî, Feraid, 85/3; Müslim, Cihad, 32/16, no:55.

٥٧ - كتاب جهنم

57

CEHENNEM KİTABI

1. CEHENNEMİN EVSAFI

١ - حدّثنى مَالكٌ عَنْ أبى الزّنَادِ ، عَنِ الأعْرَجِ ، عَنْ أبى هُرَيْرَةَ ؛ أنْ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « نَارُ بَنِى آدَمَ ، الّتِى يُوقِدُونَ ، جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْأً مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ » فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللهِ إنْ كانَتْ لَكَافِيَةً . قَالَ « إنَّهَا فُضِّلَتْ عَلَيْهَا بِتِسْعَةٍ وَسِتِّينَ جُزْأً » .

1. Ebû Hüreyre (r.a.)'den Resûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu rivayet edildi: **«İnsanların yakmış olduğu ateş, cehennem ateşinin yetmiş parçasından bir parçadır.»** Ashab:

«— Ya Resûlallah, dünya ateşi (cezalandırmak için) kâfi gelir» dediler. Resûlullah (s.a.v.)da:

«— Cehennem ateşi dünya ateşinden altmış dokuz derece daha şiddetli kılındı» buyurdu.[1]

٢ - وحدّثنى مَالكٌ عَنْ عَمّهِ أبى سُهَيْلِ بْنِ مَالكٍ ، عَنْ أبيهِ ، عَنْ أبى هُرَيْرَةَ ؛ أنّهُ قَالَ : أتَرَوْنَهَا حَمْرَاءَ كَنَارِكُمْ هٰذِهِ ؟ لَهِىَ أسْوَدُ مِنَ الْقَارِ . وَالْقَارُ الزِّفْتُ .

2. Ebû Hüreyre (r.a.)'nın «Siz cehennem ateşini, bu ateşiniz gibi kırmızı mı sanıyorsunuz? O zift gibi simsiyahtır» dediği rivayet edildi.[2]

(1) Buharî, Bedu'l-Halk, 59/10; Müslim, Cennet, 51/12, no:30
(2) Bâcî der ki: böylesini Ebu Hureyre ancak duyarak bilebilir. Çünkü bu, gaybtan bir haberdir. Hükmü merfudur (Zurkanî).

٥٨ - كتاب الصدقة

58

SADAKA KİTABI

1. SADAKAYA TEŞVİK

١ – حدّثني مَالِكٌ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ أَبِي الْحُبَابِ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « مَنْ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ مِنْ كَسْبٍ طَيِّبٍ ، وَلا يَقْبَلُ اللهُ إلا طَيِّبًا ، كَانَ إنَّمَا يَضَعُهَا فِي كَفِّ الرَّحْمٰنِ . يُرَبِّيهَا كَمَا يُرَبِّي أَحَدُكُمْ فَلُوَّهُ أَوْ فَصِيلَهُ . حَتَّى تَكُونَ مِثْلَ الْجَبَلِ » .

1. Ebu Hubab Saîd b. Yesar'dan: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Kim helal kazancından bir sadaka verirse —zaten Allah ancak helalı kabul eder—, onu Allah'ın kudret eline koyar. Allah da onu dağ gibi oluncaya kadar, sizden birinin tayını veya deve yavrusunu büyüttüğü gibi büyütür.»[1]

– وحدّثني مَالِكٌ عَنْ إسْحٰقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ ؛ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ : كَانَ أَبُو طَلْحَةَ أَكْثَرَ أَنْصَارِيٍّ بِالْمَدِينَةِ مَالاً مِنْ نَخْلٍ . وَكَانَ أَحَبُّ أَمْوَالِهِ إلَيْهِ بَيْرَحَاءَ . وَكَانَتْ مُسْتَقْبِلَةَ الْمَسْجِدِ . وَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَدْخُلُهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَاءٍ فِيهَا طَيِّبٍ . قَالَ أَنَسٌ : فَلَمَّا أُنْزِلَتْ هٰذِهِ الآيَةُ ﴿ لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ ﴾ قَامَ أَبُو طَلْحَةَ إلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ ! إنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ ﴿ لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ ﴾ وَإنَّ أَحَبَّ أَمْوَالِي إلَيَّ بَيْرَحَاءَ . وَإنَّهَا صَدَقَةٌ لِلّٰهِ . أَرْجُو بِرَّهَا وَذُخْرَهَا عِنْدَ اللهِ . فَضَعْهَا يَا رَسُولَ اللهِ حَيْثُ شِئْتَ . قَالَ : فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « بَخٍ ! ذٰلِكَ مَالٌ رَابِحٌ . ذٰلِكَ مَالٌ رَابِحٌ . وَقَدْ سَمِعْتُ مَا قُلْتَ فِيهِ . وَإنِّي أَرَى أَنْ تَجْعَلَهَا فِي الأَقْرَبِينَ » فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ : أَفْعَلُ يَا رَسُولَ اللهِ . فَقَسَمَهَا أَبُو طَلْحَةَ فِي أَقَارِبِهِ وَبَنِي عَمِّهِ .

2. Ebû Talha'nın torunu İshak'dan, Enes b. Malik'in şöyle anlattığını işittiği rivayet edildi:

(1) Bu, sıhhatinde ittifak bulunan bir hadistir: Buharî, Tevhid, 97/23; Müslim, Zekât, 12/19, no:63.

Ebu Talha, Medine'de Ensar'dan en zengin hurmalığa sahip olanıydı. Kendisince en değerli malı da, Mescid-i Nebevi'nin karşısındaki «Beyruha» adındaki hurmalığı idi. Resûlullah (s.a.v.) oraya girip tatlı suyundan içerdi. ***«Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe iyiliği elde edemezsiniz.»***[2] ayet-i kerimesince, Ebû Talha, Resûlullah (s.a.v.)'ın huzuruna çıkıp:

«— Ya Resûlallah! Allah Teâlâ: ***«Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe iyiliği elde edemezsiniz»*** buyuruyor. Bence mallarımın en değerlisi, Beyruha (denilen hurmalık)'dır. O Allah rızası için sadakadır. Allah katında onun hayır ve azığım olmasını umuyorum. İstediğin yere sarfet ya Resûlallah!» deyince, Resûlallah (s.a.v.):

«— Bu ne kârlı maldır, bu ne kârlı maldır. Onun hakkında söylediğini işittim. Onu yakınlarına vermeni uygun görüyorum.» buyurdu. Bunun üzerine Ebû Talha:

«— Yapacağım ya Resûlallah» dedi. Sonra hurmalığı akrabalarına ve amcasının oğullarına taksim etti.[3/a]

٣ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « أَعْطُوا السَّائِلَ وَإِنْ جَاءَ عَلَى فَرَسٍ » .

3. Zeyd b. Eslem'den:

Resûlullah (s.a.v.): **«Dilenci at üzerinde de gelse ona veriniz»** buyurdu.[3/b]

٤ - وحدّثني مَالِكٌ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُعَاذٍ الأَشْهَلِيِّ الأَنْصَارِيِّ ، عَنْ جَدَّتِهِ ؛ أَنَّهَا قَالَتْ : قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « يَا نِسَاءَ الْمُؤْمِنَاتِ . لاَ تَحْقِرَنَّ إِحْدَاكُنَّ أَنْ تُهْدِيَ لِجَارَتِهَا وَلَوْ كُرَاعَ شَاةٍ مُحَرَّقاً » .

(2) Âli İmran, 92
(3/a) Buharî, Zekât, 24/44; Müslim, Zekât, 12/14, no:42.
(3/b) İbn Abdilber der ki: Bu hadisin Malik'ten mürsel oluşunda ihtilaf bilmiyorum. Bildiğim kadarıyla, bu konuda dayanılacak müsned bir hadis yoktur. Benzeri için bkz. Şeybanî, 933.

4. Ensar'dan Eşhelî kabilesine mensup Muaz'ın oğlu Amr'dan rivayet edildiğine göre ninesi şöyle demiştir:

Resûlullah (s.a.v.) «**Ey mü'min kadınlar! Sizden biri ütelenmiş bir koç paçası da olsa, komşusuna hediye vermeyi küçük görmesin**» buyurdu.[4]

٥ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ : أَنَّ مِسْكِينًا سَأَلَهَا وَهِيَ صَائِمَةٌ . وَلَيْسَ فِي بَيْتِهَا إِلاَّ رَغِيفٌ . فَقَالَتْ لِمَوْلاَةٍ لَهَا : أَعْطِيهِ إِيَّاهُ . فَقَالَتْ : لَيْسَ لَكِ مَا تُفْطِرِينَ عَلَيْهِ . فَقَالَتْ : أَعْطِيهِ إِيَّاهُ . قَالَتْ فَفَعَلْتُ . قَالَتْ : فَلَمَّا أَمْسَيْنَا أَهْدَى لَنَا أَهْلُ بَيْتٍ ، أَوْ إِنْسَانٌ ، مَا كَانَ يُهْدِي لَنَا ، شَاةً وَكَفَنَهَا . فَدَعَتْنِي عَائِشَةُ أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَتْ : كُلِي مِنْ هٰذَا . هٰذَا خَيْرٌ مِنْ قُرْصِكِ .

5. İmam Malik'e peygamberimiz (s.a.v.)'in hanımı Hz. Aişe (r.a.)'den şöyle rivayet edildi:

Hz. Aişe (r.a.) oruçlu iken bir yoksul kendisinden yardım istedi. Evinde ancak bir yufka ekmek vardı. Azatlı cariyesine:

«— Onu yoksula ver.» dedi. Cariye:

«— İftar edeceğin başka bir şey yok.» deyince, Hz. Aişe (r.a.):

«— Onu dilenciye ver.» dedi.

Cariye der ki: Hz. Aişe'nin emrini yerine getirdim. Akşam olunca ev halkından biri veya bir insan bize yufka ekmeğe sarılmış bir koyun eti hediye etti. Mü'minlerin annesi Aişe (r.a.) beni çağırıp:

«— Bunu ye, bu senin ekmeğinden daha hayırlıdır.» dedi.

٦ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، قَالَ : بَلَغَنِي أَنَّ مِسْكِينًا اسْتَطْعَمَ عَائِشَةَ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ وَبَيْنَ يَدَيْهَا عِنَبٌ . فَقَالَتْ لِإِنْسَانٍ : خُذْ حَبَّةً فَأَعْطِهِ إِيَّاهَا . فَجَعَلَ يَنْظُرُ إِلَيْهَا وَيَعْجَبُ . فَقَالَتْ عَائِشَةُ : أَتَعْجَبُ ؟ كَمْ تَرَى فِي هٰذِهِ الْحَبَّةِ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ ؟

6. İmam Malik'den: Bana rivayet edildi ki, mü'minlerin annesi Hz. Aişe (r.a.)'ın önünde üzüm varken bir yoksul kendisinden

(4) Buharî, Hibe, 51/1; Müslim, Zekât, 12/29, no:90; Şeybanî, 932.

yiyecek istedi. Hz. Aişe bir adama:

«— Bir tane al, yoksula ver.» dedi. Adam, Hz. Aişe (r.a.)'ye şaşkın aşkın bakmaya başlayınca:

«— Hayret mi ediyorsun? Bu bir tanede ne kadar zerre ağırlığı görüyorsun?»dedi.[5]

(5) Kur'an-ı Kerim'de: «*Kim zerre miktarı hayır işlerse karşılığını görür.*» buyurulur. (Ez-Zilzal, 8).

2. DİLENCİLİKTEN KAÇINMAK

٧ - وحدثني عن مالك عن ابن شهاب، عن عطاء بن يزيد الليثي، عن أبي سعيد الخدري؛ أن ناسا من الأنصار سألوا رسول الله ﷺ فأعطاهم. ثم سألوه فأعطاهم. حتى نفد ما عنده ثم قال «ما يكون عندي من خير فلن أدخره عنكم. ومن يستعفف يعفه الله. ومن يستغن يغنه الله. ومن يتصبر يصبره الله. وما أعطي أحد عطاء هو خير وأوسع من الصبر».

7. Ebu Said el-Hudrî (r.a.)'den:

Ensar'dan (Medine'li müslümanlardan) bir kısım insanlar Resûlullah (s.a.v.)'dan yardım istediler, verdi. Sonra yine istediler, yine verdi. Nihayet elindeki mal tükenince:

«— **Yanımda olan malı sizden saklamam. Kim dilencilikten sakınırsa, Allah da onu iffetli ve şerefli kılar. Kim zengin görünürse, Allah kendisini zengin kılar. Her kimde sabrederse, Allah kendisine sabır verir. Kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha geniş hiç bir nimet verilmemiştir.**» buyurdu.[6]

٨ - وحدثني عن مالك، عن نافع، عن عبد الله بن عمر؛ أن رسول الله ﷺ قال، وهو على المنبر، وهو يذكر الصدقة والتعفف عن المسألة، «اليد العليا خير من اليد السفلى. واليد العليا هي المنفقة. والسفلى هي السائلة».

8. Abdullah b. Ömer (r.a.)'dan:

Resûlullah (s.a.v.) minber üzerinde sadaka'dan ve dilencilikten sakınmaktan bahsederken: «**Üstteki el alttaki elden hayırlıdır. Üstteki el yardım eden, alttaki el dilenendir**» buyurdu.[7]

(6) Buharî, Zekât, 24/5; Müslim, Zekât, 12/42, no: 124
Şeybanî, 898.

(7) Buharî, Zekât, 24/18; Müslim, 12/32, no: 94.

٩ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَرْسَلَ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ بِعَطَاءٍ . فَرَدَّهُ عُمَرُ . فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ « لِمَ رَدَدْتَهُ ؟ » فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ أَلَيْسَ أَخْبَرْتَنَا أَنَّ خَيْرًا لأَحَدِنَا أَنْ لا يَأْخُذَ مِنْ أَحَدٍ شَيْئًا ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « إِنَّمَا ذَلِكَ عَنِ الْمَسْأَلَةِ . فَأَمَّا مَا كَانَ مِنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ فَإِنَّمَا هُوَ رِزْقٌ يَرْزُقُكَهُ اللهُ » فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ : أَمَا وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ ، لا أَسْأَلُ أَحَدًا شَيْئًا ، وَلا يَأْتِينِى شَىْءٌ مِنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ إِلا أَخَذْتُهُ .

9. Yesar'ın oğlu Atâ'dan:

Resûlullah (s.a.v.), Ömer b. Hattab'a bir hediye gönderdi. Ömer (r.a.) onu iade edince Resûlullah (s.a.v.), Ömer'e:

«— Niçin hediyeyi iade ettin?» buyurdu. Ömer (r.a.):

«— Ya Resûlallah! Bizden biri için en hayırlı olanın, hiç bir kimseden birşey almaması olduğunu sen bize haber vermedin mi?» dedi. Resûlullah (s.a.v):

«— **Bu dilenmek suretiyledir. Ama dilenmeksizin olursa, o Allah'ın sana verdiği bir rızıktır.**» buyurdu. Bunun üzerine Ömer (r.a.):

«— Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, hiçbir kimseden bir şey istemiyeceğim. İstemeksizin bana gelen bir şeyi de alırım.» dedi.[8]

١٠ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ أَبِى الزِّنَادِ ، عَنِ الأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ ؛ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ « وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ . لأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ فَيَحْتَطِبَ عَلَى ظَهْرِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْتِىَ رَجُلاً أَعْطَاهُ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ . فَيَسْأَلَهُ أَعْطَاهُ أَوْ مَنَعَهُ » .

10. Ebû Hüreyre (r.a.)'den:

Resulullah (s.a.v.) «**Kuvvet ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, sizden birinin ipini alıp sırtıyla odun taşıması, Allah'ın zengin kıldığı bir adama gelip**

(8) Ravilerin ittifakıyla mürseldir. Sahîhayn'da Hz. Ömer'den nakledilir: Buharî, Ahkâm, 93/17; Müslim, Zekât, 12/37, no:110-112.

dilenmesinden —ki bu adam ona versin veya vermesin— daha hayırlıdır» buyurdu.[9]

١١ - وحدّثني عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي أَسَدٍ أَنَّهُ قَالَ : نَزَلْتُ أَنَا وَأَهْلِي بِبَقِيعِ الْغَرْقَدِ . فَقَالَ لِي أَهْلِي : اذْهَبْ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَاسْأَلْهُ لَنَا شَيْئًا نَأْكُلُهُ . وَجَعَلُوا يَذْكُرُونَ مِنْ حَاجَتِهِمْ . فَذَهَبْتُ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ . فَوَجَدْتُ عِنْدَهُ رَجُلاً يَسْأَلُهُ . وَرَسُولُ اللهِ ﷺ يَقُولُ « لا أَجِدُ مَا أُعْطِيكَ » فَتَوَلَّى الرَّجُلُ عَنْهُ وَهُوَ مُغْضَبٌ : وَهُوَ يَقُولُ : لَعَمْرِي إِنَّكَ لَتُعْطِي مَنْ شِئْتَ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ « إِنَّهُ لَيَغْضَبُ عَلَيَّ أَنْ لا أَجِدَ مَا أُعْطِيهِ . مَنْ سَأَلَ مِنْكُمْ وَلَهُ أُوقِيَّةٌ أَوْ عَدْلُهَا فَقَدْ سَأَلَ إِلْحَافًا » قَالَ الأَسَدِيُّ : فَقُلْتُ لَلِقْحَةٌ لَنَا خَيْرٌ مِنْ أُوقِيَّةٍ .

قَالَ مَالِكٌ : وَالأُوقِيَّةُ أَرْبَعُونَ دِرْهَمًا .

قَالَ : فَرَجَعْتُ وَلَمْ أَسْأَلْهُ . فَقَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ بَعْدَ ذٰلِكَ بِشَعِيرٍ وَزَبِيبٍ . فَقَسَمَ لَنَا مِنْهُ حَتَّى أَغْنَانَا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ .

11. Esed oğullarından bir adam şunları anlattı: Ben ve ailem «Bakîil-Garkad» (ismindeki Medine Mezarlığın)'a indik. Ailem bana:

«— Resûlullâh (s.a.v.)'a git, bizim için yiyecek bir şey iste.» dediler ve ihtiyaçlarını söylemeye başladılar. Resûlullah (s.a.v.)'a gittiğimde, yanında kendisinden yardım isteyen bir adam buldum. Resûlullah (s.a.v.) ona:

«— **Sana verecek bir şey bulamıyorum»** diyordu. **Adam** kızgın bir halde:

«— Yemin ederim ki sen istediğine veriyorsun,» diyerek Resûlullah (s.a.v.)'den ayrılıp gitti. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.):

«— **Bu adam, kendisine verecek bir şey bulamıyorum diye bana kızıyor. Sizden kim bir ukiyye veya dengi balı olduğu halde dilenirse, ısrarla dilenmiş olur»** buyurdu. Esedî: «Bize göre bir deve bir ukiyyeden daha iyidir» dedi.

İmam Malik der ki: *Bir ukiyye kırk dirhemdir.*

(9) Buharî, Zekât, 24/50; Müslim, Zekât, 12/35, no: 106.

Esedî der ki: Ben de Resûlullah (s.a.v.)'den birşey istemedim, geri döndüm. Daha sonra Resûlullah (s.a.v.)'e arpa ve kuru üzüm getirilince, Allah bizi zengin kılıncaya kadar onlardan bize taksim etti.[10]

١٢ – وعَنْ مَالِكٍ ، عَنِ الْعَلاَءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ؛ أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ : مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ . وَمَا زَادَ اللهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إلا عِزًّا . وَمَا تَوَاضَعَ عَبْدٌ إلا رَفَعَهُ اللهُ .

قَالَ مَالِكٌ : لا أَدْرِى أَيُرْفَعُ هٰذَا الْحَدِيثُ عَنِ النَّبِىِّ ﷺ أَمْ لا .

12. İmam Malik'den: Abdurrahman'ın oğlu Alâ'nın şöyle dediğini işittiği rivayet edildi: «Sadaka maldan bir şey eksiltmez. Affeden kulun şeref ve izzetini, Allah Teâlâ elbette yükseltir. Alçak gönüllü olan kulu da Allah yüceltir.»[11]

(10) Nesaî, Zekât, 23/90.
(11) Böylesi, ictihaden olamaz. Bir grup ona isnad etmiştir. Mahfuz ve müsneddir. Bunu İbn Abdilber söylemektedir. Bkz. Müslim, Bir, 45/19, no: 69.

3. MEKRUH OLAN SADAKA

١٣ - حدّثنى عن مالك : أنّه بلغه : أنّ رسول الله ﷺ قال « لا تحلّ الصّدقة لآل محمّد . إنّما هى أوساخ النّاس » .

13. İmam Malik'e rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.v.): **«Muhammed ailesine sadaka helal değildir. Çünkü sadaka insanların kirleridir.»**buyurmuştur.[12]

١٤ - وحدّثنى عن مالك ، عن عبد الله بن أبى بكر ، عن أبيه : أنّ رسول الله ﷺ استعمل رجلاً من بنى عبد الأشهل على الصّدقة . فلمّا قدم سأله إبلاً من الصّدقة . فغضب رسول الله ﷺ حتّى عرف الغضب فى وجهه . وكان ممّا يعرف به الغضب فى وجهه أن تحمرّ عيناه . ثمّ قال « إنّ الرّجل ليسألنى ما لا يصلح لى ولا له . فإن منعته كرهت المنع . وإن أعطيته ، أعطيته ما لا يصلح لى ولا له » فقال الرّجل : يا رسول الله لا أسألك منها شيئا أبدا .

14. Abdullah, babası Ebû Bekir'den şunları nakletti:

Resûlullah (s.a.v.) Abdu'l-Eşhel oğullarından bir adamı zekât toplamaya memur tayin etti. Adam zekâtı toplayıp gelince Resûlullah (s.a.v.)'dan zekat mallarından bir deve istedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) kızdı. Hatta kızgınlığı yüzünde belirdi. Yüzündeki kızgınlık gözlerinin kızarmasıyla bilinirdi. Sonra şöyle buyurdu:

«— Adam ne kendisi ve ne de benim için uygun olmayan şeyi istiyor. Ona vermesem vermemeyi kötü görüyorum, versem ne kendisi ve ne de benim için uygun olmayan şeyi vermiş olurum.» Adam:

«— Ya Resûlallah! O zekat mallarından artık ebedî olarak

(12) Müslim, zekât, 12//51, no: 167.

senden hiç bir şey istemiyeceğim.» dedi.[13]

١٥ - وحدّثنى عَنْ مَالِكٍ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ أَنَّهُ قَالَ : قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ الأَرْقَمِ : اَدْلُلْنِى عَلَى بَعِيرٍ مِنَ الْمَطَايَا أَسْتَحْمِلُ عَلَيْهِ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ . فَقُلْتُ : نَعَمْ . جَمَلاً مِنَ الصَّدَقَةِ . فَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ الأَرْقَمِ : أَتُحِبُّ أَنْ رَجُلاً بَادِنًا فِى يَوْمٍ حَارٍّ غَسَلَ لَكَ مَا تَحْتَ إِزَارِهِ وَرُفْغَيْهِ ثُمَّ أَعْطَاكَهُ فَشَرِبْتَهُ ؟ قَالَ : فَغَضِبْتُ وَقُلْتُ : يَغْفِرُ اللهُ لَكَ . أَتَقُولُ لِى مِثْلَ هٰذَا ؟ فَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ الأَرْقَمِ : إِنَّمَا الصَّدَقَةُ أَوْسَاخُ النَّاسِ . يَغْسِلُونَهَا عَنْهُمْ .

15. Zeyd, babası Eslem'den şunları nakletti: Abdullah b. el-Erkam bana:

«— Bana binit develerinden birini göster, mü'minlerin emirinden beni bu deveye bindirmesini istiyeyim.» dedi. Ben de:

«— Peki, zekât mallarından bir deveyi göstereyim.» dedim. Abdullah b. el-Erkam:

«— Sıcak bir günde şişman bir adam senin için bacak ve baldırlarını yıkayıp suyunu sana verse de içsen, bundan hoşlanır mısın? dedi. Ben de kızdım ve:

«— Allah seni bağışlasın. Bu sözü bana mı söylüyorsun?» dedim. Abdullah b. el-Erkam:

«— Sadaka, insanların bedenlerinden yıkadıkları kirleridir.» dedi.

(13) Mürseldir. Ahmed b. Mansur el-Belhî, Malik -Abdullah- babası- Enes senediyle nakleder. Aycıca bkz. Şeybanî, 899.

٥٩ - كتـاب العلـم

59

İLİM KİTABI

1. İLİM TALEBİ

١ - حدّثنى عَنْ مَالِكٍ ؛ أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ لُقْمَانَ الْحَكِيمَ أَوْصَى ابْنَهُ فَقَالَ : يَا بُنَيَّ جَالِسِ الْعُلَمَاءَ وَزَاحِمْهُمْ بِرُكْبَتَيْكَ . فَإِنَّ اللهَ يُحْيِي الْقُلُوبَ بِنُورِ الْحِكْمَةِ . كَمَا يُحْيِي اللهُ الأَرْضَ الْمَيْتَةَ بِوَابِلِ السَّمَاءِ

1. İmam Malik'den rivayet edildiğine göre Lokman Hekim oğluna vasiyet edip şöyle demiştir:

«Yavrum! Alimlerle otur, onların dizlerinin dibinden ayrılma. Çünkü Allah yeri, göğün yağmuru ile dirilttiği gibi, kalpleri de hikmet nuru ile diriltir.»

٦٠ - كتاب دعوة المظلوم

60

MAZLUMUN DUÂSI KİTABI

1. MAZLUMUN DUASINDAN SAKINMA

١ - حدثني عن مالك، عن زيد بن أسلم، عن أبيه؛ أن عمر بن الخطاب استعمل مولى له يدعى هنيا على الحمى. فقال: يا هني. اضمم جناحك عن الناس. واتق دعوة المظلوم، فإن دعوة المظلوم مستجابة. وأدخل رب الصريمة ورب الغنيمة. وإياي ونعم ابن عوف. ونعم ابن عفان. فإنهما إن تهلك ماشيتهما يرجعا إلى نخل وزرع. وإن رب الصريمة ورب الغنيمة إن تهلك ماشيتهما يأتيني ببنيه فيقول: يا أمير المؤمنين! يا أمير المؤمنين! أفتاركهم أنا؟ لا أبالك. فالماء والكلأ أيسر علي من الذهب والورق. وايم الله إنهم ليرون أني قد ظلمتهم. إنها لبلادهم ومياههم. قاتلوا عليها في الجاهلية. وأسلموا عليها في الإسلام. والذي نفسي بيده لولا المال الذي أحمل عليه في سبيل الله ما حميت عليهم من بلادهم شبرا.

1. Zeyd'in babası Eslem'den:

Ömer b. Hattab, Hüney ismindeki azatlı kölesini merayı korumak üzere bekçi tayin etti ve:

«— Ey Hüney! İnsanlara yumuşak davran. Mazlumun bedduasından sakın. Çünkü mazlumun duası kabul olunur. Az devenin sahibiyle, az koyunun sahibinin meraya girmesine müsaade et. (Abdurrahman) İbn Avf'ın hayvanlarıyla (Osman) İbn Affan'ın hayvanlarını meraya sokma.[1] Çünkü onların davarları helâk olsa, ziraat ve hurmalıklara dönerler. Şayet az devenin sahibi ve az koyunun sahibinin hayvanları helak olursa, oğullarını bana gönderip «Ey mü'minlerin emiri! Ey mü'minlerin emiri» derler. Ben onları terk mi edeyim, hey babasını kaybedesi! Su ve ot bağışlamak, bana göre altın ve gümüşten daha kolaydır. Allah'a yemin ederim

(1) Onları misal olsun diye söylemiştir. Çünkü onların davarları çoktu. Yoksa özellikle ikisini menetmek istememiştir.

ki, onlar benim kendilerine zulmettiğimi zannederler. Çünkü bu onların beldeleri ve sularıdır. Cahiliyye döneminde onun için savaştılar. İslamiyet döneminde de onun üzerinde müslüman oldular. Kuvvet ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, savaşlarda biniti olmayanları sırtlarında taşıdığım hayvanlar olmasaydı, onların beldelerinden bir karış yeri bile korumazdım.»[2]

(2) Buharî, Cihad, 56/180.

٦١ - كتاب أسماء النبى ﷺ

61

PEYGAMBERİMİZİN İSİMLERİ KİTABI

1. PEYGAMBER EFENDİMİZ (S.A.V.)'İN İSİMLERİ

١ - حدثني مالك عن ابن شهاب ، عن محمد بن جبير بن مطعم ؛ أن النبي ﷺ
قال : « لي خمسة أسماء . أنا محمد . وأنا أحمد . وأنا الماحي الذي يمحو الله بي الكفر .
وأنا الحاشر الذي يحشر الناس على قدمي . وأنا العاقب » .

1. Mut'ım oğlu Cübeyr oğlu Muhammed'den: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«Benim beş ismim vardır: Ben Muhammed'im. Ben Ahmed'im. Ben Mâhî'yim: Allah küfrü benimle mahvedip yok edecektir. Ben Hâşirim: İnsanlar ayağımın üzerinde (benim peşimsıra) haşrolunacaklardır. Ben Âkıb'ım (peygamberlerin sonuncusuyum.)»[1]

(1) İbn Abdilber der ki: Yahya ve ravilerin çoğu, bu şekilde mevsul olarak rivayet ettiler.

ISBN 975-473-090-3 (Tk. No)
ISBN 975-473-091-1 (1. Cilt)
9 789754 730906